ઝુબ્દતુશ્શમાઈલ
શર્હે
શમાઈલે તિરમિઝી

તાલીફ

મુતકલ્લિમે ઈસ્લામ હઝરત મવલાના
મુહમ્મદ ઈલયાસ ઘુમ્મન સા. દા.બ.

WWW.AHNAFMEDIA.COM

લિપ્યંતર

મુહમ્મદ શુઐબ કાસમી (ભડકોદ્રવી)
ખાદિમે તદરીસ દારુલઉલૂમ હિદાયતુલ ઈસ્લામ, આલીપોર, નવસારી

ઝુબ્દતુશ્શમાઈલ
શર્હે
શમાઈલે તિરમિઝી

તાલીફ

મુતકલ્લિમે ઈસ્લામ હઝરત મવલાના
મુહમ્મદ ઈલયાસ ઘુમ્મન સા. દા.બ.

WWW.AHNAFMEDIA.COM

લિપ્યંતર

મુહમ્મદ શુએબ કાસમી (ભડકોદ્રવી)
ખાદિમે તદરીસ દારુલઉલૂમ હિદાયતુલ ઈસ્લામ, આલીપોર, નવસારી

તફ્સીલાત

નામે કિતાબ : ઝુબ્દતુશ્શમાઈલ

મુઅલ્લિફ :હઝરત મવલાના મુહમ્મદ ઈલયાસ ઘુમ્મન સા. દા.બ.

લિપ્યંતર : મુહમ્મદ શુઐબ ભડકોદ્રવી (કાસમી)

ટાઈપ સેટિંગ : મુહમ્મદ શુઐબ ભડકોદ્રવી (કાસમી)

ઝેરપરસ્તી : મરકઝ એહલે સુન્નત સરગોઢા

WWW.AHNAFMEDIA.COM

નાશિર : ઈદારા ફૈઝાને ઈલાહી, ફૈઝાન મંઝિલ જુમ્આ મસ્જિદ પાસે, આલીપોર, ચીખલી, નવસારી પિનઃ ૩૯૬૪૦૯

મોઃ ૮૪૯૦૦૯૦૯૪૦

WWW.FAIZANEILAHI.COM

અનુક્રમણિકા

نصر من الله وفتح قريب وبشر المؤمنين يا محمد

હઝરત અકદસ મૌલાના મુફતી સઈદ અહમદ પાલનપૂરી સા. દા.બ.

(શૈખુલ્ હદીષ વ સદરુલ્ મુદર્રિસીન દારુલ ઉલૂમ દેવબંદ)

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على سيد الانبياء والمرسلين وعلى اله وصحبه اجمعين. اما بعد!

"શમાઈલ" શિમાલ યા શમીલહ કી જમઅ (બહૂવચન) હૈ, જિસકે મઅ્ના હૈં સીરત, આદત ઔર ઉમદા તબીઅત.

"શમાઈલે નબી" રસૂલુલ્લાહ ﷺ કી સીરતે તય્યિબહ કો કેહતે હૈં જિસમેં રસૂલુલ્લાહ ﷺ કા હુલિયએ મુબારક, આપકી વઝઅ કતઅ (રંગ–ઢંગ), આપકા લિબાસ વ પોશાક, આપકી નશિસ્ત વ બરખાસ્ત (ઉઠના–બૈઠના) ઔર આપકે શબ વ રોઝ (રાત–દિન) કો બયાન કિયા જાતા હૈ, સીરતે તય્યિબહ કે મઝ્મૂન કો ઈમામ તિરમિઝી રહ.ને "અબ્વાબુલ્ મનાકિબ" કે શુરૂઅ મેં ૩૧ અબ્વાબ (પ્રકરણો) મેં બયાન ફરમાયા હૈ, મગર ઉન્હોંને મેહસૂસ કિયા કે ઈન અબ્વાબ સે સીરત કા હક અદા નહીં હુવા, ઈસ લિયે મુસ્તકિલ રિસાલા તાલીફ ફરમા કર સુનન કે સાથ મુલ્હક(જોડ) ફરમા દિયા. ગોયા યે રિસાલા અબ્વાબુલ્ મનાકિબ કા તતિમ્મહ (સમાપ્તિ) હૈ, અલાહિદહ તસ્નીફ (લખેલ કિતાબ) નહીં, જિસ તરહ કિતાબુલ્ ઈલલ્ સુનન કા મુકદ્દમહ લાહિકહ (મિલા હુવા) હૈ, મુસ્તકિલ તસ્નીફ નહીં.

ઈમામ તિરમિઝીને શમાઈલ કો ૫૬ અબ્વાબ પર તકસીમ ફરમાયા હૈ, જિસમેં ૩૯૭ હદીષેં હૈં, ઉનમેં સે ૨૧૩ હદીષેં સુનન મેં આ ચુકી હૈં, સિર્ફ ૮૪ રિવાયતેં નઈ હૈં. અલ્લાહ તઆલાને તિરમિઝી

શરીફ કે ઈસ હિસ્સે કો જો કબૂલિયત અતા ફરમાઈ હૈ વો સીરત કી કિસી ઔર કિતાબ કો હાસિલ નહીં, અરબી ઔર ઉર્દૂ ઝબાન મેં ઈસકી બહોત સી શર્હેં (ગાઈડસ) લિખી ગઈ, અક્ષર શર્હેં એહલે ઈલ્મ વ ફઝ્લ કે લિયે હૈં, હઝરત મૌલાના મુહમ્મદ ઈલયાસ ગુમ્મન સા. દા.બ.ને ભી ઈસકી શર્હ "ઝુબ્દતુશ્શમાઈલ" કે નામ સે તહરીર ફરમાઈ હૈ, "ઝુબ્દહ" કા મઅ્ના હૈં કિસી ચીઝ કા ઉમ્દહ ઔર અફઝલ હિસ્સા, દૂધ કા ઉમ્દહ હિસ્સા મખ્ખન હૈ, ઈસ લિયે મખ્ખન કો ભી "ઝુબ્દહ" કેહતે હૈં.

શારેહ (ગાઈડર) કે પેશે નઝર અવામ હૈં ઈસ લિયે ઉન્હોંને મુકર્રરાત (એક સે ઝયાદહ આને વાલી બાત) કો છોડ કર ખાલિસ મખ્ખન પઢનેવાલોં કી ખિદમત મેં પૈશ કિયા હૈ. હર બાબ (પ્રકરણ) કે તહત (હેઠળ) "ઝુબ્દહ" કે ઉન્વાન સે નંબરવાર તશ્રીહાત (તફસીલ) કી હૈં, જિસમેં બાબ કી રિવાયાત કા ખુલાસા આ ગયા હૈ. હઝરત મૌલાના કી ઝબાન નિહાયત આસાન ઔર સાફ હૈ, બયાન કા અંદાઝ ભી પસંદીદા ઔર પુર કશિશ હૈ, ઔર અવામ વ ખવાસ મેં મક્બૂલ ભી, આપકી તસાનીફ (લિખી હુઈ કિતાબેં) ઔર તકરીરોં સે એક આલમ (કરોડો લોગ) મુસ્તફીદ હો રહા હૈ, "ઝુબ્દતુશ્શમાઈલ" મેં પઢનેવાલોં કે લિયે દિલચસ્પી કા સામાન મુહય્યા હૈ, ઈન્શાઅલ્લાહ! દૂસરી તસ્નીફાત કી તરહ યે તસ્નીફ ભી કબૂલિયત કા શર્ફ હાસિલ કરેગી.

وما ذالك على الله بعزيز

ખાદિમે દારુલઉલૂમ દેવબંદ
૧૧/ઝિલ્કઅ્દહ સ.હિ.૧૪૩૭

હઝરત મૌલાના ડોક્ટર અ. રઝ્ઝાક ઈસ્કન્દર સા. દા.બ.

નાઈબ સદર વિફાકુલ્ મદારિસુલ્ અરબિય્યહ પાકિસ્તાન
મરકઝી અમીર આલમી મજલિસે તહફ્ફુઝે ખત્મે નબુવ્વત
મોહતમિમ જામિઅહ ઉલૂમે ઈસ્લામિય્યહ બિન્નોરી ટાઉન કરાચી

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على سيد الانبياء
والمرسلين وعلى اله وصحبه اجمعين.اما بعد!

અલ્લાહ તઆલાને અપને મહબૂબ ﷺ કી ઝાતે અકદસ કો અલલ્ ઈત્લાક (બગૈર શર્ત કે) ઉસ્વએ હસનહ(બેહતરીન નમૂના) કરાર દિયા હૈ, જિસ તરહ આપકે અક્વાલ (બાતેં) વ અફ્આલ (કામ) દીની શરીઅત કા દર્જા રખતે હૈં, ઈસી તરહ આપકી તબ્ઈ (નેચરલ) આદાતે મુબારકહ ભી ફિતરત કી સલામતી કા ઐસા નમૂના હૈં કે જિનકો અપનાના મુસલમાન કો ઈન્સાનિય્યત કે ઉચે દરજાત સે હમ આહન્ગ બના દેતા હૈ, યહી વજહ હૈ કે આપકે અક્વાલ વ અફઆલ કી તરહ તબ્ઈ ઉમૂર ભી મહફૂઝ ઔર મન્કૂલ હૈં, ઔર ઈન્સાનિય્યત કો અપને મકામે રફીઅ (બુલંદ મર્તબા) તક લે જાને કે લિયે નૂર કા મીનારા હૈ.

આપ ﷺ કે તબ્ઈ ઔર આદી તૌર તરીકોં કો મહફૂઝ કરને કા ઈમ્તિયાઝી કામ ઈમામ મુહમ્મદ બિન ઈસા તિરમિઝી રહ.ને "શમાઈલે તિરમિઝી" કે નામ સે અંજામ દિયા હૈ, જો આપકી મશ્હૂર કિતાબ જામેઅ તિરમિઝી કે તતિમ્મે ઔર ખાતિમહ કે તૌર પર આપકી કિતાબ કા હિસ્સા હૈ. "શમાઈલે તિરમિઝી" કી ઉર્દૂ, અરબી મે મુખ્તલિફ મુફીદ શુરૂહાત (ગાઈડસ) ભી મૌજૂદ હૈં જો એક

મુસલમાન કો આપ ﷺ કે ખસાઈલ વ શમાઈલ (તરીકે, આદતેં) સે રૂશનાસ (પેહચાન) કરાને કા બેહતરીન સામાન હૈ, મગર અક્ષર કિતાબોં કે બયાન કા અંદાઝ ખાલિસ ઈલ્મી યા તહ્કીકી હોને કી વજહ સે આમ પઢનેવાલે સે ઝરા દૂર મેહસૂસ કિયા જાતા હૈ.

અલ્લાહ તઆલા જઝાએ ખૈર અતા ફરમાએ મુઅલ્લિફ (લેખક) ગિરામી મૌલાના મુહમ્મદ ઈલયાસ ઘુમ્મન સા. દા.બ. કો જિન્હોને "શમાઈલે તિરમિઝી" કે ઝરૂરી બહષોં (વિષયો) કો "ઝુબ્દતુશ્શમાઈલ" કે ઉન્વાન સે જમા ફરમાયા, મુઅલ્લિફ મૌસૂફ કે બયાન કા અંદાઝ સાદા, ઔર આમ ફહમ હૈ, જિસકી વજહ સે યે મજ્મૂઅહ એહલે ઈલ્મ કે અલાવહ અવામ કે ફહ્મ વ ઈદ્રાક (સમજ,બૂજ) સે ભી બઈદ નહી, ઔર આમ ઉર્દૂ પઢ્હનેવાલે ભી ઈસસે ઈસ્તિફાદહ કર સકતે હૈં.

આમ મુસ્લિમીન કો ઈસ બાત કા હરીષ (લાલચી) હોના ચાહિયે કે વો આપ ﷺ કે બયાન કિયે હુએ અહકામ ઔર આદાબ કી તરહ આપ ﷺ કે તબ્ઈ ઔર આદી તરીકોં કો ભી અપનાએં, આપ ﷺ કી શરીઅત ઔર આદતેં દોનોં ઈન્સાનોં કે લિયે મેઅ્રાજ કા દર્જા રખતી હૈં, અલ્લાહ તઆલા ઉમ્મતે મુસ્લિમહ કો ઈસકી તૌફીક નસીબ ફરમાએ, ઔર ઈસ સિલસિલે મેં મસ્રૂફે અમલ તમામ એહલે ઈલ્મ કો જઝાએ ખૈર અતા ફરમાએ. આમીન...

وصلی اللہ وسلم علی سیدنا محمد وعلی آلہ وصحبہ اجمعین

વસ્સલામ

૧/રમઝાનુલ મુબારક સ.હિ. ૧૪૩૭

મુતાબિક જૂન ઈ.સ. ૨૦૧૬

હઝરત મૌલાના સૂફી મુહમ્મદ સરવર દા.બ.

શૈખુલ હદીષ જામિઅહ અશ્રફિય્યહ લાહોર

الحمد لله رب العلمين والصلوة والسلام علىٰ خاتم النبيين

وعلىٰ آله وازواجه واصحابه واتباعه اجمعين

મૌલાના ઘુમ્મન સા. કી ઝુબ્દતુશ્શમાઈલ કિતાબ મેરે પાસ તક્રીઝ (અભિપ્રાય) કે લિયે આઈ, જો ઉન્હોંને જેલ મેં લિખી, બાઝ જગ્હોં સે દેખી, પઢી, બહોત મુફીદ પાયા.

દુઆ હૈ કે અલ્લાહ તઆલા શમાઈલે તિરમિઝી કી ઈસ શરહ કો કબૂલ ફરમાએં, ઔર હર ખાસ વ આમ કે લિયે નાફેઅ બનાએં. આમીન...

وصلى الله تعالىٰ على خير خلقه محمد وآله واصحابه واتباعه اجمعين

મુદર્રિસ જામિઅહ અશ્રફિય્યહ લાહોર
૨૪ ઝિલ્હિજ્જહ સ.હિ.૧૪૩૭
૨૭ ડિસેમ્બર ઈ.સ. ૨૦૧૫

હઝરત શૈખ મૌલાના અ.હફીઝ મક્કી રહ.

અમીર ઈન્ટરનેશનલ ખત્મે નબુવ્વત મૂવમેન્ટ, મક્કા મુકર્રમહ

اَلْحمدُ للہ وحدہٗ وَالصلاۃُ والسلامُ علیٰ من لَّا نبیَّ بعدہٗ وعلیٰ آلہ واصحابہٖ وازواجہٖ وأتباعہٖ أجمعین.

અમ્માબાદ! મુહિબ્બે મુકર્રમ મુતકલ્લિમે ઈસ્લામ હઝરત મૌલાના મુહમ્મદ ઈલયાસ ઘુમ્મન સા. દા.બ.ને ઈસ સિયાહકાર કો અપની કિતાબ "ઝુબ્દતુશ્શમાઈલ" (શમાઈલે તિરમિઝી કી શર્હ) કા મુસવ્વદહ (કિતાબ છપને સે પેહલે કી તહરીર) ઈનાયત ફરમાયા કે ઉસકા મુતાલઅહ કરકે તક્રીઝ લિખું, ઈસ લિયે ઈસ સિયાહકારને ઈસકા મુતાલઅહ કિયા ઔર ઈસ મુબારક કિતાબ પર તક્રીઝ અપની ખુશ કિસ્મતી સમજ કર લિખના શુરૂઅ કર દી.

હમારે શૈખ બરકતુલ્ અસ્ર શૈખુલ હદીષ હઝરત મૌલાના મુહમ્મદ ઝકરિય્યહ કાંધલવી મદની રહ. હમેશા એહલે ઈલ્મ હઝરાત કો શમાઈલે તિરમિઝી ઔર ઉસકી શર્હ "ખસાઈલે નબવી" કા બહોત એહતમામ સે મુતાલઅહ કરને કી તાકીદ ફરમાતે થે કે હુઝૂર ﷺ હી હર અમ્ર (બાત, કામ) મેં હર મુસલમાન કે લિયે ઉસ્વએ હસનહ (બેહતરીન નમૂના) હૈં.

હઝરત શૈખ રહ. કી શમાઈલે તિરમિઝી કી શર્હ "ખસાઈલે નબવી" બહોત મુબારક ઔર ઉલમાએ કિરામ કે લિયે ઈન્તિહાઈ મુફીદ વ મુઅષ્ષિર થી, અલ્હમ્દુલિલ્લાહ! બહોત હઝરાતને ઈસસે ભરપૂર ફાયદા ઉઠાયા ઔર ઉસકે ફુયૂઝ સે ખૂબ મુસ્તફીઝ હુએ.

હઝરત મૌલાના ઈલયાસ ઘુમ્મન સા.ને અપની ઈસ મુખ્તસર શર્હ મેં ઈસ બાત કા એહતેમામ કિયા હે કે અવામ મુસલમાન ઈસસે પૂરા પૂરા ફાયદા હાસિલ કર સકેં, ઈસ લિયે ઉનકા મુકદ્દમહ મેં

ઈર્શાદ હૈ કે "યે કિતાબ ખાલિસ અવામુન્નાસ કે લિયે હૈ, ઈસ ઈસમેં અવામી ઝબાન ઈસ્તેમાલ કી ગઈ હૈ, પૂરી કિતાબ મેં શાયદ હી કોઈ મુકામ ઐસા આયા હો જહાં કોઈ ઈસ્તિલાહી લફ્ઝ ઈસ્તેમાલ કિયા ગયા હો."

અલ્લાહ તઆલાને હઝરત મૌલાના ઘુમ્મન સા. કો યે ભરપૂર સલાહિય્યત અતા ફરમાઈ હૈ કે વો બહોત સે મુશ્કિલ મસાઈલ આમ અલ્ફાઝ મેં ઐસે બયાન ફરમાતે હૈં કે હર આમ શખ્સ થોડે સે ઈલ્મવાલા ભી ઉસે અચ્છી તરહ સમજ જાતા હૈ. શમાઈલ કી ઈસ શર્હ "ઝુબ્દતુશ્ શમાઈલ" કો અલ્લાહ તઆલા કબૂલિયત સે સરફરાઝ ફરમાએ ઔર હઝરત મૌલાના ઘુમ્મન સા. કે લિયે ઈસે સદ્કએ જારિયહ મક્બૂલહ બનાએ, ઔર બિરાદરાને ઈસ્લામ કો ઈસ મુબારક કિતાબ સે મુસ્તફીદ વ મુસ્તફીઝ હોને કી તૌફીક અતા ફરમાએ ઔર ઈસે હુઝૂરે અકદસ ﷺ કી સચ્ચી મુહબ્બત ઔર પુખ્તા કલ્બી તઅલ્લુક પૈદા હોને કા ઝરિયા બનાએ ઔર હર હાલ વ હર અમલ મેં હઝરત ﷺ કી કામિલ ઈત્તિબાઅ કી તૌફીક દે કર દોનોં જહાન કી ખૈરોં સે સરફરાઝ ફરમાએ. આમીન...

وصلى الله تعالىٰ على خير خلقه و سيد رسله و خاتم أنبيائه سيدنا و حبيبنا وقرة أعيننا و نبينا ومولانا محمد ن النبي الامي الكريم وعلى آله وأصحابه وأزواجه وأتباعه اجمعين وبارك وسلم تسليماً كثيراً كثيراً.

كتبه الفقير الى رحمة ربه الكريم

ઈતવાર કી શબ
૭/રમઝાનુલ્ મુબારક સ.હિ.૧૪૩૭
મુતાબિક ૧૨/જૂન ઈ.સ.૨૦૧૬

શૈખુલ કુર્આન વલ્ હદીષ હઝરત મૌલાના નૂરુલ્ હાદી દા.બ.

મોહતમીમ દારુલઉલૂમ તા'લીમુલ્ કુર્આન શાહ મન્સૂર જિ.સવાબી

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله و كفى وسلام على عباده الذين اصطفى و بعد!

હુઝૂર અકરમﷺ કે સાથ ઈશ્ક વ મુહબ્બત ઈમાન કા હિસ્સા હૈ ઔર ઈસ ઈશ્ક વ મુહબ્બત કે હવાલે સે યે ઉમ્મતે મર્હૂમા બિહમ્દિલ્લાહ બહોત હી ઝરખૈઝ રહી હૈ. આં હઝરતﷺ કે અક્વાલ વ અફ્આલ કા કયા કેહના! ઉમ્મત કે ઉલમા વ સુલહાને આપ ﷺ કી નશિસ્ત વ બરખાસ્ત, ઉનકા હુલિયએ મુબારકહ, ઉનકે અખ્લાકે કરીમાના ગર્ઝ હર હવાલે સે આપﷺ કી મુકમ્મલ તસ્વીરે હયાત ઉમ્મત કે સામને કમા હક્કહૂ પેશ કી હૈ.

મઝ્કૂરહ બાલા પેહલૂ સે ખિદમત "શમાઈલે નબવી" કેહલાતી હૈ, અલ્હમ્દુલિલ્લાહ ઈસી સિલસિલે મેં મૌલાના મુહમ્મદ ઈલયાસ ઘુમ્મન સા. કી કિતાબ "ઝુબ્દતુશ્શમાઈલ" ઉલમા વ તલબા કે લિયે આમ ફહમ હોને કે સાથ મુફીદ ષાબિત હોગી.

બંદે કો દેખને કી ફુર્સત તો મિલી નહી અલબત્તા તસ્દીક કરને વાલે હઝરાત કી તસ્દીકાત પર એ'તેમાદ કરતે હુએ યે ચંદ સુતૂર હવાલએ કિર્તાસ હૈં, અલ્લાહ તઆલા યે કિતાબ અપની બારગાહ મેં કબૂલ ફરમા કર ઉમ્મત કે લિયે નાફેઅ બનાએં.

૧૧/ ઝિલ્કઅદહ સ.હિ.૧૪૩૭

૧૫/ ઓગષ્ટ ઈ.સ. ૨૦૧૬

હઝરત મૌલાના મુફતી સૈફુલ્લાહ હક્કાની દા.બ.

રઈસ દારુલ્ ઈફ્તા જામિઅહ હક્કાનિય્યહ અકોડા ખટક

બિસ્મિહી તઆલા

મોહતરમ ભાઈ મૌલાના મુહમ્મદ ઈલયાસ દા.બ. કી કિતાબ શર્હે શમાઈલે તિરમિઝી "ઝુબ્દતુશ્શમાઈલ" કી સૂરત મેં મેરે સામને હૈ, યે મેહનત જેલ કે કેદ હોને કે ઝમાને કી હૈ. "શમાઈલે તિરમિઝી" પર હર ઝમાને મેં મેહનત હુઈ ઔર કિતાબેં લિખી ગઈ ઔર મૌજૂદહ ઝમાને કી યે કાબિલે કદ્ર મેહનત હઝરત મૌલાના ઈલયાસ ઘુમ્મન ઝિદમજ્દુહુ કે હિસ્સે મેં આઈ, ઔર મૌલાના મૌસૂફને ખૂબ શર્હ વ તશ્રીહ કરતે હુએ "શમાઈલે તિરમિઝી" કા હક અદા કિયા હૈ.

ઈન્શાઅલ્લાહ યે કિતાબ અસાતિઝએ કિરામ ઔર તલબએ ઈઝામ કે લિયે બહોત મુફીદ રહેગી, અલ્લાહ તઆલા મૌસૂફ કી યે મેહનત ઔર કાવિશ કો કબૂલ ફરમા કર ઝાદે આખિરત બનાએ, ઔર મૌલાના મૌસૂફ કો ઈસ જૈસી કિતાબ કી તરહ ઔર કિતાબેં લિખને કી તૌફીક અતા ફરમાએ. આમીન...

ફકત વસ્સલામ

૨૯/ શવ્વાલ સ.હિ.૧૪૩૭

૪/ ઓગષ્ટ ઈ.સ. ૨૦૧૬

હઝરત મૌલાના અઝીઝુર્રહમાન હઝારવી દા.બ.

જામિઅહ દારુલઉલૂમ ઝકરિયા તરનોલ, ઈસ્લામાબાદ

الحمد للہ رب العلمین والصلوٰۃ و السلام علی سید المرسلین و

علی آلہ و اصحابہ اجمعین، اما بعد!

હર સચ્ચે આશિકકી યે ખ્વાહિશ હોતી હૈ કે વો કુદરત કી અતા કી હુઈ બેહતરીન સલાહિય્યતેં અપને આકા વ મૌલા સરૂવરે કાઈનાત, ફખ્રે મૌજૂદાત, ખાતમુન્નબિય્યીન, સય્યિદિના વ મૌલાના હઝરત મુહમ્મદ ﷺ કી ઝાતે અક્દસ પર નિછાવર કર દે, ઔર આપ ﷺ કી શાને આલી કા ઝિક્ર કરકે આયતે મુબારકહ "وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ" કે ખિદમત ગુઝારોં મેં શામિલ હો જાએ, તા હમ આપ ﷺ કા કોઈ અદના ગુલામ યે દા'વા નહીં કર સકતા કે ઉસને અપને આકા વ મૌલા કી અઝમત વ શાન કા લાખવાં હિસ્સા ભી અદા કર દિયા હે.

૨૨/ રમઝાનુલ્ મુબારક સ.હિ. ૧૪૩૭ મગ્રિબ કી નમાઝ કે બાદ મોહતરમ મૌલાના મુહમ્મદ ઈલયાસ ઘુમ્મન સા. જામિઅહ દારુલ ઉલૂમ ઝકરિય્યહ તશ્રીફ લાએ ઔર અપની કિતાબ "ઝુબ્દતુશ્શમાઈલ" શમાઈલે તિરમિઝી કી શર્હ પર ચંદ કલિમાત તહ્રીર કરને કે લિયે ફરમાયા, હઝરત મૌલાના કો અલ્લાહ તઆલાને બહોત સી સલાહિય્યતેં અતા ફરમાઈ હૈં, મુખ્તલિફ મૌઝૂઆત (વિષયો) પર આપકી કીમતી તસ્નીફાત કા સિલસિલા મિલતા રહા હૈ, મગર સીરત કે ઉન્વાન પર યે આપકી પેહલી ખિદમત હૈ, યે કિતાબ તો આકાએ કરીમ કે ઈશ્ક વ મુહબ્બત કો બઢ્હાને કે લિયે હે, શમાઈલે તિરમિઝી પર હમારે મુર્શિદે પાક હઝરત શૈખુલ હદીષ મૌલાના મુહમ્મદ ઝકરિય્યહ રહ. કી

"ખસાઈલે નબવી" શોહરએ આફાક (પૂરી દુનિયા મેં મશ્હૂર) તસ્નીફ હૈ. આપ ઈસ કિતાબ કો એહતેમામ સે પળ્હને કી તાકીદ ફરમાયા કરતે થે, ખુદ મુજે ભી મદીના મુનવ્વરહ કે કિયામ મેં ઈસકી ખુસૂસી તાકીદ ફરમાઈ, ઈસ ઉન્વાન પર અબ જિત્ની ભી કાવિશેં હો રહી હૈં વો સબ હઝરત શૈખ રહ. કી મુબારક કિતાબ હી સે ઈસ્તિફાદહ હૈ, આજ કલ કે ઉલમાએ કિરામ કા ઈસ તરફ મુતવજ્જેહ હોના બેહદ મુફીદ, મુબારક ઔર ઝરૂરી હૈ કે ઈશ્કે મુસ્તુફા ﷺ ઔર ઈત્તિબાએ સુન્નત કે બગૈર કામયાબી વ કામરાની નામુમ્કિન હૈ, અહકર કો રમઝાનુલ્ મુબારક કે આખરી અશ્રહ મેં એઅ્તેકાફ કી વજહ સે પૂરા મુસવ્વદહ પળ્હને કા મૌકા નહીં મિલા, મુખ્તલિફ મકામાત કો દેખને કે બાદ આકાએ કરીમ ﷺ (ફિદાહુ રૂહી વ અબી વ ઉમ્મી) કે ષના ખ્વાનોં કે દફતર મેં નામ લિખવાને કે લિયે ચંદ સતરેં લિખવા રહા હું.

અલ્લાહ કરીમ યે કિતાબ પળ્હને સુનનેવાલોં કે લિયે ઉસ્વએ હસનહ અપનાને કા ઝરીઅહ બનાએ ઔર હઝરત મૌલાના દા.બ. કો ઝાહિરી ઔર બાતિની કમાલાત સે માલામાલ ફરમાતે હુએ ઉનકે લિયે સદકએ જારિયહ બનાએ.

آمین بجاہ النبی الکریم صلی اللہ علیہ وآلہ اصحابہ اجمعین۔

૨૯/ રમઝાનુલ મુબારક સ.હિ.૧૪૩૭

હઝરત મૌલાના કાઝી અરશદ હુસૈની દા.બ.

اَلحمدُللهِ وحدَهٗ والصلوٰةُ والسلامُ علٰى من لّا نبىَّ بعدَهٗ امابعد!

અલ્લાહ તઆલા ફરમાતે હૈં:

وَلَوْ أَنَّمَا فِي الْأَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ أَقْلَامٌ وَالْبَحْرُ يَمُدُّهُ مِنْ بَعْدِهِ سَبْعَةُ أَبْحُرٍ مَا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللّٰهِ. صدق الله العظيم۔

હમારે અક્ષર અકાબિર અસ્લાફને સુન્નતે યૂસુફી અદા કરતે હુએ તન્હાઈ મેં તહ્રીરન (લેખિત) જો ખિદમાત અંજામ દી હૈં વો અઝહર મિનશ્શમ્સ હૈં. હમારે મમ્દૂહ, મુકર્રમ, મુહતરમ, મૌલાના મુહમ્મદ ઈલયાસ, સાહિબે ઈખ્લાસ, યાસ (નાઉમ્મીદી) કો આસ (ઉમ્મીદ) સે બદલ કર હર મૈદાન મેં પાસ હોને વાલે દામત બરકાતુહુમ ને શમાઈલે તિરમિઝી કી શરહ "ઝુબ્દતુશ્શમાઈલ" કે નામ સે તરતીબ દી. ઐસી જગહ મેં જહાં તન્હાઈ હી તન્હાઈ હો, ઈખ્લાસ ઔર યકસૂઈ ઔર ઈન્તિહાઈ તવજ્જુહ વ ઈન્હિમાક સે જો કામ સરઅન્જામ દિયા જાએ વો યકીનન્ મઅ્રિકતુલ્ આરાઅ હોતા હૈ ઔર ફિર જિસમેં સાથ સાથ ઈશ્ક વ નિસ્બત, અકીદત વ એહતેરામ કે જઝ્બાત કા બહરે ઝખ્ખાર થાથેં મારતા હૈ ફિર ઉસકી હલાવત વ ચાશની કઈ ગુના બઢ જાતી હૈ, નામ ભી "ઝુબ્દતુશ્શમાઈલ" સુબ્હાનલ્લાહ!

ખુદાએ વહ્દહૂ લા શરીક હઝરત મૌલાના મુહમ્મદ ઈલયાસ ઘુમ્મન સા. દા.બ. કી ઈસ મુબારક કોશિશ કો ઉનકે લિયે ઔર સબ મુઆવિનીન, મુકર્રિઝીન ઔર કારિઈન કે લિયે બાઅિષે મગ્ફિરત વ બખ્શિશ ફરમાવેં ઔર રોઝે કયામત સય્યિદુલ્ અવ્વલીન વલ્

આખિરીન રહમતે કાયનાત, ફખ્રે મૌજૂદાત, સરવરે કાયનાત નબીય્યુલ ઈન્સિ વલ્ જિન્નાત, મહબૂબે રબ્બુલ અર્ઝ વસ્સમાવાત ﷺ કા કુર્બ નસીબ ફરમાવેં. આમીન...

آمین بحرمة طه ویسین صلی اللہ علیہ وسلم

ખાનકાહે મદની, હાલ વારિદ એબટઆબાદ
૯/ શવ્વાલુલ મુકર્રમ સ.હિ. ૧૪૩૭
મુતાબિક ૧૪ જુલાઈ ઈ.સ.૨૦૧૬

હઝરત મૌલાના ઈર્શાદ અહમદ દા.બ.

શૈખુલ હદીષ વ મોહતમીમ જામિઅહ દારુલઉલૂમ ઈદગાહ કબીરવાલા

બહોત સે દીગર હઝરાત કી તરહ આપﷺ કી સીરત વ સૂરત પર મુશ્તમિલ અઝીમ ઝખીરહ ઈમામ મુહમ્મદ બિન ઈસા તિરમિઝી રહ.ને "શમાઈલે તિરમિઝી" કે નામ સે જમા ફરમાયા, મઝ્કૂરહ ઝખીરે કી અરબી ઝબાન ઔર ઉસકી ઉર્દૂ શર્હ કે મુશ્કિલ અંદાઝ તક આમ આદમી કી ફહમ કી રસાઈ ન હોને કી વજહ સે અવામુન્નાસ આપﷺ કી સીરતે તય્યિબહ કે ઈસ પેહલૂ સે સિર્ફ ઉલમા વ ખુતબા કે બયાનાત કી હદ તક હી વાકિફ થે, અપને મુતાલએ કે ઝૌક કે ઝરિયે યે પ્યાસ બુજાને સે કાસિર થે, અલ્હમ્દુલિલ્લાહ હઝરત મૌલાના મુહમ્મદ ઈલયાસ ઘુમ્મન સા. દા.બ.ને શમાઈલે તિરમિઝી કી ઉર્દૂ શર્હ "ઝુબ્દતુશ્ શમાઈલ" આસાન ઔર આમ ફહમ સાદા ઝબાન મેં લિખ કર યે અઝીમ ખિદમત સરઅંજામ દી. મૌલાના કો અલ્લાહ તઆલાને આમ લોગોં કો મુશ્કિલ સે મુશ્કિલ બાત આસાન અંદાઝ મેં સમજાને કી સલાહિય્યત અતા ફરમાઈ હૈ.

અપની ઈસી સલાહિય્યત કો ઈસ અઝીમ ખિદમત મેં ઈસ્તિમાલ કિયા જો ઉલમા, મુદર્રિસીન, ખુતબા ઔર આમ લોગ સબકે તબ્કોં કે લિયે મુફીદ હૈ. અલ્લાહ તઆલા મૌસૂફ કી ઈસ મેહનત વ ખિદમત કો કબૂલ ફરમાએઁ ઔર તમામ તબકાત કે લિયે નાફેઅ વ મુફીદ બનાએઁ. આમીન... વસ્સલામ...

૩/ ઝિલ્કઅ્દહ સ.હિ. ૧૪૩૭

સાહબઝાદહ અઝીઝ અહમદ હફિઝહુલ્લાહ

ખાનકાહે સિરાજિય્યહ કન્દિયાં શરીફ

નાયબ અમીર આલમી મજલિસ તહફ્ફુઝે ખત્મે નબુવ્વત

نحمدہ ونصلی علیٰ رسولہ الکریم امابعد!

હઝરત મૌલાના મુહમ્મદ ઈલયાસ ઘુમ્મન સા. દા.બ. કી કાવિશ ઔર મેહનત "ઝુબ્દતુશ્શમાઈલ" કી સૂરત મેં મેરે સામને હૈ. યે મેહનત જેલ કે ઝમાને કી હૈ, જબકે ઈન્સાન વહાં અલ્લાહ રબ્બુલ્ ઈઝ્ઝત કે ઝયાદહ કરીબ હોતા હૈ ઔર ખુશૂઅ ખુઝૂઅ ભી ઝયાદહ હોતા હૈ.

"શમાઈલે તિરમિઝી" પર હર ઝમાને મેં મેહનત હુઈ ઔર કિતાબેં લિખી ગઈ ઔર ઈસ ઝમાને કી યે કાબિલે કદ્ર મેહનત હઝરત મૌલાના મુહમ્મદ ઈલયાસ ઘુમ્મન સા. કે હિસ્સે મેં આઈ. હર દૌર ઔર હર ઝમાને મેં પાઈ જાનેવાલે લોગોં કા મિઝાજ ઔર તબિઅતેં મુખ્તલિફ હોતી હૈં ઈસ લિયે લિખને લિખાનેવાલે ઈન ચીઝોં કા ખયાલ ભી રખતે હૈં ઔર લિહાઝ ભી. ઈસ હવાલે સે મૈં સમજતા હું કે મૌલાના કી યે મેહનત ઔર કાવિશ બર મહલ ઔર બર વક્ત હૈ. થોડી થોડી જગહ સે ઈસ કિતાબ કો દેખા હૈ, ઈન્શાઅલ્લાહ! આમ મુસલમાનોં કે ફાયદે કે લિયે બહોત કાફી ઔર વાફી હૈ. અલ્લાહ તઆલા કબૂલ ફરમાએ ઔર ઝરિયએ નજાત ઔર તોશએ આખિરત ફરમાએ. આમીન...

દુઆ હૈ કે અલ્લાહ તઆલા મૌલાના કો દિન દુગુની રાત ચોગુની તરક્કી અતા ફરમાએ ઔર મૌલાના કે ઈલ્મ, ઉમર ઔર અમલ મેં બરકત અતા ફરમાએ. આમીન, સુમ્મ આમીન.. હઝરત મૌલાના ઈલયાસ ઘુમ્મન સા. એહલે સુન્નત કા સરમાયા હૈં, અલ્લાહ તઆલા અપની હિફઝ વ અમાન મેં રખ્ખે. આમીન... દુઆગો..

૧૩/૭/૨૦૧૬

મૌલાના ઝાહિદ અર્રાશિદી ઝીદ મજ્દુહૂ ઈબ્ને ઈમામ એહલે સુન્નત મૌલાના સરફરાઝ ખાન સફદર રહ.

نحمدہ تبارك و تعالیٰ و نصلی و نسلم علی رسولہ الکریم و علی
آلہ واصحابہ واتباعہ اجمعین.

જનાબ સરવરે કાયનાતﷺ કે શમાઈલ વ ફઝાઈલ એહલે ઈલ્મ વ દીન કા હમેશા સે મહબૂબ તરીન મૌઝૂઅ રહે હૈં, ઈનમેં રાહ નુમાઈ ભી હૈ ઔર ખૈર વ બરકત કે ખઝાને ભી હૈં, જબકે લિખનેવાલા ઔર બયાન કરનેવાલા તસવ્વુર વ ખયાલ મેં જનાબ નબીએ કરીમﷺ કી ઝિયારત વ મજલિસ કા લુત્ફ ભી મુસલસલ ઉઠાતા રેહતા હૈ.

ઈસ હવાલે સે ઈમામ તિરમિઝી રહ. કે મુરત્તબ કિયે હુએ મજમૂએ કો અલ્લાહ તઆલાને બેપનાહ મકબૂલિય્યત સે નવાઝા હૈ કે હર દૌર મેં ઈસસે ઈસ્તિફાદહ કિયા જાતા રહા હૈ ઔર આજ ભી ફૈઝ વ બરકત કા યે સિલસિલા જારી હૈ.

હમારે ફાઝિલ દોસ્ત મૌલાના મુહમ્મદ ઈલયાસ ઘુમ્મન સા.ને ઈસ મુબારક મજમૂએ કા ખુલાસા અપને ઝૌક કે મુતાબિક મુરત્તબ કરકે ઈસકી ઉર્દૂ ઝબાન મેં મુનાસિબ ઔર સાદા તશ્રીહ કર દી હૈ જો યકીનન્ ઉનકે લિયે ખૈર વ બરકત કા ઝરિયા ઔર સદકએ જારિયહ હૈ.

મૈંને ઈસકે મુખ્તલિફ મકામાત કો દેખા હૈ ઔર અંદાઝે બયાન કો અકીદત વ મુહબ્બત સે લબરેઝ હોને કે સાથ સાથ આમ ફહમ પાયા હૈ, જિસકી આજ કે દૌર મેં બહોત ઝયાદહ ઝરૂરત વ

એહમિયત હૈ.

હમારી નઈ નસલ જો દીની તાલીમાત ઔર સરવરે કાઈનાત ﷺ કી હયાતે તય્યિબહ સે આગાહ ન હોને કી વજહ સે આઈડલ્ઝ કી તલાશ મેં ખુદા જાને કિન ફિઝાઓં મેં ઘૂમતી રેહતી હૈ ઈસ લિયે યે બેશ બહા તોહફા હૈ ઔર નસ્લે ઈન્સાની કી સબસે બડી આઈડિયલ શખ્શિયત સે ઉસકા તઆરુફ કરાતી હૈ.

મેરી દુઆ હૈ કે અલ્લાહ તઆલા મૌલાના મુહમ્મદ ઈલયાસ ઘુમ્મન કી ઈસ કાવિશ કો કબૂલિય્યત વ રઝા સે બેહરાવર ફરમાએં ઔર ઝયાદહ સે ઝયાદહ લોગોં કે લિયે નાફેઅ બનાએં

આમીન યા રબ્બલ આલમીન...

ખતીબ મરકઝી જામેઅ મસ્જિદ ગૂજરાનિવાલા

૨૪/ ઓગષ્ટ સ.હિ.૨૦૧૬

હઝરત મૌલાના મુફ્તી મુહમ્મદ હસન દા.બ.

જામિઅહ મદનિય્યહ જદીદ લાહોર

نحمدہ ونصلی علی رسولہ الکریم امابعد!

અલ્લાહ તઆલા જઝાએ ખૈર અતા ફરમાએ હઝરત અકદસ મૌલાના મુહમ્મદ ઈલયાસ ઘુમ્મન સા. દા.બ. કો જિન્હોંને આકાએ દો આલમ સરવરે દો આલમ ફખ્રે કૌનૈનﷺ કી નૂરાની અદાઓં કા એક હસીન ગુલ્દસ્તા અપની મુબારક કિતાબ "ઝુબ્દતુશ્શમાઈલ" મેં પેશ કિયા હૈ, અલ્લાહ તઆલા ઈસકી ખુશ્બૂ સે સબકે કુલૂબ કો ઈત્તિબાએ સુન્નત કે જઝ્બે સે મુનવ્વર ફરમાએ.

મદીના મુનવ્વરહ મેં હમારે એક બુઝુર્ગ ઉસ્તાદ ફરમાને લગે: ઈખ્લાસ ભરી ઈત્તિબાએ સુન્નત કે સાથ ઝિંદગી દુનિયા કે જિસ કોને મેં હો મશ્રિક મેં હો યા મગ્રિબ મેં, યે દૂરી હુઝૂરી સે કમ નહીં હૈ, યા'ની વો દૂર રેહ કર ભી મદીના મુનવ્વરહ મેં હૈ, ઔર હુઝૂરﷺ કી મુબારક રૂહ કો ઠંડક પહૂંચા રહા હૈ, સુન્નત કી મિષાલ એક નૂરાની તાર કી તરહ હૈ જો અપને પાવર હાઉસ સે મિલી હુઈ હો ખ્વાહ કિતને હી ફાસલે પર કયૂં ન હો, વો બલ્બ કો રોશન કરેગી ઔર આસપાસ કે માહોલ કો રોશન કરેગી, ઐસે હી હર સુન્નત કા તઅલ્લુક આપﷺ કે સીનએ અત્હર કે સાથ હૈ જો અન્વારાતે ઈલાહિય્યહ ઔર ફુયૂઝાતે રબ્બાનિય્યહ કા મમ્બઅ ઔર મરકઝ હૈ, લિહાઝા યે સુન્નત મુત્તબિએ સુન્નત આદમી કી હસ્તી કો પૂરે આલમ મેં મુનવ્વર કરેગી.

اَللّٰھُمَّ وَفِّقْنَا لِمَا تُحِبُّ وَتَرْضٰی مِنَ الْقَوْلِ وَالْعَمَلِ وَاتِّبَاعِ سُنَّۃِ نَبِیِّہٖ صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ

૧૩/ શવ્વાલ સ.હિ.૧૪૩૭. ૧૬/ જુલાઈ ઈ.સ. ૨૦૧૬

હઝરત મૌલાના અ.જબ્બાર દા.બ.

મદ્રસા દારુલ્ હુદા ચોકૈરા સરગોધા

نحمدہ ونصلی علیٰ رسولہ الکریم امابعد!

અલ્લાહ તઆલા કે ફઝલો કરમ સે "ઝુબ્દતુશ્શમાઈલ" કી તાલીફ મુઅલ્લિફ(લેખક)ને જિસ ગર્ઝ કે લિયે કી ઉસકો ખૂબ ખૂબ નિભાયા હૈ, માશાઅલ્લાહુ લા હવલ વલા કુવ્વત ઈલ્લા બિલ્લાહ.

અલ્લાહ તઆલા મુઅલ્લિફ ઝીદ મજદુહૂ ઔર સબ લોગોં કો ઈસ તાલીફ કે સબબ દારૈન મેં નફા અતા ફરમાએં. આમીન...

૧૫/ ઝુલ્કઅ્દહ સ.હિ. ૧૪૩૭

હઝરત મૌલાના મુફતી અતાઉર્રહમાન દા.બ.

શૈખુલ હદીષ વ મોહતમીમ દારુલઉલૂમ મદનિય્યહ બહાવલપૂર

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمدُ للهِ ربِّ العالمين والصلوٰةُ علىٰ اشرفِ الانبياءِ والمرسلين

અઝીઝમ મુહમ્મદ આસિમ ને શર્હ "ઝુબ્દતુશ્શમાઈલ" કા મુસવ્વદહ દિખાયા, કિતાબ દેખ કર દિલી ખુશી હુઈ કે ઉર્દૂ મેં એક ઔર કીમતી શર્હ કા ઈઝાફા હો રહા હે, માદ્દિય્યત (દુનિયા કો સબ કુછ સમજના) ઔર ઈલ્હાદ (ખુદાઈ કા ઈન્કાર) કે ઈસ દૌર મેં જહાં તમામ ઝરાયએ ઈબ્લાગ જનાબ નબીએ કરીમﷺ કી મુહબ્બત ઔર આપકી સુન્નતોં કી એહ્‌મિયત દિલોં સે નિકાલને પર તુલે હુએ હૈં, મગ્રિબઝદા સ્કોલર્ઝ સુન્નતોં કો ઈલાકાઈ આદતોં કા નામ દે કર ઉસે મા'મૂલી બનાને પર લગે હુએ હૈં, તો ઈન હાલાત મેં આપﷺ કી સુન્નતોં ઔર શમાઈલ કા તઆરુફ કરાના ઔર ઉસ પર અમલ કી દઅવત દેના નિહાયત કાબિલે તહસીન ઔર કાબિલે કદ્ર કામ હે. મૌલાના મુહમ્મદ ઈલયાસ ઘુમ્મન સા. દા.બ. ઈસ કાવિશ કે લિયે યકીનન ખિરાજે તહસીન ઔર મુબારકબાદ કે મુસ્તહિક હૈં.

શરહ મેં આમ ફહમ બયાન કા અંદાઝ ઈખ્તિયાર કરકે અવામ કે લિયે કિતાબ કે ફાયદે કો બઢ્હા દિયા હે, શરહ કી તરતીબ મેં જૈસા કે જનાબને મુકદ્દમહ મેં ભી ઝિક્ર કિયા હે કે હર બાબ મેં એક દો હદીષોં કા મતન (અસલ લખાણ) ઝિક્ર કિયા ગયા હે, બાકી હદીષોં કે તર્જમે પર ઈકતિફા (કાફી હોના) કિયા ગયા હે, મેરે ખયાલ સે હર હદીષ કે સાથ હદીષ કે મતન કો ઝિક્ર કરને કા ભી એહતેમામ કર લિયા જાએ તો નૂરુન અલા નૂર, કયૂંકે અલ્ફાઝે

નબુવ્વત કી અપની તાષીર ઔર બરકતેં હોતી હૈં જિસકા મહઝ તર્જમે મેં ઈહાતા કરના નામુમ્કિન હૈ.

અલ્લાહ તઆલા ઈસ શર્હ કો કબૂલ ફરમાએ ઔર આમ વ ખાસ કો ઝયાદહ સે ઝયાદહ મુસ્તફીદ હોને કી તૌફીક અતા ફરમાએ ઔર મૌલાના મુહમ્મદ ઈલયાસ ઘુમ્મન સા. દા.બ. કી કોશિશ વ મહેનત કો કબૂલ ફરમાએ. આમીન...

વસ્સલામ

૧/ ઓગષ્ટ ઈ.સ.૨૦૧૬

હઝરત મૌલાના મુહમ્મદ અકરમ તૂફાની દા.બ.

ચેરમેન ખાતમુન્નબિય્યીન ટ્રસ્ટ વ મેડિકલ હાર્ટ સેન્ટર સરગોધા

મુતકલ્લિમે ઈસ્લામ હઝરત મૌલાના મુહમ્મદ ઈલયાસ ઘુમ્મન સા. કી કિતાબ "ઝુબ્દતુશ્શમાઈલ" કો દેખને કા શર્ફ હાસિલ હુવા, શમાઈલે નબવી પર બહોત સે ઉલમાને કલમ ઉઠાયા ઔર મુખ્તલિફ ઝબાનોં મેં ઉસકી તશ્રીહ કી ગઈ લેકિન વો અકૂષર ઈલ્મી મબાહિષ પર મુશ્તમિલ થી ઔર ઈસ કદર આમ ફહમ નહીં થી કે ઉસસે આમ લોગ ઈસ્તિફાદહ (ફાયદા) હાસિલ કર સકેં.

મૌજૂદા ફિત્ને ભરે દૌર મેં ઝરૂરત થી કે હુઝૂરે અકરમ ﷺ કે તબ્ઈ ઔર આપકે દીગર મામલાત ઔર ઈબાદતોં કો આમ ફહમ ઔર મૌજૂદા દૌર કે તકાઝોં કે મુતાબિક પેશ કિયા જાએ, તો અલ્લાહ તઆલા ને "ઝુબ્દતુશ્શમાઈલ" કે નામ પર મૌલાના મુહમ્મદ ઈલયાસ ઘુમ્મન સા. સે યે કામ લે કર આપકો ઉન લોગોં કી સફ મેં શામિલ કર દિયા.

અલ્લામહ અન્વરશાહ કશ્મીરી રહ. કે મલ્ફૂઝાત જિ:૩ સફહ: ૧૩૬ પર હૈ કે આકા ﷺ ને સહાબએ કિરામ સે ફરમાયા કે જો આદમી ફિત્ને ભરે દૌર મેં હિમ્મત ઔર ઈસ્તિકામત ઔર ષાબિત કદમી સે દીન કે મુકતઝા કો પૂરા કરેગા તો તુમ્હારે પચાસ આદમિયોં કે અમલ કે બરાબર ઉસે ષવાબ મિલેગા.

હઝરત મૌલાના મુહમ્મદ ઈલયાસ ઘુમ્મન સા.ને યે કામ ઔર તકાઝે કો પૂરા કિયા હૈ ઈસ લિયે ઈન્શાઅલ્લાહ! રસૂલ ﷺ કી હદીષ કે મિસ્દાક બનેંગે, અલ્લાહ તઆલા હઝરત મૌલાના કી જેલ મેં કી હુઈ ઈસ મેહનત કો કબૂલ ફરમાએ, આમ લોગોં કો ઈસસે પૂરા પૂરા ફાયદા હાસિલ કરને કી તૌફીક અતા ફરમાએ. આમીન...

૨૫/ જુલાઈ ઈ.સ.૨૦૧૬

બિસ્મિલ્લાહિર્રહમાનિર્રહીમ

કિતાબ ઔર સાહિબે કિતાબ

(૧) કિતાબ કા તઆરુફ઼:

ઈમામ હાકિમ રહ. (વફ઼ાત:સ.હિ.૪૦૫)ને ઉલૂમે હદીષ મેં ઈલ્મે હદીષ કે ૪૮ શુઅ્બે (વિભાગ) શુમાર કિયે હૈં જબકે દૂસરે બાઝ મુહદ્દિષીન ને તો ઈસસે ભી ઝયાદહ તઅદાદ(સંખ્યા) બયાન ફ઼રમાઈ હૈ. ઉનમેં સે એક અહમ શુઅ્બહ "શમાઈલ" કા હૈ. "શમાઈલ" જમા (બહૂવચન) હૈ "શિમાલ" (શીન કે ઝૈર કે સાથ)કી, જિસકા મઅ્ના આદત ઔર ખસ્લત હૈ, મુલ્લા અલી કારી (વફ઼ાત: સ.હિ.૧૦૧૪)ને "જમ્ઉલ વસાઈલ" (ભા:૧ પે:૩) મેં યહી મઅ્ના મુરાદ લિયા હૈ.

ઈલ્મે હદીષ મેં શમાઈલ સે મુરાદ હઝરત પાક કી આદતેં ઔર ખસ્લતેં મુબારકા હૈં, યા'ની આપકા સોના, જાગના, ઉઠના–બેઠના, ખાના–પીના, ખામોશ રેહના બોલના, ચલના–ફિરના, લૈટના–બૈઠના ગર્ઝે કે ઝિંદગી કે રાત–દિન કે મા'મૂલાત. ખાસ ઈસી મૌઝૂઅ પર દીગર મુહદ્દિષીને કિરામ ને ભી કિતાબેં તહ્રીર ફ઼રમાઈ હૈં મગર ઈમામ તિરમિઝી રહ. કી કિતાબ તીન એઅ્તેબાર સે બકિયા હદીષ કી કિતાબોં પર ફ઼વ્કિયત (બડાઈ, બુઝુર્ગી) રખતી હૈ:

(૧) યે કિતાબ તક઼્રીબન સબસે કદીમ (પુરાની) હૈ.

(૨) ઈસમેં મજ્મૂઈ (કુલ) તૌર પર રિવાયાત સહીહ હૈં.

(૩) યે કિતાબ ઈમામ તિરમિઝી જૈસે બુલંદ પાયા ઔર

અઝીમ મર્તબે વાલે મુહદ્દિષ કી હૈ.

નોટઃ શમાઈલે તિરમિઝી કોઈ મુસ્તકિલ કિતાબ નહીં હૈ બલ્કે ઈમામ તિરમિઝી રહ. કી કિતાબ "જામેઅ તિરમિઝી" કા હી તતિમ્મહ (સમાપ્તિ) હૈ ઔર જામેઅ તિરમિઝી ઈલ્મે હદીષ કી સબસે મોઅ્તબર ૬ સહીહ કિતાબોં મેં પાંચવે નંબર પર હૈ. ઈસીસે શમાઈલે તિરમિઝી કા બુલંદ મર્તબેવાલા હોને કા અંદાઝા ભી લગાયા જા સકતા હૈ.

આપકે સામને યે કિતાબ "ઝુબ્દતુશ્શમાઈલ" ઈસી શમાઈલે તિરમિઝી કા ખુલાસા હૈ. અરબી ઝબાન મેં "ઝુબ્દહ" કા મઅ્ના "મખ્ખન" હોતા હૈ, તો ગોયા કે ઝુબ્દતુશ્શમાઈલ, શમાઈલે તિરમિઝી કા મખ્ખન હૈ કયૂંકે બંદે (લેખકે) નિહાયત ઈખ્તિસાર (મુખ્તસર) કે સાથ તકરીબન શમાઈલ કી તમામ હદીષોં કો અલ્ફાઝ ઔર શર્હ કે સાથ ઝિક્ર કર દિયા હૈ.

ઈમામ તિરમિઝી કા તઆરુફ (ઓળખ):

નામઃ મુહમ્મદ બિન ઈસા, **કુન્નિયત :** અબૂ ઈસા, **નિસ્બત :** તિરમિઝી. આપ તુર્કિસ્તાન (હાલ ઉઝબેકિસ્તાન) કે શહેર "જયહૂન" કે કિનારે વાકેઅ શહેર "તિરમિઝ" સે તકરીબન ૬ મીલ દૂર વાકેઅ "બોગા" નામી બસ્તી મેં સ.હિ. ૨૦૯ મેં પૈદા હુએ મગર આપ મન્સૂબ "તિરમિઝ" શહેર હી કી તરફ હોતે હૈં ન કે "બોગા" બસ્તી કી તરફ.

ઈમામ તિરમિઝી રહ. બડે બુલંદ મર્તબેવાલે મુહદ્દિષ થે, આપ હાફિઝે હદીષ થે. ઈલ્મે હદીષ મેં "હાફિઝે હદીષ" ઉસકો કેહતે હૈં જો એક લાખ હદીષોં કે મતન, સનદ ઔર ઈલલ કે સાથ ઝબાની યાદ કર ચુકા હો. આપકે બારે મેં રિવાયત હૈ કે આપ આખરી ઉમ્ર મેં નાબીના હો ચુકે થે (મગર મશ્હૂર બાત યે હૈ કે આપ પૈદાઈશી

નાબીના થે) મગર ઈસકે બાવજૂદ આપ બહોત બડે મુહદ્દિષ થે. આપ ઈમામે બુખારી રહ. કે શાગિર્દ હૈં મગર ઈમામ બુખારીને ભી આપસે દો હદીષેં લી હૈં, આપને કઈ એક કિતાબેં તાલીફ (લિખના) ફરમાઈ હૈં જિનમેં ઝયાદહ મશ્હૂર કિતાબુલ્ ઈલલ, ઈલલે કબીર, ઈલલે સગીર ઔર જામેઅ તિરમિઝી હૈં.

આપ તિરમિઝ મેં સ.હિ. ૨૭૯ મેં માલિકે હકીકી સે જા મિલે (ઈન્તિકાલ હો ગયા). હક તઆલા હર લમ્હા આપકી કબર પર કરોડોં રહમતેં નાઝિલ ફરમાએં. આમીન...

بَابُ مَا جَاءَ فِي خَلْقِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હઝરત પાકﷺ કી ઝાહિરી મુબારક શકલો સૂરત કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدَةَ الضَّبِّيُّ الْبَصْرِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ، وَأَبُو جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ وَهُوَ ابْنُ أَبِي حَلِيمَةَ، وَالْمَعْنَى وَاحِدٌ، قَالُوا: حَدَّثَنَا عِيسَى بْنُ يُونُسَ، عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ مَوْلَى غُفْرَةَ قَالَ: حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدٍ مِنْ وُلْدِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ قَالَ: كَانَ عَلِيٌّ إِذَا وَصَفَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالطَّوِيلِ الْمُمَغَّطِ، وَلاَ بِالْقَصِيرِ الْمُتَرَدِّدِ، وَكَانَ رَبْعَةً مِّنَ الْقَوْمِ، لَمْ يَكُنْ بِالْجَعْدِ الْقَطَطِ، وَلاَ بِالسَّبْطِ، كَانَ جَعْدًا رَجِلاً، وَلَمْ يَكُنْ بِالْمُطَهَّمِ وَلاَ بِالْمُكَلْثَمِ، وَكَانَ فِي وَجْهِهِ تَدْوِيرٌ أَبْيَضُ مُشْرَبٌ،

أَدْعَجُ الْعَيْنَيْنِ، أَهْدَبُ الأَشْفَارِ، جَلِيلُ الْمُشَاشِ وَالْكَتَدِ، أَجْرَدُ ذُو مَسْرُبَةٍ، شَثْنُ الْكَفَّيْنِ وَالْقَدَمَيْنِ، إِذَا مَشَى تَقَلَّعَ كَأَنَّمَا يَنْحَطُّ فِي صَبَبٍ، وَإِذَا الْتَفَتَ الْتَفَتَ مَعًا، بَيْنَ كَتِفَيْهِ خَاتَمُ النُّبُوَّةِ، وَهُوَ خَاتَمُ النَّبِيِّينَ، أَجْوَدُ النَّاسِ صَدْرًا، وَأَصْدَقُ النَّاسِ لَهْجَةً، وَأَلْيَنُهُمْ عَرِيكَةً، وَأَكْرَمُهُمْ عِشْرَةً، مَنْ رَآهُ بَدَاهَةً هَابَهُ، وَمَنْ خَالَطَهُ مَعْرِفَةً أَحَبَّهُ، يَقُولُ نَاعِتُهُ: لَمْ أَرَ قَبْلَهُ وَلاَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

તર્જમા: હઝરત અલી રદિ. ફરમાતે હૈં કે હઝરત પાકﷺ બહોત ઝયાદહ દરાઝ કદ ન થે ઔર ન હી બિલ્કુલ પસ્તા કદ થે, બલ્કે લોગોં મેં દરમિયાના કદ વાલે થે, આપકે બાલ મુબારક બિલ્કુલ ઘુંઘરિયાલે થે ઔર ન હી બિલ્કુલ સીધે થે, બલ્કે થોડે ઘુંઘરિયાલે થે,

જિસ્મ મુબારક ઝયાદહ મોટા (જાડુ) ન થા, ચેહરા મુબારક બિલ્કુલ ગોલ ન થા, બલ્કે કિસી કદર ઉસમેં ગોલાઈ થી (યા'ની ઝયાદહ લમ્બા થા ન ઝયાદહ ગોલ) રંગ મુબારક સુફેદ સુર્ખી માઈલ(લાલાશ પડતો) થા.

આંખે મુબારક સિયાહ (કાળી), પલકેં દરાઝ (લાંબી) થી, જોળોં કી હડિડયાં મોટી થીં, કંધે મુબારક મઝબૂત થે, જિસ્મ મુબારક પર ઝયાદહ બાલ ન થે ઔર સીના મુબારક સે નાફ મુબારક તક બાલોં કી લકીર થી ઔર પાવં ગોશ્ત સે ભરે હુએ થે, જબ આપ ચલતે તો કદમ મુબારક તાકત સે ઉઠા ઉઠા કર રખતે ગોયા ઢલાન કી તરફ ઉતર રહે હૈં, જબ કિસી તરફ તવજ્જુહ ફરમાતે તો પૂરે બદન કે સાથ તવજ્જુહ ફરમાતે, દોનોં કંધો કે દરમિયાન નબુવ્વત કી મહર થી ઔર આપ ખાતમુન્નબિય્યીન થે, સબસે ઝયાદહ સખી દિલવાલે ઔર સચ્ચી ઝબાનવાલે, સબસે ઝયાદહ નરમ તબીઅતવાલે, સબસે ઝયાદહ શરીફ ઔર મુઅઝ્ઝ ખાનદાનવાલે થે, જો શખ્સ અચાનક આપકો દેખતા તો મર્‌ઊબ હો જાતા ઔર જિસ શખ્સ કી આપસે જાન પેહચાન હો જાતી ઔર આપસે મેલ–જોલ રખતા તો વો આપકો મહબૂબ બના લેતા, આપકે ઔસાફ બયાન કરનેવાલા કેહતા કે મૈંને આપ જૈસા આપસે પેહલે કોઈ દેખા ઔર ન હી આપકે બાદ.

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ قَالَ : حَدَّثَنَا جُمَيْعُ بْنُ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ الْعِجْلِيُّ إِمْلَاءً عَلَيْنَا مِنْ كِتَابِهِ قَالَ : أَخْبَرَنِي رَجُلٌ مِّنْ بَنِي تَمِيمٍ مِنْ وُلْدِ أَبِي هَالَةَ زَوْجِ خَدِيجَةَ، يُكَنّٰى أَبَا عَبْدِ اللّٰهِ، عَنِ ابْنٍ لِّأَبِي هَالَةَ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ قَالَ : سَأَلْتُ خَالِي هِنْدَ بْنَ أَبِي هَالَةَ، وَكَانَ وَصَّافًا، عَنْ حِلْيَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَأَنَا أَشْتَهِي أَنْ يَّصِفَ لِي مِنْهَا شَيْئًا أَتَعَلَّقُ بِهِ، فَقَالَ : كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَخْمًا مُفَخَّمًا، يَتَلَأْلَأُ وَجْهُهُ

تَلَأْلُؤَ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ، أَطْوَلَ مِنَ الْمَرْبُوعِ، وَأَقْصَرَ مِنَ الْمُشَذَّبِ، عَظِيمُ الْهَامَةِ، رَجِلُ الشَّعْرِ، إِنِ انْفَرَقَتْ عَقِيقَتُهُ فَرَّقَهَا، وَإِلَّا فَلَا يُجَاوِزُ شَعْرُهُ شَحْمَةَ أُذُنَيْهِ إِذَا هُوَ وَفَّرَهُ، أَزْهَرُ اللَّوْنِ، وَاسِعُ الْجَبِينِ،

أَزَجُّ الْحَوَاجِبِ سَوَابِغَ مِنْ غَيْرِ قَرَنٍ، بَيْنَهُمَا عِرْقٌ يُدِرُّهُ الْغَضَبُ، أَقْنَى الْعِرْنَيْنِ، لَهُ نُورٌ يَعْلُوهُ، يَحْسَبُهُ مَنْ لَمْ يَتَأَمَّلْهُ أَشَمَّ، كَثُّ اللِّحْيَةِ، سَهْلُ الْخَدَّيْنِ، ضَلِيعُ الْفَمِ، مُفْلَّجُ الأَسْنَانِ، دَقِيقُ الْمَسْرُبَةِ، كَأَنَّ عُنُقَهُ جِيدُ دُمْيَةٍ فِي صَفَاءِ الْفِضَّةِ، مُعْتَدِلُ الْخَلْقِ، بَادِنٌ مُتَمَاسِكٌ، سَوَاءُ الْبَطْنِ وَالصَّدْرِ، عَرِيضُ الصَّدْرِ، بَعِيدُ مَا بَيْنَ الْمَنْكِبَيْنِ، ضَخْمُ الْكَرَادِيسِ، أَنْوَرُ الْمُتَجَرِّدِ، مَوْصُولُ مَا بَيْنَ اللَّبَّةِ وَالسُّرَّةِ بِشَعْرٍ يَجْرِي كَالْخَطِّ، عَارِي الثَّدْيَيْنِ وَالْبَطْنِ مِمَّا سِوَى ذَلِكَ،

أَشْعَرُ الذِّرَاعَيْنِ وَالْمَنْكِبَيْنِ وَأَعَالِي الصَّدْرِ، طَوِيلُ الزَّنْدَيْنِ، رَحْبُ الرَّاحَةِ، شَثْنُ الْكَفَّيْنِ وَالْقَدَمَيْنِ، سَائِلُ الأَطْرَافِ - أَوْ قَالَ: شَائِلُ الأَطْرَافِ - خُمْصَانُ الأَخْمَصَيْنِ، مَسِيحُ الْقَدَمَيْنِ، يَنْبُو عَنْهُمَا الْمَاءُ، إِذَا زَالَ زَالَ قَلْعًا، يَخْطُو تَكَفِّيًا، وَيَمْشِي هَوْنًا، ذَرِيعُ الْمِشْيَةِ، إِذَا مَشَى كَأَنَّمَا يَنْحَطُّ مِنْ صَبَبٍ، وَإِذَا الْتَفَتَ الْتَفَتَ جَمِيعًا، خَافِضُ الطَّرْفِ، نَظَرُهُ إِلَى الأَرْضِ أَطْوَلُ مِنْ نَظَرِهِ إِلَى السَّمَاءِ، جُلُّ نَظَرِهِ الْمُلاَحَظَةُ، يَسُوقُ أَصْحَابَهُ وَيَبْدَأُ مَنْ لَقِيَ بِالسَّلاَمِ.

તર્જમા: હઝરત હસન બિન અલી રદિ. ફરમાતે હૈં મૈંને અપને મામૂ હિન્દ બિન અબી હાલા રદિ. સે હઝરત પાકﷺ કે હુલિયએ મુબારક કે બારે મેં સુવાલ કિયા, વો આપકા હુલિયા મુબારક બહોત ઝયાદહ બયાન કિયા કરતે થે ઔર મૈં ચાહતા થા કે વો મેરે સામને ભી ઉસમેં સે કુછ બયાન કરેં તાકે મૈં ઉસકે સાથ

અપના તઅલ્લુક કાઈમ કર સકું, ચુનાંચે ઉન્હોંને બયાન કિયા કે હઝરત પાક અપની ઝાત વ સિફાત (ગુણો) કે એઅતેબાર સે અઝીમ થે, ઔર દૂસરોં કી નિગાહ મેં અઝીમ મરતબેવાલે થે, આપકા ચેહરા મુબારક ચોદહવી કે ચાંદ કી તરહ ચમકતા થા, આપ દરમિયાના કદ સે ઝરા લમ્બે ઔર લમ્બે કદ સે ઝરા પસ્તા કદ (યા'ની આપકા કદ દરમિયાના થા) આપકા સર મુબારક એઅતેદાલ (ન કમ ન ઝયાદહ) કે સાથ બડા થા, બાલ મુબારક થોડે ઘુંઘરિયાલે થે, સર મુબારક મેં ઈત્તિફાકન(અચાનક) માંગ નિકલ આતી તો નિકાલ લેતે વરના ખુદ માંગ નિકાલને કા એહતેમામ ન ફરમાતે થે, (યા'ની ઝયાદહ તકલ્લુફ ન ફરમાતે થે) જિસ ઝમાને મેં બાલ મુબારક ઝયાદહ લમ્બે હોતે તો કાન કી લવ સે આગે બઢ઼ જાતે, રંગ મુબારક ખૂબસૂરત ચમકદાર થા.

પેશાની મુબારક કુશાદહ(ચૌળી) થી, અબ્રૂ (ભંવ) મુબારક બારીક ખમદાર(તેઢ઼ી) ગુન્જાન(ઘની) થી, દોનો અબ્રૂ જુદા જુદા થે, એક દૂસરે સે મિલે હુએ ન થે, દોનોં કે દરમિયાન બારીક રગ(નસ) થી, જો ગુસ્સે કે વક્ત ઉભર આતી થી, નાક મુબારક બુલંદી માઈલ (થોડી ઉચી) થી, ઉસ પર એક નૂરાની ચમક થી, જો શખ્સ ગૌર સે ન દેખતા તો વો આપકી નાક કો ઉચા સમજતા થા, દાઢ઼ી મુબારક ઘની, રુખ્સાર(ગાલ) મુબારક હમવાર, મુંહ મુબારક કુશાદા થા સામને કે દાંતો મેં થોડી કુશાદગી(ચોળાઈ) થી, સીના મુબારક સે નાફ મુબારક તક બાલોં કી એક લંબી લકીર થી, ગરદન મુબારક ખૂબસૂરતી મેં મૂર્તિ કી ગરદન કી તરહ ઔર સફાઈ ઔર ચમક મેં ચાંદની કી તરહ થી, મુઅતદિલ(દરમિયાના) જિસ્મ, ગોશ્ત સે ભરા હુવા બદન મુબારક, પેટ ઔર સીના મુબારક બરાબર થે, સીના મુબારક કુશાદહ(ચૌળા) થા, દોનોં કંધો કે દરમિયાન થોડા ફાસલા થા, અઅ્ઝા (અંગો) કે જોડ કી હડ્ડિયાં બડી ઔર મઝબૂત થી,

જિસ્મ મુબારક કા કપડોં સે ખાલી હિસ્સા બડા ચમકદાર ઔર નૂરાની થા, એક બારીક લકીર કે સિવા છાતી મુબારક ઔર પેટ મુબારક પર બાલ નહીં થે.

દોનોં બાઝુઓં, કંધોં ઔર સીને કે ઉપર વાલે હિસ્સે પર બાલ થે, દોનોં કલાઈયાં લમ્બી ઔર હથેલિયાં કુશાદહ થીં, દોનોં હાથ ઔર પાંવ પર ગોશ્ત થે, હાથ ઔર પાંવ મુબારક કી ઉંગલિયા મુનાસિબ તૌર પર લમ્બી થીં, તલ્વે થોડે ગેહરે થે ઔર કદમ હમવાર થે કે ઉન પર પાની ડાલો તો વો બેહ જાએ, જબ આપ ચલતે તો કદમ ઉઠા કર ચલતે, જબ કદમ રખતે તો જુક કર, જબ આપ ચલતે તો વકાર કે સાથ, આપકી ચાલ મુબારક તેઝ થી, જબ ચલતે તો ઐસા મા'લૂમ હોતા થા કે ઢલવાન મેં ઉતર રહે હૈં, જબ આપ કિસીકી તરફ તવજ્જુહ ફરમાતે તો કામિલ તવજ્જુહ ફરમાતે, આપકી નઝર મુબારક નીચી રેહતી, આપકી નિગાહ આસમાન કે મુકાબલે મેં ઝમીન કી તરફ ઝયાદહ રેહતી થી યા'ની અકષર ઝમીન કી તરફ દેખતે (અગરચે કભી કભી વહી કે ઈન્તિઝાર મેં આસમાન કી તરફ ભી નઝર ઉઠાતે થે) આપકી આદત મુબારક આંખો કે કિનારે સે દેખને કી થી, ખૂબ શરમ વ હયા સે આંખ ભર કર નહીં દેખતે થે, ચલને મેં સહાબા રદિ. કો આગે રખતે ઔર ખુદ પીછે રેહતે, જિસસે મિલતે સલામ કરને મેં ખુદ પહેલ ફરમાતે થે.

حَدَّثَنَا هَنَّادُ بْنُ السَّرِيِّ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْثَرُ بْنُ الْقَاسِمِ، عَنْ أَشْعَثَ، يَعْنِي ابْنَ سَوَّارٍ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي لَيْلَةٍ إِضْحِيَانٍ، وَعَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، فَجَعَلْتُ أَنْظُرُ إِلَيْهِ وَإِلَى الْقَمَرِ، فَلَهُوَ عِنْدِي أَحْسَنُ مِنَ الْقَمَرِ.

તર્જમા: હઝરત જાબિર બિન સમુરહ રદિ. ફરમાતે હૈં કે મૈંને હઝૂરે પાક ﷺ કો ચાંદની રાત મેં દેખા, આપ ઉસ વકત સુર્ખ(લાલ)

લિબાસ ઝૈબેતન (પેહને) ફરમાએ હુએ થે, મૈં કભી ચાંદ કો દેખતા ઔર કભી આપﷺ કો, આખિરકાર મૈં ઈસ નતીજે પર પહુંચા કે હુઝૂરે પાક ﷺ ચાંદ સે કહીં ઝયાદહ ખૂબસૂરત હૈં.

ઝુબ્દહ:

ઈસ બાબ કે તહત ચંદ બાતેં કાબિલે મુલાહિઝા હૈં:

(૧) બાઝ રિવાયતોં મેં આપﷺ કા સુર્ખ લિબાસ પહેનને કા ઝિક્ર હૈ, ઈસ સિલસિલે મેં ગુઝારિશ હૈ કે મર્દ કે લિયે સુર્ખ(લાલ) ઝાફરાની રંગ તો મકરૂહે તહરીમી હૈ ઔર વૈસે સુર્ખ રંગ કા ઈસ્તિમાલ જાઈઝ હૈ, મગર ઝયાદહ શૌખ(ચમકીલા) હોને કી વજહ સે નાપસંદીદા હૈ, ઔર હુઝૂરે પાકﷺ ને જો સુર્ખ લિબાસ પેહના થા ઈસકે બારે મેં બાઝ મુહદ્દિષીન કી રાઈ યે હૈ કે યે સુર્ખ ધારીદાર થા, ન કે ખાલિસ ગેહરે સુર્ખ રંગ કા.

(૨) ઈસ બાબ કી એક રિવાયત મેં હૈ કે હુઝૂરે પાકﷺને (ખ્વાબ મેં યા મેઅરાજ કી રાત) બાઝ હઝરાતે અંબિયા અ.સ. કો દેખા. આપﷺ ફરમાતે હૈં કે હઝરત મૂસા અ.સ. છરેરે(દુબલે) ઔર પતલે બદન વાલે થે, જૈસા કે શન્વઅ કબીલે કે લોગ હૈં ઔર હઝરત ઈસા અ.સ. હઝરત ઉર્વહ બિન મસ્ઉદ કે મુશાબેહ (જૈસે) થે ઔર હઝરત ઈબ્રાહીમ અ.સ. કો દેખા તો વો મેરે સે ઝયાદહ મુશાબેહ થે, હઝરત જિબ્રઈલ અ.સ. કો ભી દેખા વો હઝરત દહ્યહ કલ્બી રદિ. કે ઝયાદહ મુશાબેહ થે.

ઈસ રિવાયત કા મકસદ યે થા કે અગર કોઈ શખ્સ અપને દાદા મુકર્રમ યા'ની હઝરત ઈબ્રાહીમ અ.સ. કો દેખના ચાહે તો હુઝૂરે પાકﷺ કો દેખ લે.

(૩) હુઝૂરે પાકﷺ કી એડી મુબારક ઔર આંખ મુબારક કા તઝકિરહઝ હઝરત જાબિર બિન સમુરહ રદિ. કી રિવાયત મેં યૂં હૈ: كَانَ أَشْكَلَ الْعَيْنِ.

યા'ની આપﷺ કી આંખ કી સુફેદી મેં સુર્ખ(લાલ) દોરિયાં થી જો કે હુસ્ન કી અલામત હૈ.

مَنْهُوسُ الْعَقِبِ.

ઔર એડી મુબારક પર ગોશ્ત કમ યા'ની ઝયાદહ ગોશ્ત ન થા.

(૪) જો હુઝૂરે પાકﷺ કો અચાનક દેખતા તો ઉસ પર રોબ તારી હો જાતા, રોબ દર અસલ ઉન મખ્સૂસ ચીઝોં મેં સે થા જો હુઝૂરે પાકﷺ કો અતા હુઈ થી. ઈસકી ઝાહિરી વજહ તો યે હૈ કે હુસ્નો જમાલ મેં ફિત્રી(કુદરતી) તૌર પર રોબ હોતા હૈ ઔર મઝીદ(ઝયાદહ) જબ ઉસકે સાથ કમાલાત ભી શામિલ હો જાએં તો કયા કેહના! ઔર બાતિની વજહ ઈમામ ઈબ્ને કય્યિમ રહ.ને યે બયાન ફરમાઈ હૈ કે કિસી ઈન્સાન મેં હૈબત ઉસ વકત હોતી હૈ જબ દિલ અલ્લાહ કી અઝમત, જલાલ ઔર મુહબ્બત સે લબરેઝ હોતા હૈ, તો ઐસે દિલ પર તસ્કીન નાઝિલ હોતી હૈ, દિલ કે અંદર નૂરાનિયત પૈદા હો જાતી હૈ ઔર અલ્લાહ તઆલા ઐસે દિલવાલે પર હૈબત કી ચાદર ડાલ દેતા હૈ ઔર ઉસે એક ખાસ કિસ્મ કા વકાર હાસિલ હો જાતા હૈ ઔર યહી વકાર લોગોં કે દિલોં પર અસરઅંદાઝ હોતા હૈ. ઈસીકા નામ રોબ ઔર હૈબત હૈ, મગર જો શખ્સ હુઝૂરે પાકﷺ કે સાથ મુસલસલ મેલ–જોલ રખતા તો વો હુઝૂરે પાકﷺ કે અખ્લાકે કરીમાના સે મુતઅષ્ષિર હો કર આપકો મહબૂબ બના લેતા ઔર મુસલસલ કરીબ રેહના તો ઉન્સ(મુહબ્બત) પૈદા કર હી દેતા હૈ.

(૫) સફર મેં હુઝૂરે પાકﷺ કા સહાબા રદિ. કે પીછે ચલના પસમાન્દગાન (પીછે ચલનેવાલે) ઔર ઝુઅફા (કમઝોર) કી ખબરગીરી કી વજહ સે હોતા થા ઔર હઝર મેં તવાઝુઅ(નમ્રતા) ઔર આજિઝી કી વજહ સે હોતા થા.

(૬) ઈસ બાબ કે અખીર મેં ઈમામ તિરમિઝી રહ.ને હુઝૂરે પાકﷺ કે બારે મેં એક ખાસ બાત હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ રદિ. સે નકલ ફરમાઈ હૈ કે હુઝૂરે પાક કે દાંત મુબારક થોડે કુશાદહ થે યા'ની ઉનમેં કિસી કદર ફાસ્લા(દૂરી) થા.

اِذَا تَكَلَّمَ رُاِیَ كَالنُّوْرِ يَخْرُجُ مِنْ بَيْنِ ثَنَايَاهُ.

કે જબ હુઝૂરે પાકﷺ ગુફતગૂ ફરમાતે થે તો દાંત મુબારક કે દરમિયાન સે એક નૂર સા નિકલતા દિખાઈ દેતા થા.

મુહદ્દિષીન ને ઈસકે દો મતલબ બયાન ફરમાએ હૈં:

(૧) હકીકત મેં નૂર નઝર નહીં આતા થા અલબત્તા વો કલામ (બાત) નૂરાની હોતા થા.

(૨) અલ્લામહ મનાવી રહ. ફરમાતે હૈં કે કોઈ ચીઝ હિસ્સી (મેહસૂસ) તૌર પર નિકલતી દિખાઈ દેતી થી જો કે નૂરાની હોતી થી ઔર યે આપﷺ કા મુઅ્જિઝહ થા.

(૭) હઝરત પાકﷺ કે મુબારક બાલોં કી કૈફિયત તો બયાન હો ગઈ હૈ, અલબત્તા મિકદાર વગૈરહ ઔર હુઝૂરે પાકﷺ કી ઉમ્ર મુબારક કા તઝકિરહ આગે મુસ્તકિલ આ રહા હૈ, ઈસ લિયે ઉન હદીષોં કો યહાં જાન બૂજ કર છોડ દિયા ગયા હૈ.

بَابُ مَا جَآءَ فِي خَاتَمِ النُّبُوَّةِ

બાબ: હઝરત પાકﷺ કી નબુવ્વત કી મહર કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا أَبُو عَمَّارٍ الْحُسَيْنُ بْنُ حُرَيْثٍ الْخُزَاعِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حُسَيْنِ بْنِ وَاقِدٍ، قَالَ حَدَّثَنِي أَبِي قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ بُرَيْدَةَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي بُرَيْدَةَ، يَقُولُ: جَاءَ سَلْمَانُ الْفَارِسِيُّ إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ قَدِمَ الْمَدِينَةَ بِمَائِدَةٍ عَلَيْهَا رُطَبٌ فَوَضَعَهَا بَيْنَ يَدَيْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: يَا سَلْمَانُ مَا هٰذَا؟ فَقَالَ: صَدَقَةٌ عَلَيْكَ وَعَلَى أَصْحَابِكَ، فَقَالَ: ارْفَعْهَا، فَإِنَّا لَا نَأْكُلُ الصَّدَقَةَ

قَالَ: فَرَفَعَهَا، فَجَاءَ الْغَدَ بِمِثْلِهِ، فَوَضَعَهُ بَيْنَ يَدَيْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: مَا هٰذَا يَا سَلْمَانُ؟ فَقَالَ: هَدِيَّةٌ لَكَ، فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِأَصْحَابِهِ: ابْسُطُوا. ثُمَّ نَظَرَ إِلَى الْخَاتَمِ عَلَى ظَهْرِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَآمَنَ بِهِ وَكَانَ لِلْيَهُودِ فَاشْتَرَاهُ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِكَذَا وَكَذَا دِرْهَمًا عَلَى أَنْ يَغْرِسَ لَهُمْ نَخْلًا فَيَعْمَلَ سَلْمَانُ فِيهِ حَتَّى تُطْعِمَ

فَغَرَسَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ النَّخلَ إِلا نَخْلَةً وَاحِدَةً غَرَسَهَا عُمَرُ فَحَمَلَتِ النَّخْلُ مِنْ عَامِهَا وَلَمْ تَحْمِلْ نَخْلَةٌ فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا شَأْنُ هٰذِهِ النَّخْلَةِ فَقَالَ عُمَرُ يَا رَسُولَ اللّٰهِ أَنَا غَرَسْتُهَا فَنَزَعَهَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَغَرَسَهَا فَحَمَلَتْ مِنْ عَامِهَا.

તર્જમા: હઝરત બુરૈદહ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ

જબ મદીના મુનવ્વરહ તશરીફ લાયે તો હઝરત સલમાન ફારસી રદિ. એક દસ્તરખ્વાન લે કર હાઝિર હુએ, જિસમેં તાઝા ખજૂરેં થી, ઉન્હોંને યે ખજૂરેં હુઝૂરે પાકﷺ કી ખિદમત મેં પેશ કી. હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયાઃ સલમાન! યે કયા હૈ? અર્ઝ કિયાઃ યે આપકે લિયે ઔર આપકે સાથીયોં કે લિયે સદકહ હૈ, આપﷺ ને ફરમાયાઃ ઈસકો ઉઠા લો, ઈસ લિયે કે હમ સદકહ નહીં ખાતે (યા'ની મેં ઔર મેરે રિશ્તેદાર જિનકે લિયે ઝકાત કા માલ જાઈઝ નહીં હૈ)

હઝરત સલમાન ફારસી રદિ.ને દસ્તરખ્વાન ઉઠા લિયા, ઔર અગલે રોઝ ફિર ઐસા હી દસ્તરખ્વાન લાએ, આપﷺ ને પૂછાઃ યે કયા હૈ? હઝરત સલમાન ફારસી રદિ.ને અર્ઝ કિયા કે યે આપકે લિયે હદિયા હૈ. હઝરત પાકﷺ ને અપને સહાબા રદિ. સે ફરમાયા કે હાથ બળ્હાઓ (યા'ની ખાઓ) ફિર હઝરત સલમાન ફારસી રદિ.ને હુઝૂરે પાકﷺ કી પુશ્ત(પીઠ) પર નબુવ્વત કી મહર કો દેખા ઔર હુઝૂરે પાકﷺ પર ઈમાન લે આએ. હઝરત સલમાન ફારસી રદિ. યહૂદિયોં કે ગુલામ થે, હુઝૂરે પાકﷺ ને હઝરત સલમાન કો બહોત સે દિરહમ કે બદલે મેં ઈસ શર્ત કે સાથ ખરીદ લિયા કે સલમાન અપને યહૂદી માલિક કે લિયે ખજૂર કે તીનસો દરખ્ત લગાએંગે, ઔર ઉનકે ફલ લાને તક ઉનકી ખબરગીરી ભી કરેંગે.

હુઝૂરે પાકﷺ ને અપને હાથ મુબારક સે વો તમામ દરખ્ત ~~લગાએ, સિવાય એક દરખ્ત કે જો કે હઝરત ઉમર રદિ.ને લગાયા~~ થા, ચુનાંચે વો તમામ દરખ્ત ઉસી સાલ ફલ લાયે સિવાય એક દરખ્ત કે. હુઝૂરે પાકﷺ ને ઉસ દરખ્ત કે બારે મેં પૂછા કે ઈસ દરખ્તને ફલ કયૂં નહીં દિયા? હઝરત ઉમર રદિ.ને અર્ઝ કિયા કે ઉસકો મેંને લગાયા થા, હુઝૂરે પાકﷺ ને ઉસકો ઉખાડ કર દોબારા અપને હાથ મુબારક સે લગાયા, તો વો ભી ઉસી સાલ ફલ લે આયા.

હઝરત સલમાન ફારસી રદિ. કે ઈસ્લામ કબૂલ કરને કા કિસ્સાઃ

હઝરત સલમાન ફારસી રદિ. કા તફસીલી વાકિઆ ખુદ ઉન્હીં કી ઝબાની સુનિયેઃ ફરમાતે હૈં કે મૈં "અસ્બહાન" સૂબે(જિલ્લા) મેં એક જગહ કા રેહનેવાલા હું, જિસકા નામ "જૈ" હૈ, મેરા બાપ ઉસ જગહ કા સરદાર થા, ઔર મુજસે બહોત ઝયાદહ મુહબ્બત કરતા થા, મૈંને અપને પુરાને મઝહબ મજૂસિય્યત મેં ઈતની મહેનત કી કે આતિશકદા (ગિરજાઘર) કા મુહાફિઝ (રક્ષક) બન ગયા, મુજે બાપને એક મરતબા અપની જાઈદાદ કી હિફાઝત કે લિયે ભેજા, રાસ્તે મેં મેરા ગુઝર નસારા કે ગિરજા પર હુવા, મૈં ઘૂમને કે લિયે અંદર ચલા ગયા, ઉનકો નમાઝ પઢતે દેખા તો વો મુજે પસંદ આ ગઈ, મૈં શામ તક ઉધર હી રહા, ઔર ઉનસે પૂછા કે તુમ્હારે દીન કા મરકઝ કહાં હૈ? ઉન્હોંને બતાયા કે શામ મેં હૈ.

મૈં રાત ઘર વાપસ આયા તો ઘરવાલોંને પૂછા કે તુમ સારે દિન કહાં રહે? મૈંને સારા કિસ્સા સુનાયા, મેરે બાપને મુજે સમજાયા કે બેટા! વો દીન અચ્છા નહી હૈ, અચ્છા દીન મજૂસિય્યત હી હૈ, મગર મૈં અપની રાય પર કાઈમ રહા, બાપ કો ખદશા હો ગયા કે મૈં કહીં ચલા ન જાઉં, તો બાપને મેરે પાવં મેં બેડિયાં ડાલ કર મુજે બંદ કર દિયા, મૈંને ઈસાઈયોં કો પૈગામ ભેજા કે જબ શામ સે સોદાગર ઔર તાજિર (વેપારી) આયેં તો મુજે ખબર કરેં, ચુનાંચે કુછ તાજિર આયે તો ઉન્હોંને મુજે ખબર કી, જબ વો વાપસ જાને લગે તો મૈંને પાંવ કી બેડિયાં કાટ ડાલી, ઔર ઉનકે સાથ મુલ્કે શામ ચલા ગયા.

વહાં જા કર મૈંને તહકીક કી કે યહાં પર ઈસાઈ મઝહબ કા સબસે બડા આલિમ કોન હૈ? તો લોગોંને બતલાયા કે ફુલાં ગિરજે કા ફલાના બિશપ બડા માહિર હૈ, મૈં ઉસકે પાસ ચલા ગયા, ઔર બતાયા કે મુજે તુમ્હારે દીન મેં રગ્બત હૈ ઔર તુમ્હારે પાસ રેહ કર

તુમ્હારી ખિદમત કરના ચાહતા હું, ઉસને મંઝૂર કર લિયા, મગર વો અચ્છા આદમી ન થા, બહોત બખીલ ઔર પૈસે કા લાલચી થા, જો માલ જમા હોતા વો અપને ખઝાને મેં જમા કર લેતા ઔર ગરીબોં પર ખર્ચ ન કરતા.

જબ યે મર ગયા તો ઉસકી જગહ દૂસરા રાહિબ બિઠાયા ગયા, યે ઉસસે બેહતર થા, દુનિયા સે બે રગબત થા, મૈં ઉસકી ખિદમત મેં રેહને લગા, જબ ઉસકે મરને કા વકત કરીબ આયા તો મૈંને ઉસસે કહા કે મુજે કિસી કે પાસ રેહને કી વસિય્યત કરતે જાઓ! તો ઉસને કહા કે મેરે તરીકે પર દુનિયા મેં સિર્ફ એક શખ્સ હૈ, જો કે "મૂસલ" મેં રેહતા હૈ, તુમ ઉસકે પાસ ચલે જાના, ઉસકે મરને કે બાદ મૈં મૂસલ ચલા ગયા, ઔર ઉસ રાહિબ કો પૂરા કિસ્સા સુનાયા, ઔર બતલાયા કે મૈં તુમ્હારી ખિદમત મેં રેહના ચાહતા હું. ઉસને મન્ઝૂર કર લિયા, મૈં ઉસકી ખિદમત મેં રહા, વો બેહતરીન આદમી થા, જબ ઉસકી વફાત હોને લગી તો મૈંને પૂછા કે મૈં અબ કહાં જાઉ? તો ઉસને કહા કે ફુલાં શખ્સ "નસીબીન" મેં હૈ, ઉસકે પાસ ચલે જાના.

મૈં ઉસકે મરને કે બાદ નસીબીન ચલા ગયા, ઔર ઉસ શખ્સ કો અપના કિસ્સા સુનાયા, ખિદમત મેં રેહને કી દરખાસ્ત કી, જો મન્ઝૂર હો ગઈ, વો ભી અચ્છા આદમી થા, જબ ઉસકે મરને કા વકત આયા તો મૈંને ઉસસે પૂછા કે મૈં અબ કહાં જાઉ? ઉસને કહાઃ "ગમોરિયા" મેં ફુલાં શખ્સ કે પાસ ચલે જાના, મૈં વહા ચલા ગયા, વહાં ભી ઈસી તરહ કિસ્સા પેશ આયા, વહાં જા કર મૈંને કામ શુરૂઅ કર દિયા, ઔર મેરે પાસ ચંદ ગાય ઔર કુછ બકરિયાં જમા હો ગઈ, જબ ઉસકી ભી મૌત કા વકત કરીબ આયા તો મૈંને ઉસસે પૂછા કે અબ મૈં કહાં જાઉ? તો ઉસને કહા કે અબ ઝમીન પર કોઈ શખ્સ ઐસા નહી જો કે હમારે તરીકે પર ચલ રહા હો, અલબત્તા નબીએ આખિરુઝઝમાં ﷺ કે પેદા હોને કા ઝમાના કરીબ હૈ, વો દીને

ઈબ્રાહીમી પર અરબ મેં પૈદા હોંગે, ઉનકી હિજરત કી જગહ ઐસી ઝમીન હે જહાં ખજૂરેં કષ્રત સે પૈદા હોતી હૈં, ઉસ ઝમીન કે દોનો જાનિબ કંકરીલી ઝમીન હૈ, આપ હદિયા નોશ ફરમાએંગે ઔર સદકા કબૂલ ન ફરમાએંગે, ઉનકે દોનો શાનોં (કંધો) કે દરમિયાન નબુવ્વત કી મહર હોગી, અગર તુજસે હો સકે તો ઉનકી સરઝમીન કો પહૂંચ જા.

ઉસકે મરને કે બાદ બનૂ કલ્બ કે ચંદ તાજિર વહાં સે ગુઝરે તો મૈંને ઉનસે કહા કે અગર તુમ મુજે અપને સાથ અરબ લે ચલો તો મેં બદલે મેં તુમ્હેં ગાય ઔર બકરિયાં દે દુંગા, ઉન્હોંને કબૂલ કર લિયા ઔર મુજે અપને સાથ મકકા મુકર્રમહ લે આએ, મૈંને ગાય ઔર બકરિયાં ઉનકો દે દી, મગર ઉન્હોંને મુજ પર યે ઝુલ્મ કિયા કે મુજે અપના ગુલામ ઝાહિર કિયા ઔર મકકા મુકર્રમા મેં બેચ દિયા. બનૂ કુરૈઝહ કે એક યહૂદીને મુજે ખરીદ લિયા ઔર અપને સાથ મદીના મુનવ્વરહ લે આયા, મદીના મુનવ્વરહ પહૂંચતે હી મેં પેહચાન ગયા કે યે વહી જગહ હે જિસકી નિશાનદહી ગમૂરિયા કે પાદરીને કી થી, મેં મદીને મેં રેહતા રહા કે હુઝૂરે પાક ﷺ હિજરત ફરમાકર મદીના તય્યિબહ તશરીફ લે આએ.

હુઝૂરે પાક ﷺ કુબા મેં તશરીફ લાએ થે, ખબર મિલતે હી જો કુછ મેરે પાસ થા, લે કર મેં હાઝિર હો ગયા, ઔર અર્ઝ કિયા કે યે સદકે કા માલ હૈ, તો હુઝૂરે પાક ﷺ ને ખુદ તનાવુલ ન ફરમાયા, ઔર સહાબા રદિ.ને સે ફરમાયા કે તુમ ખા લો, મેં ખુશ હો ગયા કે એક અલામત (નિશાની) તો પૂરી હો ગઈ, ફિર મદીના આ ગયા, ઔર કુછ જમા કિયા, ફિર ખિદમત મેં હાઝિર હુઆ, ઉસ વકત હુઝૂરે પાક ﷺ ભી મદીના તશરીફ લા ચુકે થે, મૈંને કુછ ખજૂરેં ઔર ખાના પેશ કિયા, ઔર અર્ઝ કિયા કે યે હદિયા હૈ, તો હુઝૂરે પાક ﷺ ને ઉસમેં સે તનાવુલ ફરમાયા, મૈંને દિલ મેં કહા કે યે દૂસરી અલામત

ભી પૂરી હો ગઈ.

ઉસકે બાદ મેં એક મરતબા ફિર હાઝિર હુવા, ઉસ વકત હુઝૂરે પાક ﷺ બકીઅ મેં કિસી સહાબી કે જનાઝે કે લિયે તશરીફ ફરમા થે, મેંને સલામ કિયા ઔર પીઠ કી જાનિબ ઘૂમને લગા, આપ મેરા ઈરાદા સમજ ગયે, ઔર કમર સે ચાદર કો હટા દિયા, મેંને નબુવ્વત કી મહર કો દેખા, ઔર જોશ મેં ઉસ પર જુક ગયા, ઉસકો ચૂમતા રહા ઔર રોતા રહા, હુઝૂરે પાક ﷺ ને ફરમાયાઃ મેરે સામને આઓ! મેં સામને આયા ઔર સારા કિસ્સા સુનાયા.

ઉસકે બાદ અપની ગુલામી મેં ફંસા રહા, એક મરતબા હુઝૂરે પાક ﷺ ને ફરમાયા કે અપને માલિક સે મુકાતબત કા મા'મલા કર લો, મેંને ઉસસે મા'મલા તે કિયા, ઔર બદલે કિતાબત દો ચીઝેં મુકર્રર હુઈ, એક યે કે ચાલીસ અવ્કિયા સોના નકદ (એક અવકિયા ચાલીસ દિરહમ કા ઔર એક દિરહમ તીન યા ચાર માશા કા હોતા હે) દૂસરી યે કે તીનસો ખજૂર કે દરખ્ત લગાઉ ઔર ઉનકી પરવરિશ કરું ઔર ફલ લાને તક ઉનકી ખબરગીરી કરતા રહું.

........ચુનાંચે હુઝૂરે પાક ﷺ ને આપને દસ્તે મુબારક સે ખજૂરે લગાઈ જો કે ઉસી સાલ ફલ લે આઈ ઔર ઈત્તિફાક સે કિસી જગહ સે સોના ભી આ ગયા, હુઝૂરે પાક ﷺ ને મુજે (સલમાન ફારસી કો) મરહમત ફરમા દિયા કે જાઓ ઔર ઈસકો બદલે કિતાબત મે અદા કર દો! મેને અર્ઝ કિયાઃ હઝરત! યે કાફી નહીં હોગા, યે થોડા હે, ઔર બદલે કિતાબત કી મિકદાર બહોત ઝયાદહ હે. હુઝૂરે પાક ﷺ ને ફરમાયા કે અલ્લાહ જલ્લ શાનહૂ ઈસીસે પૂરા ફરમા દેંગે, ચુનાંચે મેં લે કર ગયા ઔર બદલે કિતાબત મેં ઉસમેં સે દે દિયા, હઝરત સલમાન ફારસી રદિ. ફરમાતે હૈં કે મેં દસ સે ઝયાદહ આકાઓં કે પાસ રહા હું.

મુશ્કિલ અલ્ફાઝ કે મઆની:

મુકાતબત: કોઈ ગુલામ અપને માલિક સે યે તૈ કર લે કે મેં તુમ્હેં ઈસ કદર માલ દુંગા લેકિન શર્ત યે હૈ કે તુમ મુજે આઝાદ કર દોગે, ઐસે ગુલામ કો "મુકાતબ" ઉસ રકમ કો "બદલે કિતાબત" ઔર ઐસે મા'મલે કો "મુકાતબત" કેહતે હૈં.

ઝુબ્દહ:

નબુવ્વત કી મહર કે બારે મેં ચંદ બાતેં કાબિલે લિહાઝ હૈં:

(૧) બાઝ મુહદ્દિષીન ફરમાતે હૈં કે નબુવ્વત કી મહર પૈદાઈશ કે વકત હી સે થી, ઔર બાઝ મુહદ્દિષીન ફરમાતે હૈં કે જબ પેહલી મરતબા આપ ﷺ કા સીના મુબારક ચાક(ચીરના) કિયા ગયા તો ઉસ વકત નબુવ્વત કી મહર ભી બના દી ગઈ.

(૨) બાઝ મુહદ્દિષીન ફરમાતે હૈં કે નબુવ્વત કી મહર પર "મુહમ્મદુર્ રસૂલુલ્લાહ" લિખા હુવા થા, ઔર બાઝ મુહદ્દિષીન ફરમાતે હૈં કે નબુવ્વત કી મહર પર "سِرْ فَاَنْتَ الْمَنْصُوْرُ" લિખા હુવા થા જિસકા મતલબ યે હૈ કે તુમ જહાં ભી રહોગે તુમ્હારી મદદ કી જાએગી.

(૩) હુઝૂરે પાક ﷺ કી નબુવ્વત કી મહર કી શકલ ઔર મિકદાર કયા થી ઔર ઉસકા રંગ કયા થા? ઈસ બારે મેં મુખ્તલિફ રિવાયાત મરવી હૈં:

● હઝરત સાઈબ બિન યઝીદ રદિ. કી રિવાયત કે અલ્ફાઝ યૂં હૈં: فَإِذَا هُوَ مِثْلُ زِرِّ الْحَجَلَةِ.

કે વો ચકોર કે અંડે જૈસી થી, ચકોર કા અંડા મુર્ગી ક અંડે સે ઝરા છોટા ઔર કબૂતરી કે અંડે સે ઝરા બડા હોતા હૈ, બાઝ કેહતે હૈં કે જિસ તરહ મસહરી (પલંગ) કી ચાદર કે સાથ લટકનેવાલી ગુંદી હોતી હૈ, જો કબૂતર કે અંડે કે બરાબર બૈઝવી શકલ(ઈંડા આકાર) મેં હોતી હૈ, નબુવ્વત કી મહર ભી ઉસી કે જૈસી થી.

❁હઝરત જાબિર બિન સમુરહ રદિ. કી રિવાયત કે અલ્ફાઝ યે હૈં: غُدَّةٌ حَمْرَاءُ مِثْلُ بَيْضَةِ الْحَمَامَةِ.

યા'ની નબુવ્વત કી મહર સુર્ખ રસોલી (લાલ રસોળી) જૈસી થી, ઔર મિકદાર મેં કબૂતર કે અંડે કે બરાબર થી.

❁હઝરત અબૂ ઝૈદ ઉમર બિન અખ્તબ અન્સારી રદિ. કી રિવાયત કે અલ્ફાઝ યે હૈં: شَعَرَاتٌ مُجْتَمِعَاتٌ.

યા'ની ચંદ બાલોં કા મજમૂઆ થા.

❁હઝરત અબૂ સઈદ ખુદ્‌રી રદિ. કી રિવાયત કે અલ્ફાઝ યે હૈં: كَانَ فِي ظَهْرِهِ بَضْعَةٌ نَاشِزَةٌ.

આપકી પીઠ મુબારક પર ગોશ્ત કા ટુકડા ઉભરા હુવા થા.

❁હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સરજિસ રદિ. કી રિવાયત કે અલ્ફાઝ યે હૈં: عَلَى كَتِفَيْهِ مِثْلَ الْجُمْعِ حَوْلَهَا خِيلَانٌ كَأَنَّهَا ثَآلِيلُ.

યા'ની નબુવ્વત કી મહર આપકે દોનોં કંધો કે દરમિયાન મુઠ્ઠી કી તરહ થી, જિસકે ચારોં તરફ તિલ થે જો મસોં કે બરાબર થે.

ઈન તમામ રિવાયાત કા ખુલાસા ઔર ઝુબ્દહ યે હૈ કે હુઝૂરે પાક ﷺ કી પીઠ મુબારક પર દોનોં કંધો કે દરમિયાન ગોશ્ત કા ઉભરા હુવા એક અંડે જૈસા હિસ્સા થા ઔર ઉસ પર બાલ ભી થે.

મઝકૂરહ રિવાયાત મેં ઈખ્તિલાફ કોઈ હકીકી ઈખ્તિલાફ નહીં, કયૂંકે યે સબ તશ્બીહાત (એક ચીઝ કો દૂસરી ચીઝ કે જૈસા બતાના) હૈં ઔર તશ્બીહ હર શખ્સ કી અપને ઝહન કે મુવાફિક હોતી હૈ જો કે તકરીબી (અંદાઝે, સોચ) હાલત હોતી હૈ ઔર તકરીબ કે ઈખ્તિલાફ મેં ઈશ્કાલ(શક) નહીં હોતા.

અલ્લામહ કુર્તબી રહ. ફરમાતે હૈં કે નબુવ્વત કી મહર મિકદાર ઔર રંગ મેં મુખ્તલિફ હોતી રેહતી થી ઔર કમ ઝયાદહ ભી હોતી રેહતી થી. (હાશિયહ જમ્અુલ વસાઈલ:ભા:૧ પે:૭૨,૭૩)

(૩) હુઝૂરે પાક ﷺ કી વફાતે મુબારક કે વકત જબ બાઝ

સહાબા રદિ. કો શક હુવા તો હઝરત અસ્મા રદિ.ને નબુવ્વત કી મહર ન હોને કે સબબ ઈન્તિકાલ હો જાને કી દલીલ દી થી, જિસસે મા'લૂમ હોતા હૈ કે નબુવ્વત કી મહર વફાત કે વકત ખતમ હો ગઈ થી. (હાશિયહ જમ્અુલ વસાઈલ:ભા:૧ પે:૭૨,૭૩)

بَابُ مَا جَاءَ فِي شَعْرِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: રસૂલુલ્લાહ ﷺ કે સર મુબારક કે બાલ મુબારક કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ حُمَيْدٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: كَانَ شَعْرُ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى نِصْفِ أُذُنَيْهِ.

તર્જમા: હઝરત અનસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ કે બાલ મુબારક આધે કાનોં તક થે.

حَدَّثَنَا سُوَيْدُ بْنُ نَصْرٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ يُونُسَ بْنِ يَزِيدَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللّٰهِ بْنُ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُتْبَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُسْدِلُ شَعْرَهُ، وَكَانَ الْمُشْرِكُونَ يَفْرِقُونَ رُءُوسَهُمْ، وَكَانَ أَهْلُ الْكِتَابِ يُسْدِلُونَ رُءُوسَهُمْ، وَكَانَ يُحِبُّ مُوَافَقَةَ أَهْلِ الْكِتَابِ فِيمَا لَمْ يُؤْمَرْ فِيهِ بِشَيْءٍ، ثُمَّ فَرَقَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأْسَهُ.

તર્જમા: હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે રસૂલુલ્લાહ ﷺ અપને બાલ મુબારક (બગેર માંગ નિકાલે) વૈસે હી છોડ દેતે થે, મુશ્રિક લોગ બાલોં મેં માંગ નિકાલતે થે જબકે એહલે કિતાબ નહી નિકાલા કરતે થે, હુઝૂરે પાક ﷺ ઈન ચીઝોં મેં એહલે કિતાબ કી મુવાફકત (સમાનતા) કરના પસંદ ફરમાતે થે જિનમેં કોઈ હુકમ નાઝિલ ન હુઆ હોતા થા, મગર બાદ મેં હુઝૂરે પાક ﷺ ને ભી સર મુબારક મેં માંગ નિકાલના શુરૂઅ ફરમા દી.

ઝુબ્દહ:

હુઝૂરે પાક ﷺ કે બાલ મુબારક કી મિક્દાર મેં મુખ્તલિફ

રિવાયાત બયાન કી ગઈ હૈં, ઔર ઉનમેં કોઈ તઆરુઝ(વિરોધાભાસ) યા ઈખ્તિલાફ નહીં હૈ, ઈસ લિયે કે બાલ બળ્હનેવાલી ચીઝ હૈ. એક ઝમાને મેં અગર કાન કી લવ તક હૈં તો દૂસરે ઝમાને મેં ઉસસે ઝાઈદ, ઈસ લિયે કે હુઝૂરે પાક ﷺ કા સર મુંડવાના ચંદ મરતબા સાબિત હૈ, તો જિસને સર મુંડવાને કે કરીબ ઝમાને મેં બાલોં કી મિકદાર કો નકલ કિયા તો ઉસને છોટે બાલ નકલ કિયે, ઔર જિસને બાલ મુબારક કટવાએ હુએ કો કુછ ઝમાના બીત જાને કે વકત નકલ કિયા તો ઉસને ઝયાદહ બાલ નકલ કિયે.

બાઝ ઉલમાને રિવાયતોં કો ઈસ તરહ ભી જમા ફરમાયા હૈ કે સર મુબારક કે અગલે હિસ્સે કે બાલ મુબારક કાન કે આધે હિસ્સે તક પહૂંચ જાતે, ઔર સર કે દરમિયાની હિસ્સે કે બાલ કાન કે નીચે તક ઔર અખીર સર મુબારક કે બાલ મુબારક કંધો કે કરીબ તક પહૂંચ જાતે થે, બાઝ ઉલમાને ઈસ તરહ ભી જમા ફરમાયા હૈ કે બાલ મુબારક આમ તોર પર કાનોં તક લંબે હોતે થે, ફિર જબ હજામત બનવાને મેં સફર વગૈરહ મેં દેર હો જાતી તો બળ્હ કર ગરદન તક પહૂંચ જાતે, ઔર અગર મઝીદ દેર હો જાતી તો બળ્હ કર કંધો તક પહૂંચ જાતે થે.

ફાયદા: અગર બાલ કાનોં કી લવ તક પહૂંચ જાએ તો ઉનકો ''وَفْرَة'' કેહતે હૈ, અગર ગરદન તક પહૂંચ જાએ તો ઉનકો 'لِمَّة'' ઔર અગર મઝીદ બળ્હ કર કંધો તક પહૂંચ જાએ તો ઉનકો 'جُمَّة'' કેહતે હૈં, ઔર ઉનકે મજમૂએ કો 'جو'' સે તા'બીર કરતે હૈં.

بَابُ مَا جَاءَ فِي تَرَجُّلِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબઃ રસૂલુલ્લાહﷺ કે મુબારક બાલોં મેં કંઘા કરને કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مُوسَى الْأَنْصَارِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا مَعْنُ بْنُ عِيسَى قَالَ: حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: كُنْتُ أُرَجِّلُ رَأْسَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَا حَائِضٌ.

તર્જમા: હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન (મેરી અમ્મા) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે મૈં હૈઝ કી હાલત મેં હુઝૂરે પાકﷺ કે મુબારક બાલોં મેં કંઘી કરતી થી.

حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ عِيسَى قَالَ: حَدَّثَنَا وَكِيعٌ قَالَ: حَدَّثَنَا الرَّبِيعُ بْنُ صَبِيحٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبَانَ هُوَ الرَّقَاشِيُّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُكْثِرُ دَهْنَ رَأْسِهِ وَتَسْرِيحَ لِحْيَتِهِ، وَيُكْثِرُ الْقِنَاعَ حَتَّى كَأَنَّ ثَوْبَهُ ثَوْبُ زَيَّاتٍ.

તર્જમા: હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ અપને સર મુબારક મેં કષ્રત સે તેલ લગાયા કરતે થે, દાઢી મુબારક મેં કંઘી કિયા કરતે થે, ઔર સર મુબારક પર અક્ષર કપડા રખ્ખા કરતે થે, જો ઝયાદહ તેલ ઈસ્તેમાલ કરને કી વજહ સે ઐસા હોતા થા જૈસે તેલી કા કપડા.

ઝુબ્દહ:

ઈસ બાબ મેં ચંદ બાતેં કાબિલે મુલાહઝા હૈં:

(૧) ઈસ બાબ કી પેહલી હદીષ સે દો મસ્અલે મા'લૂમ હોતે હૈં:

૧: સર મેં કંઘી કરના મુસ્તહબ હૈ.

૨: યે ખિદમત અપની ઔરત સે લેના જબકે વો હૈઝ કી હાલત મેં હો, જાઈઝ હૈ. ઔરત સે હૈઝ કી હાલત મેં હમબિસ્તરી હરામ હૈ, બાકી સબ કામ જાઈઝ હૈ.

(૨) ઈસી બાબ મેં ઈમામ તિરમિઝી રહ.ને દો હદીષેં બયાન કી હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ ખુદ ભી કભી કભાર કંઘી ફરમાતે થે, ઔર ઝયાદહ ઈસ્તેમાલ સે મના ભી ફરમાતે થે, ઔર અબૂદાઉદ શરીફ કી હદીષ મેં ભી હુઝૂરે પાક ﷺ સે રોઝાના કંઘી કરને કો મના ફરમાયા હૈ.

(સુનને અબી દાઉદ: હદીષ:૪૧૫૯)

ઉલમાને લિખા હૈ કે યે મુમાનઅત(મનાઈ)તન્ઝીહી હૈ, ઔર મુમાનઅત ભી ઉસ વકત હૈ જબ કોઈ ઝરૂરત દરપેશ ન હો, ઔર બાલોં મેં પરાગંદગી ભી ન હો, વરના તો કોઈ હરજ નહીં.

(૩) હુઝૂરે પાક ﷺ સર મુબારક પર કપડા ડાલ દેતે થે, તાકે ઈમામહ ખરાબ ન હો, ઔર વો કપડા તેલ ઝયાદહ ઈસ્તેમાલ કરને કી વજહ સે ઐસા હોતા થા જૈસે તેલી કપડા, મગર ઈસકે બાવજૂદ યે હુઝૂરે પાક ﷺ કા મુઅ્જિઝહ થા કે ન તો વો કપડા ગંદા હોતા થા, ન ઉસમેં જૂં પડતી થી ઔર ન ખટમલ ખૂન ચૂસ સકતા થા, જૈસાકે અલ્લામહ મનાવી રહ.ને નકલ કિયા હૈ કે કભી મખ્ખી ભી હુઝૂરે પાક ﷺ કે મુબારક બદન પર નહીં બેઠી.

(૪) હુઝૂરે પાક ﷺ કંઘી પેહલે દાયેં જાનિબ કરતે થે, યે સિર્ફ કંઘી કે સાથ ખાસ નહીં, બલ્કે હર વો ચીઝ જિસકા વુજૂદ શરાફત ઔર ઝીનત (શૃંગાર) હૈ, ઉસમેં દાયેં જાનિબ સે કરના સુન્નત હૈ.

بَابُ مَا جَاءَ فِي شَيْبِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબઃ રસૂલુલ્લાહﷺ કે સુફેદ બાલ આ જાને કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ : أَخْبَرَنَا أَبُو دَاوُدَ قَالَ : أَخْبَرَنَا هَمَّامٌ ، عَنْ قَتَادَةَ قَالَ : قُلْتُ لِأَنَسِ بْنِ مَالِكٍ : هَلْ خَضَبَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ؟ قَالَ : لَمْ يَبْلُغْ ذٰلِكَ ، إِنَّمَا كَانَ شَيْبًا فِي صُدْغَيْهِ وَلَكِنْ أَبُو بَكْرٍ خَضَبَ بِالْحِنَّاءِ وَالْكَتَمِ .

તર્જમાઃ હઝરત કતાદહ રદિ. ફરમાતે હૈં કે મૈંને હઝરત અનસ રદિ. સે પૂછાઃ કયા હુઝૂરે પાકﷺ ખિઝાબ કિયા કરતે થે? ઉન્હોંને ફરમાયા કે ઈસકી નોબત હી નહી આઈ થી, કયૂંકે આપકી સિર્ફ કનપટીયોં પર કુછ સુફેદી આઈ થી, અલબત્તા હઝરત અબૂબકર સિદીક રદિ. મેંહદી ઔર કતમ સે ખિઝાબ ફરમાયા કરતે થે.

ઝુબ્દહઃ

"કતમ" એક ઘાસ હૈ જિસસે ખિઝાબ કિયા જાતા હૈ. બાઝ લોગ કેહતે હૈં કે સિર્ફ કતમ કા ખિઝાબ સિયાહ હોતા હૈ ઔર મેંહદી કે સાથ સુર્ખ હો જાતા હૈ. બાઝ કેહતે હૈં કે સિર્ફ કતમ કા ખિઝાબ સબ્ઝ હોતા હૈ, ઔર મેંહદી કે સાથ મિલ કર સિયાહી માઈલ હો જાતા હૈ, હઝરત મુલ્લા અલી કારી રહ. ફરમાતે હૈં કે ગલબે(ઝયાદહ) કા એઅતેબાર હોતા હૈ, અગર ગલબા કતમ કા હોતા હૈ તો ખિઝાબ સિયાહ હો જાતા હૈ, ઔર અગર ગલબા મેંહદી કા હોતા હૈ તો ખિઝાબ સુર્ખ હો જાતા હૈ.

حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ قَالَ: حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ هِشَامٍ، عَنْ شَيْبَانَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ أَبُو بَكْرٍ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَدْ شِبْتَ، قَالَ: شَيَّبَتْنِي هُودٌ، وَالْوَاقِعَةُ، وَالْمُرْسَلَاتُ، وَعَمَّ يَتَسَاءَلُونَ، وَإِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ.

તર્જમા: હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક રદિ.ને અર્ઝ કિયા: યા રસૂલલ્લાહ! આપ તો બૂઢે હો ગયે હૈં (ઈસકી કયા વજહ હૈ? હાલાંકે આપકે એઅતેદાલ (દરમિયાની દરજા) કા યા આપકી ઉમ્ર કા તકાઝા યે થા કે આપ અભી તક જવાન રેહતે) હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયા કે મુજે સૂરએ હૂદ, સૂરએ વાકિઅહ, સૂરએ મુર્સલાત, સૂરએ અમ્મ યતસાઅલૂન ઔર સૂરએ ઈઝશ્શમ્સુ કુવ્વિરત ને બૂઢા કર દિયા હૈ.

حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ، وَيَحْيَى بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: مَا عَدَدْتُ فِي رَأْسِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلِحْيَتِهِ إِلَّا أَرْبَعَ عَشْرَةَ شَعْرَةً بَيْضَاءَ.

તર્જમા: હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં કે મૈંને ~~હુઝૂરે પાકﷺ કે સર મુબારક ઔર દાઢી મુબારક મેં ચૌદહ સે~~ ઝયાદહ સુફેદ બાલ શુમાર નહી કિયે.

ઝુબ્દહ:

(૧) હુઝૂરે પાકﷺ કે સુફેદ બાલ બહોત કમ થે લેકિન ઉનકી તઅદાદ મેં ઈખ્તિલાફ હૈ. બાઝ રિવાયાત સે ચૌદહ, બાઝ સે સતરહ, અઠારહ ઔર બાઝ સે બીસ મા'લૂમ હોતે હૈં, મગર યે ઈખ્તિલાફ ભી કોઈ હકીકી ઈખ્તિલાફ નહી હૈ. યે ઈખ્તિલાફ મુખ્તલિફ ઝમાનોં કી વજહ સે યા ફિર ગિનને મેં ફર્ક લગા હૈ, યા'ની ગિનને મેં શુબહ હુવા હૈ.

(૨) હુઝૂરે પાકﷺને ખિઝાબ ફરમાયા યા નહીં? ઈસમેં ઉલમા કા ઈખ્તિલાફ હૈ, બાઝ હઝરાત ખિઝાબ લગાને કે કાઈલ હુએ હૈં ઔર બાઝ હઝરાત ફરમાતે હૈં કે બાલ જબ સુફેદ હોતા હૈ તો અકષર પેહલે લાલ હોતા હૈ ફિર સુફેદ, ઔર હુઝૂરે પાકﷺ કે સાથ ભી ઐસા હી મામલા થા. ઈમામ તિરમિઝી રહ. કી તહકીક યે હૈ કે આપકે બાલોં કો ખિઝાબ કરને કી નોબત હી નહીં આઈ, કયૂંકે આખરી ઉમ્ર તક બહોત કમ તઅદાદ મેં બાલ સુફેદ હુએ થે, જો કે આપકી કનપટિયોં પર થે, યા માંગ નિકાલને કી જગહ પર ચંદ એક બાલ સુફેદ થે, મગર જબ આપ સર મુબારક મેં તેલ લગાતે થે તો વો ભી નઝર નહીં આતે થે, કયૂંકે તેલ કી વજહ સે બાલ ચમકને લગતે થે, યા તેલ કી વજહ સે બાલ જમ જાતે થે, ઔર સુફેદ બાલ કમ હોને કી વજહ સે છુપ જાતે થે.

(૨) હુઝૂરે પાકﷺ કે બાલ મુબારક સુફેદ હોને યા સહાબએ કિરામ રદિ. કી નઝર મેં વકત સે પેહલે બૂળ્હે હોને કી વજહ બાઝ રિવાયતોં મેં યે આઈ હૈ કે હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયા કે મુજે ફુલાં ફુલાં સૂરહ ને બૂળ્હા કર દિયા હૈ. ઈસમેં મુખ્તલિફ વકતોં મેં મુખ્તલિફ સૂરતોં કા ઝિક્ર આયા હૈ, મુરાદ ઈનસે વો સૂરતેં હૈં જિનમેં કયામત કી હોલનાકી કા ઝિક્ર હૈ.

એક રિવાયત મેં હૈ કે હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયાઃ જો બાતેં મેં જાનતા હું અગર તુમ્હેં માલૂમ હો જાતે તો તુમ હંસના બહોત હી કમ કર દેતે ઔર અકષર વકત રોયા કરતે હત્તાકે બીવીયોં કે પાસ જાના ભી છોડ દેતે.

અલ્લામહ ઝમખ્શરી ફરમાતે હૈં કે મૈંને એક કિતાબ મેં દેખા હૈ કે એક શખ્સ શામ કે વકત બિલ્કુલ સિયાહ બાલોંવાલા જવાન થા, એક હી રાત મેં ઉસકે બાલ સુફેદ હો ગયે. લોગોંને ઉસસે વજહ પૂછી તો ઉસને કહાઃ મૈંને રાત કયામત કા મન્ઝર દેખા હૈ કે લોગ ઝંજીરોં કે

ઝરિયે ખીંચ ખીંચ કર જહન્નમ મેં ડાલે જા રહે હૈં, ઉસકી દેહશત મુજ પર કુછ ઐસી ગાલિબ આઈ કે ઉસને એક હી રાત મેં મુજે ઈસ હાલત પર પહૂંચા દિયા.

بَابُ مَا جَاءَ فِي خِضَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ કે ખિઝાબ લગાને કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبِي، عَنْ شَرِيكٍ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ مَوْهَبٍ قَالَ: سُئِلَ أَبُو هُرَيْرَةَ: هَلْ خَضَبَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ قَالَ: نَعَمْ.

તર્જમા: હઝરત અબૂ હુરૈરહ સે પૂછા ગયા કે હુઝૂરે પાક ﷺ ને ખિઝાબ લગાયા થા? તો ઉન્હોંને જવાબ દિયા: જી હાં!.

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَاصِمٍ قَالَ: حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا حُمَيْدٌ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: رَأَيْتُ شَعَرَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَخْضُوبًا.

તર્જમા: હઝરત અનસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે મૈંને હુઝૂરે પાક ﷺ કે બાલ મુબારક કો ખિઝાબ કિયે હુએ દેખા.

ઝુબદહ:

(૧) હુઝૂરે પાક ﷺ ને ખિઝાબ ફરમાયા યા નહીં? ઈસ બારે મેં ઉલમા કા ઈખ્તિલાફ ગુઝશ્તા બાબ મેં ઝિક્ર કર દિયા ગયા હૈ, અલબત્તા સિયાહ ખિઝાબ લગાના મકરૂહ હૈ ઔર શાફિઈય્યહ કે નઝદીક ખિઝાબ લગાના સુન્નત હૈ, લેકિન સિયાહ ખિઝાબ લગાના હરામ હૈ.

(૨) "ખિઝાબ" હર ઉસ ચીઝ કો કેહતે હૈં જિસસે બાલોં કો રંગા જાતા હૈ. યે ચીઝ મેંહદી, દસ્મહ, કતમ યા કોઈ ઔર નઈ મિલાઈ હુઈ ચીઝ હો, ખિઝાબ હી કેહલાતી હૈ.

بَابُ مَا جَاءَ فِي كُحْلِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાકﷺ કે સુરમા મુબારક કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حُمَيْدٍ الرَّازِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ الطَّيَالِسِيُّ، عَنْ عَبَّادِ بْنِ مَنْصُورٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: اكْتَحِلُوا بِالإِثْمِدِ فَإِنَّهُ يَجْلُو الْبَصَرَ، وَيُنْبِتُ الشَّعْرَ. وَزَعَمَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَتْ لَهُ مُكْحُلَةٌ يَكْتَحِلُ مِنْهَا كُلَّ لَيْلَةٍ ثَلاثَةً فِي هَذِهِ، وَثَلاثَةً فِي هَذِهِ.

તર્જમા: હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺને ફરમાયા: અષ્મદ કા સુરમા આંખો મેં ડાલા કરો, ઈસ લિયે કે આંખો કી રોશની કો ભી તેઝ કરતા હૈ ઔર પલકેં ભી ઝયાદહ ઉગાતા હૈ. હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ રદિ. યે ફરમાતે થે કે હુઝૂરે પાકﷺ કે પાસ એક સુરમા દાની થી જિસમેં સે હર રાત દોનોં આંખો મેં તીન તીન સલાઈયાં ડાલા કરતે થે.

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنِيعٍ قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَزِيدَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرٍ هُوَ ابْنُ عَبْدِ اللّٰهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: عَلَيْكُمْ بِالإِثْمِدِ عِنْدَ النَّوْمِ، فَإِنَّهُ يَجْلُو الْبَصَرَ، وَيُنْبِتُ الشَّعْرَ.

તર્જમા: હઝરત જાબિર બિન અબ્દુલ્લાહ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺને ફરમાયા: સોતે વકત અષ્મદ સુરમા ઝરૂર ડાલા કરો, યે બીનાઈ કો તેઝ કરતા હૈ ઔર પલકેં ભી ખૂબ ઉગાતા હૈ.

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ રદિ. કી એક રિવાયત મેં હૈ:

إِنَّ خَيْرَ أَكْحَالِكُمُ الإِثْمِدُ.

યા'ની તુમ્હારે તમામ સુરમોં મેં સે બેહતરીન સુરમા "અષ્મદ" હૈ

ઝુબ્દહ:

(૧) સુરમા મુખ્તલિફ કિસ્મ કે પથ્થરોં મષલન સિયાહ, સુફેદ, નીલા, પીલા યા સુર્ખી માઈલ સે તૈયાર કિયા જાતા હૈ ઔર ઈન્સાની આંખ કે લિયે મુફીદ દવાઈ ઔર ઝીનત કા બાઈષ હૈ. સુરમા ભી ઉન ચીઝોં મેં સે એક હૈ જિનકો ઝીનત કે તોર પર ઈસ્તિમાલ કિયા જાતા હૈ, જૈસે તેલ, કંઘી, મેંહદી ઔર ખુશ્બૂ વગૈરહ.

(૨) સુરમા કે ઈસ્તેમાલ મેં તીન ફાયદે હૈં:

ઈન્સાન કે બદન કે લિયે ઝીનત, આંખ કી બીમારીયોં કે લિયે શિફા, સબસે બળ્હ કર ઈત્તિબાએ સુન્નત જો કે અસલ મકસદ હૈ ઔર ઈસી બિના પર સુરમા આંખ મેં ડાલના મુસ્તહબ હૈ.

(૩) સુરમા રાત કો સોતે વકત ડાલના ઝયાદહ ફાયદેમંદ હૈ, કયૂંકે આંખ મેં દેર તક બાકી રેહતા હૈ, ઔર અંદર તક અચ્છી તરહ પહૂંચ જાતા હૈ.

(૪) સિલાઈ કે બારે મેં મુખ્તલિફ રિવાયતેં આઈ હૈં:

(અ) દોનોં આંખો મેં તીન તીન સિલાઈ, યે તાક અદદ (એકી સંખ્યા) હૈ.

(બ) દોનોં આંખો મેં એક એક, યે ભી તાક અદદ હૈ.

(ક) દાયીં આંખ મેં તીન ઔર બાયીં આંખ મેં દો, ઈન સબકા મજમૂઆ પાંચ તાક અદદ બન જાતા હૈ.

(૫) બાઝ રિવાયતોં મેં ખાસ અષ્મદ સુરમા ડાલને કી તરગીબ આઈ હૈ, યે સુરમા સિયાહ સુર્ખીમાઈલ (બ્રાઉન) હોતા હૈ, ઔર બિલાદે શર્કિયહ (પૂર્વના દેશો)મે પેદા હોતા હૈ, લેકિન યે સિર્ફ ઉન આંખો કે લિયે હૈ જિનકો મુવાફિક આ જાએ, વરના બીમારી

વાલી આંખ ઈસસે ઝયાદહ દુખને લગતી હૈ.

લિહાઝા આમ સુરમા ડાલને સે સુન્નત અદા હો જાએગી, મગર ફઝીલત ઈસી અષ્મદ સુરમે કો હાસિલ હૈ.

بَابُ مَا جَاءَ فِي لِبَاسِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબઃ હુઝૂરે પાકﷺ કે લિબાસે મુબારક કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ ، قَالَ : حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ مُوسَى ، عَنْ عَبْدِ الْمُؤْمِنِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ، قَالَتْ : كَانَ أَحَبَّ الثِّيَابِ إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْقَمِيصُ.

તર્જમા: હઝરત ઉમ્મુલ મુઅ્મિનીન (મેરી અમ્મી) ઉમ્મે સલમહ રદિ. ફરમાતી હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ કો સબ કપડોં મેં સે કુર્તા ઝયાદહ પસંદ થા

حَدَّثَنَا عَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ قَالَ : حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ قَالَ : حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ الشَّهِيدِ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ وَهُوَ يَتَّكِئُ عَلَى أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ عَلَيْهِ ثَوْبٌ قِطْرِيٌّ قَدْ تَوَشَّحَ بِهِ، فَصَلَّى بِهِمْ.

તર્જમા: હઝરત અનસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ ને ઉસામા રદિ. કે કંધે કા સહારા લિયે હુએ બાહર નિકલે, ઉસ વક્ત આપકે ઉપર યમન કે મુલ્ક કા નક્શ કિયા હુઆ કપડા થા, જિસમેં હુઝૂરે પાકﷺ લિપટે હુએ હુએ થે, ચુનાંચે હુઝૂરે પાકﷺ ને લોગોં કો નમાઝ પળ્હાઈ.

حَدَّثَنَا سُوَيْدُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ : حَدَّثَنَا عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ الْمُبَارَكِ ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ إِيَاسٍ الْجُرَيْرِيِّ، عَنْ أَبِي نَضْرَةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا اسْتَجَدَّ ثَوْبًا سَمَّاهُ بِاسْمِهِ عِمَامَةً أَوْ

قَمِيصًا أَوْ رِدَاءً، ثُمَّ يَقُولُ: اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ كَمَا كَسَوْتَنِيهِ، أَسْأَلُكَ خَيْرَهُ وَخَيْرَ مَا صُنِعَ لَهُ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهِ وَشَرِّ مَا صُنِعَ لَهُ.

તર્જમા: હઝરત અબૂ સઈદ ખુદરી રદિ. ફરમાતે હૈં કે જબ હુઝૂરે પાકﷺ કોઈ નયા કપડા પહેનતે તો (ખુશી કે ઈઝહાર કે તૌર પર) ઉસકા નામ લેતે, યા'ની ઈમામહ (પઘડી) કમીસ યા ચાદર વગૈરહ ઔર ફિર યૂં દુઆ ફરમાતે: એ અલ્લાહ! સબ તા'રીફેં તેરે હી લિયે હૈં, કયૂંકે તુને હી મુજે કપડા પેહનાયા હે, મેં તુજસે ઈસ કપડે કી ભલાઈ ચાહતા હું, (યા'ની યે કપડા ખરાબ ન હો, ઝાયેઅ ન હો) ઔર ઉસ ચીઝ કી ભલાઈ ચાહતા હું જિસકે લિયે ઈસકો બનાયા ગયા હે, ઔર મેં તેરી ઝાત હી સે ઈસ કપડે કે શર સે પનાહ માંગતા હું ઔર ઉન ચીઝોં કે શર સે જિનકે લિયે યે કપડા બનાયા ગયા હે (યા'ની યે કપડા જિસ ગર્ઝ કે લિયે બનાયા ગયા હે સર્દી ગર્મી વગૈરહ કે લિયે, ઔર ઉસકી ભલાઈ યે હે કે અલ્લાહ કી રઝા મેં ઈસ્તેમાલ હો, ઔર બુરાઈ યે હે કે અલ્લાહ તઆલા કી નાફરમાની મેં ઈસ્તેમાલ હો).

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُثْمَانَ بْنِ خُثَيْمٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: عَلَيْكُمْ بِالْبَيَاضِ مِنَ الثِّيَابِ لِيَلْبِسْهَا أَحْيَاؤُكُمْ، وَكَفِّنُوا فِيهَا مَوْتَاكُمْ، فَإِنَّهَا مِنْ خَيْرِ ثِيَابِكُمْ.

તર્જમા: હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયા: લોગો! સુફેદ કપડે ઈસ્તેમાલ કિયા કરો, ઝિંદગી મેં સુફેદ કપડા હી પહેનના ચાહિયે, ઔર સુફેદ કપડોં સે હી અપને મુર્દો કો દફન કિયા કરો, કયૂંકે યે તુમ્હારે બેહતરીન લિબાસ મેં સે હે.

ઔર હઝરત સમુરહ બિન જુન્દુબ રદિ. કી રિવાયત મેં યૂં હે:

સુફેદ કપડે પેહના કરો, કયૂંકે વો ઝાહિરી તોર પર ઝયાદહ પાક ઔર બાતિની તોર પર ભી ઝયાદહ પાકીઝા હૈં, ઔર સુફેદ કપડોં મેં હી અપને મુર્દો કો દફન કિયા કરો.

ઝુબ્દહ:

(૧) લિબાસ યા'ની સતર કો છુપાના ઈન્સાની ફિતરત મેં દાખિલ હૈ, જબકે ઉર્યાની (નંગા રેહના) ફિતરત કે ખિલાફ હૈ, લિબાસ કી પાંચ કિસ્મેં હૈં:

(અ) વાજિબ: વો લિબાસ હૈ જિસસે સતર કો છુપાયા જાએ, યા'ની મર્દ કે લિયે નાફ સે લે કર ઘુટનોં તક ઔર ઔરત કે લિયે ઔરત કે સામને નાફ સે લે કર ઘુટનોં તક ઔર મર્દો કે સામને પૂરા જિસ્મ.

(બ) હરામ: જિસકે પહેનને કી મુમાનઅત(મનાઈ) આઈ હો, જૈસે મર્દ કે લિયે બગેર કિસી ઉઝ્ર કે રેશમી કપડા ઔર ઔરત ઔર મર્દ દોનોં કે લિયે ઐસા લિબાસ જો કે કાફિરોં કા શિઆર હો, યા'ની કાફિરોં કી પેહચાન હો.

(ક) મુસ્તહબ: જિસકે પહેનને કી તરગીબ આઈ હો, જૈસે ઈદ કે દિન ઉમ્દહ કપડા ઔર જુમ્અહ કે દિન સુફેદ કપડા.

(ખ) મકરૂહ: જિસકે ન પહેનને કી તરગીબ આઈ હો, જૈસે માલદાર કે લિયે હમેશા ફટા પુરાના કપડા પહેનના ઔર બિલા ઝરૂરત કિસી કે લિયે ભી મેલા કુચેલા લિબાસ પહેનના.

(ગ) મુબાહ: જો ન ઝરૂરી હો, ઔર ન ઉસસે મના કિયા ગયા હો, જૈસે કોઈ ભી લિબાસ જો કે મોકે પર મિલ જાએ.

(૨) હુઝૂરે પાકﷺસે સુફેદ રંગ, હરા રંગ, લાલ રંગ, સિયાહ બાલોં કી ચાદર, ઝઅફરાન મેં રંગા હુઆ ઐસા લિબાસ જિસ પર ઝઅફરાન કા અસર ખતમ હો ગયા હો, યા'ની નકશેદાર ચાદરોં કા મુખ્તલિફ વકતોં મેં ઈસ્તેમાલ કરના સાબિત હૈ, મગર

હુઝૂરે પાકﷺ કો કમીસ ઝયાદહ પસંદ થી જિસકી બઝાહિર વજહ યે મા'લૂમ હોતી હૈ કે ઉસમેં સતર અચ્છી તરહ છુપ જાતા હૈ, ઔર ઝીનત ભી.

(૩) હુઝૂરે પાકﷺ કા મા'મૂલ સાદા ઔર કમ કીમત લિબાસ ઈસ્તેમાલ ફરમાને કા થા, મગર બાઝ મરતબા કીમતી લિબાસ ભી ઈસ્તેમાલ ફરમાયા હૈ. હુઝૂરે પાકﷺ સે ૨૭ યા ૩૨ ઉટનિયોં કે બદલે મેં એક જોડી કપડા ખરીદના ભી સાબિત હૈ, મગર યે લિબાસ રેશમ કા નહીં થા, બલ્કે ઉમ્દા કપડા થા, ઔર બનાવટ ભી અચ્છી થી, મગર ઐસા બહોત કમ હુવા હૈ. (જમ્ઉલ વસાઈલ:ભા:૧ પે:૧૫૧)

(૪) અલ્લામહ જઝ્રી રહ. ફરમાતે હૈં કે કુર્તે કી આસ્તીન મેં સુન્નત યે હૈ કે પહૂંચે (કાંડા) તક હો ઔર ચોગે(જુબ્બા) વગૈરહ મેં સુન્નત યે હૈ કે પહૂંચે સે નીચે તક હો, મગર ઉંગલિયોં સે આગે ન બઢહે.

(૫) હુઝૂરે પાકﷺ સે ગેર મુસ્લિમોં કે મુલ્ક સે આયે હુવે કપડોં કા ઈસ્તેમાલ કરના ભી સાબિત હૈ, જો નિહાયત તંગ આસ્તીન વાલા થા, હત્તાકે વુઝૂ કે વકત જુબ્બે સે બાઝૂ બાહર નિકાલને પડતે થે. (સહીહ બુખારીઃ હદીષ નંઃ ૩૬૩)

(૬) કપડા પહેનને કી દુઆઃ

اَللّٰهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ كَسَوْتَنِيْهِ أَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِهٖ وَخَيْرِ مَا صُنِعَ لَهُ، وَأَعُوْذُبِكَ مِنْ شَرِّهٖ وَشَرِّ مَا صُنِعَ لَهُ.

بَابُ مَا جَاءَ فِي خُفِّ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબઃ હુઝૂરે પાક ﷺ કે મોઝે મુબારક કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا هَنَّادُ بْنُ السَّرِيِّ قَالَ: حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، عَنْ دَلْهَمِ بْنِ صَالِحٍ، عَنْ حُجَيْرِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ، عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ النَّجَاشِيَّ أَهْدٰى لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُفَّيْنِ أَسْوَدَيْنِ سَاذِجَيْنِ، فَلَبِسَهُمَا ثُمَّ تَوَضَّأَ وَمَسَحَ عَلَيْهِمَا.

તર્જમાઃ હઝરત બુરૈદહ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હબ્શા કે બાદશાહ નજ્જાશી ને હુઝૂરે પાક ﷺ કી ખિદમત મેં સિયાહ રંગ કે દો સાદે મોઝે હદિયે મેં ભેજે, હુઝૂરે પાક ﷺ ને ઉનકો પેહના, ફિર વુઝૂ કિયા તો ઉન પર મસહ કિયા.

ઝુબ્દહ:

(૧) હબ્શહ કે બાદશાહ કા અસલ નામ "અસ્મહા" થા, બાઝ મુહદ્દિષીન કે નઝદીક યે ઉસ વકત મુસલમાન હો ચુકા થા, <u>ઔર બાઝ હઝરાત કી રાય યે હૈ કે યે ઉસ વકત તક મુસલમાન નહીં</u> હુવા થા. ઈસ બિના પર ઉલમાને ઈસ હદીષ સે યે દલીલ પકડી હૈ કે કાફિર કા હદિયા કબૂલ કરના જાઈઝ હૈ, અલબત્તા ચૂંકે દૂસરી બાઝ રિવાયતોં મેં કાફિર કે હદિયે સે ઈન્કાર ભી હૈ ઈસ લિયે અસલ સૂરતે હાલ યે હૈ કે અગર કાફિર કે હદિયા કબૂલ કરને મેં દીન કે નુકસાન કા ખતરા હો તો કબૂલ કરના જાઈઝ નહીં ઔર અગર દીન કા નુકસાન ન હો તો કબૂલ કરને મેં કોઈ હરજ કી બાત નહીં.

(૨) ચમડે કા બના હુવા મોઝા પાંવ પર પેહના જાતા હૈ, જબ વુઝૂ કરકે ઉસકો પહેન લિયા જાએ તો દોબારા વુઝૂ કી ઝરૂરત

પેશ આને કી સૂરત મેં ઉસ પર મુસાફિર કે લિયે તીન દિન ઔર તીન રાત તક જબકે મુકીમ કે લિયે એક દિન એક રાત તક મસહ કરના જાઈઝ હૈ. નીઝ ઐસી જુરાબોં પર ભી મસહ જાઈઝ હૈ જો ખૂબ મોટી હોં, ઔર કિસી ચીઝ સે બાંધે બગેર તીન ચાર મીલ તક ઉનકો પહન કર ચલ સકતા હો. આજ કલ કી બારીક ઉની યા સૂતી જુરાબોં પર મસહ કરના જાઈઝ નહીં હૈ. લિહાઝા ઈસકા ખાસ ખયાલ કિયા જાએ કે બારીક જુરાબોં પર મસહ કરને કા યે ફિત્ના ભી આમ હો રહા હૈ.

(૩) મોઝે કે આદાબ મેં સે હૈ કે મોઝા પહેનને સે પેહલે જાડ (ખંખેરવુ) લેના ચાહિયે, ઈસકી વજહ યે હૈ કે ઈમામ તબ્રાની રહ.ને મુઅ્જિઝાત મેં હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ રદિ. સે એક રિવાયત બયાન કી હૈ કે એક સફર મેં જંગલ મેં હુઝૂરે પાકﷺને એક મોઝા પહેના ઔર દૂસરે કો પહેનને કા ઈરાદા ફરમા રહે થે કે એક કવ્વા આ કર દૂસરા મોઝા ઉઠા કર લે ગયા, ઔર ઉપર લે જા કર ઉસકો ફેંક દિયા, ઉસમેં એક સાપ ઘુસા હુવા થા, જો કે ગિરને કી ચોટ લગને સે બાહર આ ગયા. હુઝૂરે પાકﷺને હક તઆલા કા શુક્ર અદા ફરમાયા કે ઉસને તકલીફ પહૂંચાને વાલે જાનવર સે હિફાઝત ફરમાઈ, મુસલમાન કે લિયે ઝરૂરી હૈ કે જબ મોઝા પહેનને કા ઈરાદા કરે તો ઉસકો જાડ લે, બંદ ઔર લંબે જૂતોં કો ભી પહેનને સે પેહલે જાડ લેના ચાહિયે.

بَابُ مَا جَاءَ فِي نَعْلِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાકﷺ કે જૂતે મુબારક કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ : حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ الطَّيَالِسِيُّ قَالَ : حَدَّثَنَا هَمَّامٌ ، عَنْ قَتَادَةَ قَالَ : قُلْتُ لِأَنَسِ بْنِ مَالِكٍ : كَيْفَ كَانَ نَعْلُ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ؟ قَالَ : لَهُمَا قِبَالَانِ.

તર્જમા: હઝરત કતાદહ રદિ. ફરમાતે હૈં કે મૈંને હઝરત અનસ રદિ. સે પૂછા: હુઝૂરે પાકﷺ કે જૂતે કૈસે થે? ઉન્હોંને ફરમાયા કે હર એક જૂતે મેં દો દો તસ્મે (ચમડે કે પતલે લંબે ટુકડે) થે.

حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مُوسَى الْأَنْصَارِيُّ قَالَ : حَدَّثَنَا مَعْنٌ قَالَ : حَدَّثَنَا مَالِكٌ قَالَ : حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيُّ ، عَنْ عُبَيْدِ بْنِ جُرَيْجٍ ، أَنَّهُ قَالَ لِابْنِ عُمَرَ : رَأَيْتُكَ تَلْبَسُ النِّعَالَ السِّبْتِيَّةَ ، قَالَ : إِنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَلْبَسُ النِّعَالَ الَّتِي لَيْسَ فِيهَا شَعَرٌ ، وَيَتَوَضَّأُ فِيهَا ، فَأَنَا أُحِبُّ أَنْ أَلْبَسَهَا.

તર્જમા: હઝરત ઉબૈદ બિન જુરૈહ રહ. ફરમાતે હૈં કે મૈંને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર રદિ. સે પૂછા કે આપ "નિઆલે સિબ્તય્હ" (બગૈર બાલોં કે ચમડે કા જૂતા) ક્યૂં પહેનતે હો? તો ઉન્હોંને કહા કે મૈંને હુઝૂરે પાકﷺ કો દેખા હૈ કે આપ ઐસા જૂતા પહેનતે થે જિસમેં બાલ ન હો, ઔર આપ ઈસી જૂતે સમેત વુઝૂ ફરમાતે થે. ચુનાંચે મૈં ભી ઐસા જૂતા પહેનના પસંદ કરતા હું.

حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مُوسَى قَالَ : حَدَّثَنَا مَعْنٌ قَالَ : حَدَّثَنَا مَالِكٌ ،

عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى أَنْ يَأْكُلَ، يَعْنِي الرَّجُلَ، بِشِمَالِهِ، أَوْ يَمْشِيَ فِي نَعْلٍ وَاحِدَةٍ.

તર્જમા: હઝરત જાબિર રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺને બાયેં હાથ સે ખાના ખાને યા એક હી પાંવ મેં જૂતા પહેન કર ચલને સે મના ફરમાયા હૈ.

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ، عَنْ مَالِكٍ، ح وَحَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مُوسَى قَالَ: حَدَّثَنَا مَعْنٌ قَالَ: حَدَّثَنَا مَالِكٌ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا انْتَعَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَبْدَأْ بِالْيَمِينِ، وَإِذَا نَزَعَ فَلْيَبْدَأْ بِالشِّمَالِ، فَلْتَكُنِ الْيَمِينُ أَوَّلَهُمَا تُنْعَلُ وَآخِرَهُمَا تُنْزَعُ.

તર્જમા: હઝરત અબૂ હુરૈરહ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ ફરમાતે હૈં કે તુમ મેં સે જો શખ્સ જૂતા પેહને તો દાયેં પાંવ સે શુરૂઆત કરે, ઔર જબ જૂતા ઉતારે તો બાયેં પાંવ સે શુરૂઅ કરે, તાકે દાયાં પાંવ પહેનને મેં પેહલે હો, ઔર ઉતારને મેં અખીર મેં હો.

ઝુબ્દહ:

(૧) જૂતે કા ઈસ્તેમાલ તો ઈન્સાન કી ઝીનત બલ્કે ઝરૂરત મેં શામિલ હૈ, ઔર બગૈર કિસી મજબૂરી કે જૂતે કો છોડ દેના અખ્લાકી લિહાઝ સે એબ સમજા જાતા હૈ. ઈસ નયે ઝમાને મેં તો મુખ્તલિફ કિસ્મ, બનાવટ ઔર રંગો કે જૂતે બનાએ જાતે હૈં, મગર હુઝૂરે પાક ﷺકે ઝમાને મેં અરબ કે ઈલાકે મેં સુખાએ હુએ ચમડે યા કચ્ચી ખાલ કા જૂતા બનાયા જાતા થા, કભી બાલોં સમેત ઔર કભી બાલ સાફ કર દિયે જાતે થે, ઔર આમ રિવાજ મેં જો જૂતા ઈસ્તેમાલ કિયા હોતા થા વો ચપ્પલ જૈસા હોતા થા, જિસકે આર–પાર દો તસ્મે(ચમડે કે લંબે ટુકડે) લગા દિયે જાતે થે.

(૨) હુઝૂરે પાકﷺ કા મુબારક જૂતા આમ તૌર પર ચમડે કે બાલોં સે સાફ કરકે બનાયા જાતા થા, હુઝૂરે પાકﷺ કા જૂતા

મુબારક એક બાલિશ્ત (વેંત) દો ઉંગલી કે બરાબર હોતા થા. જૂતે કી એડી વાલા હિસ્સા સાત ઉંગલી ચોડા, દરમિયાની હિસ્સા પાંચ ઉંગલી ચોડા, ઔર અગલા હિસ્સા છે(૬) ઉંગલી ચોડા હોતા થા. ઈસ પૈમાઈશ (માપ) કે બને હુએ તલે (તળીયું) કે ઉપર આર–પાર દો દોહરે (બે પડવાળા) તસ્મે હોતે થે.

(૩) હુઝૂરે પાકﷺ કે જૂતે કા તસ્મા મુબારક દોહરા થા, હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક રદિ. ઔર હઝરત ઉમર રદિ. કે જૂતે કા તસ્મા ભી દોહરા થા, મગર હઝરત ઉસ્માન બિન અફ્ફાન રદિ.ને સબસે પેહલે એક તસ્મે કા ઈસ્તેમાલ શુરૂઅ ફરમાયા, ઈસકી વજહ યે થી કે લોગ કહીં ઉસકો ફર્ઝ યા વાજિબ કા દરજા ન દે દેં, ઔર ઉમ્મત કો તંગી કા સામના હો.

(૪) હઝરત ઉમર બિન હરીષ રદિ. કી રિવાયત કે અલ્ફાઝ હૈં: رَأَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ ﷺ يُصَلِّي فِي نَعْلَيْنِ مَخْصُوفَتَيْنِ.

કે મેને હુઝૂરે પાકﷺ કો દેખા કે આપ ટાંકે લગે હુએ જૂતોં મેં નમાઝ પઢ રહે થે.

લિહાઝા યે બાત ઝહન નશીં રખની ચાહિયે કે અગર જૂતે પાક હોં, તો જૂતે પહન કર નમાઝ પઢને મેં કોઈ કબાહત નહીં, બલ્કે જાઈઝ હૈ.

(૫) જૂતે કે આદાબ મેં સે હૈ કે જૂતા પેહલે દાયેં પાંવ મેં પેહના જાએ, મગર ઉતારતે વકત પેહલે બાયેં પાંવ સે ઉતારેં, ફિર દાયેં પાંવ સે. એક અહમ અદબ યે ભી હૈ કે બિલા વજહ સિર્ફ એક પાંવ મેં જૂતા પહેનના ઔર એક મેં ન પહેનના અખ્લાક કે એઅતેબાર સે એબ હૈ. હદીષ શરીફ મેં ઈસકી મુમાનઅત(મનાઈ) આઈ હૈ, લિહાઝા દોનોં જૂતે હી પહેનને ચાહિયે.

بَابُ مَا جَاءَ فِي ذِكْرِ خَاتَمِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ કી અંગૂઠી કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، وَغَيْرُ وَاحِدٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ وَهْبٍ، عَنْ يُونُسَ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: كَانَ خَاتَمُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ وَرِقٍ، وَكَانَ فَصُّهُ حَبَشِيًّا.

તર્જુમા: હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ કી અંગૂઠી મુબારક ચાંદી કી થી, ઔર ઉસકા નગીના હબશી થા.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الأَنْصَارِيُّ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ ثُمَامَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: كَانَ نَقْشُ خَاتَمِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مُحَمَّدٌ سَطْرٌ، وَرَسُولٌ سَطْرٌ، وَاللَّهُ سَطْرٌ.

તર્જુમા: હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ કી અંગૂઠી મુબારક કા નક્શ મુબારક ઈસ તરહ થા કે એક સતર(લાઈન) મેં "મુહમ્મદ" દૂસરી સતર મેં "રસૂલ" ઔર તીસરી સતર મેં લફ્ઝે "અલ્લાહ" થા.

حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ الْجَهْضَمِيُّ أَبُو عَمْرٍو قَالَ: حَدَّثَنَا نُوحُ بْنُ قَيْسٍ، عَنْ خَالِدِ بْنِ قَيْسٍ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَتَبَ إِلَى كِسْرَى وَقَيْصَرَ وَالنَّجَاشِيِّ، فَقِيلَ لَهُ: إِنَّهُمْ لاَ يَقْبَلُونَ كِتَابًا إِلاَّ بِخَاتَمٍ فَصَاغَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَاتَمًا حَلْقَتُهُ فِضَّةٌ، وَنُقِشَ فِيهِ: مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ.

તર્જમા: હઝરત અનસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺને બાદશાહે કિસ્રા, કૈસર ઔર નજાશી કે પાસ તબ્લીગી ખુતૂત(પત્ર) લિખને કા ઈરાદા ફરમાયા, તો સહાબા રદિ.ને અર્ઝ કિયા કે વો લોગ મહર કે બગૈર ખુતૂત કબૂલ નહીં કરતે, ચુનાંચે હુઝૂરે પાકﷺને એક અંગૂઠી બનવાઈ, જિસકા હલ્કા (વર્તુળ) ચાંદી કા થા, ઔર ઉસમેં "મુહમ્મદુર્ રસૂલુલ્લાહ" કે અલ્ફાઝ નક્શ કિયે હુએ થે.

حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ قَالَ: حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، وَالْحَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، عَنْ هَمَّامٍ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا دَخَلَ الْخَلَاءَ نَزَعَ خَاتَمَهُ.

તર્જમા: હઝરત અનસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ જબ બૈતુલ ખલા મેં દાખિલ હોતે તો અપની અંગૂઠી મુબારક ઉતાર દેતે.

ઝુબ્દહ:

(૧) હુઝૂરે પાકﷺને અપની મુબારક ઝિંદગી મેં સોને કી અંગૂઠી ભી ઈસ્તેમાલ ફરમાઈ હૈ, મગર જબ મર્દો કે લિયે સોને કે ઝેવર કી હુર્મત(હરામ હોના) નાઝિલ હુઈ તો હુઝૂરે પાકﷺને ઉસકો ફેંક દિયા, ઉસકે બાદ હુઝૂરે પાકﷺને ચાંદી કી અંગૂઠી બનવાઈ, મગર બાદ મેં ઉસકો ભી ઉતાર દિયા, અલબત્તા રિવાયાત સે ઉતારને કી વજહ મા'લૂમ ન હો સકી.

ફિર સ.હિ.૬ મેં હુદૈબિય્યહ કે મુઆહદહ(બે પક્ષો દરમિયાન થયેલ વાયદો,વચન)કે બાદ આપને મુખ્તલિફ મુલ્ક કે સરદારોં કે નામ તબ્લીગી દઅવત નામે ભેજને કા ઈરાદા ફરમાયા, તો સહાબએ કિરામ રદિ.ને અર્ઝ કિયા કે હઝરત! યે લોગ બગૈર મહર કે ખુતૂત કબૂલ નહીં કરતે, તો હુઝૂરે પાકﷺને ચાંદી કી ઐસી અંગૂઠી બનાને કા હુકમ દિયા જો મહર લગાને કે કામ ભી આ સકે. ચુનાંચે યે કામ

યઅ્લા બિન ઉમય્યહ કે ઝિમ્મે સુપુર્દ કિયા ગયા, તો ઉન્હોંને હુઝૂરે પાક ﷺ કી અંગૂઠી ભી બનાઈ, ઉસમેં નગીના ભી લગાયા, ઔર હુઝૂરે પાક ﷺ કે હુકમ સે ઉસમેં "મુહમ્મદુર્ રસૂલુલ્લાહ" કે અલ્ફાઝ ભી કન્દહ કિયે (કોતરાવ્યા).

(૨) હુઝૂરે પાક ﷺ કી અંગૂઠી કા નગીના એક રિવાયત કે મુતાબિક હબશી ઔર દૂસરી કે મુતાબિક ચાંદી કા થા. ઈસમેં કોઈ ઈખ્તિલાફ વાલી બાત નહીં, કયૂંકે મુમ્કિન હૈ કે હો તો ચાંદી કા, મગર ઉસકો બનાનેવાલા હબ્શી હો, યા ઉસકો હબશી તરીકે પર બનાયા ગયા હો, ઝયાદહ બેહતર સૂરત યે મા'લૂમ હોતી હૈ કે મુખ્તલિફ અવકાત મેં મુખ્તલિફ અંગૂઠિયાં પહેનના સાબિત હૈ. ઈસ લિયે હર કિસીને અપને મુશાહદે (દેખને) કે મુતાબિક નકલ કર દિયા.

(૩) હુઝૂરે પાક ﷺ કી અંગૂઠી મુબારક વફાત કે બાદ ખલીફએ અવ્વલ હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક રદિ. કે પાસ રહી. ઉનકે બાદ ખલીફએ ષાની હઝરત ઉમર રદિ. કે પાસ રહી, ફિર એક દિન બિઅરે અરીસ (યે એક કુંવે કા નામ હૈ) પર હઝરત ઉસ્માન રદિ. ઔર મઅકીબ રદિ. બેઠે હુએ થે, આપ દોનોં મેં સે કોઈ એક અંગૂઠી મુબારક દૂસરે કો પકડા રહા થા કે અંગૂઠી કુંવે મેં ગિર ગઈ. ફિર બહોત ઝયાદહ તલાશ કરને કે બાવજૂદ ન મિલ સકી. કેહતે હૈં કે ઉસ અંગૂઠી મુબારક કે ગુમ હોને કે સાથ ખૈર વ બરકતોં મેં ભી બહોત ફર્ક આ ગયા, ઔર ઈસ ઉમ્મત મેં ન ખતમ હોનેવાલે ફિત્નોં કી શુરૂઆત હો ગઈ, યહાં તક કે હઝરત ઉસ્માન રદિ. ખુદ ભી શહીદ હો ગયે.

(૪) મર્દો કે લિયે સોને કી અંગૂઠી તો બિલ્કુલ હરામ હૈ, અલબત્તા ચાંદી કી અંગૂઠી ઈસ શર્ત કે સાથ જાઈઝ હૈ કે વો ચાર માશા (એક પ્રકારના વજનનું નામ)સે ઝાઈદ ન હો, અલબત્તા

નગીને કી ઈજાઝત હૈ કે વો કિસી ભી ધાત યા પથ્થર કા હો, અગરચે કિતના હી કીમતી કયૂં ન હો. ઈસમેં ભી કાઝી, મુફતી વગૈરહ કે લિયે જિનકો મહર વગૈરહ કી ઝરૂરત પડતી હૈ ઉનકે લિયે સુન્નત હૈ, અલબત્તા ઝીનત કી નિય્યત સે પહેનના મુનાસિબ નહીં ઔર ગૈર અવ્લા હૈ. ઔરત કે લિયે સોના ઔર ચાંદી કી અંગૂઠી તો જાઈઝ હૈ, ઈસકે અલાવહ પીતલ, લોહા વગૈરહ કિસી દૂસરી ધાત કી જાઈઝ નહીં, જબકે અંગૂઠી કે અલાવહ કે ઝેવર કિસી ભી ધાત કે ઔરત કે લિયે જાઈઝ હે.

(૫) અંગૂઠી દોનોં હાથોં મેં પહેનના જાઈઝ હૈ, કિસી એક હાથ કી તખ્સીસ(ખાસ) નહીં, કયૂંકે હુઝૂરે પાક ﷺ દાયેં હાથ કી છુંગલી (નાની આંગળી) ઔર કભી બાયેં હાથ કી છુંગલી મેં પહેનતે થે.

(૬) હર ઐસી અંગૂઠી જિસ પર અલ્લાહ જલ્લ જલાલુહુ યા કોઈ ઔર બરકતવાલા નામ યા લફઝ લિખા હો તો અદબ કા તકાઝા યે હૈ કે બૈતુલ ખલા જાતે વકત ઉસકો ઉતાર દેના ચાહિયે, જૈસાકે હુઝૂરે પાક ﷺ કા મુબારક અમલ થા.

(૭) હુઝૂરે પાક ﷺ કી અંગૂઠી મુબારક કે નકૂશ કે બારે મેં ઉલમાને લિખા હૈ કે ઉસકી સૂરત યે થી:

الله

رسول

محمد

યા'ની અલ્લાહ પાક કા નામ ઉપર થા ઔર મહર ગોલ થી ઔર નીચે સે પઢ્હી જાતી થી, મગર મુહક્કિકીન કી રાય યે હૈ કે કિસી હદીષ સે યે સાબિત નહીં હોતા, બલ્કે ઝાહિરી અલ્ફાઝ સે

محمد

رسول

الله

મા'લૂમ હોતા હૈ, યા'ની અલ્લાહ પાક કા નામ નીચે થા ઔર ઉપર સે નીચે પઢ્હી જાતી થી.

(૭) અબ આખિર મેં હુઝૂરે પાકﷺકે તીન મુબારક વાલે નામે (મહાન આદમી કા ખત) ઝિક્ર કિયે જાતે હૈં જો કે આપને મુખ્તલિફ વકતોં મેં મુખ્તલિફ મુલ્કોં કે સરદારોં કે નામ ભેજે થે:

(અ) કિસ્રા(ફારસ કે બાદશાહ) કે નામ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હુઝાફહ સહમી રદિ. કે હાથ વાલાનામા (ખત) ભેજા થા. બદબખ્ત કિસ્રા ને વાલાનામે કે ટુકડે ટુકડે કર દિયે, તો હુઝૂરે પાક ﷺ ને બદદુઆ ફરમાઈ કે હક તઆલા શાનહૂ ઉસકે મુલ્ક કે ટૂકડે ટૂકડે કર દે! ચુનાંચે ઐસા હી હુવા, ઉસકે બેટે શેરવય્હ ને ઉસે બુરી તરહ કત્લ કર દિયા. ઉસ કિસ્રા કા નામ પરવેઝ થા, ઔર યે નોશૈરવાં કા પોતા થા, "કિસ્રા" ફારસ કે હર બાદશાહ કા લકબ (ઉપનામ) હોતા થા. વાલાનામા યે હૈ:

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ. مِنْ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللهِ إِلٰى كِسْرٰى عَظِيمِ فَارِسَ سَلَامٌ عَلٰى مَنِ اتَّبَعَ الْهُدٰى وَآمَنَ بِاللهِ وَرَسُولِهٖ وَشَهِدَ أَنْ لَّا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهٗ لَا شَرِيكَ لَهٗ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهٗ وَرَسُولُهٗ وَأَدْعُوكَ بِدُعَاءِ اللهِ فَإِنِّي أَنَا رَسُولُ اللهِ إِلَى النَّاسِ كَافَّةً لِأُنْذِرَ مَنْ كَانَ حَيًّا وَيَحِقَّ الْقَوْلُ عَلَى الْكَافِرِينَ فَإِنْ تُسْلِمْ تَسْلَمْ وَإِنْ أَبَيْتَ فَإِنَّ عَلَيْكَ إِثْمَ الْمَجُوسِ.

તર્જમા: બિસ્મિલ્લાહિર્ રહીમ: અલ્લાહ કે રસૂલ મુહમ્મદ (ﷺ) કી તરફ સે કિસ્રા કે નામ જો ફારસ કા સરદાર હૈ. સલામતી

ઉસ શખ્સ કે લિયે હૈ જો હિદાયત ઈખ્તિયાર કરે, ઔર અલ્લાહ ઔર ઉસકે રસૂલ પર ઈમાન લાએ, ઔર ઈસ બાત કા ઈકરાર કરે કે અલ્લાહ વહદહૂ લા શરીક લહૂ કે સિવા કોઈ મા'બૂદ નહીં, ઔર મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ અલ્લાહ કે બંદે ઔર રસૂલ હૈં, મેં તુજકો અલ્લાહ કે કલિમે કી તરફ દઅવત દેતા હું, ઈસ લિયે કે મેં અલ્લાહ કા વો રસૂલ હું જો તમામ જહાં કી તરફ ઈસ લિયે ભેજા ગયા હું કે ઉન લોગોં કો ડરાઉં જિનકે દિલ ઝિંદા હૈં(યા'ની ઉનમેં કુછ અકલ હૈ) તાકે અલ્લાહ કી હુજ્જત કાફિરોં પર પૂરી હો જાએ, (ઔર કયામત કે દિન ઉનકો યે ઉઝર ન હો કે હમકો ઈલ્મ ન થા) તુ ઈસ્લામ કબૂલ કર લે, તાકે તુ ખુદ ભી સલામત રહે, વરના તેરે મુત્તબિઈન મજૂસિયોં (આગ કી પૂજા કરનેવાલોં)કા વબાલ ભી તુજ પર હોગા (કયૂંકે વો તેરે ઈકતિદાર મેં ગુમરાહ હો રહે હૈં).

(બ) કૈસરઃ (રૂમ કે બાદશાહ)કે નામઃ હઝરત દહ્યહ કલ્બી રદિ. કે હાથ ભેજા. કૈસર કા નામ હિરકૂલ થા, યે શખ્સ ઈસ્લામ તો નહીં લાયા, મગર ઉસને નામએ મુબારક કી બડી ઈઝ્ઝત કી, જબ હુઝૂરે પાક ﷺ કો ઈસકા ઈલ્મ હુવા તો આપને ઈર્શાદ ફરમાયા કે કિસ્રા ને તો મુલ્ક કે ટુકડે ટૂકડે કર લિયે, મગર કૈસર ને અપને મુલ્ક કી હિફાઝત કી. વાલાનામા (ખત) યે હૈઃ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ مِنْ مُحَمَّدٍ عَبْدِ اللّٰهِ وَرَسُولِهٖ إِلٰى هِرَقْلَ عَظِيمِ الرُّومِ سَلَامٌ عَلٰى مَنِ اتَّبَعَ الْهُدٰى أَمَّا بَعْدُ فَإِنِّي أَدْعُوكَ بِدِعَايَةِ الْإِسْلَامِ أَسْلِمْ تَسْلَمْ يُؤْتِكَ اللّٰهُ أَجْرَكَ مَرَّتَيْنِ فَإِنْ تَوَلَّيْتَ فَإِنَّ عَلَيْكَ إِثْمَ الْأَرِيسِيِّينَ {وَيَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلٰى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَنْ لَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللّٰهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهٖ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِّنْ دُونِ اللّٰهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ}

તર્જમાઃ બિસ્મિલ્લાહિર્ રહીમઃ મુહમ્મદ (ﷺ) કી તરફ સે

જો અલ્લાહ કે બંદે ઔર ઉસકે રસૂલ હૈં, હિરક્લ કી તરફ જો કે રૂમ કા સરદાર હે. સલામતી ઉસ શખ્સ કે લિયે હે જો હિદાયત ઈખ્તિયાર કરે, હમ્દો સલાત કે બાદ મેં તુજકો ઈસ્લામ કે કલિમે યા'ની તૌહીદ કી તરફ દઅવત દેતા હું, તુ ઈસ્લામ લે આ! તાકે તુ સલામતી સે રહે, ઔર હક તઆલા શાનહૂ તુજકો દોહરા અજ્ર અતા ફરમાએ, ઔર અગર તુ એઅ્રાઝ કરેગા, તો તેરે માતહત (હાથ નીચે કે લોગ) ઝિરાઅત પેશા (ખેતી કરનેવાલે)લોગોં કા વબાલ ભી તેરી ગરદન પર હોગા.

એ એહલે કિતાબ! આઓ! ઐસે કલિમે કી તરફ જો હમારે ઔર તુમ્હારે દરમિયાન મુશ્તરક હે, ઔર વો યે હૈ કે હમ અલ્લાહ તઆલા કે અલાવહ કિસીકી ઈબાદત ન કરે, ઉસકે સાથ કિસીકો શરીક ન ઠેહરાએં, ઔર હમ મેં સે કોઈ કિસીકો રબ કા દરજા ન દેં, અગર ઈસકે બાદ એહલે કિતાબ રૂ ગર્દાની (નાફરમાની) કરે તો મુસલમાનો! તુમ ઉનસે કેહ દો કે તુમ ઈસ બાત કે ગવાહ રહો હમ તો મુસલમાન હૈં.

(ક) નજાશીઃ (હબ્શાહ કે બાદશાહ) કે નામઃ હઝરત અમ્ર બિન ઉમય્યહ ઝમરી રદિ. કે હાથ ભેજા, હબ્શા કે બાદશાહ કા નામ "અસ્હિમહ" થા. યે મુસલમાન હો ગયા થા, ઔરહુઝૂરે પાક ﷺ કી ઝિંદગી મેં ઈન્તિકાલ કર ગયા થા, ઉસકા જનાઝા ભી આપને હી પળ્હાયા થા. ઉસકે નામ જો વાલાનામા ભેજા થા, વો યે હૈઃ

بسم الله الرحمن الرحيم من محمد رسول الله إلى النجاشي ملك الحبشة: سلام عليك إني أحمد إليك الله الله الذى لا إله إلا هو الملك القدوس السلام المؤمن المهيمن، وأشهد أن عيسى بن مريم روح الله وكلمته ألقاها إلى مريم البتول الطيبة الحصينة، فحملت بعيسى فخلقه الله من روحه كما خلق آدم بيده، وإني أدعوك وجنودك إلى الله عز وجل،

وقد بلغت ونصحت فاقبلوا نصحي، والسلام على من اتبع الهدى۔

તર્જમા: બિસ્મિલ્લાહિર્ રહીમઃ અલ્લાહ કે રસૂલ મુહમ્મદ (ﷺ) કી તરફ સે હબ્શહ કે બાદશાહ નજાશી કે નામ, તુમ પર સલામતી હો. મૈં અલ્લાહ કી તા'રીફ તુમ્હારે પાસ પહૂંચાતા હું, જિસકે સિવા કોઈ મા'બૂદ નહીં, વો (ઐસા) બાદશાહ (હૈ જો) ઐબોં સે પાક હૈ, હર કિસ્મ કે નુક્સ(કમી) સે પાક હૈ, અમન દેનેવાલા હૈ, નિગેહબાન હૈ, ઔર મૈં ઈસ બાત કા ઈકરાર કરતા હું હઝરત ઈસા અ.સ. અલ્લાહ તઆલા કી રૂહ ઔર ઉસકે કલિમે થે, જિસે અલ્લાહ તઆલાને પાક સાફ કુંવારી હઝરત મરિયમ અ.સ. કે પાસ ભેજા થા, પસ! વો હામિલા હો ગઈ, હઝરત ઈસા અ.સ.કો અલ્લાહ તઆલાને અપની ખાસ રૂહ સે પેદા કિયા, ઔર ઉસમેં જાન ડાલ દી, મૈં તુમ્હેં ઉસી વહદહૂ લા શરીક લહૂ કી બંદગી કી તરફ દઅવત દેતા હું, ઔર ઉસકી ઈતાઅત પર તઆવુન કી તરફ બુલાતા હું, ઔર ઈસ બાત કી તરફ બુલાતા હું કે તુમ મેરી ઈત્તિબાઅ કરો, ઔર જો શરીઅત મૈં લાયા હું, ઉસ પર ઈમાન લાઓ, બિલા શુબ્હા મૈં અલ્લાહ કા રસૂલ હું, ઔર મૈં અલ્લાહ કી તરફ તુમકો ઔર તુમ્હારે લશ્કર કો બુલાતા હું, મૈંને હક બાત તુમ તક પહૂંચા દી, ઔર તુમ્હેં નસીહત ભી કર દી, તુમ મેરી નસીહત કબૂલ કરો, ઔર સલામતી ઉસી શખ્સ પર હૈ, જો હિદાયત કી ઈત્તિબાઅ કરે.

(૮) બાઝ મશ્હૂર મુસલમાન શખ્સોં કી અંગૂઠિયોં પર બાઝ અલ્ફાઝ કન્દહ હોના ભી તારીખ કી કિતાબોં મેં મઝ્કૂર હૈ, મગર રિવાયતેં ઈસ કદર પુખ્તા ઔર સહીહ નહીં હૈ કે ઉન પર સહીહ હદીષોં કી તરહ યકીન કિયા જા સકે, મગર ઈન્કાર ભી નહીં કિયા જા સકતા.

હઝરત આદમ અ.સ. કી અંગૂઠી પર "لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰهِ". હઝરત મૂસા અ.સ. કી અંગૂઠી પર "لِكُلِّ أَجَلٍ كِتَابٌ".

હઝરત સુલેમાન અ.સ. કી અંગૂઠી પર "اَنَا اللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنَا مُحَمَّدٌ عَبْدِىْ وَ رَسُوْلِىْ". અમીરુલ મુઅ્મિનીન હઝરત ઉમર ફારૂક રદિ. કી અંગૂઠી પર "كَفٰى بِالْمَوْتِ وَاعِظًا". અમીરુલ મુઅ્મિનીન હઝરત અલી રદિ. કી અંગૂઠી પર "لِلّٰهِ الْمُلْكُ". હઝરત હુઝૈફહ રદિ. કી અંગૂઠી પર "اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ". હઝરત મસ્રૂક તાબિઈ રહ. કી અંગૂઠી પર "بِسْمِ اللّٰهِ" હઝરત ઈમામ નખ્ઈ રહ. કી અંગૂઠી પર "اَلثِّقَةُ لِلّٰهِ" હઝરત ઈમામ બાકિર રહ. કી અંગૂઠી પર "اَلْعِزَّةُ لِلّٰهِ" કે અલ્ફાઝ કન્દા (કોતરાવેલ) થે.

(امتاع الاسماع بما للنبی من الاحوال: فصل فی خاتم رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم جزء 7 ص 41)

بَابُ مَا جَاءَ فِي أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَتَخَتَّمُ فِي يَمِينِهِ

બાબ:રસૂલુલ્લાહﷺકે દાયેં હાથ મેં અંગૂઠી પહેનને કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ مُوسَى قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ نُمَيْرٍ قَالَ حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْفَضْلِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَقِيلٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ جَعْفَرٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَتَخَتَّمُ فِي يَمِينِهِ.

તર્જમા: હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જઅફર રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ દાયેં હાથ મેં અંગૂઠી પેહના કરતે થે.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي عُمَرَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ أَيُّوبَ بْنِ مُوسَى، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اتَّخَذَ خَاتَمًا مِنْ فِضَّةٍ، وَجَعَلَ فَصَّهُ مِمَّا يَلِي كَفَّهُ، وَنَقَشَ فِيهِ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ، وَنَهَى أَنْ يَنْقُشَ أَحَدٌ عَلَيْهِ وَهُوَ الَّذِي سَقَطَ مِنْ مُعَيْقِيبٍ فِي بِئْرِ أَرِيسٍ.

તર્જમા: હઝરત ઈબ્ને ઉમર રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺને ચાંદી કી એક અંગૂઠી બનવાઈ થી, ઉસકા નગીના હથેલી (યા'ની નીચે) કી તરફ કર દિયા કરતે થે ઔર ઉસ અંગૂઠી મુબારક મેં આપને "મુહમ્મદુર્ રસૂલુલ્લાહ" કન્દા કરવાયા થા, ઔર આપને મના ફરમાયા થા કે કોઈ ઔર આદમી યે અલ્ફાઝ અપની અંગૂઠી મેં કન્દા કરવાયે ઔર યે વહી અંગૂઠી મુબારક થી જો હઝરત મઅીકીબ રદિ. સે ઉસ કુંવે મેં ગિર ગઈ થી જિસકા નામ "બિઅ્રે અરીસ" થા.

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا حَاتِمُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، عَنْ

جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: كَانَ الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ يَتَخَتَّمَانِ فِي يَسَارِهِمَا.

તર્જમા: હઝરત ઈમામ બાકિર રહ. ફરમાતે હૈં કે હઝરત હસન ઔર હઝરત હુસૈન રદિ. અંગૂઠી અપને બાયેં હાથ મેં પહેનતે થે.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدِ اللَّهِ الْمُحَارِبِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: اتَّخَذَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَاتَمًا مِنْ ذَهَبٍ، فَكَانَ يَلْبَسُهُ فِي يَمِينِهِ، فَاتَّخَذَ النَّاسُ خَوَاتِيمَ مِنْ ذَهَبٍ فَطَرَحَهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ: لَا أَلْبَسُهُ أَبَدًا فَطَرَحَ النَّاسُ خَوَاتِيمَهُمْ.

તર્જમા: હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺને સોને કી અંગૂઠી બનવાઈ, જિસે આપ દાયેં હાથ મેં પહેનતે થે, આપકી ઈત્તિબાઅ મેં સહાબા રદિ.ને ભી સોને કી અંગૂઠિયાં બનવા લી, પસ! આપને વો અંગૂઠી ફૈંક દી, ઔર ફરમાયા: અબ મૈં યે કભી ન પેહનુંગા, તો તમામ સહાબા રદિ.ને અપની અંગૂઠિયાં ફૈંક દી.

ઝુબ્દહ:

(૧) હુઝૂરે પાકﷺને સોને કી અંગૂઠી પેહની, મગર યે ઉસ વકત થા જબ સોને કી હુરમત(હરામ હોના) નાઝિલ નહીં હુઈ થી, સોને કી હુરમત નાઝિલ હોને કે બાદ હુઝૂરે પાકﷺને ફૈંક દી થી, લિહાઝા અબ ઉસકા ઈસ્તેમાલ મર્દોં કે લિયે જાઈઝ નહીં.

(૨) હુઝૂરે પાકﷺસે દોનોં હાથ મેં અંગૂઠી પહેનના સાબિત હૈ, મગર હઝરત ઈમામ તિરમિઝી રહ. કા રુજહાન દાયેં હાથ મેં પહેનને કી તરફ હૈ. ઈસ લિયે તમામ ઐસી રિવાયતેં ઝિક્ર કી હૈં જિનમેં અંગૂઠી કે દાયેં હાથ મેં પહેનને કા ઝિક્ર હૈ. (સિવાય હઝરત હસન વ હુસૈન રદિ. વાલી મૌકૂફ રિવાત કે, કયૂંકે ઉસમેં બાયેં હાથ મેં

પહેનને કા તઝકિરહ હૈ) મગર સહીહૈન યા'ની સહીહ બુખારી ઔર સહીહ મુસ્લિમ કી દરજએ અવ્વલ કી રિવાયતોં મેં હુઝૂરે પાકﷺ કે બાયેં હાથ મેં અંગૂઠી પહેનને કા ઝિક્ર મૌજૂદ હૈ.

હાફિઝ ઈબ્ને હજર રહ. જો કે હદીષ કે ફન કે ઈમામ હૈં, ફરમાતે હૈં: મુજે હદીષોં કે દેખને સે યે બાત મા'લૂમ હોતી હૈ કે અગર ઝીનત કે ઈરાદે સે પેહને તો દાયાં હાથ ઔર અગર મહર કી નિય્યત સે પેહને તો બાયાં હાથ ઝયાદહ મુનાસિબ હૈ.

(فتح الباری: ج1 ص402 باب من جعل فص الخاتم في بطن كفه)

(૩) ઈમામ નવવી રહ.ને ઈસ બાત પર સબકા ઈત્તિફાક નકલ કિયા હૈ કે અંગૂઠી છોટી ઉંગલી મેં પહેનના હી સુન્નત હૈ.

(૪) અંગૂઠી કા નગીના ઉપર કી જાનિબ કરના ભી હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ રદિ. કી રિવાયત સે સાબિત હૈ, મગર અકષર રિવાયતોં મેં અંગૂઠી કા નગીના હથેલી કી તરફ રખના હી સાબિત હૈ, અલ્લામહ મનાવી રહ.ને લિખા હૈ કે નગીને કા હથેલી કી તરફ રખના હી અફઝલ હૈ, કયૂંકે ઉસમેં નગીને કી હિફાઝત ભી હૈ ઔર તકબ્બુર સે ભી હિફાઝત હૈ.

(جمع الوسائل مع الهامش: ج1 ص188)

અલ્લામહ શામી રહ.ને લિખા હૈ કે મર્દોં કી અંગૂઠી મેં નગીના હથેલી કી તરફ ઔર ઔરતોં કી અંગૂઠી મેં નગીના ઉપર કી જાનિબ હોના ચાહિયે, કયૂંકે ઔરતોં કા મકસદ હી ઝીનત હોતા હૈ.

(ردالمحتار: ج9 ص596)

بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ سَيْفِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાકﷺકી તલવાર મુબારક કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ : حَدَّثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ قَالَ : حَدَّثَنَا أَبِي، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ : كَانَتْ قَبِيعَةُ سَيْفِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ فِضَّةٍ.

તર્જમા: હઝરત અનસ રદિ. ફરમાતે હૈં હુઝૂરે પાકﷺ કી તલવાર મુબારક કે કબ્ઝે કી ટોપી (યા'ની મુઠઠી) ચાંદી કી થી.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ شُجَاعٍ الْبَغْدَادِيُّ قَالَ : حَدَّثَنَا أَبُو عُبَيْدَةَ الْحَدَّادُ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ سَعْدٍ، عَنِ ابْنِ سِيرِينَ قَالَ : صَنَعْتُ سَيْفِي عَلَى سَيْفِ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ، وَزَعَمَ سَمُرَةُ أَنَّهُ صَنَعَ سَيْفَهُ عَلَى سَيْفِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَانَ حَنَفِيًّا.

તર્જમા: હઝરત ઈમામ ઈબ્ને સીરીન રહ.ફરમાતે હૈં કે મૈંને અપની તલવાર હઝરત સમુરહ બિન જુન્દુબ રદિ. કી તલવાર કી તરહ બનાઈ, ઔર હઝરત સમુરહ બિન જુન્દુબ રદિ. ફરમાતે હૈં કે મૈંને અપની તલવાર હુઝૂરે પાકﷺ કી તલવાર મુબારક કે તર્ઝ પર બનાઈ થી, ઔર હુઝૂરે પાકﷺ કી તલવાર કબીલએ બનૂ હનીફહ કી તર્ઝ પર થી.

ઝુબ્દહ:

(૧) ઈસ્લામ કેશુરૂઆત કે ઝમાને મેં સબસે અહમ હથિયાર તલવાર, નેઝા ઔર તીર થે, ઔર મેદાને જંગ મેં સબસે ફાયદામંદ સવારી ઘોડા થી. હુઝૂરે પાકﷺકી કઈ એક તલવારોં કા મુહદ્દિષો

ને ઝિક્ર ફરમાયા હૈ, જો મોકે મોકે પર જિહાદ મેં કામ આતી રહીં, જૈસે માષૂર, કઝીબ, કલ્ઓી, હત્ફુન, રસૂબ, સમ્સામહ, લહીફ ઔર ઝુલ્ફિકાર.

(૨) હુઝૂરે પાક ﷺ કી એક તલવાર મુબારક બનૂ હનીફા કબીલે કી તલવારોં કે તર્ઝ (બનાવટ) પર થી, યા ઉસકો બનાનેવાલા કબીલા બનૂ હનીફા કા આદમી થા. બહરહાલ જો ભી હો, બનૂ હનીફા અરબ કા એક કબીલા હૈ, જો તલવારોં કે ઉમ્દહ બનાને મેં મશ્હૂર હૈ. યે હઝરાત ભી એક કે બાદ એક ઐસી તલવારેં હુઝૂરે પાક ﷺ કી ઈત્તિબાઅ મેં બનાતે રહે.

بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ دِرْعِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબઃ હુઝૂરે પાકﷺ કી ઝિરહ મુબારક કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا أَبُو سَعِيدٍ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَعِيدِ بْنِ الْأَشَجِّ قَالَ: حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ عَبَّادِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنِ الزُّبَيْرِ بْنِ الْعَوَّامِ قَالَ: كَانَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ أُحُدٍ دِرْعَانِ، فَنَهَضَ إِلَى الصَّخْرَةِ فَلَمْ يَسْتَطِعْ، فَأَقْعَدَ طَلْحَةَ تَحْتَهُ، وَصَعِدَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى اسْتَوَى عَلَى الصَّخْرَةِ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: أَوْجَبَ طَلْحَةُ.

તર્જમાઃ હઝરત ઝુબૈર બિન અવામ રદિ. ફરમાતે હૈં કે જંગે ઉહદ કે દિન રસૂલુલ્લાહﷺ કે બદન મુબારક પર દો ઝિરહેં (ફોલાદ કા જાલીદાર કુર્તા જો જંગ મેં પહેનતે હૈં) થી, આપ એક ચટ્ટાન પર ચઢના ચાહતે થે, મગર ઉસકી તાકત નહીં પા રહે થે, પસ! આપને હઝરત તલ્હા રદિ. કો અપને નીચે બિઠાયા, ઔર ઉનકે ઝરિયે ઉપર ચઢે. હઝરત ઝુબૈર રદિ. કેહતે હૈં કે મૈંને હુઝૂરે પાકﷺ કો યે ફરમાતે હુએ સુના કે તલ્હાને વાજિબ કર લિયા હૈ. (યા'ની જન્નત કો યા મેરી શિફાઅત કો)

ઝુબ્દહ:

(૧) જંગે ઉહદ કે મોકે પર હુઝૂરે પાકﷺ ઉંચી ચટ્ટાન પર ચઢના ચાહતે થે, તાકે સહાબએ કિરામ રદિ. આપકો દેખ કર મુતમઇન રહેં કે હુઝૂરે પાકﷺ ઝિંદા હૈં, યે યા આપﷺ કુફ્ફાર

કો દેખને કે લિયે ઉપર ચળ્હના ચાહતે થે, મગર ઉપર ચળ્હને કી હિમ્મત ન થી, આપ ઝખ્મી થે, સર મુબારક મેં ઝખ્મ થા, દન્દાને મુબારક (દાંત મુબારક) ભી શહીદ હો ગયે થે, ખોદ કી કડિયાં ભી સર મેં યા રુખ્સાર મેં ચુભ ગઈ થી, તો કમઝોરી બહોત હો ગઈ થી. મઝીદ આપﷺ ને અપને ઉપર દો ઝિરહેં ભી પહેન રખ્ખી થી, તો હઝરત તલ્હા રદિ. નીચે બેઠ ગયે, ઔર હુઝૂરે પાકﷺ ઈસ તરહ ચટ્ટાન પર ચળ્હે, ફિર હઝરત તલ્હા કો દુઆ દી.

હઝરત તલ્હા રદિ. ઉન દસ સહાબા મેં સે હૈં જિનકે નામ લે કર હુઝૂરે પાકﷺ ને જન્નત કી બશારત દી, આપ રદિ. કુરૈશ મેં સાતવેં નંબર પર ઈમાન લાએ થે, ગઝવએ ઉહદ મેં ઉનકી બહોત બડી કુર્બાની થી, હુઝૂરે પાકﷺ પર કુફ્ફાર તીરોં કી બારિશ કર રહે થે, જિસકો હઝરત તલ્હા રદિ. અપને હાથ પર રોક રહે થે, ઉનકે હાથ પર પચાસ ઝખ્મ લગે, હત્તાકે હાથ શલ હો ગયા, મગર હુઝૂરે પાકﷺ કા દિફાઅ નહીં છોડા.

(૨) હુઝૂરે પાકﷺ ને ઝિરહ ઈસ્તેમાલ ફરમાઈ હૈ, જો કે તવક્કુલ (અલ્લાહ પર ભરોસા) કે બિલ્કુલ મુનાફી (વિરૂધ્ધ) નહીં હૈ, ઈસકી વજહ યે હૈ કે તવક્કુલ કા મઅના યે હોતા હૈ કે ઝાહિરી અસ્બાબ મુકમ્મલ તોર પર ઈખ્તિયાર કરને કે બાદ નતીજા અસ્બાબ બનાનેવાલે યા'ની અલ્લાહ તઆલા કે સુપુર્દ કર દેના. વાઝેહ રહે કે અસ્બાબ કો છોડ દેને કા નામ તવક્કુલ નહીં, બલ્કે તઅત્તુલ (બેકાર હોના) હૈ. દૂસરી વજહ યે થી કે હુઝૂરે પાકﷺ ને ઉનકો તા'લીમ દેને કે લિયે ઐસે આ'માલ ફરમાએ થે. તીસરી વજહ યે કે મેદાને જંગ મેં હિફાઝતી ઔર એહતિયાતી તદબીરેં ઈખ્તિયાર કરને કા હુકમ કુર્આને કરીમ મેં અલ્લાહ રબ્બુલ ઈઝ્ઝતને દિયા હૈ.

يَآأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا خُذُوا حِذْرَكُمْ۔

(سورة النساء:71)

ઔર હુઝૂરે પાકﷺ સે ઝયાદહ હક તઆલા કે અહકામ કી કોન તઅમીલ(અમલ) કર સકતા હૈ!

(૩) હુઝૂરે પાકﷺ કી સાત ઝિરહેં થીઃ

(૧) ઝાતુલ્ વિશાહ (૨) ઝાતુલ્ હવાશી (૩) ઝાતુલ્ ફુઝૂલ (૪) ફિઝ્ઝહ (૫) સગદિય્યહ યા સઅદિય્યહ (૬) બત્રાઅ (૭) ખિર્નિક.

હદીષોં માં હુઝૂરે પાકﷺ કી છે (૬) કમાનોં, સાત ઘોડોં, તીન ધાલોં, પાંચ નેઝોં ઔર એક થેલે કા ઝિક્ર ભી આતા હૈ, જિનકો મોકે કી મુનાસબત સે બરકત કી ખાતિર ઝિક્ર કર દિયા જાતા હૈઃ

કમાનેં :(૧)અઝ્ ઝવ્રાઅ(૨)અર્રવ્હાઅ(૩)અસ્સફ્રાઅ (૪) શવ્હત (૫) અલ્ કતૂમ (૬)અસ્સદાદ.

ઘોડે : (૧)અસ્સૈફ (૨) અલ્ મુદ્દતજઝ (૩)અઝ્ ઝર્બુ યા અત્તરબ (૪) અલ્લહીફ (૫) અલ્લિઝાર (૬)અલ્વર્દ (૭) સુબ્હતુન

નેઝે : (૧)અલ્ મષ્વા (૨)અલ્ મુષન્ના યા અલ્ મુન્ષના (૩)અલ્ બગા યા બયઝાઅ (૪) ઉમ્ઝતુન (૫) હર્બતુન.

ધાલેં : (૧)અલ્ ઝલૂક (૨)અલ્ કનકુ યા ફતકુ (૩) તીસરી ધાલ પર થાબ (ધોલક) યા મેંડક કી તસ્વીર બની હુઈ થી. જબ આપને ઉસ પર હાથ ફેરા તો વો મુઅજિઝાના તોર પર મિટ ગઈ.

જિસ થેલે મેં તીર જમા ફરમાતે થે ઉસકા નામ "કાફૂર" હૈ.

بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ مِغْفَرِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબઃ હુઝૂરે પાકﷺકી ખોદ મુબારક કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا عِيسَى بْنُ أَحْمَدَ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ وَهْبٍ قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ مَكَّةَ عَامَ الْفَتْحِ، وَعَلَى رَأْسِهِ الْمِغْفَرُ قَالَ: فَلَمَّا نَزَعَهُ جَاءَهُ رَجُلٌ، فَقَالَ لَهُ: ابْنُ خَطَلٍ مُتَعَلِّقٌ بِأَسْتَارِ الْكَعْبَةِ فَقَالَ: اقْتُلُوهُ.

قَالَ ابْنُ شِهَابٍ: وَبَلَغَنِي أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمْ يَكُنْ يَوْمَئِذٍ مُحْرِمًا.

તર્જમાઃ હઝરત અનસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ ફત્હે મકકા કે વકત શહર મેં દાખિલ હુએ, તો આપકે સર પર ખોદ થા, ફિર જબ આપﷺ ઉસકો ઉતાર દિયા તો એક શખ્સને આ કર અર્ઝ કિયાઃ ઈબ્ને ખતલ કા'બા કે પર્દો કે સાથ ચિમટા હુઆ હૈ, આપ ﷺ ને ફરમાયાઃ ઉસકો કત્લ કર દો.

ઈબ્ને શિહાબ ફરમાતે હૈં કે મુજે યે બાત પહૂંચી હૈ કે ઉસ રોઝ હુઝૂરે અકરમﷺ એહરામ કી હાલત મેં ન થે.

ઝુબ્દહઃ

(૧) મેદાને જંગમેં સર કો ઝખ્મોં સે બચાને કે લિયે સર પર લોહે કી ટોપી પેહની જાતી હૈ, ઉસકો "ખોદ" કેહતે હૈં. જબ હુઝૂરે પાકﷺ ફત્હે મકકા કે મોકે પર મકકા મુકર્રમા મેં દાખિલ હુએ તો સર મુબારક પર કાલે રંગ કા ઈમામહ બાંધા હુઆ થા, ઔર ઉસકે

ઉપર ઝિરહ પેહની હુઈ થી. ફિર શહર મેં પહુંચ કર આપને ખોદ ઉતાર દિયા, ઔર ઈમામહ બાંધે રખ્ખા. ઈસ લિયે જિન રિવાયતોં મેં ફત્હે મકકા કે વકત સર મુબારક પર પઘડી બાંધને કા ઝિક્ર હૈ, વો ભી દુરુસ્ત હૈ.

(૨) હુઝૂરે પાકﷺ ને ફત્હે મકકા કે રોઝ એ'લાન ફરમાયા થા કે જો શખ્સ બૈતુલ્લાહ મેં, અબૂ સુફિયાન કે ઘર મેં, યા અપને ઘર મેં બંધ રહે, યા હથિયાર ડાલ દે, તો ઉસે અમાન હૈ. અલબત્તા ગ્યારહ મર્દ ઔર છે(૬) ઔરતેં ઐસી થી કે જિનકે બારે મેં હુકમ થા કે જહાં મિલે વહાં કત્લ કર દિયે જાએં, કયૂંકે ઉનકે જુર્મ હી માફી કે કાબિલ ન થે. ઉનમેં ભી સાત મર્દ ઔર દો ઔરતેં મુસલમાન હો કર અમાન મેં આ ગયે.

જિન આઠ કો અમાન નહી મિલા ઉનમેં અબ્દુલ્ ઉઝ્ઝા બિન ખતલ ભી થા જો કે મુસલમાન હો કર મદીના મુનવ્વરહ આ ગયા થા, ઉસકા નામ અબ્દુલ્લાહ રખ્ખા ગયા, હુઝૂરે પાકﷺ ને ઉસકો કિસી કબીલે કી તરફ ઝકાત લેને કે લિયે ભેજા થા, ઉસકે સાથ ઉસકા ગુલામ ભી થા, તો ઉસ બદબખ્ત શખ્સને અપને ગુલામ કો સિર્ફ ઈસ વજહ સે કત્લ કર દિયા કે ઉસને ખાના પકાને મેં કુછ દેર કર દી, યે શખ્સ કિસાસ કે ખૌફ સે મુર્તદ હો કર મકકા ચલા આયા, ઔર વહાં પહુંચ કર ખુદ ભી ઔર અપની દો લોંડિયોં સે ભી હુઝૂરે પાકﷺ કી મઝમ્મત (બુરાઈ) કરવાતા થા, ઈસ લિયે જબ હુઝૂરે પાકﷺ ફાતેહ બન કર મકકા મેં દાખિલ હુએ, તો યે કા'બા કે ગિલાફ કે સાથ ચિમટ ગયા, બઝાહિર યે મા'લૂમ હોતા હૈ કે વો પેહલે કે જુર્મ કો યાદ કરતે હુએ રોયા ધોયા હોગા, ઔર સાથ હી ઉસકે ઝહન મેં હોગા કે યે લોગ કા'બા કી તા'ઝીમ તો કરતે હી હૈં, મુજે ઉસકે ગિલાફ કે સાથ લિપટા દેખ કર છોડ દેંગે.

ગાલિબન ઈસી બિના પર કિસીને હુઝૂરે પાકﷺ કો ખબર

કર દી કે વો તો કા'બા કે ગિલાફ કે સાથ ચિમટા હુઆ હૈ, મગર હુઝૂરે પાક ﷺ ને હુકમ દિયા કે ઉસકો વહીં કત્લ કર દો, ચુનાંચે હઝરત અબૂ બરઝહ અસ્લમી રદિ.ને ઉસકો મકામે ઈબ્રાહીમ ઔર હજરે અસ્વદ કે દરમિયાન કત્લ કર દિયા.

••

بَابُ مَا جَاءَ فِي عِمَامَةِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબઃ હુઝૂરે પાકﷺ કી દસ્તાર મુબારક કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ : حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ، ح وَحَدَّثَنَا مَحْمُودُ بْنُ غَيْلَانَ قَالَ : حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ قَالَ : دَخَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَكَّةَ يَوْمَ الْفَتْحِ وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ سَوْدَاءُ.

તર્જમાઃ હઝરત જાબિર રદિ. ફરમાતે હૈં કે ફત્હે મકકા કે દિન જબ હુઝૂરે પાકﷺ મકકા મેં દાખિલ હુએ તો આપકે સર મુબારક પર સિયાહ(કાલી) પઘડી થી.

ઝુબ્દહ:

(૧) સર પર પઘડી બાંધના સુન્નતે મુતહ્હરા હૈ. હુઝૂરે પાક ﷺ ને દસ્તાર મુબારક ખુદ ભી પેહની હૈ, ઉસકી તા'રીફ ભી ફરમાઈ હૈ, ઔર ઉસકે બાંધને કી તર્ગીબ(પ્રોત્સાહન) ભી દી હૈ, ફત્હુલ્ બારી મેં રિવાયત હૈ કે પઘડી બાંધા કરો, ઉસસે હિલ્મ (નરમ દિલી) પેદા હોતા હૈ. અયની કી રિવાયત હૈ કે પઘડી બાંધા કરો, પઘડી ઈસ્લામ કા નિશાન હૈ, ઔર મુસલમાન ઔર કાફિર કે દરમિયાન ફર્ક કરનેવાલી હૈ.

(૨) પઘડી ઝઅફરાન કે રંગવાલી તો નહી પહેનની ચાહિયે, બાકી કિસી ભી રંગ કી જાઈઝ હૈ, અલબત્તા હુઝૂરે પાકﷺ ને સિયાહ રંગ કી ભી પેહની હૈ, ઔર સુફેદ રંગ કી તો તા'રીફ ફરમાઈ હૈ.

(૩) હુઝૂરે પાકﷺ ને પઘડી લંબી ભી ઈસ્તેમાલ ફરમાઈ

હૈ, ઔર છોટી ભી. લંબી પઘડી બારહ હાથ કી હોતી થી, ઔર છોટી પઘડી મુબારક છે(૬) યા સાત હાથ કી હોતી થી.

(૪) હુઝૂરે પાકﷺ કી આદતે શરીફા શમ્લહ(પઘડી કા કિનારા) કે બારે મેં મુખ્તલિફ રહી હૈ. શમ્લહ છોડને કા મા'મૂલ અકષર થા, હત્તા કે બાઝ ઉલમાને તો યહાં તક લિખ દિયા હૈ કે બગૈર શમ્લહ કે ઈમામહ બાંધના સાબિત હી નહીં, લેકિન તહ્કીક કરને સે યે બાત સાબિત હોતી હૈ કે શમ્લહ કે બગૈર ભી બાંધ લેતે થે.

ફિર શમ્લહ છોડને મેં ભી મા'મૂલ મુખ્તલિફ રહા હૈ, કભી આગે દાયી જાનિબ, કભી પીછે દોનોં મૂંઘો (કંધો) કે દરમિયાન શમ્લહ છોડ દેતે થે, ઔર કભી ઈમામહ કે દોનો સિરે શમ્લહ કે તરીકે પર છોડ દેતે થે. અલ્લામહ મનાવી રહ.ને લિખા હૈ કે સાબિત અગર ચે સબ સૂરતેં હૈં, લેકિન ઉનમેં અફઝલ ઔર ઝયાદહ સહીહ પીછલી જાનિબ દોનોં મૂંઘો કે દરમિયાન શમ્લહ છોડ દેના હૈ.

(حاشیۃ جمع الوسائل للمناوی: ج1 ص206)

(૫) પીછે કી તરફ લટકને વાલે શમ્લહ કી હદ યે હૈ કે વો આધી કમર તક હો, ઉસસે નીચે ન હો, ઔર ખાસ બાત યે હૈ કે ઈમામહ કો તકબ્બુર ઔર ઘમંડ કી ગર્ઝ સે બાંધના કે દૂસરોં કો હકીર જાને, યે હરગિઝ હરગિઝ જાઈઝ નહીં હૈ, અલ્લાહ તઆલા હમારી હિફાઝત ફરમાએ. આમીન...

بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ إِزَارِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાકﷺકી લુંગી મુબારક કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنِيعٍ قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: حَدَّثَنَا أَيُّوبُ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ هِلَالٍ، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ قَالَ: أَخْرَجَتْ إِلَيْنَا عَائِشَةُ، كِسَاءً مُلَبَّدًا وَإِزَارًا غَلِيظًا، فَقَالَتْ: قُبِضَ رُوحُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي هَذَيْنِ.

તર્જમા: હઝરત અબૂ બુર્દહ ફરમાતે હૈં કે ઉમ્મુલ મુઅ્મિનીન (મેરી અમ્મી) હઝરત આયશા રદિ.ને એક મરતબા હમેં એક પેવન્દ (થીગડુ) લગી હુઈ ચાદર ઔર એક મોટી લુંગી નિકાલ કર દિખાઈ, ઔર ફરમાયા કે હુઝૂરે પાકﷺકી વફાત ઈન દો કપડોં મેં હી હુઈ.

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الأَحْوَصِ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ مُسْلِمِ بْنِ نَذِيرٍ، عَنْ حُذَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانِ قَالَ: أَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِعَضَلَةِ سَاقِي أَوْ سَاقِهِ فَقَالَ: هَذَا مَوْضِعُ الإِزَارِ، فَإِنْ أَبَيْتَ فَأَسْفَلَ، فَإِنْ أَبَيْتَ فَلَا حَقَّ لِلإِزَارِ فِي الْكَعْبَيْنِ.

તર્જમા: હઝરત હુઝૈફહ બિન યમાન રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ ને મેરી પિંડલી કી ગોશ્ત કા હિસ્સા યા અપની પિંડલી કે ગોશ્ત કા હિસ્સા પકડ કર ફરમાયા કે તેહબન્દ(લુંગી) બાંધને કી જગહ યે હૈ, ઔર અગર તુમ નીચે તક લટકાના ચાહો તો કુછ ઔર નીચે તક કર લો, ઔર અગર મઝીદ નીચે કરના ચાહો તો લુંગી કા તખ્નોં (ઘુંટી) મેં કોઈ હક નહી હૈ, (યા'ની તખ્નોં કો લુંગી ન છુપાએ)

ઝુબ્દહ:

(૧) ઈબ બાબ મેં સિર્ફ હુઝૂરે પાકﷺ કે તેહબંદ બાંધને કા ઝિક્ર હૈ, અલબત્તા બાઝ દૂસરી રિવાયતોં મેં શલવાર કા ઝિક્ર ભી આયા હૈ કે આપને કિસી મોકે પર શલવાર ખરીદી, ઉસકી તા'રીફ ભી કી, મગર ખુદ કિસી રિવાયત સે સુબૂત નહીં હૈ. જિસ તરહ તેહબંદ બાંધના હુઝૂરે પાકﷺસે સાબિત હૈ ઈસ તરહ પાયજામા યા શલવાર બાંધના સાબિત નહીં, અગરચે ઉસકા પહેનના શરઈ એઅતેબાર સે સહીહ ઔર જાઈઝ હૈ.

જબ મુસલમાન હિજરત કરકે મદીના મુનવ્વરહ પહુંચે તો વહાં કે યહૂદી સિર્ફ શલવાર પહેનતે થે, તેહબંદ નહીં બાંધતે થે. ઈસ સિલસિલે મેં જબ હુઝૂરે પાકﷺસે દરયાફત કિયા ગયા તો આપને ફરમાયા કે તુમ કભી શલવાર ઔર કભી તેહબંદ બાંધો તાકે યહૂદિયોં કી બિલ્કુલ મુવાફકત (સમાનતા) રહે ઔર ન હી બિલ્કુલ મુખાલફત (વિરોધ).

(૨) હુઝૂરે પાકﷺ કા અકષર મા'મૂલ નીચે લુંગી બાંધને ઔર ઉપર ચાદર ઓઢને કા થા. હુઝૂરે પાકﷺ કી ચાદર ચાર હાથ લંબી, અઢાઈ હાથ ચોડી ઔર એક કોલ કે મુતાબિક છે(૬) હાથ લંબી ઔર તીન હાથ ઔર એક બાલિશ્ત ચોડી થી. આપકી લુંગી મુબારક ચાર હાથ એક બાલિશ્ત લંબી ઔર દો હાથ ચોડી થી.

(૩) હુઝૂરે પાકﷺ કી વફાત કે વકત તક કા મા'મૂલ સાદા ઔર કમ કીમત હત્તાકે પેવન્દ લગે કપડે પહેનને કા થા, હાલાંકે ઉસ વકત ફુતૂહાત (મુલ્ક ફતેહ હોને) કા ઝમાના ભી શુરૂઅ હો ચુકા થા, ઔર દૂસરે મુલ્કોં કે બાદશાહોં કી તરફ સે હદિયે ઔર નઝરાનોં કા સિલસિલા ભી શુરૂઅ થા લેકિન હુઝૂરે પાકﷺ કા મા'મૂલ અપની ઝાતી ઝિંદગી કે લિયે વહી પુરાને તરીકે પર રહા ઔર જો કુછ આતા ઉસકો દૂસરોં પર તકસીમ ફરમા દેતે.

હકીકત યે હૈ કે હુઝૂરે પાકﷺ કી સારી ઝિંદગી નિહાયત સાદગી મેં ગુઝરી ઔર ઉસમેં ભી કોઈ બદલાવ વાકેઅ નહીં હુવા. સીરત કી કિતાબોં મેં તો યહાં તક મૌજૂદ હૈ કે હુઝૂરે પાકﷺ કી ઝિંદગી કી આખરી રાત મેં આપકે ઘર મેં ચરાગ જલાને કે લિયે તેલ ભી નહીં થા. હઝરત ઉમ્મુલ મુઅમિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ.ને પડોસિયોં કે ઘર સે ઉધાર માંગ કર ચરાગ જલાયા થા.

(૪) ટખ્નોં સે નીચે લુંગી યા પાયજામા લટકાના હરામ હૈ, હાં! અગર કોઈ ઉઝર હો મષલન્ કિસી શખ્સ કે ટખ્ને પર ફુન્સી યા ઝખ્મ હો ઔર ઉસ પર મખ્ખી વગૈરહ બેઠતી હો તો ઐસે શખ્સ કો ઉસકી હિફાઝત કે લિયે લુંગી યા પાયજામા લટકાના જાઈઝ હૈ જબ તક ઝખ્મ અચ્છા ન હો. હાં! જબ ઝખ્મ અચ્છા હો જાએ તો ફિર ન લટકાએ.

(૫) ટખ્નોં કા ઢાંકના હરામ હૈ મગર દો શર્તોં કે સાથ:

(અ) "ઇઝાર" યા'ની કપડા ઉપર સે લટકા હુવા હો, લિહાઝા જુરાબોં યા મોઝોં સે ટખ્ના ઘકા હો તો કુછ ભી હરજ નહીં.

(બ) "કિયામ" યા'ની ઈન્સાન ખડા હો, ઈસમેં રુકૂઅ ભી શામિલ હૈ, મકસદ યે હૈ કે ટાંગ કા ખડા હોના, હાં! અગર બેઠા યા લેટા હો તો ટખ્ને કો ઢાંકને મેં કોઈ હરજ નહીં.

વલ્લાહુ અઅ્લમુ બિસ્સવાબ

بَابُ مَا جَاءَ فِي مِشْيَةِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબઃ હુઝૂરે પાકﷺકી ચાલ મુબારક કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ، عَنْ أَبِي يُونُسَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: وَلَا رَأَيْتُ شَيْئًا أَحْسَنَ مِنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَأَنَّ الشَّمْسَ تَجْرِي فِي وَجْهِهِ، وَمَا رَأَيْتُ أَحَدًا أَسْرَعَ فِي مِشْيَتِهِ مِنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَأَنَّمَا الْأَرْضُ تُطْوَى لَهُ إِنَّا لَنُجْهِدُ أَنْفُسَنَا وَإِنَّهُ لَغَيْرُ مُكْتَرِثٍ.

તર્જમાઃ હઝરત અબૂ હુરૈરહ રદિ. ફરમાતે હૈં કે મૈંને હુઝૂરે પાકﷺ સે ઝયાદહ હસીન કોઈ ચીઝ નહી દેખી. ઐસા મેહસૂસ હોતા થા કે સૂરજ આપકે ચેહરે મુબારક પર હી ચલ રહા હૈ ઔર મૈંને આપસે ઝયાદહ તેઝ રફતાર ભી નહીં દેખા ગોયા કે ઝમીન આપકે લિયે લિપટી જા રહી હૈ, હમ તો આપકે સાથ ચલને મેં અપને આપકો મશક્કત(તકલીફ) મેં ડાલ દેતે થે ઔર આપ અપની મા'મૂલી રફતાર મેં ચલ રહે હોતે થે.

ઝુબ્દહઃ

(૧) ઈબ બાબ કી રિવાયત ઔર દીગર રિવાયતોં કા ખુલાસા યે હૈ કે હુઝૂરે પાકﷺકી રફતાર મુબારક આમ આદમી કી રફતાર સે તેઝ થી, મગર ચાલ મુબારક ઐસી થી કે હમવાર જગહ પર ચલતે હુએ ભી ઢલવાન મેં ઉતરતે હુએ નઝર આતે થે, આપ કદમ મુબારક ઉઠા ઉઠા કર ઈસ તરીકે સે આગે જુક કર ચલતે જૈસે કોઈ આદમી નશેબી જગહ મેં ઉતર રહા હો.

بَابُ مَا جَاءَ فِي جِلْسَةِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબઃ હુઝૂરે પાકﷺકી બેઠક મુબારક કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا عَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عَفَّانُ بْنُ مُسْلِمٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ حَسَّانَ، عَنْ جَدَّتَيْهِ، عَنْ قَيْلَةَ بِنْتِ مَخْرَمَةَ، أَنَّهَا رَأَتْ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْمَسْجِدِ وَهُوَ قَاعِدٌ الْقُرْفُصَاءَ قَالَتْ: فَلَمَّا رَأَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمُتَخَشِّعَ فِي الْجِلْسَةِ أُرْعِدْتُ مِنَ الْفَرَقِ.

તર્જમા: હઝરત કયલા રદિ. ફરમાતી હૈં કે મૈંને હુઝૂરે પાક ﷺ કો મસ્જિદ મેં ગોટ માર કર (પૈર લપેટ કર) બેઠે હુએ દેખા, જબ મૈંને આપકો ઈસ આજિઝાના હાલત મેં દેખા તો મૈં આપકે રોબ કી વજહ સે કાંપને લગી.

حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْمَخْزُومِيُّ، وَغَيْرُ وَاحِدٍ قَالُوا: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَبَّادِ بْنِ تَمِيمٍ، عَنْ عَمِّهِ، أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُسْتَلْقِيًا فِي الْمَسْجِدِ وَاضِعًا إِحْدَى رِجْلَيْهِ عَلَى الْأُخْرَى.

તર્જમા: હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝૈદ રદિ. ફરમાતે હૈં કે મૈંને હુઝૂરે પાકﷺ કો મસ્જિદ મેં ચિત લેટે હુએ ઈસ હાલત મેં દેખા કે આપને એક પાંવ દૂસરે પાંવ પર રખા હુઆ થા.

ઝુબ્દહ:

(૧) "ગોટ માર કર બેઠના" યે કેહલાતા હૈ કે ઈન્સાન દોનોં ઘુટનોં કો ખડા કરકે સુરીન કે બલ બેઠે ઔર દોનોં હાથોં સે પિંડલિયોં

પર હલ્કા (ગોલ) બના લે. યે હાલત તવાઝુઅ ઔર આજિઝી (નમ્રતા) કી હૈ, ઔર ઈસમેં રાહત ભી હૈ, જૈસા કે એક હદીષ મેં આયા હૈ કે ગોટ માર કર બેઠના અરબ કી દીવારેં હૈં (યા'ની જંગલ મેં ચૂંકે દીવારેં નહી હોતી જિસસે સહારા હો સકે, ઈસ લિયે યે દીવાર કે કાઈમ મુકામ હૈ).

હુઝૂરે પાકﷺ ઔર આપકે સહાબા ભી અકષર ગોટ માર કર બેઠતે થે, મગર કભી દૂસરી હાલત પર બેઠના ભી સાબિત હૈ જૈસાકે અબૂદાઉદ કી રિવાયત મેં હૈ કે હુઝૂરે પાકﷺ સુબહ કી નમાઝ કે બાદ તુલૂએ આફતાબ તક મસ્જિદ શરીફ મેં ચાર ઝાનુ તશરીફ રખતે થે.

બહોત સી મરતબા હાથોં કે બજાએ કમર ઔર પિંડલિયોં પર કપડા લપેટ લિયા જાતા હૈ, જો કે મઝીદ રાહત કા સબબ હૈ.

(૨) દૂસરી હદીષે મુબારક જિસમેં ચિત લેટને કા ઝિક્ર હૈ, ઉસકી સૂરત યે હૈ કે દોનોં પાંવ ફેલા કર એક કદમ કો દૂસરે કદમ પર રખ લે વરના ચિત લેટને કી દૂસરી સૂરત યા'ની એક કદમ કો દૂસરે પાંવ કા ઘુટના ખડા કરકે ઉસ પર રખે. ઈસકી મુમાનઅત (મનાઈ) આઈ હૈ, ઈસકી વજહ ભી હૈ કે અરબ મેં આમ તોર પર રિવાજ લુંગી બાંધને કા થા, ઔર દૂસરી સૂરત મેં સતર ખુલને કા અંદેશા બહોત ઝયાદહ હૈ, અલબત્તા અગર શલવાર યા પાયજામા પહેના હો તો જૈસે ભી લેટે કોઈ હરજ નહી.

بَابُ مَا جَاءَ فِي تُكَاَةِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાકﷺ કે તકિયા પર ટેક લગાને કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا عَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّورِيُّ الْبَغْدَادِيُّ قَالَ : حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ، عَنْ إِسْرَائِيلَ، عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ قَالَ : رَأَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُتَّكِئًا عَلَى وِسَادَةٍ عَلَى يَسَارِهِ.

તર્જમા: હઝરત જાબિર બિન સમુરહ રદિ. ફરમાતે હૈં કે મૈંને હુઝૂરે પાકﷺ કો એક તકિયે પર ટેક લગાએ હુએ દેખા જો કે આપકે બાયેં જાનિબ થા.

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ : حَدَّثَنَا شَرِيكٌ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الأَقْمَرِ، عَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : أَمَّا أَنَا فَلَا آكُلُ مُتَّكِئًا.

તર્જમા: હઝરત અબૂ જુહૈફહ ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયા: મૈં કિસી ચીઝ પર ટેક લગા કર ખાના નહીં ખાતા.

ઝુબ્દહ:

(૧) તકિયા લગા કર બૈઠના હુઝૂરે પાકﷺ સે સાબિત હૈ ઔર અગર મજબૂરી ન ભી હો તો ભી અપની સહૂલત કે મુતાબિક આદમી દાયેં યા બાયેં કિસી ભી તરફ તકિયા લગા સકતા હૈ, અગર કોઈ તકલીફ હો તો અપને પીછે ભી તકિયા રખ કર ઉસકે સાથ ટેક લગા સકતા હૈ, ઈસમેં કોઈ હરજ નહીં, હર તરહ દુરુસ્ત હૈ.

(૨) તકિયા લગા કર બૈઠના તો દુરુસ્ત હૈ, મગર તકિયા લગા કર ખાના ખાના તકબ્બુર કરનેવાલોં કી નિશાની હૈ. હુઝૂરે પાકﷺ

ને કભી તકિયા લગા કર નહીં ખાયા, હમેશા એક ઝાનૂ યા દો ઝાનૂ હો કર ખાના તનાવુલ ફરમાતે થે. કભી ઉઝ્ર હો તો અલગ બાત હૈ.

ઉલમાને લિખા હૈ કે તકિયા લગાને કી ચાર સૂરતેં હૈં ઔર ચારોં ઈસમેં દાખિલ હૈં.

(૧) દાયેં યા બાયેં પેહલૂ કો તકિયા યા દીવાર વગૈરહ પર સહારા લગાના.

(૨) હથેલી સે ઝમીન પર સહારા લગાના.

(૩) ચાર ઝાનૂ યા'ની ચોકડી માર કર કિસી ગદ્દે વગૈરહ પર બૈઠના.

(૪) કમર કો તકિયા યા દીવાર કે સાથ ટેક લગાના.

તકિયા લગા કર ખાને સે બહોત ઝયાદહ ખાયા જાતા હૈ, ઈસસે પેટ ભી બઢ જાતા હૈ ઔર ખાના જલ્દી હઝમ ભી નહીં હોતા.

بَابُ مَا جَاءَ فِي اتِّكَاءِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

બાબઃ હુઝૂરે પાકﷺકે સહારા લે કર ચલને કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ قَالَ : حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُبَارَكِ قَالَ: حَدَّثَنَا عَطَاءُ بْنُ مُسْلِمٍ الْخَفَّافُ الْحَلَبِيُّ قَالَ : حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ بُرْقَانَ ،عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ ،عَنِ الْفَضْلِ بْنِ عَبَّاسٍ قَالَ : دَخَلْتُ عَلٰى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي مَرَضِهِ الَّذِي تُوُفِّيَ فِيهِ وَعَلٰى رَأْسِهِ عِصَابَةٌ صَفْرَاءُ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ، فَقَالَ : يَا فَضْلُ قُلْتُ : لَبَّيْكَ يَا رَسُولَ اللّٰهِ قَالَ : اشْدُدْ بِهٰذِهِ الْعِصَابَةِ رَأْسِي قَالَ : فَفَعَلْتُ ، ثُمَّ قَعَدَ فَوَضَعَ كَفَّهُ عَلٰى مَنْكِبِي ، ثُمَّ قَامَ فَدَخَلَ فِي الْمَسْجِدِ وَفِي الْحَدِيثِ قِصَّةٌ.

તર્જમાઃ હઝરત ફઝ્લ બિન અબ્બાસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે મૈં હુઝૂરે પાકﷺ કી ખિદમત મેં ઉસ બીમારી કે દૌરાન હાઝિર હુવા જિસમેં આપકી વફાત હો ગઈ થી, ઉસ વકત આપકે સર મુબારક પર ઝર્દ રંગ(પીલા રંગ) કા એક પટકા (પટ્ટી) થા, મૈંને આપકો સલામ કિયા તો આપને ફરમાયાઃ એ ફઝ્લ! મૈંને અરઝ કિયાઃ અલ્લાહ કે રસૂલ! મૈં હાઝિર હું, આપને ફરમાયા કે યે પટકા મેરે સર પર કસ કે બાંધ દો, મૈંને ઐસા હી કિયા, ફિર આપ ઉઠ કર બૈઠ ગયે ઔર અપના હાથ મુબારક મેરે કંધે પર રખા, ફિર આપ ખડે હો ગયે, ઔર મસ્જિદ મેં તશરીફ લે આયે.

ઈસ હદીષ મેં એક લંબા વાકિઆ ભી હૈ.

ઝુબ્દહઃ

(૧) પિછલા બાબ હુઝૂરે પાકﷺ કે ટેક લગા કર બૈઠને કે

બયાન મેં થા, ઔર યે બાબ હુઝૂરે પાક ﷺ કે સહારા લે કર ચલને કે બયાન મેં હૈ.

(૨) ઈસ હદીષ મેં જિસ વાકિએ કા ઝિક્ર હૈ વો યે હૈ:

એક દિન હુઝૂરે પાક ﷺ મસ્જિદ મેં તશરીફ લે ગયે ઔર મિમ્બર પર બૈઠ કર ઈર્શાદ ફરમાયા કે લોગોં કો આવાઝ દે કર જમા કરો, હઝરત ફઝલ બિન અબ્બાસ રદિ. કેહતે હૈં કે મૈંને લોગોં કો ઈકઠ્ઠા કર લિયા. હુઝૂરે પાક ﷺ ને અલ્લાહ તઆલા કી હમ્દો ષના કે બાદ યે મઝ્મૂન ઈર્શાદ ફરમાયા:

મેરા તુમ લોગોં કે પાસ ચલે જાને કા ઝમાના કરીબ હૈ, ઈસ લિયે જિસકી કમર પર મૈંને મારા હો તો મેરી કમર મૌજૂદ હૈ, બદલા લે લો ઔર જિસકી આબરૂ પર મૈંને હમલા કિયા હો વો મેરી આબરૂ સે બદલા લે લે, જિસકા કોઈ માલી મુતાલબા મુજ પર હૈ વો માલ સે બદલા લે લે, કોઈ શખ્સ યે શુબ્હા ન કરે કે બદલા લેને સે મેરે દિલ મેં બુગ્ઝ(દુશ્મની) પેદા હોને કા ડર હૈ, કયૂંકે બુગ્ઝ રખના ન મેરી તબીઅત હૈ ઔર ન મેરે લિયે મુનાસિબ હૈ.

ખૂબ સમજ લો કે મુજે મહબૂબ હૈ વો શખ્સ જો અપના હક મુજસે વસૂલ કરે યા માફ કર દે કે મૈં અલ્લાહ જલ્લ શાનહૂ કે યહાં બશાશત(ખુશી) કે સાથ જાઉ, મૈં અપને ઈસ એ'લાન કો એક મરતબા કેહ દેને પર કિફાયત(કાફી) નહીં કરના ચાહતા, ફિર ભી ઈસકા એ'લાન કરુંગા.

ચુનાંચે ઉસકે બાદ મિમ્બર સે ઉતર આયે, ઝુહર કી નમાઝ પઢ્હને કે બાદ ફિર મિમ્બર પર તશરીફ લે ગયે ઔર વહી એ'લાન ફરમાયા. નીઝ બુગ્ઝ કે મુતઅલ્લિક ઉપરવાલે મઝમૂન કો દોબારા બયાન ફરમાયા, ઔર યે ભી ઈર્શાદ ફરમાયા કે જિસકે ઝિમ્મે કોઈ હક હો વો ભી અદા કરે ઔર દુનિયા મેં રુસ્વાઈ કા ખયાલ ન કરે કે દુનિયા કી રુસ્વાઈ આખિરત કી રુસ્વાઈ સે બહોત કમ હૈ.

એક સાહબ ખડે હુએ ઔર અર્ઝ કિયા કે મેરે તીન દિરહમ આપકે ઝિમ્મે હૈં, હુઝૂરે પાકﷺ ને ઈર્શાદ ફરમાયા કે મૈં કિસી મુતાલબા કરનેવાલે કી તકઝીબ(જુઠલાના) નહીં કરતા હું ઔર ન હી ઉસકો કસમ દેતા હું, લેકિન પૂછના ચાહતા હું કે કૈસે હૈં? ઉસ શખ્સ ને અર્ઝ કિયા કે એક સાઈલ એક દિન આપકે પાસ આયા થા, ઔર આપને મુજસે ફરમાયા થા કે ઉસકો તીન દિરહમ દે દો.

હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયા કે ફઝલ! ઈસકે તીન દિરહમ ~~અદા કર દો, ઉસકે બાદ એક ઔર સાહબ ઉઠે, ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા કે~~ મેરે ઝિમ્મે તીન દિરહમ બૈતુલમાલ કે હૈં, મૈંને ખયાનત સે લિયે થે, હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયા કે કયૂં ખયાનત કી થી? અર્ઝ કિયા કે મૈં ઉસ વકત મોહતાજ થા. હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયા કે ફઝલ! ઈસસે તીન દિરહમ લે લો.

ઉસકે બાદ હુઝૂરે પાકﷺ ને એ'લાન ફરમાયા કે જિસ કિસી કો અપની હાલત કા અંદેશા હો વો ભી દુઆ કરા લે. એક સાહિબ ઉઠે ઔર અર્ઝ કિયાઃ યા રસૂલુલ્લાહ! મૈં જૂઠા હું, મુનાફિક હું, બહોત ઝયાદહ સોને કી બીમારી હૈ. હુઝૂરે પાકﷺ ને દુઆ ફરમાઈઃ યા અલ્લાહ! ઉસકો સચ્ચાઈ અતા ફરમા, (કામિલ) ઈમાન અતા ફરમા ઔર ઝયાદહ નીંદ કી બીમારી સે સિહત અતા ફરમા.

ઉસકે બાદ એક ઔર શખ્સ ઉઠા ઔર અર્ઝ કિયાઃ યા રસૂલુલ્લાહ! મૈં જૂઠા હું, મુનાફિક હું, કોઈ ગુનાહ ઐસા નહીં હૈ જો મૈંને ન કિયા હો. હઝરત ઉમર રદિ.ને ઉસકો તમ્બીહ ફરમાઈ કે અપને ગુનાહોં કો ફૈલાતે હો? હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયાઃ ઉમર! ચુપ રહો, દુનિયા કી રુસ્વાઈ આખિરત કી રુસ્વાઈ સે બહોત હલ્કી હૈ, ઉસકે બાદ હુઝૂરે પાકﷺ ને ઈર્શાદ ફરમાયાઃ યા અલ્લાહ ઉસકો સચ્ચાઈ ઔર (કામિલ) ઈમાન અતા ફરમા ઔર ઉસકે હાલાત કો બેહતર બના દે.

ઉસકે બાદ હઝરત ઉમર રદિ.ને મજમેઅ(હાઝિરીન) સે કોઈ બાત કહી, જિસ પર હુઝૂરે પાકﷺ ને ઈર્શાદ ફરમાયાઃ ઉમર મેરે સાથ હૈ, ઔર મૈં ઉમર કે સાથ હું, મેરે બાદ હક ઉમર કે સાથ હૈ જિધર ભી ઉમર જાએં.

એક દૂસરી હદીષ મેં યે ભી હૈ કે એક ઔર સાહબ ઉઠે, ઉન્હોંને અર્ઝ કિયાઃ યા રસૂલલ્લાહ! મૈં બુઝ્દિલ(ડરપોક) હું, ઔર ઝયાદહ સોતે રેહને કા મરીઝ હું, હુઝૂરે પાકﷺ ને ઉનકે લિયે ભી દુઆ ફરમાઈ.

હઝરત ફઝ્લ રદિ. ફરમાતે હૈંઃ ઉસકે બાદ સે હમ દેખતે થે કે ઉનકે બરાબર કોઈ બહાદુર ન થા, ઉસકે બાદ હુઝૂરે પાકﷺ હઝરત ઉમ્મુલ મુઅ્મિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. કે ઘર તશરીફ લે ગયે, ઔર ઈસી તરહ ઔરતોં કે દરમિયાન ભી એ'લાન ફરમાયા.

بَابُ مَا جَآءَ فِي صِفَةِ أَكْلِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાકﷺકે ખાના મુબારક ખાને કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا هَارُونُ بْنُ إِسْحَاقَ الْهَمْدَانِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدَةُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنِ ابْنٍ لِكَعْبِ بْنِ مَالِكٍ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْكُلُ بِأَصَابِعِهِ الثَّلَاثِ وَيَلْعَقُهُنَّ.

તર્જમા: હઝરત કઅબ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ તીન ઉંગલિયોં સે ખાના તનાવુલ ફરમાયા કરતે થે, ઔર બાદ મેં ઉનકો ચાટ ભી લિયા કરતે થે.

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنِيعٍ قَالَ: حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ دُكَيْنٍ قَالَ: حَدَّثَنَا مُصْعَبُ بْنُ سُلَيْمٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ: أُتِيَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِتَمْرٍ فَرَأَيْتُهُ يَأْكُلُ وَهُوَ مُقْعٍ مِنَ الْجُوعِ.

તર્જમા: હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ કે પાસ કુછ ખજૂરેં લાઈ ગઈ, ઔર મૈંને દેખા કે આપ વો ખજૂરેં ખા રહે થે, ઔર ભૂક કી વજહ સે ઉકડૂ બૈઠ કર કિસી ચીઝ પર સહારા લગા કર તશરીફ ફરમા થે.

ઝુબ્દહ:

(૧) ખાના ખાને કે આદાબ મેં સે એક અદબ યે ભી હૈ કે ખાના તીન ઉંગલિયોં (દરમિયાની ઉંગલી, શહાદત કી ઉંગલી ઔર અંગૂઠા) સે ખાયા જાએ, કયૂંકે એક ઉંગલી સે ખાના અલ્લાહ તઆલા કી નારાઝગી કા ઝરિયા હૈ, દો સે ખાના તકબ્બુર કી નિશાની હૈ, ઔર તીન સે ખાના સુન્નત હૈ ઔર ચાર યા પાંચ સે ખાના લાલચ કી

નિશાની હૈ. બહોત સી મરતબા મઅ્દે પર બોજ હો જાતા હૈ, ઈસ લિયે સબસે બેહતર તરીકા યે હૈ કે તીન ઉંગલિયોં સે ખાના ખાયા જાએ. હાં! અગર કોઈ ઉઝ્ર હો યા ઝરૂરત હો મષલન ખાના ઐસા હો કે તીન ઉંગલિયોં સે ખાને મેં મુશ્કિલ પેશ આતી હો તો કોઈ હરજ નહીં, જૈસે મૌજૂદા ઝમાને મેં મ્યાનવાલી(પાકિસ્તાન કા એક ઈલાકા જો પંજાબ મેં હૈ) કા બના હુવા મખદી હલવા, જબ વો સૂખ કર ટૂકડે ટૂકડે હો જાએ.

(૨) ખાના ખાને કે બાદ ઉંગલિયોં કો ચાટના ભી સુન્નત હૈ, બાઝ રિવાયતોં મેં તીન મરતબા ચાટના ભી સાબિત હૈ, ઔર બાઝ રિવાયતોં મેં ઉસકી તરતીબ ભી બયાન કી ગઈ હૈ, પેહલે દરમિયાની ઉંગલી, ફિર શહાદત કી ઉંગલી, ફિર અંગૂઠા મુબારક કો ચાટ લેતે થે.

મુસ્લિમ શરીફ મેં ખાના ખાને કે બાદ ઉંગલિયાં ચાટને કી વજહ ભી બયાન કી ગઈ હૈ, હુઝૂરે પાકﷺ ને ઉંગલિયાં ચાટને કી તરગીબ દેતે હુએ ઈર્શાદ ફરમાયાઃ

فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي فِي أَيِّ طَعَامِهِ الْبَرَكَةُ۔

(صحیح مسلم: رقم الحدیث2033)

કે ઈન્સાન નહીં જાનતા કે ઉસકે ખાને કે કિસ હિસ્સે મેં અલ્લાહ તઆલાને બરકત રખ્ખી હૈ, મુમ્કિન હૈ કે ખાને કા યહી હિસ્સા ઝયાદહ બરકતવાલા હો, જો ઉંગલિયોં કે સાથ લગ ગયા હૈ, લિહાઝા ઉનકો ચાટને કા હુકમ દિયા ગયા હૈ.

(૩) બાઝ બેવકૂફ ઉંગલિયાં ચાટને કો નાપસંદ કરતે હૈં, હાલાંકે ઈતની અકલ નહીં કે ઉંગલિયોં પર જો ખાના લગા હુવા હૈ, યે વહી તો હૈ જો ઈતની દેર સે ખાયા જા રહા હૈ, ઈસમેં કયા નઈ ચીઝ હૈ? દેખિયે! ફિરની કા સારા ચમચા મુંહ મે લે લિયા જાતા હૈ, ફિર ઉસી લુઆબ(થૂક) સે ભરે ચમચે કો રકાબી મેં ડાલ દિયા જાતા હૈ, ફિર દોબારા ઔર તીન બારા યે અમલ દોહ્‌રાયા જાતા હૈ.

હાફિઝ ઈબ્ને હજર રહ. લિખતે હૈં કે કોઈ શખ્સ અપને ફેઅલ (કામ) કો કબીહ (બુરા) સમજે, તો ઉસકે મુતઅલ્લિક તો કલામ કિયા જા સકતા હૈ, મગર હુઝૂરે પાકﷺ કે ફેઅલ(કામ) કો નાપસંદીદગી કે સાથ દેખને સે કુફ્ર કા ખતરા હૈ. ઈસ લિયે અગર કિસીકો તબ્ઈ(કુદરતી) તોર પર કરાહત ભી હો તો આદત ડાલની ચાહિયે.

(૪) ટેક લગા કર ખાને કી હદીષોં મેં મુમાનઅત(મનાઈ) આઈ હૈ, મગર ઈસ જગહ ચુંકે કમજોરી કે ઉઝ્ર કી વજહ સે થા, ઈસ લિયે કોઈ એઅ્તેરાઝ વાલી બાત નહીં, કયૂંકે પેહલે ભી યે બતાયા જા ચુકા હૈ કે ઉઝ્ર કી વજહ સે ટેક લગાકર ખાને મેં કોઈ હરજ નહીં.

(૫) એક રિવાયત મેં યે ભી આતા હૈ કે હુઝૂરે પાકﷺ ખાના ખાને કે બાદ અપની ખાનેવાલી ઉંગલિયાં કિસી દૂસરે શખ્સ કો ભી પેશ ફરમા દેતે થે, તાકે વો ભી ઉન બરકતવાલી ઉંગલિયોં કો ચાટ લે, વો કિતના ખુશ કિસ્મત ઈન્સાન હોગા જિસે હુઝૂરે પાકﷺ કી ઉંગલિયાં ચાટને કા શર્ફ(ઈઝઝત) હાસિલ હો ગયા.

بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ خُبْزِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબઃ હુઝૂરે પાકﷺકી રોટી મુબારક કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللّٰهِ بْنُ عَبْدِ الْمَجِيدِ الْحَنَفِيُّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ دِينَارٍ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو حَازِمٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ، أَنَّهُ قِيلَ لَهُ: أَكَلَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ النَّقِيَّ؟ - يَعْنِي الْحُوَّارَى - فَقَالَ سَهْلٌ: مَا رَأَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ النَّقِيَّ حَتَّى لَقِيَ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ تَعَالَى. فَقِيلَ لَهُ: هَلْ كَانَتْ لَكُمْ مَنَاخِلُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ قَالَ: مَا كَانَتْ لَنَا مَنَاخِلُ. قِيلَ: كَيْفَ كُنْتُمْ تَصْنَعُونَ بِالشَّعِيرِ؟ قَالَ: كُنَّا نَنْفُخُهُ فَيَطِيرُ مِنْهُ مَا طَارَ ثُمَّ نَعْجِنُهُ.

તર્જમા: હઝરત સહલ બિન સઅદ રદિ. સે પૂછા ગયા કે હુઝૂરે પાકﷺ ને કભી છને હુએ આટા(મેદા) કી રોટી ભી ખાઈ હૈ? હઝરત સહલ રદિ.ને જવાબ દિયા કે હુઝૂરે પાકﷺ કે સામને અખીર ઉમ્ર તક કભી મેદા આયા હી નહી હોગા. ફિર સુવાલ કરને વાલેને પૂછા કે હુઝૂરે પાકﷺ કે ઝમાને મેં તુમ્હારે પાસ છાનિયાં (છલની) થી? હઝરત સહલ રદિ.ને જવાબ દિયાઃ નહી થી, ફિર સુવાલ કરનેવાલેને પૂછાઃ જબ આપ લોગ જવ કે સાથ કયા કરતે થે? યા'ની જવ કી રોટી કૈસે પકાતે થે? હઝરત સહલને જવાબ દિયા કે ઉસકે આટે મેં હમ ફૂંક માર લિયા કરતે થે, જો મોટે મોટે તિન્કે હોતે વો ઉડ જાતે થે, બાકી હમ ગૂંદ લેતે થે.

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنِيعٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبَّادُ بْنُ عَبَّادٍ الْمُهَلَّبِيُّ، عَنْ

مُجَالِدٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ مَسْرُوقٍ قَالَ : دَخَلْتُ عَلَى عَائِشَةَ، فَدَعَتْ لِي بِطَعَامٍ وَقَالَتْ: مَا أَشْبَعُ مِنْ طَعَامٍ فَأَشَاءُ أَنْ أَبْكِيَ إِلَّا بَكَيْتُ. قَالَ: قُلْتُ لِمَ؟ قَالَتْ: أَذْكُرُ الْحَالَ الَّتِي فَارَقَ عَلَيْهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الدُّنْيَا، وَاللَّهِ مَا شَبِعَ مِنْ خُبْزٍ وَلَحْمٍ مَرَّتَيْنِ فِي يَوْمٍ.

તર્જમા: હઝરત મસ્રૂક રહ. ફરમાતે હૈં કે મૈં ઉમ્મુલ મુઅ્મિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. કે પાસ ગયા, તો ઉન્હોંને મેરે લિયે ખાના મંગવાયા, ઔર ફરમાયા કે મૈં પેટ ભર કર ખાના નહીં ખાતી, મગર મેરા રોને કો જી કરતા હૈ તો મૈં રો પડતી હું. મસ્રૂક કેહતે હૈં કે મૈંને પૂછાઃ આપકે રોને કી વજહ કયા હૈ? તો ફરમાને લગી કે મુજે હુઝૂરે પાકﷺ કી વો હાલત યાદ આ જાતી હૈ જિસ પર આપ દુનિયા સે જુદા હુએ થે, ખુદા કી કસમ! આપને કભી દિન મૈં દો મરતબા રોટી ઔર ન હી ગોશ્ત પેટ ભર કર ખાયા.

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرٍو أَبُو مَعْمَرٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي عَرُوبَةَ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: مَا أَكَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى خِوَانٍ وَلَا أَكَلَ خُبْزًا مُرَقَّقًا حَتَّى مَاتَ.

તર્જમા: હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ ને કભી મેઝ (ટેબલ) પર ખાના નહીં ખાયા, ઔર નહીં આપને ચપાટી યા'ની છને હુએ આટે કી રોટી ખાઈ, યહાં તક કે આપ ઈસ દારે ફાની સે રુખ્સત હો ગએ.

ઝુબ્દહ:

(૧) હુઝૂરે પાકﷺ કે ઝમાને મૈં ગેહૂ ઔર મેદે કી રોટી તો માલદારોં કો નસીબ હોતી થી, કયૂંકે ગેહું કી ખેતી ઉસ સર ઝમીન પર નહીં હોતી થી, બલ્કે શામ જૈસે દૂર દરાઝ ઈલાકોં સે મંગવાના

પડતા થા, ઈસ લિયે કાફી મેંહગા હોતા થા, ઈસ લિયે હુઝૂરે પાક ﷺ કો આમ તોર પર જવ કી સાદા રોટી મુયસ્સર આતી થી, ઔર આપ ઈસી કો ખા કર શુક્ર અદા ફરમાતે થે. મેદે કી રોટી તો હુઝૂરે પાકﷺ સે ખાના સાબિત હી નહીં હૈ.

(૨) જવ કી સાદા રોટી ભી બગૈર છની હુઈ હોતી થી, ઔર વો ભી રોઝાના નહીં હોતી થી. યે સિર્ફ હુઝૂરે પાકﷺ કા હી મા'મૂલ ન થા, બલ્કે આપકે ઘરવાલોં કા ભી યહી મા'મૂલ થા કે કઈ કઈ રોઝ તક જવ કી રોટી ભી નસીબ નહીં હોતી થી.

(૩) ઈસી તરહ હુઝૂરે પાકﷺ ને કભી સાલન છોટી રકાબી મેં નહીં ડાલા, કયૂંકે એક હી બડા બરતન હોતા થા, જિસમેં સાલન ડાલ દિયા જાતા થા. આપને મેઝ પર ભી કભી ખાના નહીં ખાયા, કયૂંકે મેઝ પર ખાના ખાના તકબ્બુર કરનેવાલોં કા તરીકા હૈ, ઔર અબ તો ઈસસે ઔર ઝયાદહ બચના ઝરૂરી હૈ, કયૂંકે યે યહૂદી ઔર નસારા લોગોં કા તરીકા હૈ, ઔર હમેં કાફિરોં કે તરીકે કી મુખાલફત (વિરોધ) કા હુકમ હૈ. અલબત્તા દસ્તરખ્વાન બિછા કર ખાના ખાના સુન્નત હૈ.

بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ إِدَامِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાકﷺ કે સાલન મુબારક કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا عَبْدَةُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْخُزَاعِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ هِشَامٍ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ مُحَارِبِ بْنِ دِثَارٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: نِعْمَ الإِدَامُ أَوِ الأُدُمُ: الْخَلُّ.

તર્જમા: હઝરત જાબિર બિન અબ્દુલ્લાહ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયા: સિર્કા ભી કયા હી અચ્છા સાલન હે.

ઝુબ્દહ:

(૧) "સિરકા" કો દુનિયા કે મુખ્તલિફ મુલ્કોં મે અંગૂર, જામુન ઓર ગન્ના વગૈરહ સે તૈયાર કિયા જાતા હૈ, સિરકા ઝરા તુર્શ (ખટટા) હોતા હૈ, ઈસ લિયે અઅ્સાબ(જોડોં) કે મરીઝ કો ઓર સર્દ (ઠંડે) મિજાઝ કે બાઝ લોગોં કો ભી નુકસાન દેનેવાલા હોતા હૈ, હુઝૂરે પાકﷺ ઈસકો નોશ ફરમાતે થે, ઓર ફરમાતે થે કે કયા હી અચ્છા સાલન હૈ. એક હદીષ મેં હૈ કે જિસ ઘર મેં સિરકા હો વો ઘર (સાલન) કા મોહતાજ નહીં હૈ.

હઝરત ઉમ્મે હાની રદિ. કી રિવાયત હૈ કે જિસ ઘર મેં સિરકા હો, વો ઘર સાલન સે ખાલી નહી હૈ. ઓર યે ભી હદીષ મેં આયા હૈ કે સિરકા પેહલે અંબિયા અ.સ. કા સાલન હૈ.

(سنن ابن ماجة: باب الائتدام بالخل. رقم الحديث 3318)

ઈસ લિહાઝ સે કે ઉસમેં વકત ઓર મહેનત ઝયાદહ નહીં હોતી, ઓર રોટી બે તકલ્લુફ (બગૈર તકલીફ) ખાઈ જાતી હૈ, સરકા હર વકત આસાની સે મિલ જાતા હૈ ઓર તકલ્લુફાત સે દૂર હૈ, ઓર

દુન્યવી ઝિંદગી મેં ઈખ્તિસાર (મુખ્તસર હોના) હી મકસૂદ હૈ. ઈસકે અલાવહ સરકે મેં ખુસૂસી ફાયદે બહોત હૈ. પેટ કે કીડોં કો મારતા હૈ, ખાને કો જલ્દી હઝમ કરતા હૈ, ગરમી કો મારતા હૈ, ઔર અચ્છે ઝાયકે કા હોતા હૈ, બલ્ગમ (ગળફા) ઔર સફરા (પિત્તુ) કો કાટને વાલા હૈ, ભૂક અચ્છી લગાતા હૈ.

حَدَّثَنَا الْفَضْلُ بْنُ سَهْلٍ الأَعْرَجُ الْبَغْدَادِيُّ قَالَ : حَدَّثَنَا
~~إِبْرَاهِيمُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ مَهْدِيٍّ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عُمَرَ بْنِ سَفِينَةَ، عَنْ~~
أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ قَالَ : أَكَلْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَحْمَ حُبَارَى.

તર્જમા: હઝરત સફીના રદિ. ફરમાતે હૈં કે મૈંને (એક મોકે પર) હુઝૂરે પાકﷺ કે સાથ હુબારા કા ગોશ્ત ખાયા.

ઝુબ્દહ:

(૧) "સફીના"કા મઅના હોતા હૈ "કશ્તી". હઝરત સફીના રદિ. કા લકબ ભી સફીના ઈસ વજહ સે પડ ગયા થા કે આપ સફર મેં કશ્તી કી તરહ બહોત સામાન ઉઠા લેતે થે.

(૨) "હુબારા" એક જંગલી પરિન્દા હૈ જો કે મુર્ગી સે ઝરા કમ મગર ખાસા મોટા હોતા હૈ. ઉસકી ગરદન, ચોંચ ઔર પાંવ થોડે લંબે હોતે હૈં. યે ખાકી રંગ કા હોતા હૈ. ઉડતે વકત બહોત શોર કરતા હૈ. તેઝ રફતાર ઔર બહોત તાકતવર પરિન્દા હૈ. ઉસકા નામ બાઝ ને સુરખાબ, બાઝ ને બટેર, બાઝ ને ચકાચકોટી ઔર બાઝને તગદરી બતાયા હૈ. "મુહીતે આ'ઝમ" મેં લિખા હૈ કે ફારસી મેં ઉસકો હોબરા શઅૂરત ઔર શવાલ કેહતે હૈં ઔર હિંદી મેં ચિરઝકુ ઔર યૂનાની લોગ ગ્લોમસ કેહતે હૈં.

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَيُّوبَ
عَنِ الْقَاسِمِ التَّمِيمِيِّ، عَنْ زَهْدَمٍ الْجَرْمِيِّ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ أَبِي مُوسَى الأَشْعَرِيِّ،

قَالَ: فَقَدَّمَ طَعَامَهُ وَقَدَّمَ فِي طَعَامِهِ لَحْمَ دَجَاجٍ وَفِي الْقَوْمِ رَجُلٌ مِنْ بَنِي تَيْمِ اللَّهِ أَحْمَرُ كَأَنَّهُ مَوْلًى قَالَ: فَلَمْ يَدْنُ فَقَالَ لَهُ أَبُو مُوسَى: اُدْنُ، فَإِنِّي قَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكَلَ مِنْهُ. فَقَالَ: إِنِّي رَأَيْتُهُ يَأْكُلُ شَيْئًا فَقَذِرْتُهُ فَحَلَفْتُ أَنْ لَا أَطْعَمَهُ أَبَدًا.

તર્જમા: હઝરત ઝહદમ જરમી ફરમાતે હૈં કે હમ હઝરત અબૂ મૂસા અશ્અરી રદિ. કે પાસ બેઠે થે. ઈતને મેં ઉનકા ખાના લાયા ગયા, જિસમેં મુર્ગી કા ગોશ્ત થા. ઉસ મજલિસ મેં બનૂ તેમુલ્લાહ કા એક સુર્ખ રંગ કા આદમી ભી થા જો આઝાદ કિયા હુવા ગુલામ મા'લૂમ હોતા થા, વો ખાને મેં શામિલ ન હુઆ. હઝરત અબૂ મૂસા અશ્અરી રદિ.ને ફરમાયાઃ તુમ ભી ઈધર આઓ! (ઔર ખાઓ) કયૂંકે મૈંને હુઝૂરે પાક ﷺ કો મુર્ગી કા ગોશ્ત ખાતે હુએ ખુદ દેખા હૈ, વો શખ્સ કેહને લગા કે મૈંને મુર્ગી કો ગંદી ચીઝેં ખાતે હુએ દેખા હૈ. જિસકી વજહ સે મુજે ઉસસે કરાહત આતી હૈ, લિહાઝા મૈંને ઉસકે ન ખાને કી કસમ ખા લી હૈ.

ઝુબ્દહ:

(૧) હલાલ જાનવરોં મેં સે અગર કોઈ જાનવર ગંદી ચીઝેં ઝયાદહ ખાને લગે, તો ઉસકા ગોશ્ત ખાના મકરૂહ હૈ. ગંદગી ખાને કા જાનવર દર અસલ ઐસા જાનવર હો જાતા હૈ કે ઉસકે સૂંઘને કી તાકત ખતમ હો જાતી હૈ, જિસકી વજહ સે ઉસે અચ્છી ખોરાક પસંદ નહીં આતી, બલ્કે વો ગંદી ઔર નાપાક ચીઝોં મેં મુંહ મારતા રેહતા હૈ, ઐસે જાનવર કો "જલાલહ" કેહતે હૈં.

ઐસે જાનવર કા હુકમ યે હૈ કે અગર વો જાનવર બડા હો જૈસે ગાય, ભેડ, બકરી વગૈરહ તો ઉસકો દસ દિન તક ઘર મેં બાંધ કો ઔર પાકીઝા ઔર સાફ ખોરાક દો, અબ ઉસકા ગોશ્ત મકરૂહ નહીં રહેગા, ઔર અગર જાનવર છોટા હૈ જૈસે મુર્ગી વગૈરહ તો

ઉસકો તીન દિન તક ઘર મેં બંધ કરકે રખ્ખો, ઔર ગંદી ચીઝોં કે બજો સિર્ફ પાકીઝા ચીઝેં ખિલાઓ, તો ઉસકા ખાના ભી મકરૂહ નહી રહેગા.

મુર્ગી આમ તોર પર અચ્છી ખોરાક ખાતી હૈ, મગર ગંદી ચીઝોં મેં ભી મુંહ મારતી રેહતી હૈ, ફિર ભી યે જલાલહ કે હુકમ મેં નહીં આતી, ઔર ન હી ઉસકા ગોશ્ત બદબૂદાર હોતા હૈ. લિહાઝા ઉસકા ગોશ્ત ખાને મેં કોઈ હરજ કી બાત નહી.

(૨) બુખારી શરીફ મેં યે લંબા કિસ્સા હૈ, જિસકા હાસિલ યે હૈ કે હઝરત અબૂ મૂસા અશ્અરી રદિ.ને ફિર ભી યહી ફરમાયા કે ખાઓ! ઔર કસમ કા કફ્ફારા અદા કરો, કયૂંકે હલાલ ચીઝ કે ન ખાને કે કયા મઅના?

(૩) મુર્ગી કા ગોશ્ત બહોત મુફીદ હૈ, ઝયાદહ ગરમ હૈ, જલ્દી હઝમ હો જાતા હૈ, અખ્લાત અચ્છે પેદા કરતા હૈ, દિમાગ ઔર જુમ્લા અઅઝાએ રઈસિય્યહ કો કુવ્વત દેતા હૈ, આવાઝ ભી સાફ કરતા હૈ, ઔર રંગ ભી ખુશનુમા પૈદા કરતા હૈ, અકલ કો ભી કુવ્વત દેતા હૈ, સબસે બળ્હ કર ઉસકા ખાના સુન્નત સે સાબિત હો ગયા. વાઝેહ હો કે યહાં દેસી મુર્ગી કી બાત હો રહી હૈ, બોઈલર કી નહી.

حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ مُوسَى قَالَ : حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ قَالَ : حَدَّثَنَا مَعْمَرٌ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : كُلُوا الزَّيْتَ وَادَّهِنُوا بِهِ ؛ فَإِنَّهُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ.

તર્જમા: હઝરત ઉમર ફારૂક રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ ને ફરમાયા: ઝૈતૂન કા તેલ ખાઓ, ઔર માલિશ ભી કરો, ઈસ લિયે કે વો મુબારક દરખ્ત સે પેદા કિયા ગયા હૈ.

ઝુબ્દહ:

(૧) ઝૈતૂન કા ઝિક્ર કુર્આને કરીમને કઈ બાર ફરમાયા હૈ,

હત્તા કે ઉસકે નામ કી કસમ ભી ખાઈ હે. ઝૈતૂન બહોત બરકતવાલા હે, અંબિયા અ.સ.ને ઉસકે બરકતવાલા હોને કી દુઆ ફરમાઈ હે, યે અક્ષર મુલ્કે શામ મેં પેદા હોતા હે, ઔર મુલ્કે શામ મે ૭૦ નબી ભેજે ગયે હૈં. ઝૈતૂન કે બરકતવાલા હોને કી ઝાહિરી ઔર બાતિની નિશાની યે ભી હે કે ઉસકી હર ચીઝ ફાયદેમંદ હોતી હે, ઉસકી લકડી, પત્તે, ફલ હત્તાકે ઉસકા સાયા ભી નિહાયત ઘના હોને કી વજહ સે ઈન્સાન કે કામ આતા હે.

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે ઉસકી હર ચીઝ મેં ફાયદે હૈં, ઉસકા તેલ જલાને કે કામ આતા હે, ખાને કે કામ આતા હે, ચમડા સુખાને કે કામ આતા હે, ઈંધન જલાને કે કામ આતા હે, હત્તા કે ઉસકી રાખ રેશમ ધોને કે કામ આતી હે. હઝરત અબૂ નઈમ રદિ. ફરમાતે હૈં કે ઉસમે ૭૦ બિમારીયોં કી શિફા હે, જિનમેં એક જુઝામ (કોઢ) ભી હે.

હઝરત શાહ અબ્દુલ અઝીઝ મુહદ્દિષ દહેલવી રહ. તફસીરે અઝીઝી મેં ફરમાતે હૈં: ઝૈતૂન કા ફલ નિહાયત તાકતવર હે, ઉસકે ફલ પુલાવ મેં ડાલે જાતે હૈં, જો ખાને કો ઔર ઝયાદહ મરગૂબ ઔર જલ્દી હઝમવાલા બનાતે હૈં, ઝૈતૂન કા તેલ ઈન્સાની પઠ્ઠોં કે લિયે બહોત ફાયદેમંદ હૈં, ફાલેજ(લકવા) કે મરીઝોં યા બડી ઉમર કે કમઝોર પઠ્ઠેવાલે આદમિયોં કે લિયે ઝૈતૂન કે તેલ કી માલિશ બહોત મુફીદ હે.

ઈસ દરખ્ત કી ઉમર બહોત લંબી હોતી હે, આમ તોર પર બારહ સાલ કી ઉમર મેં ફલ લાતા હૈં, ઔર એક હઝાર કી ઉમર તો અકષર હોતી હે.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ، قَالاَ: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: كَانَ

النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعْجِبُهُ الدُّبَّاءُ فَأُتِيَ بِطَعَامٍ، أَوْ دُعِيَ لَهُ فَجَعَلْتُ أَتَتَبَّعُهُ فَأَضَعُهُ بَيْنَ يَدَيْهِ لِمَا أَعْلَمُ أَنَّهُ يُحِبُّهُ.

તર્જમા: હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ કો કદ્દૂ બહોત મરગૂબ(પસંદ) થા. એક મરતબા હુઝૂરે પાક ﷺ કે પાસ ખાના આયા, યા આપ કિસી દાવત મેં તશરીફ લે ગયે, મેં ભી આપકે સાથ થા, મેં કદ્દૂ કે કત્લે(ટૂકડે) ચુન ચુન કર હુઝૂરે પાક ﷺ કે સામને રખતા જાતા થા, કયૂંકે મુજે મા'લૂમ થા કે હુઝૂરે પાક ﷺ કો કદ્દૂ બહોત પસંદ હૈ.

ઝુબદહ:

(૧) હુઝૂરે પાક ﷺ કો કદ્દૂ કા સાલન બહોત પસંદ થા, કદ્દૂ કે ટુકડે હો યા ઉસકા શોરબા, દોનોં હી બહોત મરગૂબ થે. હઝરત અનસ રદિ. સે એક રિવાયત હૈ કે આપ એક આદમી કી દાવત મેં તશરીફ લે ગયે, તો મૈંને દેખા કે આપ પ્યાલે કી સબ જાનિબોં સે કદ્દૂ કો તલાશ કરકે ખાતે રહે. હઝરત અનસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે ઉસ દિન સે મુજે ભી કદ્દૂ બહોત મહબૂબ હો ગયા. હઝરત અનસ રદિ. હી ફરમાતે હૈં કે મૈંને જબ ખાના તૈયાર કરાયા, અગર મેરે બસ મેં હુવા તો મૈંને કદ્દૂ હી કા તૈયાર કરવાયા, યા કદ્દૂ ઉસમેં ડલવા દિયા.

(૨) હુઝૂરે પાક ﷺ કા ઈર્શાદે ગિરામી હૈ કે કદ્દૂ બહોત અચ્છી ચીઝ હૈ, ઔર મેરે ભાઈ યૂનુસ અ.સ. કા દરખ્ત હૈ, યા'ની જબ હઝરત યૂનુસ અ.સ. જબ મછલી કે પેટ સે બાહર નિકલે, તો મછલી કે પેટ કી ગરમી કી વજહ સે આપકે બદન મુબારક કી ચમડી બહોત નરમ હો ચુકી થી, દરિયા કે બાહર કોઈ સાયાદાર દરખ્ત ન થા, તો અલ્લાહ તઆલાને કદ્દૂ કી બેલ ઉન પર કર દી, જિસકા ઝિક્ર કુર્આને કરીમ મેં હૈ: "وَأَنْبَتْنَا عَلَيْهِ شَجَرَةً مِّنْ يَّقْطِيْنٍ"(સૂરએ સાફફાત:

૧૪૬) કદ્દૂ તર હોને કે બાવજૂદ હાફિઝે(યાદ શકિત) કો મઝબૂત કરતા હૈ, ઔર અકલ કો તેઝ કરતા હૈ.

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الدَّوْرَقِيُّ، وَسَلَمَةُ بْنُ شَبِيبٍ، وَمَحْمُودُ بْنُ غَيْلَانَ، قَالُوا : حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُحِبُّ الْحَلْوَاءَ وَالْعَسَلَ.

તર્જમા: હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ હલવા ઔર શહદ કો પસંદ ફરમાતે થે.

ઝુબ્દહ:

અરબી ઝબાને મેં હર મીઠી ચીઝ કો હુલવાઅ (હલવા) કેહતે હૈં. ઈસસે મુરાદ હમારે યહાં કા મશ્હૂર હલવા નહીં હૈ જો કે આટા યા સોજી, ઘી, ચીની વગૈરહ મિલા કર બનાયા જાતા હૈ. ઈસ તશ્રીહ કી બિના પર અગરચે હલવા મેં શહદ ભી શામિલ હૈ, ફિર ભી શહદ કો અલગ ઉસકી ખુસૂસિય્યત કે પેશેનઝર બયાન કિય ગયા.

બાઝ હઝરાતે મુહદ્દિષીન યે ભી ફરમાતે હૈં કે હદીષે પાક મેં ભી મશ્હૂર હલવા હી મુરાદ લિયા ગયા હૈ, જો કે આટા, ઘી વગૈરહ સે બનાયા જાતા હૈ. કેહતે હૈં કે સબસે પેહલે હઝરત ઉસ્માન રદિ.ને હલવા બના કર હુઝૂરે પાકﷺ કી ખિદમતે અકદસ મેં પેશ કિયા થા, ઔર આપને ઉસે પસંદ ભી ફરમાયા થા. યે હલવા આટે, શહદ ઔર ઘી કા બના હુવા થા, કયૂંકે શકર કા ઉસ વકત રિવાજ ન થા, ઔર શકર કી જગહ પર શહદ યા ખજૂરેં ઈસ્તેમાલ હોતી થી.

حَدَّثَنَا وَاصِلُ بْنُ عَبْدِ الأَعْلَى قَالَ : حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ ، عَنْ أَبِي حَيَّانَ التَّيْمِيِّ، عَنْ أَبِي زُرْعَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: أُتِيَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِلَحْمٍ فَرُفِعَ إِلَيْهِ الذِّرَاعُ وَكَانَتْ تُعْجِبُهُ فَنَهَسَ مِنْهَا.

તર્જમા: હઝરત અબૂ હુરૈરહ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક

ﷺ કી ખિદમત મેં ગોશ્ત લાયા ગયા, ઉસમેં સે એક બાઝૂ આપકી ખિદમત મેં પેશ કિયા ગયા, બાઝૂ આપકો બહોત પસંદ થા, જિસે આપને દાંતો સે નોંચ કર તનાવલ ફરમાયા.

ઝુબ્દહ:

(૧) હુઝૂરે પાકﷺ કો બકરી કી અગલી ટાંગો કા ગોશ્ત બહોત પસંદ થા, ઉસકી એક વજહ હઝરત ઉમ્મુલ મુઅ્મિનીન (મેરીઅમ્મી) આયશા રદિ. યે ભી બયાન ફરમાતી હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ કો ગોશ્ત કભી કભાર મિલતા થા, ઔર અગલી ટાંગો કા ગોશ્ત બહોત જલ્દી તૈયાર હો જાતા થા. અગરચે ઉસકી ઔર વજહેં ભી હો સકતી હૈં. રિવાયતોં કે મુતાબિક આપકો અગલી ટાંગો કે ગોશ્ત મેં હી ઝહર મિલા કર ખિલાયા ગયા થા, જિસકા અસર આખરી ઉમર તક રહા.

(૨)ઈસકે અલાવહ હુઝૂરે પાકﷺ કા ઈર્શાદ હૈ કે બેહતરીન ગોશ્ત પુઠ કા ગોશ્ત હૈ. યે ગોશ્ત રેડ કી હડડી કે સાથ મિલા હુવા હોતા હૈ, જિસમેં ચરબી ભી હોતી હૈ, યે ગોશ્ત ખાને મેં નિહાયત લઝીઝ ઔર ઉમ્દા હોતા હૈ, ઔર વેસે ગોશ્ત બગેર કિસી હિસ્સે કી તખ્સીસ(ખાસ કરના) કે ભી પસંદીદા હોના હઝરત જાબિર રદિ. કી રિવાયત મેં આયા હૈ.

(૩) દાંતો સે કાટ કર ખાને કી હુઝૂરે પાકﷺ ને તરગીબ ભી ઈર્શાદ ફરમાઈ હૈ, ચુનાંચે હદીષ મેં આયા હૈ કે ગોશ્ત કો દાંતો સે કાટ કર ખાયા કરો, ઈસસે હઝમ ભી ખૂબ હોતા હૈ, ઔર બદન કો મુવાફિક ભી ઝયાદહ હોતા હૈ. યે તો આમ હાલત કી બાત હૈ, અલબત્તા અગર કભી ગેર મામૂલી હાલત મેં છુરી કી ઝરૂરત પડ જાએ, મષલન ગોશ્ત કા ટુકડા બહોત ઝયાદહ હો ઔર ઉસમેં સે હર લુક્મા હાથ સે તોડના મુમ્કિન ન હો તો ફિર ચાકૂ કા ઈસ્તેમાલ ભી જાઈઝ હૈ, ઔર રિવાયતોં સે સાબિત હૈ. અલબત્તા બિલા વજહ ઔર

બિલા ઝરૂરત ચાકૂ છુરી સે ગોશ્ત કાટ કર ન ખાયા જાએ, રિવાયતોં મેં ઈસસે મના કિયા ગયા હૈ ઔર ઈસકો કાફિરોં કા તરીકા બતાયા ગયા હૈ. લિહાઝા ઈસસે એહતેયાત કરની ચાહિયે.

(૪) એક અહમ બાત યે હૈ કે ભુને હુએ ગોશ્ત કે ખા લેને સે વુઝૂ ખતમ નહીં હોતા બલ્કે બાકી રેહતા હૈ. જિન રિવાયતોં સે ખાને કે બાદ વુઝૂ કરના માલૂમ હોતા હૈ વો રિવાયતેં પેહલે કી હૈં ઔર મન્સૂખ હૈં.

(૫) બાઝ રિવાયતોં સે મસ્જિદ મેં ખાને કી ઈજાઝત માલૂમ હોતી હૈ. ઈસ સિલસિલે મેં યે બાત ઝહન મેં રખની ચાહિયે કે મસ્જિદ મેં ખાને કી આદત બના લેના તો બિલ્કુલ દુરુસ્ત નહીં, અલબત્તા મજબૂરી કી હાલત મેં મુસાફિરોં કે લિયે ઔર તલબા કે લિયે અગર અલગ જગહ ન હો તો વો મસ્જિદ મેં ખા સકતે હૈં. એઅ્તેકાફ કરનેવાલે હઝરાત ભી મસ્જિદ મેં હી ખાએંગે મગર મસ્જિદ કે આદાબ કો ધ્યાન મેં રખના ઝરૂરી હૈ.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ : حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ : حَدَّثَنَا أَبَانُ بْنُ يَزِيدَ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ شَهْرِ بْنِ حَوْشَبٍ، عَنْ أَبِي عُبَيْدٍ قَالَ : طَبَخْتُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قِدْرًا وَقَدْ كَانَ يُعْجِبُهُ الذِّرَاعُ فَنَاوَلْتُهُ الذِّرَاعَ ثُمَّ قَالَ: نَاوِلْنِي الذِّرَاعَ، فَنَاوَلْتُهُ ثُمَّ قَالَ: نَاوِلْنِي الذِّرَاعَ فَقُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَكَمْ لِلشَّاةِ مِنْ ذِرَاعٍ فَقَالَ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ سَكَتَّ لَنَاوَلْتَنِي الذِّرَاعَ مَا دَعَوْتُ.

તર્જમા: હઝરત અબૂ ઉબૈદહ રદિ. ફરમાતે હૈં કે મૈંને હુઝૂરે પાક ﷺ કે લિયે હાન્ડી પકાઈ. હુઝૂરે પાક ﷺ કો અગલે પાયે બહોત પસંદ થે, ચુનાંચે મૈંને એક પાયા નિકાલ કર હુઝૂરે પાક ﷺ કી ખિદમત મેં પેશ કિયા, ફિર આપને ફરમાયા: મુજે એક પાયા ઔર દો, મૈંને દૂસરા પાયા ભી દે દિયા, આપને ફિર ફરમાયા: મુજે

એક પાયા ઔર દો! મૈંને અર્ઝ કિયા યા રસૂલલ્લાહ! બકરી કે અગલે પાયે કિતને હોતે હૈં?(યા'ની દો હી હોતે હૈં જો મૈંને આપકો પેશ કર દિયે હૈં) હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયાઃ ઉસ પાક ઝાત કી કસમ! જિસકે કબ્ઝે મેં મેરી જાન હૈ, અગર તુમ ખામોશ રેહતે તો જબ તક મૈં માંગતા રેહતા તુમ પાયે નિકાલ કર મુજે દેતે રેહતે.

ઝુબ્દહઃ

(૧) હુઝૂરે પાકﷺ કે બહોત ઝયાદહ મુઅ્જિઝાત ઝાહિર હુએ જિનકા ઈન્કાર દોપહર કે વકત ચળ્હે હુએ સૂરજ કા ઈન્કાર કરને કે બરાબર હૈ. મુઅજિઝોં પર એઅતેરાઝ હકીકત મેં હક તઆલા કી તાકત પર એઅતેરાઝ હૈ, કયૂંકે મુઅજિઝહ તો અલ્લાહ કા ફેઅલ(કામ) હૈ જો નબી કે હાથ પર ઝાહિર હોતા હૈ. બિલ્કુલ ઈસી તરહ કરામત ભી હક તઆલા કા ફેઅલ હોતા હૈ, જો કે વલી કે હાથ પર ઝાહિર હોતા હૈ.

(૨) ઉપરવાલી હદીષ મેં હઝરત અબૂ ઉબૈદ રદિ. કે ઈસ કેહને પર કે બકરી કે દો હી હાથ હોતે હૈં આઈન્દા કા સિલસિલા બંધ હો જાના મુલ્લા અલી કારી રહ.કે નઝદીક ઈસ બિના પર થા કે મુઅ્જિઝે ઔર કરામતો ઔર ઈસ કિસ્મ કે આદત કે ખિલાફ વાકિઓં કા પેશ આના મુકમ્મલ ફના કી વજહ સે હોતા હૈ ઔર હઝરત અબૂ ઉબૈદ કે ઈસ જવાબ કી વજહ સે વો મુકમ્મલ તવજ્જુહ જો પેહલે થી વો ન રહી, ઔર તવજ્જુહ કે ખતમ હો જાને કી વજહ સે યે ચીઝેં ભી ખતમ હો ગઈ.

અલ્લામહ મનાવી રહ. ફરમાતે હૈં કે યે એક ઈન્આમે ઈલાહી થા ઔર અગર હઝરત અબૂ ઉબૈદ રદિ. મુકમ્મલ ઈત્તિબાઅ કરતે હુએ હુઝૂરે પાકﷺ કી બાત માનતે જાતે તો યકીનન યે સિલસિલા બાકી રેહતા, મગર હઝરત અબૂ ઉબૈદ કી તરફ સે જો એઅ્તેરાઝ પેદા હુવા (અગર ચે ઝાહિરી એઅતેરાઝ થા હકીકત મેં એઅ્તેરાઝ

કરના હરગિઝ મકસૂદ ન થા)ઈસકી વજહ સે વો ઈન્આમ વ ઈકરામ ભી જાતા રહા.

(૩) બરકત કે તોર પર હમ ભી હુઝૂરે પાકﷺ કે તીન મુઅ્જિઝે કો ઝિક્ર કર દેતે હૈં

મુઅજિઝહ નં ૧ : હઝરત અબૂ હુરૈરહ રદિ. કે પાસ એક થેલી મેં ખજૂર કે ચંદ દાને થે. હુઝૂરે પાકﷺ ને પૂછાઃ ઈસમેં કયા હે? ઉન્હોંને ખજૂર કે ચંદ દાને નિકાલ કર આપકે સામને રખ દિયે, હુઝૂરે પાકﷺ ને દુઆ ફરમાઈ ઔર ફરમાયા કે સારે લશ્કર કો ખાને કે લિયે બુલા લાઓ, ચુનાંચે સારા લશ્કર ખૂબ સૈર હોકર ખા ચુકા તો ભી ખજૂરેં બચ ગઈ. હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયા કે ઉનકો અપની થેલી ડાલ લો ઔર જબ ભૂક લગે તો ઈસી મેં સે નિકાલ કર ખા લેના મગર યાદ રખના કે ઉસકો ઉલટા કર સારી ખજૂરેં એક હી સાથ મત નિકાલ લેના.

હઝરત અબૂ હુરૈરહ રદિ. ફરમાતે હૈં કે મેં હુઝૂરે પાકﷺ કી હિદાયતોં(સુચનો) કે મુતાબિક ઉસ થેલી મેં સે ખજૂરેં નિકાલ કર ખાતા રહા, હત્તાકે હુઝૂરે પાકﷺ કા મુબારક ઝમાના ગુઝર ગયા, ફિર હઝરત સિદ્દીકે અકબર રદિ., ઈસી તરહ હઝરત ફારૂકે આઝમ રદિ. કે ઝમાને મેં ભી વહી ખજૂરેં મેરી ખૂરાક બની રહીં. ફિર હઝરત ઉસ્માન રદિ. કા ઝમાના આ ગયા, ઔર મેં ઉસમેં સે ખજૂરેં ખાતા રહા, ઔર મેહમાનોં કો ભી ખિલાતા રહા, હત્તાકે કઈ મન ખજૂરેં ઉસમેં સે નિકાલ કર ખા લીં, મગર થેલી મેં કમી ન આઈ.

ફિર હઝરત ઉસ્માન રદિ. કી શહાદત કે હાદષે કે વકત વો થેલી મુજસે કિસીને ઝબરદસ્તી છિન લી. હઝરત અબૂ હુરૈરહ રદિ. કો ઉસ થેલી કે છિન જાને કા બહોત અફસોસ હુવા ઔર ફરમાને લગે:

لِلنَّاسِ هَمٌّ وَلِي الْيَوْمَ هَمَّانِ   هَمُّ الْجِرَابِ وَهَمُّ الشَّيْخِ عُثْمَانِ

આજ કે દિન લોગોં કો સિર્ફ એક ગમ હૈ કે હઝરત ઉસ્માન શહીદ હો ગયે ઔર મુજે દો ગમ હૈં, એક હઝરત ઉસ્માન રદિ. કી શહાદત કા ઔર દૂસરા થેલી કે ઝાયેઅ હોને કા.

(جامع الترمذی: ج2ص223ابواب المناقب. باب مناقب عثمان)

મુઅજિઝહ નં ૨ : હઝરત અબૂ અય્યૂબ અન્સારી રદિ.ને હુઝૂરે પાકﷺ ઔર હઝરત અબૂ બકર સિદ્દીક રદિ. કી દાવત કી, તો હુઝૂરે પાકﷺ ને દુઆ ફરમાઈ. ફિર ફરમાયા કે દસ દસ આદમિયોં કે ગિરોહ કો બુલાતે જાઓ, ઔર ખાના ખિલાતે જાઓ. ચુનાંચે એક એક ગિરોહ આતા રહા ઔર ખાના ખા કર જાતા રહા, હત્તાકે દો આદમિયોં કે લિયે તૈયાર કિયા હુવા ખાના એકસો લોગોંને ખૂબ પેટ ભર કર ખાયા.

મુઅજિઝહ નં ૩ : હઝરત સમુરહ રદિ. ફરમાતે હૈં કે એક મરતબા હુઝૂરે પાકﷺ કે પાસ કહીં સે એક પ્યાલા ગોશ્ત આ ગયા, ઔર સુબહ સે શામ તક લોગ આતે રહે ઔર ખાતે રહે.

(جامع الترمذی: ابواب المناقب. باب ما جاء فی آیات اثبات نبوة النبی صلی اللہ علیہ وسلم)

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ، عَنْ مُرَّةَ الْهَمْدَانِيِّ، عَنْ أَبِي مُوسَى الأَشْعَرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: فَضْلُ عَائِشَةَ عَلَى النِّسَاءِ كَفَضْلِ الثَّرِيدِ عَلَى سَائِرِ الطَّعَامِ.

તર્જમા: હઝરત અબૂ મૂસા અશ્અરી રદિ. સે રિવાયત હૈ કે હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયાઃ આયશા કી ફઝીલત બાકી ઔરતોં પર ઐસી હૈ જૈસી થરીદ ખાને કી ફઝીલત બાકી તમામ ખાનોં પર.

ઝુબ્દહ:

(૧) "થરીદ" ઐસેગોશ્ત કે શોરબે કો કેહતે હૈં જિસમેં રોટી કે ટુકડે ભિગો કર કુછ દેર કે લિયે રખ દિયે જાતે હૈં, હત્તાકે વો ટુકડે શોરબે મેં ભીગ કર ખૂબ નરમ હો જાતે હૈં.

ષરીદ: લઝીઝ, જલ્દી હઝમ, ઝાયકેદાર ઔર મઝબૂત હોને કે અલાવહ જલ્દી તૈયાર હો જાતા હૈ. અરબોં મેં યે ખાના બહોત મરગૂબ ઔર બહોત આ'લા સમજા જાતા હૈ.

(૨) ઈસ હદીષે મુબારક મેં હુઝૂરે પાકﷺસે હઝરત ઉમ્મુલ મુઅ્મિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. કી ફઝીલત તમામ ઔરતોં પર સાબિત હોતી હૈ. ઉલમા કા ઈખ્તિલાફ હૈ, ઈસસે મુરાદ સબ ઔરતેં હૈં, યા ચંદ ઔરતોં કે અલાવહ બકિયા ઔરતેં, કયૂંકે બાઝ ઉલમા હઝરત ઉમ્મુલ મુઅ્મિનીન (મેરી અમ્મી) ખદીજા રદિ. ઔર બાઝ હઝરાત હઝરત ફાતિમા રદિ. કી ફઝીલત કે કાઈલ હુએ હૈં.

અલબત્તા સહીહ બાત યે હૈ કે કિસી ખાતૂન કો મુકમ્મલ તોર પર તમામ ઔરતોં પર ન ફઝીલત સાબિત હૈ ઔર ન દી જા સકતી હૈ. ઈસ્લામ કી તારીખ મેં ચંદ ઔરતેં અપની મિષાલ આપ હૈં, ઔર ઉનમેં સે હર એક કો દૂસરી ઔરતોં સે જુઝ્વી(હિસ્સેવાલી) ફઝીલત હાસિલ હૈ.

હુઝૂરે પાકﷺ ઈર્શાદ ફરમાતે હૈં: મર્દ તો બહોત સે કામિલ (મુકમ્મલ) હુએ હૈં, મગર ઔરતોં મેં સે કામિલ ઔરતેં મરિયમ બિન્તે ઈમરાન, ખદીજા બિન્તે ખુવય્લદ, આયશા બિન્તે અબૂ બકર સિદ્દીક ઔર ફાતિમા બિન્તે મુહમ્મદ હુઈ. બાઝ રિવાયતોં મેં આસિયહ બિન્તે મુઝાહિમ કા નામ ભી આયા હૈ જો કે ફિરઔન કી બીવી થી, મગર કામિલ ઈમાનવાલી થી.

અલ્લાહ તઆલાને હઝરત મરિયમ કો યે શર્ફ બખ્શા હૈ કે ઉનકે પેટ સે બગૈર બાપ કે હઝરત ઈસા અ.સ. કો પેદા ફરમાયા, ઔર ઉનકો ખુદ "સિદ્દીકા" કા લકબ દિયા. ઉમ્મુલ મુઅ્મિનીન (મેરી અમ્મી) હઝરત ખદીજા રદિ. હુઝૂરે પાકﷺ કા સાથ દેને, અપના સારા માલ ઈસ્લામ પર ખર્ચ કરને ઔર ઔરતોં મેં સબસે પેહલે ઈસ્લામ લાનેવાલી હોને મેં અપની કોઈ મિષાલ નહીં રખતી.

હઝરત ફાતિમા રદિ. કે બારે મેં હુઝૂરે પાકﷺ કા ઈર્શાદ મુબારક હૈ: "فاطمة بضعة مني" યા'ની ફાતિમા મેરે જિગર કા ટુકડા હૈ, નીઝ યે કે યે જન્નત કી ઔરતોં કી સરદાર હોગી.

હઝરત ઉમ્મુલ મુઅ્મિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. બેહતરીન દીની ઈલ્મ ઔર ખિદમત મેં હુઝૂરે પાકﷺ કી મહબૂબ હોને મેં સબસે આગે થીં, આપકે બિસ્તર મુબારક મેં વહી આતી થી, ઉનકી ગોદ મેં હુઝૂરે પાકﷺ કા ઈન્તિકાલ હુઆ, બહોત અલ્લાહ વાલી, ઈબાદત ગુઝાર ઔર ઝહીન ખાતૂન થીં. હુઝૂરે પાકﷺ કે નિકાહ મેં આનેવાલી આપ અકેલી ખાતૂન હૈં જો કે કુંવારી થીં. હુઝૂરે પાકﷺ કી બાકી બીવીયાં યા તો પેહલે સે શાદીશુદા (યા'ની બેવા) થી યા તલાક દી હુઈ થી.

حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عُمَرَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ وَائِلِ بْنِ دَاوُدَ، عَنِ ابْنِهِ وَهُوَ بَكْرُ بْنُ وَائِلٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: أَوْلَمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى صَفِيَّةَ بِتَمْرٍ وَسَوِيقٍ.

તર્જમા: હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ ને હઝરત સફિય્યહ કા વલીમા ખજૂર ઔર સત્તૂ કે સાથ કિયા.

ઝુબ્દહ:

(૧) હઝરત સફિય્યહ રદિ. જંગે ખૈબર મેં સ.હી.૭ મેં બાંદી બન કર આઈ થીં, હુઝૂરે પાકﷺ ને ઉનકો આઝાદ ફરમા કર નિકાહ ફરમા લિયા થા, ઔર સફર મેં ભી વલીમા ફરમાયા થા. જિસકી સૂરત યે હુઈ કે આપને દસ્તરખ્વાન બિછાને કા હુકમ દિયા, ઔર અપને પાસ જો ખજૂરેં ઔર સત્તુ થે, ઉસ પર રખ દિયે, ફિર દૂસરે લોગોં કે પાસ જો કુછ થા વો ભી ઉસ પર ચુન દિયા ગયા, ઔર સબને મિલ કર ખા લિયા.

(૨) નિકાહ કે બાદ મર્દ કી તરફ સે ખિલાયા જાનેવાલા ખાના "વલીમા" કેહલાતા હૈ, મગર યે ન તો ફર્ઝ હૈ ન વાજિબ, ન સુન્નતે મુઅક્કિદહ, બલ્કે મુસ્તહબ હૈ. ઈસ લિયે તાકત કે મુતાબિક હી ખર્ચ કરના ચાહિયે, ઉસમેં કર્ઝ લેના ઔર તકલ્લુફાત (તકલીફેં ઉઠાના) કરના મુનાસિબ નહીં હૈ.

حَدَّثَنَا مَحْمُودُ بْنُ غَيْلاَنَ قَالَ : حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ السَّرِيِّ ، عَنْ سُفْيَانَ ، عَنْ طَلْحَةَ بْنِ يَحْيَى ، عَنْ عَائِشَةَ بِنْتِ طَلْحَةَ ، عَنْ عَائِشَةَ ، أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْتِينِي فَيَقُولُ: أَعِنْدَكِ غَدَاءٌ؟ فَأَقُولُ: لاَ. قَالَتْ: فَيَقُولُ: إِنِّي صَائِمٌ. قَالَتْ: فَأَتَانِي يَوْمًا، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّهُ أُهْدِيَتْ لَنَا هَدِيَّةٌ قَالَ: وَمَا هِيَ؟ قُلْتُ: حَيْسٌ قَالَ: أَمَا إِنِّي أَصْبَحْتُ صَائِمًا قَالَتْ: ثُمَّ أَكَلَ.

તર્જમા: હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન(મેરી અમ્મી)આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ મેરે તશ્રીફ લાયા કરતે, ઔર પૂછતે કે તુમ્હારે પાસ સુબહ કે ખાને કે લિયે કુછ હૈ? જબ મૈં અર્ઝ કરતી કે નહીં, તો ફરમાતેઃ મૈં રોઝે હી કા ઈરાદા કર લેતા હું, ફિર એક મરતબા આપ તશરીફ લાયે, ઔર મૈંને અર્ઝ કિયા કે હમારે પાસ હદિયા આયા હૈ, ફરમાયાઃ વો કયા હૈ? મૈંને અર્ઝ કિયાઃ મલીદા યા'ની હલવા હૈ, આપને ફરમાયા કે મૈંને રોઝે કા ઈરાદા કર લિયા થા, ફિર આપને ખા લિયા.

ઝુબ્દહ:

(૧) અરબોં કે યહાં એક ખાસ કિસ્મ કા હલવા મશહૂર થા, જો ખજૂરેં ઔર મખ્ખન વગૈરહ મિલા કર બનાયા જાતા થા.

(૨) નફલી રોઝે કી નિય્યત અગર સુબ્હે સાદિક કે વકત ન કી હો, તો ઝવાલ તક કર લેના જાઈઝ હૈ, ઈસ શર્ત કે સાથ કે દરમિયાન મેં કોઈ અમલ ઐસા ન કિયા હો જિસસે રોઝા તૂટ જાતા હૈ, જૈસે

ખાના, પીના, હમબિસ્તરી વગૈરહ.

(૩) અગર કિસી ભી વજહ સે નફલી રોઝા તોડ દિયા જાયે, તો ઉસકી કઝા કરના ઝરૂરી હૈ.

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ قَالَ : حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ قَالَ : حَدَّثَنَا أَبِي، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي يَحْيَى الأَسْلَمِيِّ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي أُمَيَّةَ الأَعْوَرِ، عَنْ يُوسُفَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ سَلاَمٍ قَالَ : رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخَذَ كِسْرَةً مِنْ خُبْزِ الشَّعِيرِ فَوَضَعَ عَلَيْهَا تَمْرَةً وَقَالَ : هَذِهِ إِدَامُ هَذِهِ وَأَكَلَ.

તર્જમા: હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સલામ રદિ. ફરમાતે હૈં કે મૈંને એક મરતબા હુઝૂરે પાકﷺ કો દેખા કે આપને જવ કી રોટી કા એક ટુકડા લિયા, ઔર ઉસ પર એક ખજૂર રખ્ખી, ઔર કહા કે યે ઈસકા સાલન હૈ, ફિર ઉસકો તનાવુલ ભી ફરમાયા.

ઝુબ્દહ:

(૧) પેહલે ગુઝર ચુકા હૈ કે હુઝૂરે પાકﷺ ને સિરકે કે બારે મેં ફરમાયા કે કયા હી અચ્છા સાલન હૈ! સિરકા તો સાલન કે તોર પર ઈસ્તેમાલ હોતા હી થા, મગર ખજૂર કા ઈસ્તેમાલ સાલન કે તોર પર નહી હોતા, અબ ઈસ રિવાયત મેં ખજૂર કે મુતઅલ્લિક ઈર્શાદ ફરમાયા કે યે ઈસ રોટી કા સાલન હૈ. મતલબ યે હૈ કે અગર કિસી વકત બાકાઈદા કોઈ સાલન ન હો તો સિરકા, પ્યાઝ, ખજૂર જો ચીઝ ભી મુયસ્સર હો, ઉસે સાલન કે તોર પર ઈસ્તેમાલ કર લેના ચાહિયે, ઔર અપને અસ્લી મકસદ યા'ની આખિરત કી તૈયારી મેં લગે રેહના ચાહિયે.

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ قَالَ : حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ عَبَّادِ بْنِ الْعَوَّامِ، عَنْ حُمَيْدٍ، عَنْ أَنَسٍ : أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُعْجِبُهُ الثُّفْلُ قَالَ عَبْدُ اللهِ : يَعْنِي مَا بَقِيَ مِنَ الطَّعَامِ.

તર્જમા: હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં હુઝૂરે પાક ﷺ કો બચા હુવા ખાના બહોત મરગૂબ(પસંદ) થા.

ઝુબ્દહ:

(૧) "સુફ્લ" હકીકત મેં કિસી ભી ખાને કે ઉસ હિસ્સે કો કેહતે હૈં જો કે પકને કી વજહ સે દેગચી વગૈરહ કી તેહ(નીચે) લગ જાતા હૈ, ઔર બહોત સખ્ત હો જાતા હૈ, પંજાબ મેં ઈસકો "ગરોડી" યા "ખુરચન" કેહતે હૈં. તા હમ ખાના ખાને કે બાદ જો ખાના બચ જાતા હૈ ઉસકો ભી "સુફ્લ" કેહતે હૈં. હુઝૂરે પાક ﷺ ઉસકો પસંદ ફરમાતે થે. ઈસમેં તા'લીમ દેના મકસૂદ થા કે મા'મૂલી સે મા'મૂલી નેઅમત કી ભી કદર કરની ચાહિયે, ઔર ઝાયેઅ ન કરના ચાહિયે.

નીઝ યે હુઝૂરે પાક ﷺ કા ઈન્તિહાઈ તવાઝુઅ થા કે ઉપર કા ખાના દૂસરોં કો દે દેતે, ઔર બચા હુવા ખુદ ઈસ્તેમાલ ફરમાતે થે.

بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ وُضُوءِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدَ الطَّعَامِ

બાબઃ હુઝૂરે પાકﷺ કે ખાને કે વકત હાથ ધોને કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنِيعٍ قَالَ : حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَيُّوبَ ، عَنِ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ مِنَ الْخَلَاءِ فَقُرِّبَ إِلَيْهِ الطَّعَامُ فَقَالُوا : أَلَا نَأْتِيكَ بِوَضُوءٍ ؟ قَالَ : إِنَّمَا أُمِرْتُ بِالْوُضُوءِ إِذَا قُمْتُ إِلَى الصَّلَاةِ.

તર્જમા: હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ બૈતુલ ખલા સે બાહર તશરીફ લાએ, આપકે સામને ખાના પેશ કિયા ગયા, તો સહાબા રદિ.ને અર્ઝ કિયાઃ ક્યા હમ આપકે વુઝૂ કે લિયે પાની ન લાએઁ? આપને ઈર્શાદ ફરમાયા કે મુજે વુઝૂ કરને કા હુકમ સિર્ફ ઉસી વકત દિયા ગયા હૈ જબ મૈં નમાઝ પઢને કા ઈરાદા કરું.

حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ مُوسَى قَالَ : حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ نُمَيْرٍ قَالَ : حَدَّثَنَا قَيْسُ بْنُ الرَّبِيعِ ، (ح) وَحَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ قَالَ : حَدَّثَنَا عَبْدُ الْكَرِيمِ الْجُرْجَانِيُّ ، عَنْ قَيْسِ بْنِ الرَّبِيعِ ، عَنْ أَبِي هَاشِمٍ ، عَنْ زَاذَانَ ، عَنْ سَلْمَانَ قَالَ : قَرَأْتُ فِي التَّوْرَاةِ أَنَّ بَرَكَةَ الطَّعَامِ الْوُضُوءُ بَعْدَهُ ، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَأَخْبَرْتُهُ بِمَا قَرَأْتُ فِي التَّوْرَاةِ ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : بَرَكَةُ الطَّعَامِ الْوُضُوءُ قَبْلَهُ وَالْوُضُوءُ بَعْدَهُ.

તર્જમા: હઝરત સલમાન ફારસી રદિ. ફરમાતે હૈં કે મૈંને

તોરાત મેં પળ્હા થા કે ખાને સે ફારિગ હોને કે બાદ હાથ ધોના ખાને મેં બરકત કા સબબ હે, ઔર મેંને જો કુછ તોરાત મેં પળ્હા થા, હુઝૂરે પાક ﷺ કે સામને ઉસકો ઝિક્ર કિયા, તો હુઝૂરે પાક ﷺ ને ફરમાયા કે ખાને કી બરકત ખાના ખાને સે પેહલે ઔર બાદ મેં હાથ ધોને મેં હે.

ઝુબ્દહ:

(૧) અરબ કી લુગત(ડિક્ષનરી) મેં સિર્ફ હાથ ધોને કો ભી વુઝૂ કેહતે હૈં, ઔર યે વુઝુએ લુગવી કે નામ સે મશહૂર હે. જો વુઝૂ નમાઝ કે લિયે શર્ત હે, યે વુઝૂએ ઈસ્તિલાહી કે નામ સે મશહૂર હે. ખાના ખાને સે પેહલે ઔર બાદ મેં વુઝૂએ ઈસ્તિલાહી યા'ની નમાઝ વાલા વુઝૂ ન ફર્ઝ હે, ન વાજિબ હે, ન સુન્નત. વૈસે હર વકત બાવુઝૂ રેહના મુસ્તહબ હે.

(૨) ખાના ખાને સે પેહલે હાથ ધોના સુન્નત હે. ઉસમેં બરકત કા મતલબ યે હે કે ખાને મેં ઝયાદતી હોતી હે, ખાનેવાલોં કા પેટ ભર જાતા હે, ઔર ખાના ખાને કે બાદ હાથ ધોના ભી સુન્નત હે. ઉસમેં બરકત કા મતલબ યે હે કે જિન મકસદોં કે લિયે ખાના ખાયા જાતા હે વો પૂરે હોતે હૈં. મષલન ખાના બદન કા જુઝવ(હિસ્સા) બનતા હે, નશાત(ચુસ્તી) પેદા કરતા હે, ઈબાદતોં ઔર ઉમ્દા અખ્લાક પર તાકત પેદા કરતા હે.

بَابُ مَا جَاءَ فِي قَوْلِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبْلَ الطَّعَامِ وَبَعْدَمَا يَفْرُغُ مِنْهُ

બાબ: ઉન દુઆઓં કે બયાન મેં જો હુઝૂરે પાકﷺ કે ખાના ખાને સે પેહલે ઔર ખાના ખાને કે બાદ પળ્હા કરતે થે.

حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ مُوسَى قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ قَالَ: حَدَّثَنَا هِشَامُ نِ الدَّسْتُوائِيُّ، عَنْ بُدَيْلِ نِ الْعُقَيْلِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عُبَيْدِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ أُمِّ كُلْثُومٍ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ فَنَسِيَ أَنْ يَذْكُرَ اللّٰهَ تَعَالَى عَلَى طَعَامِهِ فَلْيَقُلْ: بِسْمِ اللّٰهِ أَوَّلَهُ وَآخِرَهُ.

તર્જમા: હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયા: જબ કોઈ શખ્સ ખાના ખાએ ઔર ખાના શુરૂઅ કરને સે પેહલે બિસ્મિલ્લાહ પળ્હના ભૂલ જાએ તો દરમિયાન મેં જબ ભી યાદ આયે"بِسْمِ اللّٰهِ أَوَّلَهُ وَآخِرَهُ" પળ્હ લે.

ઝુબ્દહ:

(૧)ઈસ બાબ મેં ઈમામ તિરમિઝી રહ.ને કઈ ઔર રિવાયતેં બયાન ફરમાઈ હૈં:

હદીષ નં.૧ : હઝરત અબૂ અય્યૂબ અન્સારી રદિ. ફરમાતે હૈં કે હમ હુઝૂરે પાકﷺ કે પાસ થે કે આપકી ખિદમત મેં ખાના પેશ કિયા ગયા, મૈંને ઐસા ખાના કભી નહીં દેખા કે જો શુરૂઅ કરતે વકત તો બહોત ઝયાદહ બરકતવાલા હો, ઔર ખાના ખતમ હોને કે વકત

બિલ્કુલ બગેર બરકત કા હો ગયા હો, ઈસ લિયે મૈંને હેરાન હો કર હુઝૂરે પાકﷺ સે પૂછા કે યે કૈસે હો ગયા? તો આપને ઈર્શાદ ફરમાયાઃ હમને તો ખાના બિસ્મિલ્લાહ કે સાથ શુરૂઅ કિયા થા, મગર બાદ મેં હમારે સાથ એક ઐસા આદમી શરીક હો ગયા જિસને ખાના ખાયા મગર અલ્લાહ કા નામ નહીં લિયા(યા'ની બિસ્મિલ્લાહ નહીં પઢી) ઈસ લિયે ઉસકે સાથ શૈતાન ભી શરીક હો ગયા.

હદીષ નં.૨ : હઝરત ઉમર બિન અબૂ સલમહ રદિ. ફરમાતે હૈં કે મૈં રસૂલુલ્લાહﷺ કી ખિદમત મેં હાઝિર હુવા, ઉસ વક્ત આપકે પાસ ખાના મૌજૂદ થા, આપને ફરમાયાઃ બેટા! કરીબ હો જાઓ! બિસ્મિલ્લાહ પઢો, ઔર દાયેં હાથ સે અપને કરીબ સે ખાના શુરૂઅ કરો.

હદીષ નં.૩ : હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે એક મરતબા હુઝૂરે પાકﷺ અપને છે (૬) સહાબા કે સાથ ખાના ખા રહે થે કે ઈત્ને મેં એક દેહાતી આ ગયા, ઔર ઉસને દો હી લુકમે મેં સારા ખાના નિમટા દિયા. હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયાઃ અગર યે શખ્સ બિસ્મિલ્લાહ પઢ કર ખાતા તો યે ખાના તુમ સબકો કાફી હો જાતા.

ઈન તમામ રિવાયતોં સે માલૂમ હોતા હૈ કે ખાના શુરૂઅ કરને સે પેહલે બિસ્મિલ્લાહ પઢના ચાહિયે, ખાના શુરૂઅ કરને સે પેહલે બિસ્મિલ્લાહ કા પઢના સુન્નત હે. બેહતર યે હૈ કે પૂરી બિસ્મિલ્લા હિર્ રહમાનિર્રહીમ ઉંચે આવાઝ સે પઢી જાએ, તાકે દૂસરોં કો ભી સુન કર યાદ આ જાએ, મગર સિર્ફ બિસ્મિલ્લાહ કા પઢના ભી કાફી હે, વરના ઉસમેં સે બરકત ખતમ હો જાતી હે, ઔર ખાના શૈતાન ખા જાતા હે, જિસસે ખાને મેં કમી વાકેઅ હો જાતી હૈ.

ખાના દાયેં હાથ સે ખાના સુન્નત હે, મગર કુછ ઉલમા ઉસકો વાજિબ કેહતે હૈં, કયૂંકે ઈસકી હદીષ મેં બડી તાકીદ આઈ હે. હુઝૂરે

પાકﷺને ફરમાયાઃ દાયેં હાથ સે ખાઓ ઔર પિયો, શૈતાન બાયેં હાથ સે ખાતા ઔર પીતા હૈ. એક રિવાયત મેં હૈ કે એક શખ્સ બાયેં હાથ સે ખા રહા થા. હુઝૂરે પાકﷺને તમ્બીહ ફરમાઈ કે દાયેં હાથ સે ખાઓ.

ઉસ ઝાલિમને કહા કે મેં દાયેં હાથ સે નહીં ખા સકતા, હુઝૂરે પાકﷺને ફરમાયા કે આઈન્દા ભી ન ખા સકોગે, ઉસકે બાદ ઉસકા દાયાં હાથ કભી મુંહ તક ન જા સકા. એક ઔર રિવાયત મેં હૈ કે એક ઔરત બાયેં હાથ સે ખા રહી થી, તો હુઝૂરે પાકﷺ ને બદદુઆ ફરમાઈ ઔર વો ઔરત તાઅૂન મેં મરી.

ખાના અપને આગે સે ખાના ચાહિયે, અલબત્તા ખાને મુખ્તલિફ હોં તો ફિર કિસી ભી તરફ સે કોઈ ભી ખાના ખાયા જા સકતા હૈ.

(૨) જિસ તરહ ખાને સે પેહલે બિસ્મિલ્લાહ પઢના સુન્નત હૈ, ઈસી તરહ ખાને કે બાદ ભી બહોત સારી દુઆએં હુઝૂરે પાક ﷺસે મન્કૂલ હૈં. એક રિવાયત મેં હૈ કે જબ હુઝૂરે પાકﷺ ખાને સે ફારિગ હો જાતે તો યે દુઆ પઢતેઃ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِیْ اَطْعَمَنَا وَسَقَانَا وَجَعَلَنَا مِنَ الْمُسْلِمِیْنَ

(کتاب الدعا للطبرانی: ص280 رقم الحدیث 898)

તમામ તા'રીફેં ઉસ પાક ઝાત કે લિયે હૈ જિસને હમેં ખિલાયા પિલાયા, ઔર હમકો મુસલમાન બનાયા.

ઈન્સાન મજમૂઆ હૈ જિસ્મ ઔર રૂહ કા. જિસ્મ કો ગિઝા મિલી, તો ઉસકા શુક્ર અદા કિયા "اَطْعَمَنَا وَسَقَانَا" સે. ઔર રૂહ કી ગિઝા ઈમાન કી દોલત હૈ, જબ વો મિલી તો ઉસકા શુક્ર અદા કિયા "جَعَلَنَا مِنَ الْمُسْلِمِیْنَ" સે.

એક રિવાયત મેં હૈ કે જબ દસ્તરખ્વાન ઉઠાયા જાતા તો હુઝૂરે પાકﷺ યે દુઆ પઢતેઃ

اَلْحَمْدُ لِلّٰہِ حَمْدًا كَثِيْرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيْهِ غَيْرَ مُوَدَّعٍ وَلَا مُسْتَغْنًى عَنْهُ رَبَّنَا ۔ (کتاب الدعاء: ص278 رقم الحدیث893 وغیرہ)

અલ્લાહ હી કે લિયે હૈ ઐસી તા'રીફ જો પાકીઝા હૈ, બરકત વાલી હૈ, જો ન છોડી જા સકતી હૈ, ઔર ન ઉસસે બેપરવાહી કી જા સકતી હૈ. એ હમારે પરવરદિગાર (હમારી દુઆ કબૂલ ફરમા).

એક રિવાયત મેં હૈ કે હુઝૂરે પાક ﷺ ને ફરમાયાઃ અલ્લાહ જલ્લ શાનહૂ ઐસે બંદે સે બહોત હી ખુશ હોતે હૈં જો એક લુક્મા ખાયે, યા એક ઘૂંટ પાની પીએ, તો ભી ઉસ પર અલ્લાહ કા શુક્ર અદા કરે.

(کتاب الدعاء: ص681 رقم الحدیث901)

بَابُ مَا جَاءَ فِي قَدَحِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાકﷺકે પ્યાલે કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ الأَسْوَدِ الْبَغْدَادِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عِيسَى بْنُ طَهْمَانَ، عَنْ ثَابِتٍ قَالَ: أَخْرَجَ إِلَيْنَا أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ، قَدَحَ خَشَبٍ غَلِيظًا مُضَبَّبًا بِحَدِيدٍ فَقَالَ: يَا ثَابِتُ، هَذَا قَدَحُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

તર્જમા: હઝરત ષાબિત રદિ. ફરમાતે હૈં કે હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ.ને હમેં લકડી કા મોટા પ્યાલા નિકાલ કર દિખાયા જિસ પર લોહે કે પતરે લગે હુએ થે, ઔર ફરમાયા: એ ષાબિત! યે હુઝૂરે પાકﷺકા પ્યાલા હૈ.

ઝુબ્દહ:

(૧) તમામ રિવાયતોં સે મા'લૂમ હોતા હૈ કે હુઝૂરે પાકﷺને મુખ્તલિફ વકતોં મેં પાંચ પ્યાલે ઈસ્તેમાલ ફરમાએ હૈં, જિનકે નામ યે હૈં:

(૧) "رَيَّان" (ખૂબ સૈરાબ કરનેવાલા)

(૨) "مُغِيث"

(૩) "مُضَبَّب" જિસ પર લોહે કા પતરા ચઢ્હા હુવા થા.

(૪) "زُجَاج" શીશે કા બના હુઆ.

(૫) "عِيدَان" લકડી કા બના હુઆ.

મગર જિસ પ્યાલે કા હઝરત અનસ રદિ.ને ઝિક્ર કિયા હૈ, યે હઝરત અનસ રદિ. કે પાસ થા, ઔર ઉનકી અવ્લાદ નઝ્ર બિન અનસ કી મીરાષ સે યે આઠ લાખ કા ફરોખ્ત હુવા.

હઝરત અનસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે મૈંને હુઝૂરે પાકﷺકો ઈસ

પ્યાલે સે તમામ મશરૂબાત મષલન પાની, નબીઝ, શહદ, ઔર દૂધ પિલાએ હૈં. નબીઝ યે કેહલાતા હૈ કે પાની મેં ખજૂર યા કિશમિશ મિલા દી જાએ, ઔર ઉસમેં ઉનકા અસર અચ્છી તરહ આ જાએ. મગર ઉસમેં નશા પૈદા ન હો, કયૂંકે નશા આ જાએ તો ફિર હરામ હૈ.

بَابُ مَا جَاءَ فِي فَاكِهَةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાકﷺ કે ફલોં કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُوسَى الْفَزَارِيُّ قَالَ : حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ : كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْكُلُ الْقِثَّاءَ بِالرُّطَبِ.

તર્જમા: હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જઅફર રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ કકડી કો તાઝા ખજૂર કે સાથ ખાયા કરતે થે.

ઝુબ્દહ:

~~(૧) હુઝૂરે પાકﷺ દોનોં ફલોં કો ઈકઠ્ઠા કરકે ખાતે થે.~~
ઈસકી વજહ યે ભી હો સકતી હૈ કે કકડી સર્દ મિજાઝ ઔર ખજૂર ગરમ મિજાઝ હોતી હૈ, તો દોનોં કો મિલાને સે એઅ્તેદાલ (સમાનતા) પેદા હોતા હૈ. ઈસી તરહ ખજૂર મીઠી ઔર કકડી ફીકી હોતી હૈ, તો દોનોં કો મિલાને સે મીઠાસ મેં એઅ્તેદાલ પેદા હો જાતા હૈ. ઈસી તરહ હઝરત ઉમ્મુલ મુઅમિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. કી રિવાયત મેં હૈ કે હુઝૂરે પાકﷺ તરબૂઝ ઔર ખજૂર કો મિલા કર ઈસ્તેમાલ ફરમાતે થે.

હઝરત ઉમ્મુલ મુઅમિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. કી એક રિવાયત મેં યે ભી હૈ કે હુઝૂરે પાકﷺ કકડી કો નમક કે સાથ ખાયા કરતે થે. કકડી કો ખજૂર કે સાથ મિલા કર ખાને સે એક ફાયદા યે ભી હૈ કે ઉસસે બદન મેં મોટાપા હોતા હૈ.

હઝરત ઉમ્મુલ મુઅમિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે મેરી રુખ્સતી કે વકત મેરી વાલિદહ કો ખયાલ હુવા કે મેરા બદન કુછ ફરબા (મોટા) હો જાએ, તાકે ઉઠાન કુછ અચ્છા હો

જાએ, તો મુજે કકડી તાઝા ખજૂર કે સાથ ખિલાતી, જિસસે મેરે બદન મેં અચ્છા મોટાપા આ ગયા.

હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. કી રિવાયત મેં યે ભી હૈ કે હુઝૂરે પાકﷺ ખરબૂઝા ઔર તાઝા ખજૂરેં મિલા કર ઈસ્તેમાલ ફરમાતે થે. હઝરત મુઅવ્વિઝ બિન અફરાઅ કી બેટી હઝરત રુબય્યિઅ ફરમાતી હૈં કે મેરે ચાચા હઝરત મુઆઝ બિન અફરાઅ રદિ.ને તાઝા ખજૂરોં કા એક તબક જિસ પર રૂયદાર છોટી છોટી કકડિયાં ભી થી, દે કર મુજે હુઝૂરે પાકﷺ કી ખિદમત મેં ભેજા.

હુઝૂરે પાકﷺ કકડિયોં કો બહોત પસંદ ફરમાતે થે, જબ મેં આપકી ખિદમત મેં ગઈ તો આપકે પાસ બહરૈન સે ઝેવર આયા હુઆ થા, આપને ઉસમેં સે મુઠઠી ભર કર મુજે ભી ઈનાયત ફરમાયા.

(૨) હઝરત અબૂ હુરૈરહ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હઝરાતે સહાબા રદિ. જબ કિસી નયે ફલ કો દેખતે તો ઉસકો હુઝૂરે પાકﷺ કી ખિદમત મેં લા કર પેશ કરતે. હુઝૂરે પાકﷺ ઉસકો હાથ મેં લેતે ઔર યે દુઆ પળ્હતે:

اَللّٰهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِي ثِمَارِنَا ، وَبَارِكْ لَنَا فِي مَدِينَتِنَا ، وَبَارِكْ لَنَا فِي صَاعِنَا وَفِي مُدِّنَا، اللّٰهُمَّ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ عَبْدُكَ وَخَلِيلُكَ وَنَبِيُّكَ، وَإِنِّي عَبْدُكَ وَنَبِيُّكَ، وَإِنَّهُ دَعَاكَ لِمَكَّةَ، وَإِنِّي أَدْعُوكَ لِلْمَدِينَةِ بِمِثْلِ مَا دَعَاكَ بِهِ لِمَكَّةَ وَمِثْلِهِ مَعَهُ قَالَ: ثُمَّ يَدْعُو أَصْغَرَ وَلِيدٍ يَرَاهُ فَيُعْطِيهِ ذٰلِكَ الثَّمَرَ۔

એ અલ્લાહ! હમારે ફલોં મેં બરકત અતા ફરમા, હમારે સાઅ ઔર મુદ મેં ભી બરકત અતા ફરમા, એ અલ્લાહ! બેશક ઈબ્રાહીમ અ.સ. તેરે બંદે ખલીલ ઔર તેરે નબી થે, ઔર મેં ભી તેરા બંદા ઔર નબી હું. ઉન્હોંને આપ સે મકકા મુકર્રમા કે લિયે દુઆ કી થી ઔર મેં આપ સે મદીના કે લિયે વો દુઆ ભી માંગતા હું જો ઉન્હોંને મકકા કે

લિયે માંગી થી, ઔર ઉસકે સાથ મઝીદ ભી ઉસ જૈસી (યા'ની મકકા સે દોગુના મદીના કે લિયે).

હઝરત અબૂ હુરૈરહ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ અપને કરીબ જિસ છોટે બચ્ચે કો દેખતે તો વો ફલ ઉસકો અતા ફરમા દેતે.

નોટ: "સાઅ" ઔર "મુદ" ઉસ ઝમાને મેં માપને કે પેમાને થે.

بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ شَرَابِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબઃ હુઝૂરે પાકﷺકી પીને કી ચીઝોં કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عُمَرَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: كَانَ أَحَبَّ الشَّرَابِ إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْحُلْوُ الْبَارِدُ.

તર્જમાઃ હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ કો પીને કી સબ ચીઝોં મેં મીઠી ઔર ઠંડી ચીઝ બહોત પસંદ થી.

ઝુબ્દહ:

(૧) હુઝૂરે પાકﷺ કે યહાં ખાને કા ખાસ એહતેમામ નહીં હોતા થા. જો મુયસ્સર હોતા ઉસીકો તનાવુલ ફરમા લિયા કરતે થે. અલબત્તા મીઠે ઔર ઠંડે પાની કા ખાસ એહતેમામ થા. "સકિયા" જો કે મદીના મુનવ્વરહ સે કઈ મીલ કી દૂરી પર હૈ, વહાં સે મીઠા પાની હુઝૂરે પાકﷺ કે લિયે લાયા જાતા થા.

(૨) હઝરત ઈમામ તિરમિઝી રહ.ને એક દૂસરી રિવાયત નકલ ફરમાઈ હૈ, જિસકા ખુલાસા યે હૈ કે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે મૈં ઔર ખાલિદ બિન વલીદ રદિ. હુઝૂરે પાકﷺ કે સાથ ઉમ્મુલ મુઅ્મિનીન(મેરી અમ્મી) હઝરત મયમૂના રદિ. કે ઘર ગયે (હઝરત મય્મૂનહ રદિ. રિશ્તે મેં ઉન દોનોં કી ખાલા લગતી થીં) વો એક બરતન મેં દૂધ લાઈ. હુઝૂરે પાકﷺ ને ઉસમેં સે નોશ ફરમાયા, મૈં આં હઝરત ﷺ કે દાયેં જાનિબ થા ઔર ખાલિદ

બિન વલીદ બાયેં જાનિબ થે, તો હુઝૂરે પાકﷺ ને ઈર્શાદ ફરમાયાઃ પીને કા હક તો તેરા હૈ(કયૂંકે તુ દાયેં જાનિબ હૈ) અગર તુ ખુશી સે ચાહે તો ખાલિદ બિન વલીદ કો અપના હક દે દે(કયૂંકે વો તુજસે બડા હૈ) મૈંને અર્ઝ કિયા કે હઝરત! મૈં આપકે બચે હુએ દૂધ પર કિસી ઔર કો અપને ઉપર તરજીહ નહીં દે સકતા. ઉસકે બાદ હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયા કે જબ કિસી શખ્સ કો હક તઆલા શાનહૂ કોઈ ચીઝ ખિલાએ તો વો યે દુઆ પળ્હેઃ اَللّٰهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيْهِ وَاَطْعِمْنَا خَيْرًا مِّنْهُ

એ અલ્લાહ! તુ ઈસમેં બરકત અતા ફરમા ઔર ઈસસે બેહતર અતા ફરમા.

ઔર અગર કિસી શખ્સ કો અલ્લાહ જલ્લ શાનહૂ દૂધ અતા ફરમાએ તો વો યે દુઆ પળ્હેઃ اَللّٰهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيْهِ وَزِدْنَا مِنْهُ

એ અલ્લાહ! ઈસમેં બરકત અતા ફરમા ઔર ઈસમેં ઝયાદતી અતા ફરમા.

હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ ને ઈર્શાદ ફરમાયાઃ દૂધ કે અલાવહ ઔર કોઈ ઐસી ચીઝ નહીં જો ખાને ઔર પીને દોનોં કે લિયે કાફી હો.

દોનોં દુઆઓં મેં ઈસી બિના પર ફર્ક હે કે જબ દૂધ સે બેહતર કોઈ ગિઝા(ખોરાક) નહીં તો આપને ફરમાયાઃ દુઆ માંગો કે એ અલ્લાહ! ઈસી મેં ઝયાદતી અતા ફરમા ઔર ખાને કે બારે મેં ફરમાયા કે ઈસસે બેહતર અતા ફરમા.

ચુનાંચે મેડિકલ સાયન્સ વાલે કેહતે હૈં કે દૂધ મેં હર કિસ્મ કે લહમિય્યાત, રોગનિય્યાત, ચરબી, નશાસ્તા, નમકિય્યાત ઔર મઅદનિય્યાત પાયે જાતે હૈં જો ઈન્સાની જિસ્મ કી નશો નુમા (બળ્હના) કે લિયે ઝરૂરી હૈ. યે તમામ અજ્ઝા કિસી ભી દૂસરી ગિઝા મેં નહીં પાએ જાતે. યહી વજહ હૈ કે બચ્ચા શુરૂઅ કે દો સાલ તક સિર્ફ દૂધ પર ગુઝારા કરતા હૈ.

بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ شُرْبِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: ઈસ બયાન મેં કે હુઝૂરે પાકﷺ પાની કૈસે પીતે થે?

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنِيعٍ قَالَ: حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ قَالَ: حَدَّثَنَا عَاصِمٌ الْأَحْوَلُ، وَمُغِيرَةُ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَرِبَ مِنْ زَمْزَمَ وَهُوَ قَائِمٌ.

તર્જમા: હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺને ઝમઝમ કા પાની ખડે ખડે પિયા થા.

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، عَنْ حُسَيْنٍ الْمُعَلِّمِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَشْرَبُ قَائِمًا وَقَاعِدًا.

તર્જમા: હઝરત અમ્ર બિન શુએબ અપને બાપ, ઔર વો અપને દાદા સે રિવાયત કરતે હૈં કે મૈંને હુઝૂરે પાકﷺકો ખડે હોકર ભી ઔર બૈઠ કર ભી પાની પીતે દેખા હૈ.

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، وَيُوسُفُ بْنُ حَمَّادٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ أَبِي عِصَامٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: كَانَ يَتَنَفَّسُ فِي الْإِنَاءِ ثَلَاثًا إِذَا شَرِبَ، وَيَقُولُ: هُوَ أَمْرَأُ وَأَرْوَى.

તર્જમા: હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺપાની પીતે વકત તીન સાંસ લેતે થે, ઔર ફરમાતે થે કે ઈસ તરીકે સે પાની ખુશગવાર હોતા હૈ ઔર ખૂબ સૈરાબ કરતા હૈ.

حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عُمَرَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ يَزِيدَ بْنِ جَابِرٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي عَمْرَةَ، عَنْ جَدَّتِهِ كَبْشَةَ، قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَشَرِبَ مِنْ قِرْبَةٍ مُعَلَّقَةٍ قَائِمًا، فَقُمْتُ إِلَى فِيهَا فَقَطَعْتُهُ.

તર્જમા: હઝરત કબશહ રદિ. ફરમાતી હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ મેરે ઘર તશરીફ લાએ, મેરે ઘર મેં મશ્કીઝા લટક રહા થા. આપﷺને ઉસ મશ્કીઝે સે ખડે ખડે પાની નોશ ફરમાયા. ફિર મૈંને ઉઠ કર મશ્કીઝે કા મુંહ કાટ લિયા.

ઝુબ્દહ:

(૧) પાની પીને મેં સુન્નત તરીકા બૈઠ કર પીના હૈ, મગર કિસી ઉઝ્ર કી વજહ સે ખડે હો કર ભી પિયા જા સકતા હૈ, મગર ઝમઝમ કા પાની કિબ્લા રૂ ખડે હોકર ઔર પેટ ભર કર પીના અફઝલ ઔર સુન્નત હૈ. ઝમઝમ પીને કે બાદ હુઝૂરે પાકﷺ સે યે દુઆ સાબિત હૈ:

اَللّٰهُمَّ إِنِّيْ أَسْئَلُكَ عِلْمًا نَافِعًا وَّرِزْقًا وَّاسِعًا وَّشِفَاءً مِّنْ كُلِّ دَاءٍ.

એ અલ્લાહ! મૈં તુજસે નફા દેનેવાલા ઈલ્મ, વુસ્અતવાલા રિઝ્ક ઔર તમામ બિમારીઓં સે શિફા માંગતા હું.

વુઝૂ સે બચે હુએ પાની કો ભી ખડે હોકર પીના મુસ્તહબ હૈ. અલ્લામહ શામી રહ.ને બાઝ બુઝુર્ગોં સે વુઝૂ સે બચે હુએ પાની કે પીને કો બિમારીયોં સે શિફા હાસિલ કરને કે લિયે મુજર્રબ ઈલાજ નકલ કિયા હૈ.

પાની તીન સાંસ મેં પીના ચાહિયે. હદીષ શરીફ કે મુતાબિક યે ખૂબ સૈરાબ કરતા હૈ ઔર ખૂબ હઝમ હોતા હૈ, ઔર હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ રદિ. કી જો રિવાયત હૈ કે હુઝૂરે પાકﷺ પીને કે દરમિયાન દો સાંસ લેતે થે. તો ઈસકા મતલબ યે હૈ કે દરમિયાન મેં દો વકફે

ફરમાતે થે, જિસકે સાંસ તીન હી બનતે હૈં. એક સાંસ મેં પાની ન પીના ચાહિયે. યે સુન્નત કે ખિલાફ હોને કે અલાવહ કઈ બિમારીયોં કે પેદા હોને કા બાઈષ હૈ, ખાસ તૌર પર જોડોં કે કમઝોર હો જાને કા સબબ હૈ.

હદીષ : એક રિવાયત હઝરત કબશાહ રદિ.સે હૈ કે ઉનકે ઘર મેં ઔર દૂસરી રિવાયત હઝરત અનસ રદિ. સે હૈ કે હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ રદિ. (હઝરત અનસ રદિ. કી વાલિદહ)કે ઘર મેં હુઝૂરે પાક ﷺ ને મશ્કીઝે કે સાથ મુંહ મુબારક લગા કર ખડે હો કર પાની પિયા, ઔર ઉન દોનોં (હઝરત કબશાહ ઔર હઝરત ઉમ્મે સુલૈમ રદિ.)ને અપને અપને મોકે પર મશ્કીઝે કા મુંહ કાટ લિયા.

પાની તો હુઝૂરે પાક ﷺ ને ખડે હો કર કિસી ઉઝ્ર કી બિના પર પિયા ઔર ઉન સહાબિયાત ને મશ્કીઝે કા મુંહ ક્યૂં કાટા? ઉસકી મુહદ્દિષીનને દો વજહ બયાન ફરમાઈ હૈં:

(૧) એક તો બરકત કે તોર પર યા'ની જિસ હિસ્સે કો હુઝૂરે પાક ﷺ કા લુઆબ(થૂંક) મુબારક લગા થા ઉસકો કાટ કર અપને પાસ બરકત કે લિયે મહફૂઝ કર લેં.

(૨) જિસ જગહ પર હુઝૂરે પાક ﷺ કા લુઆબ મુબારક લગા હૈ ઉસ પર કિસી ઔર કા મુંહ ન લગ સકે, યા'ની હુઝૂરે પાક ﷺ કે લુઆબ મુબારક કી બેઅદબી ન હો.

بَابُ مَا جَاءَ فِي تَعَطُّرِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાકﷺ કે ખુશ્બૂ લગાને કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ رَافِعٍ، وَغَيْرُ وَاحِدٍ قَالُوا : حَدَّثَنَا أَبُو أَحْمَدَ الزُّبَيْرِيُّ قَالَ : حَدَّثَنَا شَيْبَانُ، عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ الْمُخْتَارِ، عَنْ مُوسَى بْنِ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ : كَانَ لِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُكَّةٌ يَتَطَيَّبُ مِنْهَا.

તર્જમા: હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં કે આપ ﷺ કે પાસ એક ઈત્રદાન થા જિસમેં સે આપ ખુશ્બૂ ઈસ્તેમાલ ફરમાતે થે.

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ : حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي فُدَيْكٍ، عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مُسْلِمِ بْنِ جُنْدُبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : ثَلَاثٌ لَا تُرَدُّ : الْوَسَائِدُ، وَالدُّهْنُ، وَاللَّبَنُ.

તર્જમા: હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર રદિ. ફરમાતે હૈં કે રસૂલુલ્લાહﷺ ને ફરમાયા: તીન ચીઝોં કો લોટાના નહીં ચાહિયે, તકિયા, ખુશ્બૂદાર તેલ ઔર દૂધ.

حَدَّثَنَا مَحْمُودُ بْنُ غَيْلَانَ قَالَ : حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ الْحَفَرِيُّ ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنِ الْجُرَيْرِيِّ، عَنْ أَبِي نَضْرَةَ، عَنْ رَجُلٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : طِيبُ الرِّجَالِ مَا ظَهَرَ رِيحُهُ وَخَفِيَ لَوْنُهُ، وَطِيبُ النِّسَاءِ مَا ظَهَرَ لَوْنُهُ وَخَفِيَ رِيحُهُ.

તર્જમા: હઝરત અબૂ હુરૈરહ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક

ﷺને ફરમાયા કે મર્દો કી ખુશ્બૂ વો હૈ જિસકી ખુશ્બૂ ઝાહિર ઔર રંગ છુપા હુવા હો, ઔર ઔરતોં કી ખુશ્બૂ વો હૈ જિસકા રંગ ઝાહિર હો, મગર ખુશ્બૂ મેહસૂસ ન હો.

ઝુબ્દહ:

~~........(૧) તહારત(પાકી) હમારે દીન કા એક અહમ ઉસૂલ હૈ,~~ ઔર ખુશ્બૂ ઉસકા એક હિસ્સા હૈ. બાવજૂદે કે હુઝૂરે પાકﷺ કા પસીના મુબારક દુનિયા જહાં કી ખુશ્બુઓં સે ઝયાદહ ખુશ્બૂદાર થા, હત્તાકે આપ જિસ રાસ્તે સે ગુઝર જાતે વહાં સે ભી ખુશ્બૂ હી ખુશ્બૂ મહેકતી થી, મગર ફિર ભી આપ ﷺ ખુશ્બૂ કો બહોત ઝયાદહ ઈસ્તેમાલ ફરમાતે ઔર દૂસરોં કો તરગીબ દેતે.

લિહાઝા ખુશ્બૂ કા ઈસ્તેમાલ સુન્નત હોને કે સાથ સાથ ખાસ તોર પર જુમ્આ, ઈદૈન ઔર દીગર ઈજતેમા કે મોકે પર ઝયાદહ બેહતર હૈ કે પસીને કી વજહ સે કિસી દૂસરે કો તકલીફ ન હો.

(૨) અગર હદિયે મેં કોઈ શખ્સ ખુશ્બૂ દે તો ઉસકો રદ નહીં કરના ચાહિયે, બલ્કે ખુશી સે કબૂલ કરના ચાહિયે, ઈસી તરહ તકિયા ઔર દૂધ કે મામલે મેં ભી યહી મસ્અલા હૈ. કયૂંકે યે ચીઝેં હદિયા દેનેવાલે પર કોઈ બોજ નહીં હોતી, ઔર વાપસ લોટાને મેં ઉસકા દિલ તૂટ જાએગા. બાઝ રિવાયતોં મેં ખુશ્બૂદાર પોદે ઔર ફલ કા ઝિક્ર ભી આયા હૈ.

(૩) મર્દ ઐસી ખુશ્બૂ ઈસ્તેમાલ કરેં કે જિસકી ખુશ્બૂ તો ઝાહિર હો મગર રંગ ઝાહિર ન હો, કયૂંકે રંગ કા ઈસ્તેમાલ ઔર રંગો સે અપને આપકો બનાના, સંવારના મર્દો કે લિયે મુનાસિબ નહીં હૈ, ઓર ઔરતોં કો ઐસી ખુશ્બૂ ઈસ્તેમાલ કરની ચાહિયે જિસકા રંગ તો ઝાહિર હો મગર ખુશ્બૂ કી મહેક ગેરમહરમ મર્દો તક ન પહુંચે, કયૂંકે ઐસી ઔરતોં પર લા'નત ભેજી ગઈ હૈ. અલબત્તા ઘર મેં રેહ કર ખાવિન્દ કે લિયે હર કિસ્મ કી ખુશ્બૂ ઈસ્તેમાલ કર

સકતી હૈ, બલ્કે ખાવિન્દ કી ચાહત હો તો યે મુસ્તહબ હૈ ઔર ઉસકે ઈસ્તેમાલ પર ઔરત કો અજરો ષવાબ ભી મિલેગા, કયૂંકે ખાવિન્દ કો ખુશ રખના ઔર ઔરત કા ઈસ તરહ રેહના કે ખાવિન્દ કી આંખો મેં ઉસકી કદર બળ્હે યે શરીઅત મેં પસંદીદા હૈ.

بَابُ كَيْفَ كَانَ كَلَامُ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: ઈસ બયાન મેં કે હુઝૂરે પાકﷺ ગુફ્તગૂ (બાતચીત) કૈસે કરતે થે?

حَدَّثَنَا حُمَيْدُ بْنُ مَسْعَدَةَ الْبَصْرِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا حُمَيْدُ بْنُ الْأَسْوَدِ، عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: مَا كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْرُدُ سَرْدَكُمْ هَذَا، وَلَكِنَّهُ كَانَ يَتَكَلَّمُ بِكَلَامٍ بَيِّنٍ فَصْلٍ، يَحْفَظُهُ مَنْ جَلَسَ إِلَيْهِ.

તર્જમા: હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ તુમ્હારી તરહ જલ્દી જલ્દી બાત ચીત ન ફરમાતે થે, બલ્કે આપ બિલ્કુલ સાફ સાફ બાત કરતે થે, ઔર હર બાત દૂસરી સે જુદા હોતી થી જિસે આપકે પાસ બૈઠનેવાલા અચ્છી તરહ ઝહન નશીં કર લેતા થા.

ઝુબ્દહ:

(૧) દૂસરી રિવાયત મેં હઝરત અનસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ (બાઅ્ઝ મરતબા) અપની બાત કો તીન તીન મરતબા દોહરાતે થે, તાકે સુનનેવાલા અચ્છી તરહ બાત સમજ લે.

ઈસ રિવાયત કા મતલબ બાઅ્ઝ મુહદ્દિષીન યે બયાન ફરમાતે હૈં કે જબ લોગ ઝયાદહ હોતા તો આપ એક મરતબા દાયેં જાનિબ એક મરતબા બાયી જાનિબ ઔર એક મરતબા સામને બૈઠને વાલોં કી તરફ મુતવજ્જેહ હો કર બાત ઈર્શાદ ફરમાતે થે. બાઅ્ઝ મુહદ્દિષીન ફરમાતે હૈં કે ઝહીન લોગ પેહલી બાર હી સમજ જાતે, દરમિયાની દરજે કે લોગ દૂસરી બાર, ઔર સબસે નીચલે દરજે કે લોગ તીસરી બાર મેં સમજ જાતે થે.

બાઝ મુહદ્દિષીન ફરમાતે હૈં કે પેહલી બાર બાત સુનાને કે લિયે, દૂસરી બાર યાદ કરાને કે લિયે, ઔર તીસરી બાર ગોર વ ફિક્ર કરને કે લિયે આપﷺ બાત કો તીન મરતબા ઈર્શાદ ફરમાતે થે.

તીસરી રિવાયત મેં હઝરત હસન બિન અલી રદિ. ફરમાતે હૈં કે મૈંને હિન્દ બિન અબી હાલા રદિ. સે કહા જો કે હુઝૂરે પાકﷺ કી સિફતેં અકષર બયાન ફરમાતે થે કે મુજે ભી હુઝૂરે પાકﷺ કી ગુફતગૂ કે બારે મેં બતાએં કે વો કૈસી હોતી થી? ઉન્હોંને ફરમાયા: હુઝૂરે પાકﷺ મુસલસલ (આખિરત કે) ગમ મેં મશ્ગૂલ રેહતે ઔર હમેશા ફિકરમંદ રેહતે. આપકે યહાં રાહત નામ કી કોઈ ચીઝ ન થી.

આપ ઝયાદહ તોર પર ખામોશ હી રેહતે, બગૈર ઝરૂરત કે બાત ન ફરમાતે થે. આપકી તમામ ગુફતગૂ શુરૂઅ સે આખિર તક મુંહ ભર કર હોતી થી (યા'ની ઝબાન કી નોક સે કટે હુએ લફઝ અદા ન ફરમાતે થે) જામેઅ કલિમાત કે સાથ ગુફતગૂ ફરમાતે થે. (જામેઅ કલિમા વો હોતા હૈ કે લફઝ તો કમ હો, મગર મઅ્ના બહોત ઝયાદહ હો). આપકા કલામ બિલ્કુલ એક દૂસરે સે મુમ્તાઝ હોતા થા, ન ઉસમેં ફુઝૂલ બાત હોતી થી, ઔર ન હી કોતાહી હોતી. આપ ન તો સખ્ત મિજાઝ થે, ઔર ન હી કિસીકી બેઈઝઝતી ફરમાતે થે.

આપ અલ્લાહ કી નેઅમતોં કી કદર ફરમાતે થે, અગરચે વો બહોત થોડી હી કયૂં ન હો, કભી નેઅમત કી બુરાઈ ન ફરમાતે થે, અલબત્તા ખાને કી ચીઝ કી ન બુરાઈ ફરમાતે, ઔર ન હી ઝયાદહ તા'રીફ ફરમાતે. (અલબત્તા કભી કભી શોક કે ઈઝહાર યા કિસીકા દિલ રખને કે લિયે ખાસ ખાસ ચીઝોં કી તા'રીફ ભી ફરમા દેતે) આપકો દુનિયા ઔર ન હી દુનિયા કી કિસી ચીઝ કી વજહ સે ગુસ્સા આતા થા. અલબત્તા હક કે મામલે મેં કોઈ ઝયાદતી કરતા, તો ફિર આપ ઈસ તરહ ગુસ્સા હોતે કે કોઈ આપકે ગુસ્સે કી તાબ ન લા સકતા, ઔર કોઈ રોક ભી ન સકતા થા. જબ તક કે આપ ઉસકા

ઈન્તિકામ ન લે લેં. અપની ઝાત કે લિયે ન નારાઝ હોતે, ઔર ન હી ઈન્તિકામ લેતે થે.

જબ કિસી જાનિબ ઈશારા ફરમાતે તો પૂરે હાથ સે ઈશારા ફરમાતે, જબ કિસી ચીઝ પર તઅજ્જુબ કા ઈઝહાર ફરમાતે, તો હાથ કો પલટ લેતે થે, જબ બાત કરતે તો હાથ કો મિલા લેતે (ઔર કભી કભી હાથ કો હરકત ભી દેતે) ઔર અપને દાયેં હાથ કી હથેલી ક બાયેં હાથ કે અંગૂઠે પર મારતે. જબ આપ કિસી સે નારાઝ હોતે, તો ઉસસે મુંહ ફેર લેતે, ઔર બેતવજ્જુહી ફરમાતે, યા દરગુઝર ફરમાતે, ઔર જબ ખુશ હોતે તો હયા કી વજહ સે આંખે જુકા લેતે. હંસી મેં સિર્ફ મુસ્કુરાતે થે, ઔર ઉસ વકત આપકે દાંત મુબારક ઓલે (બરફ) કી તરહ સુફેદ ઔર ચમકદાર માલૂમ હોતે થે.

(૨) હુઝૂરે પાકﷺ ઈશારા પૂરે હાથ સે ફરમાતે થે, ઉસકી વજહ બાઝ મુહદ્દિષીન યે બયાન ફરમાતે હૈં કે એક ઉગલી સે આપ તૌહીદ કા ઈશારા ફરમાતે થે, ઈસ લિયે ગૈરુલ્લાહ કી તરફ એક ઉગલી સે ઈશારા ન ફરમાતે થે, બાઝ મુહદ્દિષીન ફરમાતે હૈં કે સિર્ફ ઉગલી સે ઈશારા કરના તવાઝુઅ(નમ્રતા) કે ખિલાફ હે, ઈસ લિયે આપ પૂરે હાથ સે ઈશારા ફરમાતે થે.

بَابُ مَا جَاءَ فِي ضَحِكِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાકﷺ કે હંસને કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُغِيرَةِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ جَزْءٍ، أَنَّهُ قَالَ: مَا رَأَيْتُ أَحَدًا أَكْثَرَ تَبَسُّمًا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

તર્જમા: હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન હાષિ રદિ. ફરમાતે હૈં કે મૈંને હુઝૂરે પાકﷺ સે ઝયાદહ મુસ્કુરાને વાલા કોઈ નહી દેખા.

હદીષ: હઝરત અબૂ ઝર રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયા: મેં ઐસે શખ્સ કો જાનતા હું જો સબસે પેહલે જન્નત મેં જાએગા, ઔર ઉસ શખ્સ કો ભી જાનતા હું, જો સબસે અખીર મેં દોઝખ સે નિકાલા જાએગા. ફિર આપને ઈર્શાદ ફરમાયા: કયામત કે દિન એક શખ્સ હક તઆલા કે દરબાર મેં પેશ કિયા જાએગા, ઔર હુકમ હોગા કે ઉસકે છોટે છોટે ગુનાહ ઉસ પર પેશ કિયે જાએં, ઔર ઉસકે બડે બડે ગુનાહ ઝાહિર ન કિયે જાએં.

ફિર ઉસસે પૂછા જાએગા કે કયા તુને ફુલાં ફુલાં રોઝ યે છોટે છોટે ગુનાહ કિયે હૈં? વો અપને ગુનાહોં કા ઈકરાર કરેગા, ઉસ વકત ઈન્કાર કી ગુંજાઈશ ન હોગી, વો શખ્સ દિલ મેં નિહાયત ખોફઝદા હોગા કે યે તો છોટે ગુનાહ હૈં, મેરે બડે ગુનાહોં કા કયા બનેગા? ઈસી દૌરાન હુકમ હોગા કે ઉસકે હર છોટે ગુનાહ કે બદલે મેં ઉસકો એક નેકી દે દો, વો શખ્સ યે હુકમ સુનતે હી બોલ ઉઠેગા કે અભી તો મેરે બહોત સે ગુનાહ બાકી હૈં, જો યહાં નઝર નહીં આ રહે.

ઉસકે બાદ હઝરત અબૂઝર રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ ઉસકા યે જુમલા નકલ કરને કે બાદ ઈતના હંસે કે આપકે દાંત

મુબારક ઝાહિર હો ગયે(યા'ની કુછ દેર પેહલે તો ડર રહા થા, ઔર અબ કિસ કદર ખુશ હોકર અપને ગુનાહોં કો ખુદ ઝાહિર કર રહા હૈ).

હદીષ: હઝરત જરીર બિન અબ્દુલલાહ રદિ. ફરમાતે હૈં કે જબસે મૈંને ઈસ્લામ કબૂલ કિયા હુઝૂરે પાકﷺ ને મુજે ખિદમત મેં હાઝિર હોને સે કભી નહીં રોકા, ઔર આપ મુજે જબ ભી દેખતે તો હંસતે થે.

એક રિવાયત મેં હૈ કે મુસ્કુરાતે થે.

હદીષ: હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસ્ઉદ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયાઃ મૈં ઉસ શખ્સ કો પેહચાનતા હું જો સબસે અખીર મેં દોઝખ સે નિકલેગા ઔર વો આદમી ઘિસટતા હુવા નિકલેગા, ઉસકો હુકમ હોગા કે જાઓ જન્નત મેં દાખિલ હો જાઓ, વો જન્નત મેં દાખિલ હોને કે લિયે જાએગા, તો દેખેગા કે તમામ લોગોંને અપની અપની જગહ ઠિકાના પકડા હુઆ હૈ.(યા'ની જન્નત મેં જગહ નહીં હૈ).

વો વાપસ આએગા ઔર અલ્લાહ તઆલા સે સૂરતે હાલ અર્ઝ કરેગા, ફિર ઉસસે કહા જાએગા કે તુજે દુનિયા કા વો ઝમાના યાદ હૈ જિસમેં તુમ રહા કરતે થે?(યા'ની દુનિયા કિતની બડી ઔર કુશાદહ થી) વો અર્ઝ કરેગાઃ જી હાં! યાદ હૈ, હુકમ હોગાઃ અબ તુમ કુછ તમન્નાઓં કા ઈઝહાર કરો, ચુનાંચે જો ઉસકા દિલ ચાહેગા વો અપની ઉન ખ્વાહિશાત કા ઈઝહાર કરેગા, ફિર ઉસકો કહા જાએગા કે જિન ચીઝોં કી તુમને આરઝૂ કી હૈ વો ભી તુમકો દિયા, ઔર પૂરી દુનિયા સે દસ ગુના મઝીદ ઝયાદહ ભી તુમકો દિયા, વો શખ્સ કહેગા યા અલ્લાહ! આપ તો બાદશાહ હૈં, આપ ભી મેરે સાથ મઝાક કરતે હૈં?

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસ્ઉદ રદિ. ફરમાતે હૈં કે મૈંને દેખા

કે ઉસ મોકે પર હુઝૂરે પાકﷺ ઈસ કદર હંસે કે આપકે દાંત મુબારક ઝાહિર હો ગયે. (હુઝૂરે પાકﷺ કા યે હંસના હક તઆલા કે ઈન્આમ વ ઈકરામ કી ઝયાદતી કી બિના પર થા કે યે ઈન્આમ તો ઉસ શખ્સ પર હૈ જો સબસે ઝયાદહ ગુનેહગાર હૈ, તબ હી તો સબકે અખીર મેં જહન્નમ સે નિકાલા ગયા હૈ, જબ ઉસકા યે હાલ હૈ તો મુત્તકી ઔર પરહેઝગારોં પર કયા કયા ઈન્આમાત હોંગે!!).

હદીષ : હઝરત અલી બિન રબીઅહ ફરમાતે હૈં કે એક મરતબા હઝરત અલી રદિ. કે પાસ સવારી લાઈ ગઈ, તો આપને રિકાબ મેં પાંવ રખતે હુએ "બિસ્મિલ્લાહ" કહા, ઔર જબ સવાર હો ચુકે તો "અલ્હમ્દુલિલ્લાહ" કહા, ફિર યે દુઆ પઢી:

سُبْحَانَ الَّذِیْ سَخَّرَ لَنَا هٰذَا وَمَا كُنَّا لَهٗ مُقْرِنِیْنَ۔ وَإِنَّا إِلٰى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُوْنَ.

તર્જમા: પાક હૈ વો ઝાત જિસને ઈસ સવારી કો હમારે તાબે કર દિયા, ઔર હમ તો ઉસકો કાબૂ ન કર સકતે થે, ઔર હમેં અપને પરવરદિગાર હી કી તરફ લૌટ કર જાના હૈ.

ફિર તીન મરતબા "અલ્હમ્દુલિલ્લાહ" ઔર તીન મરતબા "અલ્લાહુ અકબર" કહા. ફિર યે દુઆ માંગી:

سُبْحٰنَكَ إِنِّیْ ظَلَمْتُ نَفْسِیْ فَاغْفِرْ لِیْ فَإِنَّهٗ لَا یَغْفِرُ الذُّنُوْبَ إِلَّا أَنْتَ.

તર્જમા: તેરી ઝાત હર ઐબ સે પાક હૈ, તુ મુજે માફ ફરમા દે, કયૂંકે તેરે અલાવહ મેરે ગુનાહોં કો કોઈ ભી માફ નહીં કર સકતા.

ફિર હઝરત અલી રદિ. હંસ પડે, હઝરત અલી બિન રબીઆ કેહતે હૈં કે મૈંને પૂછા: એ અમીરુલ મુઅ્મિનીન! આપ હંસે કયૂં? તો હઝરત અલી રદિ.ને ફરમાયા: મૈંને હુઝૂરે પાકﷺ કો ઐસે હી કરતે દેખા, જૈસે મૈંને ખુદ કિયા. આપﷺ ભી હંસે થે, તો મૈંને અર્ઝ કિયા થા: એ અલ્લાહ કે રસૂલ! આપ કયૂં હંસે હૈં? આપﷺ ને ફરમાયા:

જબ બંદા યે કેહતા હૈ કે યા અલ્લાહ! મેરે ગુનાહ માફ ફરમા દે, કયૂંકે બંદા જાનતા હૈ કે મેરે ગુનાહ અલ્લાહ કે સિવા કોઈ નહીં બખ્શ સકતા, તો અલ્લાહ તઆલા ઉસ બંદે કી ઈસ બાત પર બહોત ખુશ હોતે હૈં.

હદીષ: હઝરત આમિર બિન સઅદ સે રિવાયત હૈ કે હઝરત સઅદ રદિ. ફરમાતે હૈં કે મૈંને જંગે ખન્દક કે મોકે પર હુઝૂરે પાક ﷺ કો હંસતે હુએ દેખા, હત્તા કે આપકે દાંત મુબારક ઝાહિર હો ગયે. આમિર કેહતે હૈં કે મૈંને પૂછાઃ આપ કિસ બાત પર હંસે થે? તો ઉન્હોંને ફરમાયાઃ કાફિરોં મેં સે એક શખ્સ કે પાસ ઢાલ થી, ઔર સઅદ અગરચે બડે તીર અંદાઝ થે, મગર વો કાફિર શખ્સ અપની ઢાલ કો ઈધર ઉધર કરકે ઢાલ કે ઝરિયે અપની પેશાની કા બચાવ કર લેતા થા.

સઅદને (એક મોકા દેખ કર) અપને તરકશ સે તીર નિકાલા ઔર કમાન મેં ચળ્હાયા, ફિર જૂંહી ઉસ કાફિરને અપના સર ઉસ ઢાલ સે ઉપર ઉઠાયા, તો સઅદ રદિ.ને ફોરન તીર ચલાયા, અબ યે તીર ખતા ન હુઆ, બલ્કે સીધા ઉસ શખ્સ કી પેશાની પર લગા, તો વો શખ્સ ઉલટ ગયા, ઉસકી ટાંગે ઉપર કો ઉઠ ગઈ, પસ હુઝૂરે પાક ﷺ હંસ પડે, હત્તા કે આપકે દાંત મુબારક ઝાહિર હો ગયે. આમિર કેહતે હૈં કે મૈંને હઝરત સઅદ રદિ. સે પૂછા કે હુઝૂરે પાક ﷺ કિસ બાત પર હંસે થે? તો ઉન્હોંને કહા કે હુઝૂરે પાક ﷺ સઅદ રદિ. કે ઉસ અમલ પર હંસે થે, જો ઉન્હોંને ઉસ મુશ્રિક કે સાથ કિયા. (યા'ની હુઝૂરે પાક ﷺ ઉસ શખ્સ કી ચાલાકી ઔર ફિર ઉસકી સઝા ચખ લેને કી વજહ સે હંસે થે).

(૨) હંસી કી તીન કિસ્મેં હૈંઃ

(અ) તબસ્સુમઃ યા'ની મુસ્કુરાના. ઈસમેં આદમી કા મુંહ તો કિસી કદર ખુલતા હૈ, મગર હંસી કી આવાઝ નહીં આતી.

(બ) ઝિહ્કઃ યા'ની હંસનાઃ ઈસમેં ઈન્સાન મુંહ ખોલ કર હંસતા હૈ, ઈસમેં આવાઝ ભી નિકલતી હૈ, લેકિન હંસી કી આવાઝ ઝરા કમઝોર હોતી હૈ.

(ક) કહ્કહાઃ ઈસમેં આદમી પૂરા મુંહ ખોલ કર હંસતા હૈ, ઔર આવાઝ ભી ખૂબ નિકલતી હૈ.

હુઝૂરે પાક ﷺ સે હંસી કી સિર્ફ પેહલી હી દો કિસ્મેં સાબિત હૈ, તીસરી કિસ્મ સાબિત નહી, કયૂંકે યે આ'લા દરજે કી ગફલત કી નિશાની હૈ, અગર હંસી કી બાત હો તો હંસી આ જાના ફિતરી ઔર તબઅી બાત હૈ, મગર ઉસકી ભી એક હદ હૈ, હર વકત હંસી ઔર મઝાક તો વૈસે હી દિલ કો મુર્દા કર દેતી હૈ. હદીષોં મેં ઈસકી મુમાનઅત આઈ હૈ.

ઝુબ્દહ:

(૧) હુઝૂરે પાક ﷺ તબ્ઈ ગમ કે બાવજૂદ અપને સહાબા રદિ. કી દિલદારી કે લિયે ખંદા પેશાની (હંસતા ચેહરા) ઔર તબસ્સુમ ફરમાયા કરતે થે. યે કમાલ ઔર આ'લા દરજે કે અખ્લાક હૈં કે દિલ મેં ગમ હોને કે બાવજૂદ હમનશીનોં કી રિઆયત કરતે હુએ ચેહરે પર મુસ્કુરાહટ ઈખ્તિયાર કરના. બહોત સી મરતબા કિસી મુસ્કુરાને યા હંસનેવાલી બાત પર તબ્ઈ તોર પર ભી મુસ્કુરા પડતે થે.

بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ مِزَاحِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાકﷺ કે મઝાક મુબારક ઔર દિલલગી કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا مَحْمُودُ بْنُ غَيْلَانَ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ شَرِيكٍ، عَنْ عَاصِمٍ الْأَحْوَلِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهُ: يَا ذَا الْأُذُنَيْنِ.

قَالَ مَحْمُودٌ: قَالَ أَبُو أُسَامَةَ: يَعْنِي يُمَازِحُهُ.

તર્જમા: હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં કે ઉનકો (યા'ની હઝરત અનસ બિન માલિક કો)એક મરતબા હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયા: એ દો કાનોવાલે!

ઝુબ્દહ:

(૧) કાન સબકે દો હી હોતે હૈં, મગર મુમ્કિન હૈ કે હઝરત અનસ રદિ. કે કાન જિસ્મ કે લિહાઝ સે કિસી કદર બડે હો, યા છોટે યા બહોત તેઝ હોં કે બાત દૂર સે સુન લેતે હો.

હદીષ: હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. હી સે મરવી હૈ, ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ હમારે સાથ મેલ–જોલ મેં મિઝાહ ભી ફરમાયા કરતે થે. ચુનાંચે આપ મેરે છોટે ભાઈ સે ફરમાતે: એ અબૂ ઉમૈર! તુમ્હારા નુગૈર કિધર હૈ?

હઝરત અનસ રદિ. કે છોટે ભાઈને એક છોટા સા પરિન્દા "નુગૈર" નામી પાલ રખ્ખા થા, જિસકી ચોંચ લાલ થી, નુગૈર કા તર્જમા બાઝ હઝરાતને લાલ કિયા હૈ, ઔર બાઝને બુલબુલ કિયા હૈ. યે પરિન્દા મર ગયા તો હુઝૂરે પાકﷺ ને ઉનસે ખુશ તબ્ઈ ઔર દિલલગી કે તોર પર ફરમાયા: એ અબૂ ઉમૈર! તુમ્હારા નુગૈર કિધર

હે?

હદીષઃ હઝરત અનસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે કિસી શખ્સને હુઝૂરે પાક ﷺ સે સવારી કે લિયે જાનવર તલબ કિયા, તો આપને ફરમાયાઃ તુમ્હેં ઉટની કા બચ્ચા દેંગે, ઉસ શખ્સને અર્ઝ કિયા કે હઝરત! મૈં ઉટની કા બચ્ચા લે કર કયા કરુંગા? તો હુઝૂરે પાક ﷺ ને ફરમાયાઃ બડા ઉટ ભી તો ઉટની કા બચ્ચા હી હોતા હૈ.

ઝુબ્દહઃ હુઝૂરે પાક ﷺ ને તો યે બાત મઝાક કે તોર પર ઈર્શાદ ફરમાઈ થી, મગર મુહદ્દિષીન ફરમાતે હૈં કે ઈસમેં ઈસ તરફ ઈશારા ભી નિકલતા હૈ કે આદમી દૂસરે કી બાત ખૂબ ગોર વ ફિક્ર સે સુને, જલ્દબાઝી ન કરે.

હદીષઃ હઝરત અનસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે એક શખ્સ ગાંવ કા રેહને વાલા થા, જિસકા નામ "ઝાહિર" થા,વો જબ હુઝૂરે પાક ﷺ કી ખિદમત મેં હાઝિર હોતા, તો ગાંવ કા તોહફા પેશ કરતા, ઔર જબ વો મદીના મુનવ્વરહ સે વાપસ જાને લગતા તો હુઝૂરે પાક ﷺ ઉસકો કોઈ તોહફા ઈનાયત ફરમા દેતે.

એક મરતબા હુઝૂરે પાક ﷺ ને ઈર્શાદ ફરમાયા કે ઝાહિર હમારા ગાંવ હૈ, ઔર હમ ઉસકે શહર. હુઝૂરે પાક ﷺ ઉસસે મુહબ્બત ફરમાતે થે. યે સાહબ કુછ ઝયાદહ અચ્છી શકલવાલે નહીં થે. એક મરતબા વો અપના સામાન બેચ રહા થા કે હુઝૂરે પાક ﷺ ને પીછે સે આ કર કોલી ભર લી (યા'ની ઉસકી આંખો પર હાથ રખ લિયા ઔર ઉસકો અપને સાથ મિલા લિયા) તાકે વો આપકો ન દેખ સકે. તો વો કેહને લગાઃ કોન હો? મુજે છોડ દો, મગર જબ ઉસને પેહચાન લિયા તો અપની કમર કો બડે એહતેમામ સે હુઝૂરે પાક ﷺ કે સીને મુબારક કે સાથ મલને લગા, ફિર હુઝૂરે પાક ﷺ ને ફરમાયાઃ ઈસ ગુલામ કો કોન ખરીદેગા? ઉસને કહાઃ હઝરત! મૈં તો ખોટા ગુલામ હું. હુઝૂરે પાક ﷺ ને ફરમાયાઃ તુ અલ્લાહ કે નઝદીક

તો ખોટા નહી હે. યા હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયા કે તુ અલ્લાહ કે યહાં બડા કીમતી હે.

ઝુબ્દહ:

ઈસ હદીષે મુબારક મેં અગરચે ઝાહિરી તોર પર તો મઝાક હે, મગર ઈસમેં ભી બડી હિકમતેં છુપી હુઈ હેં, દેખિયે! યે શખ્સ ગુલામ ન થા, મગર ચૂંકે તિજારત કી મશ્ગૂલી મેં ઈસ કદર મશ્ગૂલ થા, અલ્લાહ તઆલા કી તરફ તવજ્જુહ ન થી, તો હુઝૂરે પાકﷺ ને સમજાયા કે અલ્લાહ તઆલા સે તવજ્જુહ હટા કર ખ્વાહિશોં કે ગુલામ ન બનો! મગર બાદ મેં જબ ઉસ શખ્સ કો હુઝૂરે પાકﷺ કે સાથ મિલન નસીબ હો ગયા, તો હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયા કે તુ અલ્લાહ કે યહાં બહોત કીમતી હે.

ઝાહિર હે કે જિસકો ઈમાન કી હાલત મેં હુઝૂરે પાકﷺ કે બદન મુબારક દેખને કી સઆદત નસીબ હો ગઈ, તો દુનિયા ભર કે વલી ઉસકી જૂતી કા મુકાબલા નહીં કર સકતે, ઔર હુઝૂરે પાકﷺ કી ઈસ કદર મુહબ્બત ઔર ઈતના મિલાપ નસીબ હુવા, ઉસકી ખુશ કિસ્મતી ઔર સઆદતમંદી પર દો જહાં કુર્બાન.

હદીષ: હઝરત હસન બસ્રી રહ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ કી ખિદમતે અકદસ મેં એક બૂઢી ઔરત હાઝિર હુઈ, ઔર અર્ઝ કિયા: હઝરત! દુઆ ફરમા દેં કે અલ્લાહ તઆલા મુજે જન્નત મેં દાખિલ ફરમા દે, તો હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયા:

يَا أُمَّ فُلَانٍ، إِنَّ الْجَنَّةَ لَا تَدْخُلُهَا عَجُوزٌ

બૂઢી ઔરત જન્નત મેં દાખિલ ન હોગી.

વો ઔરત રોતી હુઈ વાપસ લૌટને લગી, તો હુઝૂરે પાકﷺ ને ઈર્શાદ ફરમાયા કે ઉસકો કેહ દો કે જન્નત મેં બુઢ્હાપે કી હાલત મેં ન જાએગી, બલ્કે અલ્લાહ તઆલા જન્નતી ઔરતોં કો નવ ઉમ્ર કુંવારી બના દેંગે. ઔર અલ્લાહ તઆલાને આયતે પાક (إِنَّا أَنْشَأْنَاهُنَّ

(إِنْشَاءً فَجَعَلْنَاهُنَّ أَبْكَارًا عُرُبًا أَتْرَابًا) મેં ઈસી મઝમૂન કો બયાન ફરમાયા હૈ. આયત કા મફહૂમ યે હૈ: હમને ઉન ઔરતોં કો ઐસા બનાયા હૈ કે વો કુંવારિયાં હી રહેંગી, યા'ની સોહબત કે બાદ કુંવારિયાં બન જાએંગી.

ઝુબ્દહ:

ખુશ તબ્અી ઔર મઝાક કરના જાઈઝ બલ્કે સુન્નત હૈ, મગર ઉસકે લિયે કુછ શરતેં હૈં:

(૧) પેહલી શર્ત યે હૈ કે મઝાક ઝયાદહ ન હો, વરના ઉસસે વકાર(રોબ) ખતમ હો જાતા હૈ, ઔર દિલ મેં સખ્તી પેદા હો જાતી હૈ. ઝયાદહ મઝાક અલ્લાહ તઆલા કે ઝિક્ર સે રોક દેતા હૈ ઔર ફરાઈઝ કી અદાયગી મેં કોતાહી(સુસ્તી) હોતી હૈ.

(૨) દૂસરી શર્ત યે હૈ કે મઝાક સે કિસી મુસલમાન ભાઈ કો તકલીફ ન પહૂંચે.

(૩) તીસરી શર્ત યે હૈ કે ઉસમેં સાફ ઔર ખુલા જૂઠ ન હો, જૈસા કે હઝરત અબૂ હુરૈરહ રદિ. કી રિવાયત મેં હૈ કે સહાબા રદિ.ને અર્ઝ કિયા: હઝરત! આપ હમસે મઝાક ભી ફરમાતે હૈં! તો હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયા: હાં હાં! મગર મૈં કભી ગલત બાત નહીં કરતા.

હુઝૂરે પાકﷺ કા ખુદ કા વકાર ઈત્ના બઢ્હા હુવા થા કે એક મહીને કે સફર કી દૂરી સે ભી આદમી પર આપકા રોબ છા જાતા થા, તો અગર હુઝૂરે પાકﷺ મઝાક ઔર તબુસ્સુમ કા એહતેમામ ન ફરમાતે તો આપકે સહાબા રદિ. આપસે ઈસ્તિફાદા(ફાયદા ઉઠાના) ન કર સકતે. ઈસ લિયે મઝાક હુઝૂરે પાકﷺ કી એક ખાસ ઝરૂરત થી.

بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ كَلَامِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الشِّعْرِ

બાબ: હુઝૂરે પાકﷺ કે શેઅર (શાયરી) પળ્હને પળ્હાને કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا شَرِيكٌ، عَنِ الْمِقْدَامِ بْنِ شُرَيْحٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: قِيلَ لَهَا: هَلْ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَمَثَّلُ بِشَيْءٍ مِنَ الشِّعْرِ؟ قَالَتْ: كَانَ يَتَمَثَّلُ بِشِعْرِ ابْنِ رَوَاحَةَ، وَيَتَمَثَّلُ بِقَوْلِهِ: وَيَأْتِيكَ بِالْأَخْبَارِ مَنْ لَمْ تُزَوِّدِ.

તર્જમા: હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે ઉનસે કિસીને પૂછા કે કયા હુઝૂરે પાકﷺ કભી કિસીકા શેઅર ભી પળ્હા કરતે થે? તો ઉન્હોંને જવાબ દિયા: હાં! આપ કભી હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહા રદિ. કા શેઅર તમષ્ષુલ (મિષાલ) કે તોર પર પળ્હા કરતે થે ઔર હુઝૂરે પાકﷺ ઈસ કલામ કો કો ભી પળ્હા કરતે થે:

"وَيَأْتِيكَ بِالْأَخْبَارِ مَنْ لَمْ تُزَوِّدِ"

તર્જમા: તેરે પાસ કભી ઐસા શખ્સ ભી ખબરેં લાતા હૈ જિસકો તુને કોઈ મુઆવઝા અદા નહી કિયા.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહા રદિ. તો મશ્હૂર સહાબી હૈં. ગઝવએ મૌતા મેં શહીદ હુએ હૈં. જો મિસ્રઅ(શેઅર કા એક હિસ્સા) હુઝૂરે પાકﷺ પળ્હા કરતે થે વો અરબ કે મશ્હૂર તરફહ બિન અબ્દ કા હૈ.

ઉસકા મુકમ્મલ શેઅર યૂં હૈ:

سَتُبْدِي لَكَ الْاَيَّامُ مَا كُنْتَ جَاهِلًا
وَيَأْتِيكَ بِالْاَخْبَارِ مَنْ لَّمْ تُزَوِّدِ

તર્જમાઃ તેરે પાસ ઝમાના અન્કરીબ ઐસી ખબરેં લાએગા જિસસે તુ જાહિલ હૈ ઔર તુજે ઐસા શખ્સ ખબરેં દેગા જિસકો તુને ઝાદે રાહ નહીં દિયા.

બાઝ ઉલમા કેહતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ ને અપની મિષાલ બયાન ફરમાઈ હૈ કે કિસી ઉજરત કે બગૈર ઘર બૈઠે બૈઠે આપ લોગોં કો જન્નત ઔર જહન્નમ કી ખબરેં, પેહલે કે અંબિયા અ.સ. ઔર કોમોં કે હાલાત ઔર તમામ અહકામ સુના રહા હું, મગર એ કાફિરો! તુમ કિસ કદર ઝાલિમ હો કે કદર નહીં કરતે.

હદીષઃ હઝરત અબૂ હુરૈરહ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺને ઈર્શાદ ફરમાયા કે સબસે સચ્ચા કલિમા જો કિસી શાઈરને કહા હૈ વો લબીદ કા યે કલિમા હૈઃ

اَلَا كُلُّ شَيْءٍ مَا خَلَا اللّٰهَ بَاطِلٌ

તર્જમાઃ આગાહ હો જાઓ! કે અલ્લાહ કે સિવા દુનિયા કી હર ચીઝ ફાની હૈ.

(ફિર આપﷺ ને ઈર્શાદ ફરમાયાઃ) કરીબ થા કે ઉમય્યહ બિન અબીસ્સલ્ત મુસલમાન હો જાતા.

ઝુબ્દહઃ

લબીદ બિન રબીઆ અરબ કે બહોત બડે શાઈર થે. ૯૦ સાલ જાહિલિય્યત કા ઝમાના ગુઝારા, અલ્લાહ તઆલાને ઈમાન કી તૌફીક દી, પચાસ સાલ ઝિંદા રેહ કર ઈસ્લામ કી ખિદમત કી. એકસો ચાલીસ કી ઉમ્ર મેં વફાત પાઈ. ઈસ્લામ લાને કે બાદ શેઅર કેહના છોડ દિયા થા, ઔર ફરમાતે થે કે મેરી શાયરી કે બજાએ સૂરએ બકરહ હી કાફી હૈ. ઉનકા મુકમ્મલ શેઅર યૂં હૈઃ

أَلَا كُلُّ شَيْءٍ مَا خَلَا اللّٰهُ بَاطِلُ
وَكُلُّ نَعِيْمٍ لَّا مَحَالَةَ زَائِلُ

(جمع الوسائل: ج2ص430)

તર્જમા: ખબરદાર! દુનિયા કી હર ચીઝ સિવાય અલ્લાહ કે ફાની હૈ, ઔર દુનિયા કી હર નેઅમત ખતમ હોનેવાલી હૈ.

દુનિયા કી નેઅમતેં ધોકે ઔર હસરત કે સિવા કુછ નહી હૈં ઔર ઈન્સાન અન્કરીબ ઈસ ફાની જહાંન સે કૂચ કર જાએગા.

દૂસરા શાઈર ઉમય્યહ બિન અબિસ્સલ્ત, તાઈફ કા રેહને વાલા થા, મુખ્તલિફ મઝહબોં કા મુતાલઅહ(વાંચન) કરતા થા, તૌહીદ ઔર કયામત કો માનતા થા. હુઝૂરે પાકﷺ ને નબુવ્વત કા એ'લાન કિયા, તો યે હસદ મેં આ ગયા, ઔર કેહને લગા કે નબુવ્વત કા હકદાર તો મેં થા. ઉસકા કલામ નિહાયત અચ્છા થા. ઈસ લિયે હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયા થા કે કરીબ થા કે ઉમય્યહ બિન અબીસ્ સલ્ત ઈસ્લામ લે આતા. મગર ઉસ પર બદબખ્તી ગાલિબ આ ગઈ. ઉસકા એક શેઅર હૈ:

لَكَ الْحَمْدُ وَالنَّعْمَاءُ وَالْفَضْلُ رَبَّنَا
فَلَا شَيْءَ أَعْلٰى مِنْكَ حَمْدًا وَلَا مَجْدًا

તર્જમા: એ હમારે રબ! આપ હી કે લિયે સબ તા'રીફેં, સબ નેઅમતેં, સબ ફઝીલતેં હૈં, આપસે ઝયાદહ કોઈ તા'રીફ કે કાબિલ નહીં, ઔર ન હી બડાઈ કે લાઈક

હઝરત શરીદ રદિ. ફરમાતે હૈં કે મેં એક મરતબા હુઝૂરે પાક ﷺ કે પીછે સવારી પર બૈઠા હુવા થા. મેંને આપકો ઉમય્યહ કે સો શેઅર સુનાએ, આપ હર શેઅર પર ફરમાતે: "ઔર સુનાઓ"ઔર આખિર મેં ફરમાયા કે કરીબ થા કે ઉમય્યહ ઈસ્લામ લે આતા.

તર્જમા: હઝરત જુન્દુબ બિન સુફિયાન બજલી રદિ. ફરમાતે

હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ કી ઉંગલી પર પથ્થર સે ચોટ લગ ગઈ, જિસકી વજહ સે ઉંગલી મુબારક સે ખૂન નિકલ પડા. ઈસ પર હુઝૂરે પાક ﷺ ને યે શેઅર પઢા:

هَلْ أَنْتِ إِلَّا إِصْبَعٌ دَمِيتِ

وَفِي سَبِيلِ اللهِ مَا لَقِيتِ

તર્જમા: તુ એક ઉંગલી હી હૈં જો ખૂન આલૂદ હો ગઈ હે, ઔર તુજે યે તકલીફ ભી તો અલ્લાહ કે રાસ્તે મેં હી આઈ હે.

ઝુબ્દહ:

અકષર મુહદ્દિષીન ઉલમા કી રાય કે મુતાબિક યે કિસ્સા ગઝવએ ઉહદ કા હે, અગર ચે બાઝ ગઝવએ ખન્દક ઔર બાઝ હિજરત સે પેહલે કા ભી બતાતે હૈં. ઈસ શેઅર કે બારે મેં અલ્લામહ વાકિદી રહ. કી રાય યે હે કે યે વલીદ બિન વલીદ કા શેઅર હે, ઔર ઈબ્ને અબીદ્દુનિયા કી રાય કે મુતાબિક યે શેઅર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહા રદિ. કા હે. ઈસમેં કોઈ ઐસી બાત નહીં હે. યે દોનોં કા ભી હો સકતા હૈ.

બાઝ હઝરાત કેહતે હૈં કે યે હુઝૂરે પાકﷺ કા અપના શેઅર હે. અગર ઐસા હો તો ઉસ પર યે એઅ્તેરાઝ નહીં હો સકતા કે કુર્આને કરીમ મેં અલ્લાહ તઆલા કા ઈર્શાદ હે:

"وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ" [سورة يٰسٓ: 69]

કે હમને આપકો શેઅર કેહના સિખાયા હે ઔર ન હી આપકે મુનાસિબ હે.

કયૂંકે એક આધા શેઅર કેહને સે આદમી શાઈર નહીં હો જાતા. દૂસરી બાત યે હે કે "શેઅર" ઉસ કલામ કો કેહતે હૈં જો ઈરાદે કે સાથ હો, ઔર જો કલામ બગેર ઈરાદે કે કાફિયાબંદી કે સાથ ઝબાન પર જારી હો જાએ ઉસે શેઅર નહીં કેહતે.

હદીષ: હઝરત બરાઅ બિન આઝિબ રદિ. સે કિસીને પૂછા: એ અબૂ અમ્મારહ! કયા આપ લોગ હુઝૂરે પાકﷺકો જંગે હુનૈન મેં છોડ કર ભાગ ગયે થે? તો હઝરત બરાઅ બિન આઝિબ રદિ.ને ફરમાયા: નહીં! હુઝૂરે પાકﷺને પીઠ નહી ફૈરી, બલ્કે ફોજ મેં સે બાઝ જલ્દબાઝી કરનેવાલોંને (જિનમેં અકષર કબીલએ બનૂ સુલૈમ ઔર મકકા કે નવ મુસ્લિમ નવજવાન થે) કબીલએ બની હવાઝિન કે તીરોં કી વજહ સે મુંહ ફૈર લિયા થા. હુઝૂરે પાકﷺઅપને ખચ્ચર પર સવાર થે ઔર હઝરત અબૂ સુફિયાન બિન હારિષ બિન અબ્દુલ મુત્તલિબ રદિ.ને ખચ્ચર કી લગામ પકડ રખ્ખી થી. આપ ઉસ વકત યે ફરમા રહે થે:

أَنَا النَّبِيُّ لَا كَذِبْ.....أَنَا ابْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبْ

મેં બિલા શક વ શુબહ નબી હું ઔર અબ્દુલ મુત્તલિબ કી અવ્લાદ મેં સે હું.

ઝુબ્દહ:

(૧) યે વાકિઆ સ.હિ.૮ કા હૈ. ઉસબહોત હી સખ્ત ઔર અચાનક હમલે કે મોકે પર હુઝૂરે પાકﷺ કે સાથ ખુલફાએ રાશિદીન સમેત એક સો સહાબએ કિરામ રદિ. સાબિત કદમ રહે, ઔર બાકી લોગ વકતી તોર પર મુન્તશિર હો ગયે, મગર જબ બાદ મેં હઝરત અબ્બાસ રદિ.ને હુઝૂરે પાકﷺ કે હુકમ પર આવાઝ દી તો સારે હઝરાત વાપસ લોટે, ઔર દોબારા દુશ્મન પર કૂદ પડે, ઔર અલ્લાહ તઆલાને ફતહ અતા ફરમાઈ.

(૨) ઈસ મોકે પર હુઝૂરે પાકﷺ ને અપને દાદા અબ્દુલ મુત્તલિબ કી તરફ નિસ્બત ફરમાઈ કે મેં અબ્દુલ મુત્તલિબ કા બેટા હું. ઈસકી વજહ બાઝ મુહદ્દિષીનયે ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ કે વાલિદ કા ઈન્તિકાલ હમલ કે ઝમાને મેં હી હો ગયા થા, ઈસ લિયે આપ ઈબ્ને અબ્દુલ મુત્તલિબ કે નામ સે હી મશ્હૂર થે.

બાઝ ફરમાતે હૈં કે આપકે ગલબહ (કબ્જા) કી ઈત્તિલાઅ મકકા કે કુરૈશ કો આપકે દાદાને દી થી. ગોયા અબ તસ્દીક કા વકત થા. બાઝ કેહતે હૈં કે યે મકકા કે સરદાર થે, ઔર બહોત મશ્હૂર થે. ઉનકી શોહરત કી વજહ સે આપને અપની નિસ્બત ઉનકી તરફ કર દી.

હદીષ: હઝરત અનસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ ઉમરતુલ્ કઝા કે મોકે પર મકકા મેં દાખિલ હુએ તો હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહા રદિ. આપકે આગે આગે ચલ રહે થે ઔર યે અશ્આર પળ્હ રહે થે:

خَلُّوا بَنِي الْكُفَّارِ عَنْ سَبِيْلِهٖ
اَلْيَوْمَ نَضْرِبْكُمْ عَلٰى تَنْزِيْلِهٖ
ضَرْبًا يُزِيْلُ الْهَامَ عَنْ مَّقِيْلِهٖ
وَيُذْهِلُ الْخَلِيْلَ عَنْ خَلِيْلِهٖ

તર્જમા: એ કુફફાર કે બેટો! હુઝૂરે પાકﷺ કા રાસ્તા છોડ દો! આજ હમ તુમકો અલ્લાહ તઆલા કે નાઝિલ કિયે હુએ હુકમ કે મુતાબિક ઐસા મારેંગે કે ખોપડીઓં કો જિસ્મ સે જુદા કર દેંગે, ઔર દોસ્ત કો દોસ્ત ભૂલ જાએગા.

હઝરત ઉમર રદિ.ને કહા: એ અબ્દુલ્લાહ બિન રવાહા!આપ ﷺ કે સામને ઔર વો ભી હરમ કી સરઝમીન પર શેઅર પળ્હતે હો? ઉસ પર હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયા: એ ઉમર! ઉસકો છોડ દો (યા'ની શેઅર પળ્હને દો) કુફફાર પર યે શેઅર તીરોં સે ઝયાદહ અસર કર રહે હૈં.

ઝુબ્દહ:

(૧) સ.હિ. ૬ મેં હુઝૂરે પાકﷺ ને ઉમરહ કા ઈરાદા ફરમાયા, કાફિરોંને હુદૈબિય્યહ કે મુકામ પર રોક લિયા. ઉસ વકત

જિન શરતોં કે તહત સુલહ હુઈ, ઉનમેં સે એક શર્ત યે ભી થી કે ઈસ સાલ મુસલમાન વાપસ ચલે જાએં, ઔર આઈન્દા સાલ આ કર ઉમરહ અદા કરેં. તો અબ સ.હિ. ૭ મેં હુઝૂરે પાકﷺ ઉસી ઉમરહ કી કઝા કે ઈરાદે સે મક્કા તશ્રીફ લાયે થે. તો યે વાકિઆ સ.હિ. ૭ ઉમરતુલ્ કઝા કા હૈ.

(૨) મેદાને જંગ મેં અશ્આર કેહના જિસસે મુસલમાનોં કે હોસલે બુલંદ હોં, યા કાફિરોં કે હોસલે પસ્ત હોં યે ઝબાની જિહાદ મેં દાખિલ હૈ. હઝરત કઅબ રદિ.ને હુઝૂરે પાકﷺ સે અર્ઝ કિયા કે હક તઆલા શાનહૂને કુર્આને કરીમ મેં શેઅર કી બુરાઈ ફરમાઈ હૈ, તો હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયાઃ મો'મિન તલવાર સે ભી જિહાદ કરતા હૈ, ઔર ઝબાન સે ભી, ઔર યે ઝબાની જિહાદ ભી ઐસા હી હૈ કે ગોયા તુમ તીર બરસા રહે હો.

હદીષઃ હઝરત જાબિર બિન સમુરહ રદિ. ફરમાતે હૈં કે મેં હુઝૂરે પાકﷺ કી મજલિસ મેં સો સે ઝયાદહ મરતબા બૈઠા હું, જિનમેં સહાબએ કિરામ રદિ. અશ્આર પઢ્હતે થે, ઔર જાહિલિય્યત કે ઝમાને કે કિસ્સે ભી નકલ કરતે થે. હુઝૂરે પાકﷺ (ઉનકો રોકતે ન થે) બલ્કે ખામોશી સે સુનતે થે ઔર કભી કભી (ઉનકે મુસ્કુરાને કી બાત પર) મુસ્કુરાતે ભી થે.

ઝુબ્દહ:

ઈસ રિવાયત સે માલૂમ હોતા હૈ કે અગરચે હુઝૂરે પાકﷺ ખુદ તો શેઅર નહીં કેહતે થે, કયૂંકે યે આપકી શાન કે મુનાસિબ ન થા, અલબત્તા આપને સહાબા રદિ. કો કભી રોકા ભી નહીં હૈ. લિહાઝા શેઅરો શાયરી ખુદ કોઈ બુરી ચીઝ નહીં હૈ.

હદીષઃ હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ હઝરત હસ્સાન બિન ષાબિત રદિ. કે લિયે મસ્જિદ મેં મિમ્બર મુબારક રખવાયા કરતે તાકે વો ઉસ

પર ખડે હો કર હુઝૂરે પાકﷺ કી શાન મેં ફખ્ર કે અશ્આર પઢ્હેં યા હુઝૂરે પાકﷺ કી તરફ સે દિફાઅ કરેં (યા'ની કાફિરોં કે એ'તેરાઝોં કે જવાબ દેં) હુઝૂરે પાકﷺ ફરમાતે થેઃ અલ્લાહ તઆલા રૂહુલ્ કુદ્સ કે ઝરિયે હસ્સાન કી મદદ ફરમાએં જબ તક યે દીન કી મદદ કરતે રહેં.

ઝુબ્દહઃ

(૧) હઝરત શાહ વલીઉલ્લાહ રહ. ફરમાતે હૈં કે રૂહુલ્ કુદ્સ સે મલએ આ'લા (ઉંચે દરજે કે ફરિશ્તે) કી પૂરી જમાઅત મુરાદ હૈ, જિનમેં હઝરત જિબ્રઈલ અ.સ. ભી શામિલ હૈં.

(૨) "શેઅર" ઐસે કલામ કો કેહતે હૈં ઈરાદે કે સાથ કાફિયા ઔર વઝન બંદી કે સાથ બનાયા ગયા હો. શેઅર કે બારે મેં બાઝ રિવાયતોં સે બુરાઈ ઔર બાઝ સે તા'રીફ સાબિત હૈ. મગર રિવાયતોં કા ખુલાસા યે હૈ કે શેઅર કી ઝાત મેં ન કોઈ ભલાઈ હૈ ન બુરાઈ, મઝ્મૂન (વિષય) સહીહ ઔર ફાયદેમંદ હો તો શેઅર અચ્છી ચીઝ હૈ, ઔર મઝ્મૂન જૂઠ યા બેફાયદા હો તો શેઅર બુરી ચીઝ હૈ. તો જો હુકમ મઝ્મૂન કા હૈ વહી હુકમ શેઅર કા ભી હૈ, લેકિન બેહતર હોને કી સૂરત મેં ભી ઉસમેં ઝયાદહ મશ્ગૂલ હોના મમ્નૂઅ(મના) હૈ.

(૩) હુઝૂરે પાકﷺ ને અપની ઝિંદગી મેં અપની ઝબાને મુબારક સે ઈરાદે કે સાથ કોઈ શેઅર નહીં કહા, કયૂંકે યે એક ઐસા ઈલ્મ હૈ જો કે આપકી શાન કે મુનાસિબ નહીં હૈ, અલબત્તા આપને દૂસરોં કે અશ્આર દલીલ કે તોર પર અપની ઝબાને મુબારક સે બાઝ મરતબા અદા ફરમાએ હૈં. આપ કિસી શાઈર કા મુકમ્મલ શેઅર યા ઉસકા એક હિસ્સા બાઝ મરતબા અદા ફરમા દેતે થે, જૈસાકે પેહલી રિવાયતોં મેં ગુઝરા હૈ.

بَابُ مَا جَاءَ فِي كَلَامِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي السَّمَرِ

બાબ: હુઝૂરે પાકﷺ કે રાત કો કિસ્સે સુનને ઔર સુનાને કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ صَبَّاحٍ الْبَزَّارُ قَالَ : حَدَّثَنَا أَبُو النَّضْرِ قَالَ : حَدَّثَنَا أَبُو عَقِيلٍ نِ الثَّقَفِيُّ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَقِيلٍ، عَنْ مُجَالِدٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: حَدَّثَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ لَيْلَةٍ نِسَاءَهُ حَدِيثًا . فَقَالَتِ امْرَأَةٌ مِنْهُنَّ : كَأَنَّ الْحَدِيثَ حَدِيثُ خُرَافَةَ فَقَالَ: أَتَدْرُونَ مَا خُرَافَةُ ؟ إِنَّ خُرَافَةَ كَانَ رَجُلاً مِنْ عُذْرَةَ، أَسَرَتْهُ الْجِنُّ فِي الْجَاهِلِيَّةِ فَمَكَثَ فِيهِمْ دَهْرًا، ثُمَّ رَدُّوهُ إِلَى الإِنْسِ فَكَانَ يُحَدِّثُ النَّاسَ بِمَا رَأَى فِيهِمْ مِنَ الأَعَاجِيبِ، فَقَالَ النَّاسُ: حَدِيثُ خُرَافَةَ.

તર્જમા: હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે એક રાત હુઝૂરે પાકﷺ ને અપને ઘરવાલોં કો એક કિસ્સા સુનાયા, તો એક બીવી મોહતરમહ ને કહા કે યે તો ખુરાફા કી બાત મા'લૂમ હોતી હૈ. તો હુઝૂરે પાક ને ઈર્શાદ ફરમાયા: જાનતી ભી હો કે ખુરાફા કા અસલ કિસ્સા કયા હૈ? ખુરાફા બનૂ ઉઝરહ કબીલે કા આદમી થા, ઔર જિન્નાત ઉસકો ઉઠા કર લે ગયે થે. ફિર વો કુછ ઝમાને તક જિન્નાતોં મેં રહા, બાદ મેં વો જિન્નાત ખુરાફા કો વાપસ લોગોં મેં છોડ ગયે, તો ખુરાફાને જો અજીબો ગરીબ કિસ્સે જિન્નાત મેં દેખે થે, વો લોગોં મેં બયાન કરતા થા. ઉસકે બાદ સે યે મશ્હૂર હો ગયા કે જબ ભી લોગ અજીબ બાત દેખતે તો લોગ કેહતે કે યે તો ખુરાફા કા કિસ્સા હૈ.

ઝુબ્દહ:

(૧) જાહિલિય્યત કે ઝમાને મેં જિન્નાત કા બહોત ગલ્બહ થા, ઔર લોગોં કો બહોત સતાતે થે. ઉનસે બાતેં કરતે થે. ઉઠા કર લે જાતે થે. ઔરતોં સે હમબિસ્તરી કિયા કરતે થે. ઈસ્લામ કે બાદ ઉનકા ઝોર તૂટ ગયા.

ખુરાફા કા કબીલા: બનૂ ઉઝરહ યમન કા કબીલા થા, જિસકે બારે મેં મશ્હૂર હૈ કે ઉસ કબીલે કી ઔરતેં બહોત હસીન વ જમીલ (ખૂબસૂરત) થી.

હદીષ: હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે એક મરતબા ગ્યારહ ઔરતેં એક જગહ ઈકઠઠી બૈઠ ગઈ, ઔર આપસ મેં પકકા વા'દા કિયા કે વો અપને ખાવિન્દોં કી હાલત સચ સચ બયાન કરેંગી, કોઈ બાત નહીં છુપાએગી.

પેહલી ઔરત ને કહા કે મેરા ખાવિન્દ દુબલે ઉંટ કા ગોશ્ત હૈ, ઔર વો ગોશ્ત ભી સખ્ત દુશ્વાર ગુઝાર(મુશ્કિલ) પહાડ કી ચોટી પર હૈ, ન પહાડ કા રાસ્તા આસાન હૈ કે વહાં ચળ્હના મુમ્કિન હો, ઔર ન હી ગોશ્ત ઉમ્દા હૈ કે ઉસકો ઝરૂર હાસિલ કિયા જાએ.

ઝુબ્દહ:

ઈસ ઔરતને ખાવિન્દ કી બુરાઈ કી હૈ કે મેરા ખાવિન્દ નિકમ્મા, બદમિઝાજ ઔર બદઅખ્લાક હૈ, ઉસકો આસાની કે સાથ પા લેને મેં ભી કોઈ ફાયદા નહીં, ફિર કયા ઉસકો મશક્કત(તકલીફ) કે સાથ હાસિલ કિયા જાએ.

દૂસરી ઔરત ને કહા કે મેં અપને ખાવિન્દ કા તઝ્કિરહ નહીં કરતી કયૂંકે અગર મૈંને બયાન કરના શુરૂઅ કિયા તો મુજે ડર હૈ કે મેં અધૂરા ન છોડ સકુંગી, ઔર ઉસકે ઝાહિર ઔર છુપે હુએ ઐબ બયાન કરુંગી.

ઝુબ્દહ:

માલૂમ હોતા હૈ કે ઈસ ઔરત કા ખાવિન્દ સરાપા ઐબ થા.

તીસરી ઔરત ને કહા કે મેરા ખાવિન્દ બહોત હી બેતુકા લંબા હૈ, (ઔર બદ અખ્લાક ઐસા હૈ કે) અગર મૈં બોલ પડું તો તલાક કા ખતરા ઔર અગર ચુપ રહું તો દરમિયાન મેં હી લટકી રહું.

ઝુબ્દહ:

કેહતે હૈં કે ઝયાદહ લંબા હોના બેવકૂફી કી નિશાની હૈ, યા'ની મેરા ખાવિન્દ બેવકૂફ હૈ, ઔર બદ અખ્લાક ભી કે કોઈ ચીઝ માંગ બૈઠું તો તલાક દે દેગા, અગર ન માંગુ ઔર ચુપ રહું તો મેરા ખયાલ નહી કરતા. અબ મૈં દરમિયાન મેં લટકી હું, ન તો શાદીશુદા ઔરતોં મેં શામિલ હું, ન હી કુંવારિયોં મેં કે કિસી ખાવિન્દ કા બંદોબસ્ત કર સકું.

ચોથી ઔરત ને કહા કે મેરા ખાવિન્દ તિહામા કી રાત કી તરહ મુઅતદિલ(દરમિયાની) હૈ, ન ઝયાદહ ગરમ ન ઝયાદહ ઠંડા, ન હી કોઈ ખૌફ વાલી બાત હૈ, ઔર ન હી તંગદિલ હૈ.

ઝુબ્દહ:

યા'ની ન હી મામૂલી મામૂલી બાત પર ગુસ્સે હો જાતા હૈ ઔર ન યે કે બડે સે બડે હાદિષે(બનાવ)પર ભી બેહિસ હો, ન ઉસકે પાસ રેહને સે ખૌફ હોતા હૈ કે નારાઝ હો ગયા તો કયા બનેગા? ઔર ન હી સાથ રેહને સે દિલ તંગ હો કર ઉકતા જાતા હૈ.

મક્કા મુકર્રમા કે આસ–પાસ કે ઈલાકે કો "તિહામહ" કેહતે હૈં, ઉસકા મોસમ રાત કો હમેશા મુઅતદિલ હી રેહતા હૈ, ખ્વાહ દિન કો ગરમી હી કયૂં ન હો, ઉસ ઔરત કા નામ મહદ બિન્તે અબી હિરવમહ બતલાયા જાતા હૈ.

પાંચવી ઔરત ને કહા કે મેરા ખાવિન્દ જબ ઘર મેં દાખિલ

હોતા હૈ તો ચીતા બન જાતા હૈ, ઔર બાહર નિકલતા હૈ તો શેર બન જાતા હૈ, જો કુછ ઘર મેં હોતા હૈ ઉસકી તહકીકાત નહીં કરતા.

ઝુબ્દહ:

ઈસ ઔરતને ખાવિન્દ કી થોડી તારીફ થોડી બુરાઈ કી હૈ કે ઘર મેં આતા હૈ તો ચીતા બન જાતા હૈ, ઔર ચીતે કી તીન આદતેં મશ્હૂર હૈં.

(૧) બહોત ઝયાદહ હમબિસ્તરી કરના (૨) બહોત ઝયાદહ સોના (૩) ગાફિલ રેહના.

મતલબ યે હૈ કે જબ ઘર આતા હૈ તો સોહબત બહોત કરતા હૈ, ખૂબ સોતા હૈ, ઔર ઘરેલુ મામલાત મેં લાપરવાહી કરતા હૈ, ઔર ઘર સે બાહર શેર હોતા હૈ, યા'ની શેર કી તરહ ઈસકા ખૂબ રોબ હોતા હૈ, ઉસકે સામને કોઈ દમ નહીં માર સકતા, ઔર ઘરેલુ મામલાત કી તહકીક નહીં કરતા કે કયા પકાયા? કયા ખાયા? ઔર કયા લિયા? ઔર કયા દિયા? યે સબ હમારી સવાબદીદ (મંજૂરી) પર હોતા હૈ.

છઠઠી ઔરત ને કહા કે મેરા ખાવિન્દ ખાતા હૈ, તો સબ કુછ ચટ કર જાતા હૈ, ઔર પીતા હૈ તો સબ ચળ્હા જાતા હૈ, જબ લેટતા હૈ, તો અકેલા હી કપડે મેં લેટ જાતા હૈ, ઔર કિસીકી તરફ હાથ નહીં બળ્હાતા કે ઉસકા હાલ માલૂમ કર સકે.

ઝુબ્દહ:

ઈસ ઔરત કે બયાન મેં તારીફ ભી હો સકતી હૈ, ઔર બુરાઈ ભી, બુરાઈ તો તર્જમે સે ઝાહિર હૈ, ઔર અગર તા'રીફ હો તો મતલબ યે હૈ કે ઉસકે ઘર મેં વુસ્અત હૈ, હર કિસ્મ કે ખાને ખાતા હૈ, તમામ કિસ્મ કે મશ્રૂબાત પીતા હૈ, બેફિકર હો કર સોતા હૈ, કિસીકે કપડે મેં હાથ ડાલ કર કિસી ઔર કો પરેશાન નહીં કરતા, ઔર કિસીકી તરફ હાથ નહીં બળ્હાતા, યા'ની વો ન ગાલી ગલોચ કરતા

હૈ, ઔર ન કિસીકી ઈઝ્ઝત પર હમલા કરતા હૈ.

સાતવીં ઔરત ને કહા કે મેરા ખાવિન્દ સોહબત સે આજિઝ ઔર બેવકૂફ હૈ, દુનિયા કી હર બિમારી ઉસમેં હૈ, (જબ નારાઝ હો) તો બદઅખ્લાક ઐસા કે સર ફોડ દે, યા હાથ ટાંગ તોડ દે, યા દોનોં હી કર ગુઝરે.

ઝુબ્દહ:

ઈસને અપને ખાવિન્દ કી ખૂબ બુરાઈ કી.

આઠવીં ઔરત ને કહા કે મેરા ખાવિન્દ ખરગોશ કી તરહ નરમ હૈ, ઔર ઝઅફરાન કી ખુશ્બૂ કી તરહ મહેકતા હૈ.

ઝુબ્દહ:

ઈસ ઔરતને અપને ખાવિન્દ કી તા'રીફ કી હૈ, ઔર ખુબ કી હૈ.

નવીં ઔરત ને કહા કે મેરા ખાવિન્દ બુલંદ સુતૂનોંવાલા હૈ, બડી રાખ વાલા, લંબે કદ વાલા, મજલિસ કે કરીબવાલા હૈ, ઈસ ઔરત કા નામ નાશિરહ બિન્તે ઔસ હૈ.

ઝુબ્દહ:

ઈસ ઔરતને ખાવિન્દ કી ચાર સિફતેં બયાન કી હૈં.

(૧)બુલંદ સુતૂનોંવાલા હૈ યા'ની બડી બડી કોઠીયોં કા માલિક હૈ.

(૨) બડી રાખવાલા હૈ યા'ની મેહમાન નવાઝ હૈ કે ખાના ઉસકે ઘર બહોત પકતા હૈ, ઈસ લિયે રાખ ભી બહોત ઝયાદહ હોતી હૈ.

(૩) લંબે કદવાલા હૈ. યા'ની મર્દોં મેં મુનાસિબ લમ્બે કદ કા હોના ખૂબસૂરતી કી નિશાની હૈ.

(૪) મજલિસ કે કરીબવાલા હૈ. યા'ની દારુલ્ મશ્વરહ કે કરીબ ઉસકા ઘર હૈ. એક મતલબ તો યે હૈ કે લોગ ઉસસે બહોત

ઝયાદહ મશ્વરહ કરતે હૈં, ઈસ લિયે ઘર હી મશ્વરહ કી જગહ કે કરીબ હે. તાકે આને મેં દેર ન હો. જબ ઝરૂરત પડી ફોરન બુલા લિયા. દૂસરા મતલબ યે હે કે ચૂંકે મશ્વરહ કે લિયે લોગ જમા હોતે હૈં, ઔર ઉનકે ખાને કા બંદોબસ્ત કરના પડતા હે, તો ઉસને ઘર કરીબ હી બનાયા હુઆ હે, તાકે ખાના જબ ચાહે આ સકે.

દસવી ઔરત ને કહા કે મેરા ખાવિન્દ માલિક હે, ઔર માલિક કા કયા હાલ બયાન કરું! માલિક ઉન સબ ખાવિન્દોં સે બેહતર હે, જિનકા ઝિક્ર ઈન ઔરતોંને કિયા હે, ઉસકે ઉંટ બાહર ચરને કે લિયે બહોત કમ જાતે હૈં, અક્ષર ઘર કે કરીબ બૈઠે રેહતે હૈં, જબ વો બાજે કી આવાઝ સુનતે હૈં, તો યકીન કર લેતે હૈં કે ઉનકે ઝબહ હોને કા વકત કરીબ આ ગયા હે.

ઝુબ્દહ:

ઈસ ઔરત કા નામ કબશહ બિન્તે માલિક હે, ઉસને ભી ખાવિન્દ કી તા'રીફ કી હે. યા'ની મેરે ખાવિન્દ કે યહાં મહેમાનદારી બહોત કષરત સે હોતી હે, ઈસ લિયે ઉંટ ચરને કે લિયે નહીં જાતે, બલ્કે ઘર કે કરીબ બૈઠે રેહતે હૈં, તાકે જબ ઝરૂરત પડે, તો ફોરન ઝબહ કિયા જા સકે, ઔર જબ કોઈ મહેમાન આતા હે તો યે ઉસકી ખુશી મેં પેહલે શરાબ, કબાબ ઔર બાજે કા બંદોબસ્ત કરતા હે. બાજે કી આવાઝ સુનતે હી ઉંટ સમજ જાતે હૈં કે અબ ઉનકી બારી હે.

ગ્યારહવી ઔરત ને કહા કે મેરા ખાવિન્દ અબૂ ઝરઅ હે, ઔર અબૂ ઝિરઅ કી કયા તા'રીફ કરું કે વો કૈસા આદમી થા, ઉસને મેરે કાનોં કો ઝેવરોં સે ભર દિયા, ઔર ખિલા ખિલા કર મેરે બાઝુઓં કો ચરબી સે પુર કર દિયા, મુજે ઈતના ખુશ રખતા થા કે મેં અપને આપકો ભી બહોત અચ્છી લગને લગી થી, વો મુજે ઐસે ઘર સે લાયા, જિનકે પાસ ચંદ બકરિયાં થીં, ઔર બહોત મશક્કત મેં થે,

ઔર મુજે ઐસે લોગોં મેં લે આયા જિનકે પાસ ઘોડે, ઉંટ ઔર ખેતી કે લિયે બૈલ ઔર કિસાન ભી થે. ખુશ અખ્લાક ઐસા કે મેરી કિસી બાત પર બુરા ન મનાતા, મૈં દિન ચઢ્હે સુબહ તક સોતી રહેતી, કોઈ ન જગાતા, ઔર ખાને પીને મેં ઐસી ફરાખી કે ખૂબ સૈર હો કર છોડ દેતી.

અબૂ ઝરઅ કી માં કી કયા બાત હૈ! ઉસકે બડે બડે બરતન થે, ઘર બડા વસીઅ ઔર કુશાદહ થા, અબૂ ઝરઅ કે બેટે કે કયા કેહને! વો ઐસા છરેરે ઔર ફુર્તીલે બદનવાલા થા કે પસ્લી ઐસી જૈસે સોંતી હુઈ તલવાર, ઔર ઐસા કમ ખાનેવાલા કે બકરી કા એક પાયા હી ઉસકો કાફી હો જાતા, અબૂ ઝરઅ કી બેટી કી ભી કયા બાત હૈ! માં બાપ કી ફરમાં બરદાર, ભારી જિસ્મવાલી(અરબોં કે યહાં ઔરત કા મોટા હોના ખૂબસૂરતી કી અલામત હૈ) ઐસી મોટી તાઝી કે સોકન ઉસસે જલતી થી. અબૂ ઝરઅ કી બાંદી ભી બડી કમાલ વાલી થી, ઘર કી બાત કભી બાહર જા કર ન ફૈલાતી, ખાને કી મામૂલી સી ચીઝ ભી બગૈર ઈજાઝત ખર્ચ ન કરતી થી. ઘર કો ભી બડા સાફ સુથરા રખતી થી.

હમારા વકત બહોત અચ્છા ગુઝર રહા થા કે એક દિન અબૂ ઝરઅ સુબહ ઐસે વકત ઘર સે નિકલા જબ દૂધ કે બરતન બલૂએ જા રહે થે. રાસ્તે મેં એક ઔરત મિલી, જિસકે નીચે ઉસકે દો ચીતે કી તરહ કે બચ્ચે અનારોં (યા'ની પિસ્તાનોં) સે ખેલ રહે થે. પસ! અબૂ ઝરઅ ને મુજે તલાક દે કર ઉસકે સાથ નિકાહ કર લિયા. ઔર મૈંને ભી ઉસકે બાદ એક ઐસે શખ્સ સે નિકાહ કર લિયા જો કે સરદાર થા, ઉમ્દહ ઘોડે પર સવાર હો કર ખત્તી નેઝા પકડતા થા, બડા શેહસવાર થા, મુજે ઉસને બેશુમાર નેઅમતેં દીં, હર કિસ્મ કે જાનવરોં કા જોડા જોડા દિયા, ઔર કહા કે ઉમ્મે ઝરઅ ખૂબ ખાઓ, પીઓ ઔર અપને ઘરવાલોં કો ભી પહૂંચાઓ.

ઉમ્મે ઝરઅ કેહતી હૈં કે અગર મૈં ઉસ દૂસરે ખાવિન્દ કી દી હુઈ સારી ચીઝોં કો ભી જમા કર લું, તો ભી અબૂ ઝરઅ કે એક બરતન કો નહીં પહોંચ સકતી.

હઝરત ઉમ્મુલ મુઅ્મિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે ઉસકે બાદ હુઝૂરે પાકﷺને ફરમાયાઃ મૈં તુમ્હારે હક મેં ઐસા હું જૈસા અબૂ ઝરઅ ઉમ્મે ઝરઅ કે હક મેં.

ઝુબ્દહ:

(૧) ઈન રિવાયતોં સે પતા ચલતા હૈ કે હુઝૂરે પાકﷺ કે સામને કિસ્સા બયાન હુઆ, ઔર હુઝૂરે પાકﷺને ઉસે સુના ભી, બાઝ રિવાયતોં સે હુઝૂરે પાકﷺ સે કિસ્સા બયાન કરના ભી સાબિત હૈ, લિહાઝા ઈસસે કિસ્સા સુનને ઔર સુનાને કા જાઈઝ હોના ભી મા'લૂમ હોતા હૈ, મગર કિસ્સા કેહને કે લિયે શર્ત યે હૈ કે કિસ્સા ઐસા ન હો, જિસસે અખ્લાક તબાહ હો, ઉસસે ફરાઈઝ કી અદાયગી મેં કોતાહી હો, ઉસમેં કિસીકી ગીબત હો, બલ્કે ઘરવાલોં કે સામને કોઈ કિસ્સા ઉનકી દિલજોઈ કે લિયે બયાન કરના તો બહોત અચ્છી બાત હૈ.

(૨) ઈસ આખરી ઔર દૂસરી રિવાયત મેં ચૂંકે ઉમ્મે ઝરઅ કે કિસ્સે કી તફસીલ હૈ, લિહાઝા ઈસ રિવાયત કા નામ "હદીષે ઉમ્મે ઝરઅ" પડ ગયા હૈ. મગર ઈસ પર એક એ'તેરાઝ યે હોતા હૈ કે ઉસમેં તો ઔરતોંને અપને ખાવિન્દોં કે ઐબ બયાન કિયે થે, ઔર યે તો સરાસર ગીબત હૈ, ફિર હુઝૂરે પાકﷺને કૈસે સુન લિયે? ઉસકા આસાન સા જવાબ યે હૈ કે કિસી ઐસે અન્જાન શખ્સ કે હાલાત કો બયાન કરના જિસકો લોગ ન જાનતે હો, યે ગીબત મેં દાખિલ નહીં.

(૩) ઈસ રિવાયત કે આખિર મેં હૈ કે હુઝૂરે પાકﷺ ને હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન(મેરી અમ્મી)આયશા રદિ.સે ફરમાયા કે મૈં તુમ્હારે લિયે ઐસા હું જૈસે અબૂ ઝરઅ, ઉમ્મે ઝરઅ કે લિયે,

મગર રિવાયતોં મેં યે ઈઝાફા(વધારો) ભી હૈ કે "મગર મેં તુજે તલાક ન દુંગા" હઝરત ઉમ્મુલ મુઅમિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ.ને અર્ઝ કિયાઃ હઝરત! મેરે માં–બાપ આપ પર કુર્બાન હોં! અબૂ ઝરઅ કી કયા હકીકત હૈ? આપ તો ઈસસે બહોત બળ્હ કર હૈં.!!

بَابُ مَا جَاءَ فِي نَوْمِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબઃ હુઝૂરે પાકﷺ કે સોને કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمٰنِ بْنُ مَهْدِيٍّ قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ يَزِيدَ، عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا أَخَذَ مَضْجَعَهُ وَضَعَ كَفَّهُ الْيُمْنَى تَحْتَ خَدِّهِ الْأَيْمَنِ، وَقَالَ: رَبِّ قِنِي عَذَابَكَ يَوْمَ تَبْعَثُ عِبَادَكَ.

તર્જમાઃ હઝરત બરાઅ બિન આઝિબ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ જબ આરામ ફરમાને કે લિયે બિસ્તર પર તશ્રીફ લે જાતે તો અપના દાયાં હાથ દાયેં રુખ્સાર(ગાલ) પર રખતે, ઔર યે દુઆ પળ્તેઃ رَبِّ قِنِي عَذَابَكَ يَوْمَ تَبْعَثُ عِبَادَكَ.

તર્જમાઃ એ મેરે રબ! મુજે અપને અઝાબ સે બચા લેના, જબ અપને બંદો કો તુ ઉઠાએગા(યા'ની કયામત કો)

ઔર એક રિવાયત મેં "يَوْمَ تَجْمَعُ عِبَادَكَ" કે અલ્ફાઝ હૈં. યા'ની જિસ દિન તુ અપને બંદો કો જમા કરેગા. મતલબ દોનોં કા એક હી હૈ.

ઝુબ્દહઃ

(૧) ઈસ બાબત મેં દો ચીઝેં બયાન હુઈ હૈંઃ સોને કી દુઆએં, ઔર તરીકા. પેહલે સોને કી દુઆએં સારી પળ્હ લેં, ફિર તરીકા સમજેં. અલ્લાહ તઆલા અમલ કી તૌફીક ઈનાયત ફરમાએં.

હઝરત હુઝૈફહ રદિ. ફરમાતે હૈં કે જબ હુઝૂરે પાકﷺ બિસ્તર પર લેટતે તો યે દુઆ પળ્હતેઃ

اَللّٰهُمَّ بِاسْمِكَ اَمُوْتُ وَاَحْيٰى.

તર્જમા: એ અલ્લાહ! મૈં તેરે હી નામ કે સાથ મરતા હું, (યા'ની સોતા હું) ઔર તેરે હી નામ કે સાથ ઝિંદા હુંગા, (ઈસમેં સોને ઔર જાગને કો મૌત ઔર હયાત સે તશબીહ (ઉપમા) દી હે, કયૂંકે નીંદ કે દૌરાન ભી ઈન્સાન કે આ'ઝા(અંગો) મૌત કી તરહ હી મુઅતલ (બગૈર કામ કે) હો જાતે હૈં, ઈસી લીયે નીંદ કો "ઉખ્તુલ્ મૌત" યા'ની મૌત કી બહન કેહતે હૈં.)

ઔર જબ બૈદાર હોતે તો ફરમાતે થે:

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِىْ اَحْيَانَا بَعْدَ مَا اَمَاتَنَا وَاِلَيْهِ النُّشُوْرُ.

તર્જમા: તમામ તા'રીફેં ઉસ અલ્લાહ કે લિયે હી હૈં, જિસને હમેં મારને કે બાદ ફિર ઝિંદા કિયા(યા'ની સુલાને કે બાદ જગાયા) ઔર ઉસી કી તરફ હમકો લૌટ કર જાના હે.

હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ જબ રાત કો બિસ્તર પર આરામ ફરમાને લગતે તો દોનોં હાથોં કો (દુઆ માંગને કે તરીકે પર)જમા ફરમાતે, ફિર તીન સૂરતેં "કુલ હુવલ્લાહુ અહદ" "કુલ અઉઝુબિ રબ્બિલ્ ફલક" કુલ અઉઝુબિ રબ્બિન્નાસ" પઢ કર હાથોં પર દમ કરતે. ફિર હસ્બે ઈસ્તિતાઅત(તાકત કે મુતાબિક) પૂરે જિસ્મ પર હાથોં કો ફૈરતે. શુરૂઆત સર સે ફરમાતે. ઔર યે અમલ તીન મરતબા દોહરાતે થે.

ઝુબ્દહ:

ઈસકે અલાવહ સૂરએ "અલીફ લામ મીમ સજદહ" ઔર સૂરએ "તબારકલ્લઝી" કા હમેશા પઢના ઔર આયતુલ કુર્સી, સૂરએ બકરહ ઔર સૂરએ વાકિઆ કા પઢના ભી સાબિત હે.

એક રિવાયત મેં યે ભી હે કે જો શખ્સ સોતે વકત કુર્આને કરીમ કી એક સૂરત પઢ કર સો જાતા હે, તો એક ફરિશ્તા ઉસકી હિફાઝત પર ઉસકે જાગને તક મુકર્રર હો જાતા હે.

હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ જબ અપને બિસ્તર પર તશરીફ લાતે, તો યે દુઆ પઢતે:

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِىْ اَطْعَمَنَا وَسَقَانَا وَكَفَانَا وَآوَانَا، فَكَمْ مِّمَّنْ لَّا كَافِىَ لَهُ وَلَا مُؤْوِىَ.

તર્જમા: તમામ તા'રીફેં અલ્લાહ તઆલા હી કે લિયે હી હૈં, જિસને હમકો ખિલાયા, પિલાયા, ઔર હમારી ઝરૂરતોં કે લિયે કાફી હો ગયા, ઔર હમકો ઠિકાના અતા ફરમાયા. કયૂંકે કિતને લોગ ઐસે હૈં જિનકો ન કોઈ કિફાયત કરનેવાલા હૈ, ઔર ન હી ઠિકાના દેનેવાલા.

સોને કા તરીકા : યે હૈ કે અપને દાયેં હાથ કો દાયેં ગાલ કે નીચે રખ કર દાયીં જાનિબ કો લેટ જાએં, અગર મુમ્કિન હો તો કિબ્લે કી તરફ ચેહરા કર લેં, દાયીં કરવટ પર સોના મુસ્તહબ હૈ. ઈસ લિયે કે યે હુઝૂરે પાક ﷺ કા હમેશા કા મા'મૂલ થા. ઈસમેં ખાસ હિકમત યે હૈ કે આદમી કા દિલ બાયીં જાનિબ હૈ, તો દાયીં કરવટ પર સોને સે આદમી કા દિલ ઉપર રેહતા હૈ, ઔર ગેહરી નીંદ નહીં હોતી. આદમી ચોકન્ના સોતા હૈ, ઔર બાયીં કરવટ લેને મેં નુકસાન યે હૈ કે જબ દિલ નીચે કી જાનિબ હોગા તો પૂરે બદન કા ઝોર ઉસ પર પડેગા, ઔર બદન કા મવાદ ઉસ પર અસર કરેગા.

ચૂંકે દિલ આઝાએ રઈસા (અગત્યના અંગો) મેં સે એક અહમ ઉઝવ (અંગ) હૈ, ઈસ લિયે ઉસ પર મવાદ કા થોડા સા અસર ભી બહોત સી બિમારીઓં કા સબબ બન જાતા હૈ. હઝરત અબૂ ઉબાદહ રદિ. ફરમાતે હૈં કે દાયીં કરવટ પર હુઝૂરે પાક ﷺ કે સોને કા મા'મૂલ ઉસ વકત થા જબ વકત ઝયાદહ હોતા, ઔર અગર કભી વકત કમ હોતા તો હાથ પર ટેક લગા કર હી થોડી દેર આરામ ફરમા લેતે થે.

بَابُ مَا جَاءَ فِي عِبَادَةِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબઃ હુઝૂરે પાકﷺ કી ઈબાદત કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، وَبِشْرُ بْنُ مُعَاذٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ زِيَادِ بْنِ عِلَاقَةَ، عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ قَالَ: صَلَّى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى انْتَفَخَتْ قَدَمَاهُ فَقِيلَ لَهُ: أَتَتَكَلَّفُ هٰذَا وَقَدْ غَفَرَ اللّٰهُ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ؟ قَالَ: أَفَلَا أَكُونَ عَبْدًا شَكُورًا.

તર્જમાઃ હઝરત મુગૈરહ બિન શુઅબહ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺને ઈસ કદર લંબી નફલ નમાઝ પળ્હી કે આપકે કદમ મુબારક મેં વરમ(સોજા)આ ગયા. આપસે સહાબા રદિ.ને અર્ઝ કિયાઃ હઝરત! આપ ઈસ કદર તકલીફ ઉઠાતે હૈં, ઔર મશક્કત બરદાશ્ત ફરમાતે હૈં, હાલાંકે અલ્લાહ તઆલાને આપકી અગલી પિછલી લગ્ઝિશેં તો માફ ફરમા દી હૈં. હુઝૂરે પાકﷺને ફરમાયાઃ (કે જબ અલ્લાહ તઆલાને મુજ પર ઈતના બડા એહસાન ફરમાયા હૈ) તો કયા મેં ઉસકા શુક્રગુઝાર બંદા ન બનું?

હઝરત અસ્વદ બિન યઝીદ ફરમાતે હૈં કે મેંને ઉમ્મુલ મુઅ્મિનીન અમ્મી આયશા રદિ.સે હુઝૂરે પાકﷺ કી રાત કી નમાઝ કે મુતઅલ્લિક પૂછા કે રાત કો હુઝૂરે પાકﷺ કા કયા મા'મૂલ થા? તો (મેરી અમ્મી) હઝરત આયશા રદિ.ને ફરમાયાઃ આપ રાત કે પેહલે હિસ્સે મેં સો જાતે, ફિર કયામ ફરમાતે થે, ઉસકે બાદ જબ સેહરી કા વકત કરીબ હોતા તો વિત્ર અદા ફરમાતે, ફિર આપ અપને બિસ્તર પર તશરીફ લે આતે, ફિર અગર આપકો રગ્બત હોતી તો અપની એહલિયા કે સાથ સોહબત ફરમાતે, ફિર જબ અઝાન હોતી તો આપ તેઝી સે ઉઠતે, અગર આપ જનાબત કી હાલત મેં હોતે તો

ગુસ્લ ફરમાતે, વરના સિર્ફ વુઝૂ ફરમા લેતે.

ઝુબ્દહ:

તબીબોં કે નઝદીક ભી સોહબત કા બેહતરીન વકત અખીરી રાત હૈ, કયૂંકે યે એઅતેદાલ કા વકત હૈ, અવ્વલ વકત મેં પેટ ભરા હુવા હોતા હૈ, ઔર ઐસી હાલત મેં સોહબત નુકસાન દેહ હોતી હૈ, ઔર ભૂખ કી હાલત મેં ઔર ઝયાદહ નુકસાન કરતી હૈ, અખીર શબ કા વકત ઈસ લિહાઝ સે ભી બેહતર હોતા હૈ કે ઈસમેં ખાવિન્દ ઔર બીવી દોનોં કી તબીઅત મેં સો કર ઉઠને કે બાદ ખૂબ ચુસ્તી હોતી હૈ.

લેકિન યે સબ તબીબી મસ્લિહતેં ઔર હિકમતેં હૈં, શરઈ તોર પર હર વકત જાઈઝ હૈ, હુઝૂરે પાકﷺ સે ભી અવ્વલ રાત ઔર દિન કે મુખ્તલિફ વકતોં મેં ભી સોહબત કરના સાબિત હૈ, અલબત્તા ઉલમાને લિખા હૈ કે નમાઝ કે ઐન વકત પર અગર હમલ ઠહેર જાએ, તો અવલાદ વાલિદૈન કી નાફરમાન હોતી હૈ.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ هِشَامٍ يَعْنِي ابْنَ حَسَّانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا قَامَ أَحَدُكُمْ مِنَ اللَّيْلِ فَلْيَفْتَتِحْ صَلَاتَهُ بِرَكْعَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ.

તર્જમા: હઝરત અબૂ હુરૈરહ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺને ફરમાયા: જબ રાત કો તહજ્જુદ કે લિયે ઉઠો તો પેહલે દો મુખ્તસર રકાતેં પળ્હ લિયા કરો.

ઝુબ્દહ:

ઈસસે મુરાદ તહિય્યતુલ વુઝૂ કી દો રકાતેં હૈં, જિનકે અદા કરને સે નીંદ કા ગલબહ દૂર હો કર બદન મેં ચુસ્તી આ જાએગી, ફિર ઉસકે બાદ મા'મૂલ કે મુતાબિક તહજ્જુદ કી નમાઝ ચાર, આઠ, બારહ રકાત તૌફીક કે મુતાબિક અદા કરેં.

હુઝૂરે પાકﷺ કા આમ મા'મૂલ દો રકાત તહિય્યતુલ વુઝૂ, આઠ રકાત તહજ્જુદ ઔર તીન રકાત વિત્ર પળ્હને કા થા, મગર યે ઐસા ખાસ મુતઅય્યન ન થા કે કોઈ કમી ઝયાદતી ન હો, બલ્કે મુખ્તલિફ વકતોં મેં મુખ્તલિફ રકાતેં ભી મન્કૂલ હૈં.

મષલન્ હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ રદિ. કી રિવાયત મેં હે કે આપ તેરહ રકા'ત પળ્હતે થે, હઝરત ઉમ્મુલ મુઅમિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. કી એક રિવાયત મેં હે કે હુઝૂરે પાકﷺ કા મા'મૂલ રમઝાન ઔર ગેરે રમઝાન મેં ગ્યારહ રકા'તેં પળ્હને કા થા. આઠ રકા'ત તહજ્જુદ ઔર તીન રકા'ત વિત્ર.

હઝરત ઉમ્મુલ મુઅમિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. હી કી એક રિવાયત હે કે હુઝૂરે પાકﷺ રાત કો દો રકા'ત પળ્હતે થે. એક રિવાયત કી તશ્રીહ કે મુતાબિક છે(૬) રકાત તહજ્જુદ ઔર તીન રકા'ત પળ્હતે થે. યા'ની છે (૬) રકાત તહજ્જુદ ઔર તીન રકાત વિત્ર.

હઝરત ઉમ્મુલ મુઅમિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. હી કી એક રિવાયત મેં હે કે અગર કિસી ઉઝ્ર કી વજહ સે હુઝૂરે પાક ﷺ રાત કો તહજ્જુદ અદા ન ફરમા સકતે, તો દિન કો બારહ રકા'તેં અદા ફરમાતે થે. નીઝ મુખ્તલિફ રિવાયતોં સે દો રકા'ત તહજ્જુદ ઔર તીન રકા'ત વિત્ર, ચાર રકા'ત તહજ્જુદ ઔર તીન રકા'ત વિત્ર, છે(૬) રકાત તહજ્જુદ ઔર તીન રકાત વિત્ર, આઠ રકાત તહજ્જુદ ઔર તીન રકા'ત વિત્ર, દસ રકા'ત તહજ્જુદ ઔર તીન રકાત વિત્ર ભી સાબિત હે.

ઝુબ્દહ:

વિત્રોં કી અદાયગી મેં હનફિયોં કા મઝહબ યે હે કે તીન વિત્ર એક સલામ કે સાથ અદા કરની ચાહિયે, જબકે હઝરત ઈમામ શાફઈ રહ. કે નઝદીક તીન વિત્ર દો સલામોં કે સાથ અદા કરની ચાહિયે.

ઈમામ માલિક રહ. દોનોં તરીકોં સે ઈજાઝત દેતે હૈં, ઈસ લિયે હમ તો ઈમામ અહનાફ કે પાબંદ હૈં, અલબત્તા ઈસ મસ્અલે મેં ઝઘડના નહી ચાહિયે, ચૂંકે દૂસરા મસ્લક ભી ઈમામોં કા હૈ, ઔર બાઝ રિવાયતોં મેં વિત્રોં કે બાદ ભી દો રકાત બેઠ કર અદા ફરમાને કા ઝિક્ર આયા હૈ. ઈસ હિસાબ સે તો હુઝૂરે પાકﷺ સે ૧૭ રકાતે સાબિત હો ગઈ, દો રકાત તહિય્યતુલ વુઝૂ, આઠ રકાત તહજ્જુદ, તીન રકાત વિત્ર, દો રકાત બેઠ કર નફલ ઔર દો રકાત ફજર કી સુન્નતેં.

હદીષ: હઝરત હુઝૈફહ બિન યમાન રદિ. ફરમાતે હૈં કે મૈંને એક રાત હુઝૂરે પાકﷺ કે સાથ નમાઝ પળ્હી, જબ હુઝૂરે પાક ﷺ નમાઝ મેં દાખિલ હુએ, તો આપને "اَللّٰهُ اَكْبَرُ ذُو الْمَلَكُوْتِ وَالْجَبَرُوْتِ وَالْكِبْرِيَاءِ وَالْعَظَمَةِ" ફરમાયા. ફિર આપને સૂરએ બકરહ તિલાવત ફરમાઈ, ફિર રુકૂઅ કિયામ કે બરાબર ફરમાયા, ઉસમેં "سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيْمِ سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيْمِ" હી કેહતે રહે, ફિર આપને સર ઉઠાયા, ઔર કયામ ભી રુકૂઅ કે બરાબર ફરમાયા, ઔર ઉસમેં "لِرَبِّيَ الْحَمْدُ لِرَبِّيَ الْحَمْدُ" હી પળ્હતે રહે. ફિર રુકૂઅ કે બરાબર સજદહ ફરમાયા ઉસમેં આપ "سُبْحَانَ رَبِّيَ الْاَعْلٰى سُبْحَانَ رَبِّيَ الْاَعْلٰى" પળ્હતે રહે, ફિર આપને સર મુબારક ઉઠાયા, ઔર દો સજદોં કે દરમિયાન ભી સજદે કી મિકદાર કે બરાબર બેઠે રહે, ઉસમેં "رَبِّ اغْفِرْلِيْ رَبِّ اغْفِرْلِيْ" પળ્હતે રહે, ઈસી તરહ આપને ઉનમેં સૂરએ બકરહ, આલે ઈમરાન, સૂરએ નિસાઅ, સૂરએ માઈદહ યા સૂરએ અન્આમ કી તિલાવત ફરમાઈ.

હદીષ: હઝરત ઉમ્મુલ મુઅમિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. કી રિવાયત હૈ કે એક રાત હુઝૂરે પાકﷺ તહજ્જુદ કી નમાઝ મેં એક હી આયત બાર બાર તિલાવત ફરમાતે રહે. ઈસ રિવાયત મેં ઉસ આયત કા ઝિક્ર નહીં, મગર દૂસરી રિવાયત મેં હૈ કે વો આયત સૂરએ માઈદહ કે યે હૈ:

إِنْ تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ

الْحَكِيمُ۔(سورۃالمائدۃ:118)

અગર તુ ઉનકો સઝા દે તો યે તેરે બંદે હૈં, ઔર અગર તુ ઉનકો માફ ફરમા દે, તો બેશક તુ ગાલિબ હે, હિકમતવાલા હે.

હદીષ: હઝરત ઉમ્મુલ મુઅમિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ વફાત કે કરીબ અકષર નવાફિલ બૈઠ કર પળ્હતે થે.

ઝુબ્દહ:

આમ ઉમ્મતિયોં કો બૈઠ કર નફલ નમાઝ પળ્હને કા આધા સવાબ મિલતા હે, લેકિન હુઝૂરે પાકﷺ કો બૈઠ કર નમાઝ પળ્હને કા ભી ઈતના હી સવાબ મિલતા હે, જિતના કે આપકો ખડે હોકર નફલ પળ્હને કા સવાબ મિલતા હે. બૈઠ કર હુઝૂરે પાકﷺ કા નફલેં પળ્હના કમઝોરી કી વજહ સે હોતા થા, યા ઉમ્મત કો યે તાલીમ દેને કે લિયે કે બૈઠ કર પળ્હના ભી જાઈઝ હે. નમાઝ કે લિયે તાકત સે ઝયાદહ મશક્કત બરદાશ્ત કરને કી ઝરૂરત નહીં હે. અગર બુળ્હાપે યા કિસી ઔર મજબૂરી કી વજહ સે આદમી ઝયાદહ દેર ખડા નહીં હો સકતા, તો બૈઠ કર ભી નમાઝ પળ્હ સકતા હે, મગર નફલ નમાઝ બગૈર કિસી ઉઝ્ર કે ભી બૈઠ કર પળ્હ સકતા હે, બલ્કે બેઠા હુઆ દરમિયાન મેં ખડા હો સકતા હે, ઔર ખડા હુઆ દરમિયાન મેં બૈઠ કર નફલ નમાઝ મુકમ્મલ કર સકતા હે.

હદીષ: હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર રદિ. ફરમાતે હૈં કે મૈંને હુઝૂરે પાકﷺ કે સાથ દો રકાત ઝોહર સે પેહલે, દો રકાત ઝોહર કે બાદ, દો મગ્રિબ કે બાદ અપને ઘર મેં, ઔર દો રકાત ઈશા કે બાદ ભી અપને ઘર મેં પળ્હી હૈં.

ઝુબ્દહ:

દિન રાત મેં ફરાઈઝ કે અલાવહ બારહ રકાત સુન્નતે મુઅક્કિદહ હૈં, દો રકા'ત ફજર કી નમાઝ સે પેહલે, દો રકાત ઝોહર

સે પેહલે, ઔર દો રકાત ઝોહર કે બાદ, દો રકાત મગ્રિબ કે બાદ, દો રકાત ઈશા કે બાદ. હુઝૂરે પાકﷺ કા ઈર્શાદ હૈ: જો શખ્સ દિન રાત મેં બારહ રકાત પાબંદી કે સાથ અદા કરે, હક તઆલા શાનહૂ ઉસકે લિયે જન્નત મેં ઘર બના દેતે હૈં.

શમાઈલે તિરમિઝી મેં હઝરત ઈબ્ને ઉમર રદિ. કી રિવાયત મેં અગરચે ઝોહર કી નમાઝ સે પેહલે દો રકાત કા ઝિક્ર હૈ, મગર હઝરત ઉમ્મુલ મુઅમિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા ઔર (મેરી અમ્મી) ઉમ્મે હબીબહ રદિ. કી રિવાયતેં ઔર હઝરત અલી રદિ. કી રિવાયત મેં ઝોહર કી નમાઝ સે પેહલે ચાર રકાત કા ઝિક્ર હૈ. ફજર કી સુન્નતોં કી બહોત તાકીદ આઈ હૈ હત્તાકે એક રિવાયત મેં હૈ કે અગર ચે તુમ્હેં ઘોડે રોંદ ડાલેં ફિર ભી ફજર કી સુન્નતેં હરગિઝ ન છોડો. ફજર કી દો સુન્નતેં હુઝૂરે પાકﷺ બહોત મુખ્તસર પળ્હા કરતે થે, ઔર ઉનમેં અકષર સૂરએ કાફિરૂન ઔર સૂરએ ઈખ્લાસ યા'ની "કુલ યા અય્યુહલ્ કાફિરૂન" ઔર "કુલ હુવલ્લાહુ અહદ" પળ્હા કરતે થે.

بَابُ صَلاَةِ الضُّحٰى

બાબઃ હુઝૂરે પાકﷺ કી ચાશ્ત કી નમાઝ કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا مَحْمُودُ بْنُ غَيْلاَنَ قَالَ : حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ الطَّيَالِسِيُّ قَالَ : حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ يَزِيدَ الرِّشْكِ قَالَ : سَمِعْتُ مُعَاذَةَ، قَالَتْ : قُلْتُ لِعَائِشَةَ : أَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي الضُّحٰى ؟ قَالَتْ : نَعَمْ ، أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ وَيَزِيدُ مَا شَاءَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ.

તર્જમાઃ હઝરત મુઆઝહ રદિ. ફરમાતી હૈં કે મૈંને ઉમ્મુલ મુઅમિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. સે પૂછાઃ કયા હુઝૂરે પાક ﷺ ચાશ્ત કી નમાઝ પઢ્હા કરતે થે? ઉન્હોંને જવાબ દિયાઃ હાં! આપ ચાર રકાત અદા ફરમાતે થે, ઔર કભી આપ ઈસસે ભી ઝયાદહ જિતની રકાત ખુદા ચાહતા, પઢ્હ લિયા કરતે થે.

હદીષઃ હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ ચાશ્ત કી છે(૬) રકાત પઢ્હા કરતે થે.

હદીષઃ હઝરત ઉમ્મે હાની રદિ. ફરમાતી હૈં કે ફત્હે મકકા કે દિન હુઝૂરે પાકﷺ મેરે ઘર તશરીફ લાયે, ઔર આપને ગુસલ ફરમા કર આઠ રકાત નમાઝ અદા ફરમાઈ. મૈંને ઉન આઠ રકાત કે અલાવહ આપકો કભી ઈતની મુખ્તસર નમાઝ પતઢ્હતે હુએ નહીં દેખા, લેકિન ઈસ ઈખ્તિસાર કે બાવજૂદ આપ રુકૂઅ ઔર સજદે નિહાયત એહતેમામ સે પૂરે ફરમા રહે થે.

ઝુબ્દહઃ

(૧) સૂરજ નિકલને કે બારહ પંદ્રહ મિનટ બાદ દો યા ચાર રકાત નમાઝ પઢ્હી જાતી હૈ, જિસકા નામ "નમાઝે ઈશ્રાક" હૈ, ઔર

સૂરજ નિકલને કે લગભગ દો ઢાઈ ઘંટે કે બાદ જો નમાઝ અદા કી જાતી હૈ ઉસકો "ચાશ્ત" યા "ઝુહા" કી નમાઝ કેહતે હૈં.

(૨) હદીષે પાક મેં આયા હૈ કે હુઝૂરે પાકﷺ ને ઈર્શાદ ફરમાયાઃ આદમી મેં તીનસો સાઠ જોડ હૈં, હર જોડ પર રોઝાના સદકા લાઝિમ હોતા હૈ, ઔર ચાશ્ત કી દો રકાત ઈન તીનસો સાઠ જોડોં કી તરફ સે સદકા હૈ.

(૩) ચાશ્ત કી કમ અઝ કમ દો રકાતેં ઔર ઝયાદહ સે ઝયાદહ બારહ રકાતેં સાબિત હૈં, મગર હુઝૂરે પાકﷺ અકષર આઠ રકાત હી પળ્હા કરતે થે.

بَابُ صَلَاةِ التَّطَوُّعِ فِي الْبَيْتِ

બાબ: હુઝૂરે પાકﷺ કા નફલેં ઘર મેં પઢને કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا عَبَّاسُ بْنُ الْعَنْبَرِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمٰنِ بْنُ مَهْدِيٍّ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ صَالِحٍ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ حَرَامِ بْنِ مُعَاوِيَةَ، عَنْ عَمِّهِ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الصَّلَاةِ فِي بَيْتِي وَالصَّلَاةِ فِي الْمَسْجِدِ قَالَ: قَدْ تَرَى مَا أَقْرَبَ بَيْتِي مِنَ الْمَسْجِدِ، فَلَأَنْ أُصَلِّيَ فِي بَيْتِي أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أُصَلِّيَ فِي الْمَسْجِدِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ صَلَاةً مَكْتُوبَةً.

તર્જમા: હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન સઅદ રદિ. ફરમાતે હૈં કે મૈંને હુઝૂરે પાકﷺ સે અર્ઝ કિયા: નફલ નમાઝ ઘર મેં પઢના અફઝલ હૈ યા મસ્જિદ મેં? તો હુઝૂરે પાકﷺને ફરમાયા: તુમ દેખતે હો કે મેરા ઘર મસ્જિદ સે કિતના કરીબ હૈ, ફિર ભી મુજે ઘર મેં નમાઝ પઢના ઝયાદહ પસંદ હૈ સિવાય ફર્ઝ નમાઝ કે.

ઝુબ્દહ:

(૧) નફલોં કા ઘર મેં પઢના અફઝલ હૈ તાકે ઘર મેં બરકત ઔર નૂરાનિય્યત હો, ઘર વાલોં કો નમાઝ કા શોક હો ઔર તરગીબ (શોક દિલાના) હો, બચ્ચે ભી નમાઝ સીખેં ઔર ઘર અલ્લાહ કી ઈબાદત સે આબાદ રહેં. હદીષે પાક મેં આતા હૈ કે હુઝૂરે પાકﷺને ફરમાયા કે ઘર કો કબ્રસ્તાન ન બનાઓ.

નીઝ ઘર મેં નમાઝ પઢને મેં ઈખ્ફા(છુપાના) હૈ, ઔર નફલ ઈબાદત મેં ભી અસલ ઈખ્ફા હૈ, યા'ની નફલ ઈબાદત કો છુપ કર

પઢના હી બેહતર હૈ. હર વો નમાઝ જિસમેં જમાઅત હોતી હૈ, ઉસકો મસ્જિદ મેં અદા કરના ચાહિયે અગર ચે વો ફર્ઝ ન હો, જૈસે તરાવીહ, ખુસૂફ કી નમાઝેં.

(૨) મગર એક બાત કા ખયાલ કરના ચાહિયે કે યે ફસાદ કા દોર હૈ, ઔર દીન સે બહોત લાપરવાહી હૈ, ઔર આ'ઝા(અંગો) મેં કમઝોરી કી વજહ સે વુઝૂ ભી ઝયાદહ દેર કાયમ નહીં રેહતા. ઈસ લિયે અગર કિસીકો યે ડર હો કે ઘર જા કર ઘરવાલોં મેં મશ્ગૂલ હો જાને કી વજહ સે સુન્નતેં, નફલેં ફોત હો જાને કા ખૌફ હો તો સુન્નતે મુઅક્કિદહ મસ્જિદ મેં હી અદા કરની ચાહિયે.

بَابُ مَا جَاءَ فِي صَوْمِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબઃ હુઝૂરે પાકﷺ કે રોઝે કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ : حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ شَقِيقٍ قَالَ : سَأَلْتُ عَائِشَةَ، عَنْ صِيَامِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . قَالَتْ : كَانَ يَصُومُ حَتَّى نَقُولَ قَدْ صَامَ . وَيُفْطِرُ حَتَّى نَقُولَ قَدْ أَفْطَرَ . قَالَتْ : وَمَا صَامَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَهْرًا كَامِلاً مُنْذُ قَدِمَ الْمَدِينَةَ إِلَّا رَمَضَانَ.

તર્જમાઃ હઝરત ઉમ્મુલ મુઅ્મિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ કભી ઈતને રોઝે રખતે થે કે હમારા ખયાલ હોતા કે અબ કભી રોઝે ન છોડેંગે ઔર ફિર આપ કભી ઈતને રોઝે છોડ દેતે કે હમારા ખયાલ હોતા કે આપ રોઝે કભી ભી ન રખેંગે. મદીના તય્યિબહ તશરીફ લાને કે બાદ આપને સિવાય રમઝાન કે કભી ભી મુકમ્મલ ઔર મુસલસલ એક મહીને કે રોઝે નહી રખ્ખે.

ઝુબ્દહ:

યે હુઝૂરે પાકﷺ કી આદત મુબારક થી, વરના બાઝ રિવાયતોં મેં આતા હૈ કે આપને શા'બાન કે મુકમ્મલ રોઝે રખ્ખે હૈં, મગર યે હમેશા કા મા'મૂલ ન થા, ઔર બાઝ મરતબા શા'બાન કે અકષર રોઝે રખતે થે. ઈસ વજહ સે બાઝ ને યે નકલ કર દિયા હૈ કે આપ શા'બાન કે મુકમ્મલ રોઝે રખતે થે.

حَدَّثَنَا الْقَاسِمُ بْنُ دِينَارٍ الْكُوفِيُّ قَالَ : حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللّٰهِ بْنُ مُوسَى، وَطَلْقُ بْنُ غَنَّامٍ، عَنْ شَيْبَانَ، عَنْ عَاصِمٍ، عَنْ زِرِّ بْنِ حُبَيْشٍ، عَنْ

عَبْدِ اللّٰهِ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصُومُ مِنْ غُرَّةِ كُلِّ شَهْرٍ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ وَقَلَّمَا كَانَ يُفْطِرُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ.

ઝુબ્દહ:

(૧) હુઝૂરે પાકﷺ હર મહીને મેં તીન રોઝે રખતે થે, મગર દિન મુતઅય્યન(નક્કી) ન થે, કભી શુરૂઅ મેં, કભી તેરહ, ચોદહ, પંદ્રહ કો, કભી એક મહીને મેં સનિચર, ઈતવાર, પીર કો ઔર દૂસરે મેં મંગલ, બૂધ, જુમેરાત કો રખતે થે.

(૨) હર મહીને મેં તીન રોઝોં કી તરગીબ(પ્રોત્સાહન) આઈ હૈ, કયૂંકે હર નેકી કા સવાબ દસ ગુના હોને કી વજહ સે તીન રોઝોં કા સવાબ એક મહીને કે રોઝોં કે બરાબર હોતા હૈ. લિહાઝા જો શખ્સ હર મહીને તીન રોઝે રખતા હૈ, ગોયા કે વો ઉમ્ર ભર કે રોઝે રખતા હૈ.

(૩) ઈસી તરહ હુઝૂરે પાકﷺ પીર ઔર જુમેરાત કે રોઝે કા એહતેમામ(પાબંદી) ફરમાતે થે, ઔર ઈસકી કઈ વજહેં(કારણ) હૈં:

(અ) યે દોનોં દિન આ'માલ કી પેશી કે દિન હૈં.

(બ) મુસ્લિમ શરીફ કી રિવાયત કે મુતાબિક હુઝૂરે પાકﷺ કા ઈર્શાદ હૈ કે મૈં પીર કે દિન પૈદા કિયા ગયા હું ઔર પીર કે દિન મુજ પર કુર્આન નાઝિલ હોના શુરૂઅ હુવા હૈ.

(صحیح مسلم: رقم الحدیث 2747)

(ક) એક હદીષ મેં આયા હૈ કે અલ્લાહ તઆલા હર પીર ઔર જુમેરાત કો હર મુસલમાન કી મગ્ફિરત ફરમા દેતે હૈં સિવાય ઉન દો શખ્સોં કે જિનમેં બોલ–ચાલ બંદ હો. (મુસ્નદે અહમદ)

(ખ) અરફહ કા રોઝા ભી સુન્નત હૈ. રિવાયત મેં આતા હૈ કે અરફહ કે રોઝે સે દો સાલ કે ગુનાહ માફ હો જાતે હૈં ઔર આશૂરહ કે રોઝે સે એક સાલ કે ગુનાહ માફ હો જાતે હૈં.

આશૂરહ યા'ની દસવીં મુહર્રમ કા રોઝા સુન્નત હૈ, મગર

ઉસકે સાથ નવીં યા ગ્યારહવીં કા રોઝા ભી રખના ચાહિયે, કયૂંકે યહૂદી દસ મુહર્રમ કા રોઝા રખતે થે, તો હુઝૂરે પાકﷺ ને ઈર્શાદ ફરમાયા કે યહૂદ કી મુખાલફત(વિરોધ) કરો, ઔર નવીં યા ગ્યારવીં કા રોઝા ભી રખ્ખા કરો.

એક રિવાયત મેં હૈ કે અગર મેં અગલે સાલ ઝિંદા રહા તો નવીં તારીખ કા રોઝા રખુંગા. ઈસ લિયે તન્હા(ફકત) સિર્ફ દસ મુહર્રમ કા રોઝા ન રખના ચાહિયે, બલ્કે બેહતર હૈ કે નવીં યા ગ્યારવીં તારીખ કા ઈઝાફા (વધારો) કરેં, તાકે દોનોં હદીષોં પર અમલ હો જાએ.

બાઝ હઝરાતને લિખા હૈ કે દસ મુર્હરમ કો હઝરત આદમ અ.સ. કી તૌબા કબૂલ હુઈ, હઝરત નૂહ અ.સ. કી કશ્તી કિનારે પર આઈ, હઝરત મૂસા અ.સ. કો ફિરઔન સે નજાત(છુટકારા) મિલી, હઝરત ઈસા અ.સ. કી વિલાદત હુઈ, ઔર ઈસી તારીખ કો આસમાન પર ઉઠાયે ગએ, હઝરત યૂનુસ અ.સ. કો મછલી કે પેટ સે નજાત મિલી, ઔર ઈસી દિન ઉમ્મત કા કુસૂર માફ હુવા, હઝરત યૂસુફ અ.સ. કો ઈસી દિન કુવેં સે નિકાલા ગયા, ઈસી દિન હઝરત અય્યૂબ અ.સ. કો બીમારી સે શિફા મિલી, હઝરત ઈદ્રીસ અ.સ. ઈસી દિન આસમાન પર ઉઠાયે ગએ, હઝરત ઈબ્રાહીમ અ.સ. કી ઈસી દિન પૈદાઈશ હુઈ, ઔર ઈસી દિન હઝરત સુલેમાન અ.સ. કો હુકૂમત અતા હુઈ.

(عمدة القاری: ج8ص233باب صیام یوم عاشوراء)

ઝુબ્દહ:

(૧) ઈસ બાબ કા ખુલાસા યે હૈ કે હુઝૂરે પાકﷺસે રમઝાન કે ફર્ઝ રોઝોં કે અલાવહ કષરત કે સાથ નફલી રોઝા રખના સાબિત હૈ, જૈસે શા'બાન કે અકષર રોઝે, હર મહીને મેં તીન રોઝે, હર પીર ઔર જુમેરાત કા રોઝા, જુમ્આ કે દિન કા રોઝા, અરફહ કા રોઝા,

આશૂરહ કા રોઝા વગૈરહ. ઈસી તરહ દૂસરે અંબિયાએ કિરામ અ.સ. કા મા'મૂલ રોઝે કે બારે મેં મુખ્તિલફ રહા હૈ. હઝરત નૂહ અ.સ. બારહ મહીને મુસલસલ રોઝે રખતે થે, હઝરત દાઉદ અ.સ. એક દિન રોઝા રખતે થે ઔર એક દિન ઈફતાર ફરમાતે થે, હઝરત ઈસા અ.સ. એક દિન રોઝા ઔર દો દિન ઈફતાર ફરમાતે થે.

(૨) રોઝે મેં સિહત કે એઅતેબાર સે ઔર ફાયદે ભી બહોત હૈં.

اَللّٰهُمَّ ارْزُقْنَا اتِّبَاعَهٗ عَلَيْهِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ

بَابُ مَا جَاءَ فِي قِرَاءَةِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાકﷺ કી કિરાઅત મુબારક કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ الْأُمَوِيُّ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ، قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُقَطِّعُ قِرَاءَتَهُ يَقُولُ: {اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ} ثُمَّ يَقِفُ، ثُمَّ يَقُولُ: {اَلرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ} ثُمَّ يَقِفُ، وَكَانَ يَقْرَأُ (مٰلِكِ يَوْمِ الدِّيْنِ)

તર્જમા: હઝરત ઉમ્મુલ મુઅ્મિનીન (મેરી અમ્મી) ઉમ્મે સલમહ રદિ. ફરમાતી હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ તિલાવત મેં હર આયત કો જુદા જુદા કરકે અલાહિદહ અલાહિદહ ઈસ તરહ પળ્હતે કે પેહલે ''اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ'' પળ્હતે, ફિર ઠહેરતે ઔર ''اَلرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ'' પળ્હતે, ફિર ઠહેરતે ઔર ''مٰلِكِ يَوْمِ الدِّيْنِ'' પળ્હતે.

હદીષ: હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબી કૈસ ફરમાતે હૈં કે મૈંને ઉમ્મુલ મુઅ્મિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. સે પૂછા કે હુઝૂરે પાકﷺ કભી (તહજ્જુદ કી નમાઝ મેં અકેલે) કુર્આન શરીફ આહિસ્તા આહિસ્તા પળ્હતે થે યા બુલંદ આવાઝ સે? ઉન્હોંને ફરમાયા: દોનોં તરહ સે, કભી આહિસ્તા કભી ઝોર સે. મૈંને કહા: અલ્લાહ તઆલા કા શુક્ર જિસને હર તરહ કી સહૂલત અતા ફરમાઈ હૈ.

હદીષ: હઝરત કતાદહ રદિ. ફરમાતે હૈં કે અલ્લાહ તઆલાને હર નબી કો હસીન સૂરત ઔર હસીન આવાઝ દે કર ભેજા ઔર હમારે નબી હુઝૂરે પાકﷺ ગાનેવાલોં કી તરહ આવાઝ બના બના કર નહી પળ્હતે થે.

હદીષ: હઝરત ઉમ્મે હાની રદિ. ફરમાતી હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ (હરમ યા'ની બૈતુલ્લાહ મેં) તિલાવત ફરમાતે ઔર મેં અપને ઘર કી છત પર સુન લેતી થી.

હદીષ: હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ કમરે મુબારક કે અંદર તિલાવત ફરમાતે ઔર સહન મેં બૈઠા હુઆ આદમી તિલાવત કો સુન લેતા થા.

ઝુબ્દહ:

(૧) હુઝૂરે પાક ﷺ કી કિરાઅત બિલ્કુલ વાઝેહ હોતી થી, જિસકા એક હરફ, એક એક લફ્ઝ ઔર એક એક જુમ્લા સાફ તોર પર સમજ આતા થા ઔર આપ ઠહેર ઠહેર કર તિલાવત ફરમાયા કરતે થે.

(૨) તહજ્જુદ કી નમાઝ મેં કુર્આન કો આહિસ્તા ઔર જહર (આવાઝ) કે સાથ દોનોં તરહ પઢના જાઈઝ હૈ. અગર દૂસરોં કો તરગીબ(પ્રોત્સાહન) દેના મકસદ હો, યા ઉંચા પઢને સે તબીઅત મેં ચુસ્તી પેદા હોતી હો તો ઉંચી આવાઝ કે સાથ પઢના મુસ્તહબ હૈ, ઔર અગર કિસીકો તકલીફ યા રિયાકારી(દિખલાવા) કા ડર હો તો આહિસ્તા આવાઝ સે પઢના મુસ્તહબ બલ્કે ઝરૂરી હૈ.

(૩) તરૂજીઅ કે સાથ કુર્આન મજીદ હરગિઝ ન પઢના ચાહિયે. તરૂજીઅ કા મા'ના હૈ આવાઝ કો બાર બાર લોટા કર ગાને કે તર્ઝ પર પઢના, ખાસ તોર પર ઈસ તરહ પઢના કે મદ, ગુન્ના વગૈરહ કા ખયાલ ન રહે, યે તો જાઈઝ હી નહીં.

بَابُ مَا جَاءَ فِي بُكَاءِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબઃ હુઝૂરે પાકﷺ કે રોને કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا سُوَيْدُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ الْمُبَارِكِ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ مُطَرِّفٍ وَهُوَ ابْنُ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ الشِّخِّيرِ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يُصَلِّي وَلِجَوْفِهِ أَزِيزٌ كَأَزِيزِ الْمِرْجَلِ مِنَ الْبُكَاءِ.

તર્જમાઃ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન શિખ્ખીર રદિ. ફરમાતે હૈં કે મૈં હુઝૂરે પાકﷺ કી ખિદમત મેં હાઝિર હુવા, આપ નમાઝ પળ્હ રહે થે, ઔર સીને મુબારક સે રોને કી વજહ સે ઐસી આવાઝ આ રહી થી જૈસી કે હાંડી કે ઉબલને કી આવાઝ હોતી હૈ.

હદીષઃ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસ્ઉદ રદિ. ફરમાતે હૈં કે એક મરતબા હુઝૂરે પાકﷺ ને મુજે ઈર્શાદ ફરમાયાઃ કુર્આન સુનાઓ! મૈંને અર્ઝ કિયા કે હઝરત! આપ પર કુર્આન નાઝિલ હોતા હૈ, મૈં આપકો કૈસે સુનાઉ? તો આપને ઈર્શાદ ફરમાયાઃ મૈં ચાહતા હું કે કિસી દૂસરે સે ભી કુર્આન પાક સુનું. ચુનાંચે મૈંને સૂરએ નિસાઅ પળ્હની શુરૂઅ કી ઔર જબ આયત "وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هٰؤُلَاءِ شَهِيدًا" (સૂરએ નિસાઅઃ૪૧)પર પહુંચા તો મૈંને હુઝૂરે પાકﷺ કે ચેહરે મુબારક કી તરફ દેખા, આપકી દોનોં આંખોં સે આંસૂ બેહ રહે થે.

હદીષઃ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ કે ઝમાનએ મુબારક મેં એક બાર સૂરજ ગહન હો ગયા, તો હુઝૂરે પાકﷺ નમાઝ કે લિયે ખડે હો ગયે, ઔર ઈતના લંબા કિયામ ફરમાયા કે ગોયા રુકૂઅ કા ઈરાદા હી નહી હૈ, (દૂસરી રિવાયત મેં હૈ કે સૂરએ બકરહ પળ્હી) ફિર આપને રુકૂઅ ઈતના

લંબા ફરમાયા ગોયા સર ઉઠાને કા ઈરાદા હી નહીં હૈ, ઔર ઈતની દેર ખડે રહે કે ગોયા સજદા કરને કા ઈરાદા હી નહીં હૈ. ફિર આપને ઈતના લંબા સજદા ફરમાયા ગોયા સર ઉઠાને કા ઈરાદા હી નહીં હૈ. ફિર આપને સર ઉઠાયા કે ગોયા દૂસરા સજદા કરને કા ઈરાદા હી નહીં હૈ.

આપ સખ્ત ગમ કી વજહ જોશ કે સાથ સાંસ લેતે ઔર રોતે થે, ઔર ફરમાતે થેઃ એ પરવરદિગાર! તૂને મેરે સાથ વા'દા કિયા થા કે મેરી મૌજૂદગી તક મેરી ઉમ્મત કો અઝાબ ન દેગા, ઔર તૂને યે વા'દા કિયા થા એ અલ્લાહ! કે જબ તક યે ઈસ્તિગ્ફાર કરતે રહેંગે મૈં ઉનકો અઝાબ ન દુંગા, અબ હમ ઈસ્તિગ્ફાર કરતે હૈં. ફિર જબ આપ દો રકા'ત નમાઝ સે ફારિગ હો ગયે તો સૂરજ નિકલ આયા. ફિર હુઝૂરે પાકﷺ ખડે હુએ, અલ્લાહ કી હમ્દો ષના બયાન ફરમાઈ, ફિર ફરમાયાઃ બેશક સૂરજ ઔર ચાંદ અલ્લાહ તઆલા કી નિશાનિયોં મેં સે દો નિશાનિયાં હૈં, ઉનકો કિસીકી મૌત યા પૈદાઈશ કી વજહ સે ગ્રહન નહીં લગતા. લિહાઝા જબ સૂરજ ગ્રિહન યા ચાંદ ગ્રિહન હો જાએ તો અલ્લાહ તઆલા હી કી તરફ મુતવજ્જેહ હો જાઓ.

ઝુબ્દહઃ

(૧) યે વાકિઆ અકષર મુહદ્દિષીન કે નઝદીક સ.હિ.૧૦ કા હૈ. જાહિલિય્યત કે ઝમાને મેં યે બાત મશહૂર થી કે સૂરજ ઔર ચાંદ કો ગ્રિહન કિસી બડી શખ્સિયત કી મૌત યા પૈદાઈશ કી વજહ સે હો જાતા હૈ. ઈત્તિફાક સે જિસ ઝમાને મેં સૂરજ ગ્રિહન હુઆ તો હુઝૂરે પાકﷺ કે સાહબઝાદે હઝરત ઈબ્રાહીમ કા ઈન્તિકાલ ભી ઉસી ઝમાને મેં હુવા થા. ઈસ લિયે હુઝૂરે પાકﷺ ને ઈસ બાતિલ ખયાલ કી તરદીદ(રદ કરના) ફરમાઈ.

હદીષઃ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે

હુઝૂરે પાકﷺ કી એક સાહબઝાદી દમ તોડ રહી થી (યા'ની વફાત કા વકત કરીબ થા) તો આપને ઉસકો અપની ગોદ મેં ઉઠા લિયા, ઔર અપને સાથ હી રખ લિયા. વો હુઝૂરે પાકﷺ કે સામને હી વફાત પા ગઈ. હુઝૂરે પાકﷺ કી આઝાદ કી હુઈ બાંદી હઝરત ઉમ્મે અય્મન રદિ. ચિલ્લા કર રોને લગી, તો હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયાઃ તુમ અલ્લાહ કે રસૂલ કી મૌજૂદગી મેં (ઈસ તરહ) રો રહી હો?

બાંદીને અર્ઝ કિયાઃ હુઝૂર! આપ ભી તો રો રહે હૈં? આપને ફરમાયાઃ (યે રોના મમ્નૂઅ નહીં) બલ્કે યે તો અલ્લાહ કી રહમત હૈ (કે બંદે કે દિલ કો નરમ ફરમાવેં, કયૂંકે આપકે આંસૂ જારી થે, મગર ઝોરદાર આવાઝ સે નહીં રો રહે થે) બેશક મો'મિન બંદા હર હાલ મેં ખૈર હી મેં હોતા હૈ, હત્તાકે ખુદ ઉસકી જાન ઉસકે જિસ્મ સે નિકલ રહી હોતી હૈ, તબ ભી વો ઈસ હાલ મેં અલ્લાહ તઆલા કી હમ્દ ઔર તા'રીફ હી કરતા હૈ.

ઝુબ્દહ:

(૧)મુહદ્દિષીન ઔર મુઅર્રિખીન(ઈતિહાસકારો)કી તહકીક (શંસોધન) યે હૈ કે હુઝૂરે પાકﷺ કી હયાતે મુબારકા મેં આપકી કિસી સાહબઝાદી યા નવાસી કા બચપન મેં ઈન્તિકાલ નહીં હુવા, બલ્કે આપકે દો નવાસે ઐસે હૈં જો બચપન મેં વફાત પા ગએ થે, ઉનમેં સે એક હઝરત રુકય્યા રદિ. કા બેટા અબ્દુલ્લાહ બિન ઉસ્માન થા, દૂસરા હઝરત ફાતિમા રદિ. કા બેટા મુહસિન થા. ઈસ લિયે રાવી કો ગલતી લગ ગઈ હૈ. હદીષ કે અલ્ફાઝ "بنت له" (યા'ની આપકી બેટી) નહીં બલ્કે "ابن بنت له" (યા'ની આપકા નવાસા) હૈં.

તર્જમાઃ હઝરત ઉમ્મુલ મુઅ્મિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે હઝરત ઉસ્માન બિન મઝ્ઉન રદિ. કા જબ ઈન્તિકાલ હુવા તો હુઝૂરે પાકﷺ ને ઉનકી પેશાની કો બોસા દિયા, ઉસ વકત આપકી મુબારક આંખો સે આંસૂ બેહ રહે થે.

ઝુબ્દહ:

હઝરત ઉસ્માન બિન મઝ્ઉન રદિ. હુઝૂરે પાકﷺ કે દૂધ શરીક ભાઈ થે, બડે પરહેઝગાર ઔર ઈબાદતગુઝાર થે. હુઝૂરે પાક ﷺકે સાથ મક્કા સે મદીના હિજરત કી, જબ શરાબ હલાલ થી, તબ ભી ન પીતે થે. મુહાજિરીન સહાબા રદિ. મેં સબસે પેહલે ઈન્તિકાલ હુવા. આપ સ.હિ. ૨ મેં ઈન્તિકાલ હુવા. જન્નતુલ બકીઅ મેં દફન હુએ. ઉનકી કબર પર હુઝૂરે પાકﷺને પેહચાન કે તોર પર એક કાલા પથ્થર ભી રખ દિયા થા.

ઝુબ્દહ:

આદમી કઈ વજહ સે રોતા હૈ, રહમત વ મહેરબાની કી વજહ સે, મુહબ્બત ઔર શોક કી વજહ સે, ખૌફ કી વજહ સે, ઝયાદહ ખુશી કી વજહ સે, દર્દ ઔર તકલીફ કી વજહ સે, કિસી સદમે ઔર રંજ કી વજહ સે, કિસીકે ઝુલ્મ કી વજહ સે, ગુનાહોં પર નદામત ઔર તૌબા કી વજહ સે, અલ્લાહ તઆલા કે ખૌફ ઔર મુહબ્બત કી વજહ સે ઔર અલ્લાહ તઆલા સે મુલાકાત કે શોક કી વજહ સે રોના તો બહોત હી પસંદીદા બાત હૈ. અલબત્તા નિફાક, દિખલાવે ઔર રિયાકારી કા રોના ઔર મય્યિત પર નોહા યા'ની મય્યિત કી ખૂબિયોં વગૈરહ કા તઝકિરહ કરકે બુલંદ આવાઝ સે માતમ કરના, ઔર બે સબ્રી કા રોના યે જાઈઝ નહીં હૈ.

ઔર હુઝૂરે પાકﷺ ઉમ્મત પર શફકત ઔર રહમત કી વજહ સે યા અલ્લાહ તઆલા કે ખૌફ ઔર મુહબ્બત કી વજહ સે, યા અલ્લાહ તઆલા કી મુલાકાત કે શોક મેં અકષર રોયા કરતે થે. અલ્લાહ કરીમ હમેં ભી હુઝૂરે પાકﷺ કી ઈત્તિબાઅ નસીબ ફરમાએ. આમીન...

بَابُ مَا جَاءَ فِي فِرَاشِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબઃ હુઝૂરે પાકﷺ કે બિસ્તર મુબારક કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ قَالَ : حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ : إِنَّمَا كَانَ فِرَاشُ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الَّذِي يَنَامُ عَلَيْهِ مِنْ أَدَمٍ حَشْوُهُ لِيفٌ.

તર્જમાઃ હઝરત ઉમ્મુલ મુઅ્મિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ કા બિસ્તર મુબારક જિસ પર આપ સોયા કરતે થે, ચમડે કા બના હુવા થા જિસમેં ખજૂર કે પત્તે કૂટ કર ભરે હુએ થે.

હદીષઃ હઝરત ઉમ્મુલ મુઅ્મિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. સે કિસીને પૂછા કે હુઝૂરે પાકﷺ કા બિસ્તર મુબારક કૈસા થા જિસ પર તુમ્હારે ઘર પર આરામ ફરમાતે થે? તો ઉન્હોંને ફરમાયા કે ટાટ કા થા, જિસકો હમ દોહરા કરકે બિછાતે થે, ઔર હુઝૂરે પાકﷺ ઉસ પર સો જાયા કરતે થે. એક રાત મુજે ખયાલ આયા કે ઉસકો ચોહરા કરકે બિછા દિયા જાએ, તો યે ઝયાદહ નરમ ઔર આરામ દેહ હો જાએગા, ચુનાંચે મૈંને ચોહરા કરકે બિછા દિયા.

જબ સુબહ હુઈ તો હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયાઃ રાત કો મેરે લિયે કયા બિછાયા થા? મૈંને અર્ઝ કિયા કે વો આપકા બિસ્તર મુબારક થા, બસ! ઉસીકો ચોહરા કર દિયા થા કે ઝયાદહ નરમ હો જાએ. તો આપને ફરમાયાઃ ઉસકો પેહલી હાલત હી પર રેહને દો, કયૂંકે ઉસકી નરમીને રાત કો મુજે તહજ્જુદ સે રોક દિયા.

ઝુબ્દહ:

હુઝૂરે પાકﷺ કા બિસ્તર મુબારક કભી ચમડે કા હોતા થા, જિસમેં ખજૂર કી છાલ કો કૂટ કર ભર દિયા જાતા થા, કભી ટાટ કા હોતા ઔર કભી બોરિયા કા હોતા. યે હુઝૂરે પાકﷺ કી સાદગી ઔર કનાઅત થી કે આપને નરમ બિસ્તર કે બજાએ આમ સાદા સા ગદ્દા હી પસંદ ફરમાયા, વરના સહાબએ કિરામ રદિ.ને બડે ઈસ્રાર કે સાથ કઈ મરતબા પેશકશ ભી ફરમાઈ, બલ્કે એક સહાબિય્યહ રદિ. બિસ્તર બના કર ભી લાઈ, મગર હુઝૂરે પાકﷺ ને વાપસ ફરમા દિયા. આપ અકષર યે ફરમાયા કરતે થે કે મેરી મિષાલ તો રાસ્તે પર ગુઝરનેવાલે મુસાફિર કી તરહ હૈ, જો થોડી દેર કે લિયે દરખ્ત કે નીચે બેઠા ઔર ફિર ચલ દિયા.

આજ હમ અપની હાલત કો દેખેં તો અપને ઈમાન પર ભી શક હોને લગતા હૈ. અલ્લાહ તઆલા હમ પર રહમ ફરમાએ આમીન...

بَابُ مَا جَاءَ فِي تَوَاضُعِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબઃ હુઝૂરે પાક ﷺ કી આજિઝી ઔર ઈન્કિસારી (નમ્રતા) કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ وَكِيعٍ قَالَ : حَدَّثَنَا جُمَيْعُ بْنُ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْعِجْلِيُّ قَالَ : أَنْبَأَنَا رَجُلٌ مِنْ بَنِي تَمِيمٍ مِنْ وُلْدِ أَبِي هَالَةَ زَوْجِ خَدِيجَةَ يُكَنَّى أَبَا عَبْدِ اللّٰهِ ، عَنِ ابْنٍ لِأَبِي هَالَةَ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ قَالَ : سَأَلْتُ خَالِي هِنْدَ بْنَ أَبِي هَالَةَ ، وَكَانَ وَصَّافًا عَنْ حِلْيَةِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَأَنَا أَشْتَهِي أَنْ يَصِفَ لِي مِنْهَا شَيْئًا ، فَقَالَ : كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَخْمًا مُفَخَّمًا ، يَتَلَأْلَأُ وَجْهُهُ تَلَأْلُؤَ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ فَذَكَرَ الْحَدِيثَ بِطُولِهِ قَالَ الْحَسَنُ : فَكَتَمْتُهَا الْحُسَيْنَ زَمَانًا ، ثُمَّ حَدَّثْتُهُ فَوَجَدْتُهُ قَدْ سَبَقَنِي إِلَيْهِ . فَسَأَلَهُ عَمَّا سَأَلْتُهُ عَنْهُ وَوَجَدْتُهُ قَدْ سَأَلَ أَبَاهَا عَنْ مَدْخَلِهِ وَمَخْرَجِهِ وَشَكْلِهِ فَلَمْ يَدَعْ مِنْهُ شَيْئًا .

قَالَ الْحُسَيْنُ : فَسَأَلْتُ أَبِي ، عَنْ دُخُولِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ : كَانَ إِذَا أَوَى إِلَى مَنْزِلِهِ جَزَّأَ دُخُولَهُ ثَلَاثَةَ أَجْزَاءٍ ، جُزْءًا لِلّٰهِ ، وَجُزْءًا لِأَهْلِهِ ، وَجُزْءًا لِنَفْسِهِ ، ثُمَّ جَزَّأَ جُزْأَهُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ النَّاسِ ، فَيَرُدُّ ذَلِكَ بِالْخَاصَّةِ عَلَى الْعَامَّةِ ، وَلَا يَدَّخِرُ عَنْهُمْ شَيْئًا ، وَكَانَ مِنْ سِيرَتِهِ فِي جُزْءِ الْأُمَّةِ إِيثَارُ أَهْلِ الْفَضْلِ بِإِذْنِهِ وَقَسْمِهِ عَلَى قَدْرِ فَضْلِهِمْ فِي الدِّينِ ، فَمِنْهُمْ ذُو الْحَاجَةِ ، وَمِنْهُمْ ذُو الْحَاجَتَيْنِ ، وَمِنْهُمْ ذُو الْحَوَائِجِ ، فَيَتَشَاغَلُ بِهِمْ وَيَشْغَلُهُمْ فِيمَا يُصْلِحُهُمْ وَالْأُمَّةَ مِنْ مُسَاءَلَتِهِمْ عَنْهُ وَإِخْبَارِهِمْ بِالَّذِي يَنْبَغِي لَهُمْ وَيَقُولُ : لِيُبَلِّغِ الشَّاهِدُ مِنْكُمُ الْغَائِبَ ، وَأَبْلِغُونِي حَاجَةَ مَنْ لَا يَسْتَطِيعُ إِبْلَاغَهَا ، فَإِنَّهُ مَنْ أَبْلَغَ سُلْطَانًا حَاجَةَ مَنْ لَا يَسْتَطِيعُ إِبْلَاغَهَا

ثَبَّتَ اللّٰهُ قَدَمَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. لاَ يُذْكَرُ عِنْدَهُ إِلاَّ ذٰلِكَ، وَلاَ يُقْبَلُ مِنْ أَحَدٍ غَيْرِهِ، يَدْخُلُونَ رُوَّادًا وَلاَ يَفْتَرِقُونَ إِلاَّ عَنْ ذَوَاقٍ، وَيُخْرِجُونَ أَدِلَّةً يَعْنِي عَلَى الْخَيْرِ.

قَالَ: فَسَأَلْتُهُ عَنْ مَخْرَجِهِ كَيْفَ يَصْنَعُ فِيهِ؟ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْزِنُ لِسَانَهُ إِلاَّ فِيمَا يَعْنِيهِ، وَيُؤَلِّفُهُمْ وَلاَ يُنَفِّرُهُمْ، وَيُكْرِمُ كَرِيمَ كُلِّ قَوْمٍ وَيُوَلِّيهِ عَلَيْهِمْ، وَيُحَذِّرُ النَّاسَ وَيَحْتَرِسُ مِنْهُمْ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَطْوِيَ عَنْ أَحَدٍ مِنْهُمْ بِشْرَهُ وَخُلُقَهُ، وَيَتَفَقَّدُ أَصْحَابَهُ، وَيَسْأَلُ النَّاسَ عَمَّا فِي النَّاسِ، وَيُحَسِّنُ الْحَسَنَ وَيُقَوِّيهِ، وَيُقَبِّحُ الْقَبِيحَ وَيُوَهِّيهِ، مُعْتَدِلُ الأَمْرِ غَيْرُ مُخْتَلِفٍ، لاَ يَغْفُلُ مَخَافَةَ أَنْ يَّغْفُلُوا أَوْ يَمِيلُوا، لِكُلِّ حَالٍ عِنْدَهُ عَتَادٌ، لاَ يُقَصِّرُ عَنِ الْحَقِّ وَلاَ يُجَاوِزُهُ. الَّذِينَ يَلُونَهُ مِنَ النَّاسِ خِيَارُهُمْ، أَفْضَلُهُمْ عِنْدَهُ أَعَمُّهُمْ نَصِيحَةً، وَأَعْظَمُهُمْ عِنْدَهُ مَنْزِلَةً أَحْسَنُهُمْ مُوَاسَاةً وَمُؤَازَرَةً.

قَالَ: فَسَأَلْتُهُ عَنْ مَجْلِسِهِ، فَقَالَ: كَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لاَ يَقُومُ وَلاَ يَجْلِسُ إِلاَّ عَلَى ذِكْرٍ، وَإِذَا انْتَهٰى إِلَى قَوْمٍ جَلَسَ حَيْثُ يَنْتَهِي بِهِ الْمَجْلِسُ وَيَأْمُرُ بِذٰلِكَ، يُعْطِي كُلَّ جُلَسَائِهِ بِنَصِيبِهِ، لاَ يَحْسَبُ جَلِيسُهُ أَنَّ أَحَدًا أَكْرَمُ عَلَيْهِ مِنْهُ، مَنْ جَالَسَهُ أَوْ فَاوَضَهُ فِي حَاجَةٍ صَابَرَهُ حَتّٰى يَكُونَ هُوَ الْمُنْصَرِفُ عَنْهُ، وَمَنْ سَأَلَهُ حَاجَةً لَمْ يَرُدَّهُ إِلاَّ بِهَا أَوْ بِمَيْسُورٍ مِنَ الْقَوْلِ، قَدْ وَسِعَ النَّاسَ بَسْطُهُ وَخُلُقُهُ، فَصَارَ لَهُمْ أَبًا وَصَارُوا عِنْدَهُ فِي الْحَقِّ سَوَاءً، مَجْلِسُهُ مَجْلِسُ عِلْمٍ وَحِلْمٍ وَحَيَاءٍ وَأَمَانَةٍ وَصَبْرٍ، لاَ تُرْفَعُ فِيهِ الأَصْوَاتُ وَلاَ تُؤْبَنُ فِيهِ الْحُرَمُ، وَلاَ تُثَنّٰى فَلَتَاتُهُ مُتَعَادِلِينَ، بَلْ كَانُوا يَتَفَاضَلُونَ فِيهِ بِالتَّقْوٰى، مُتَوَاضِعِينَ يُوَقِّرُونَ فِيهِ الْكَبِيرَ وَيَرْحَمُونَ فِيهِ الصَّغِيرَ، وَيُؤْثِرُونَ ذَا الْحَاجَةِ وَيَحْفَظُونَ الْغَرِيبَ.

તર્જમાઃ હઝરત હુસૈન રદિ. ફરમાતે હૈં કે મૈંને અપને વાલિદે મોહતરમ હઝરત અલી રદિ. સે હુઝૂરે પાકﷺકે ઘર મેં તશરીફ લે જાને ઔર ઘર કે અંદર કે હાલાત કે બારે મેં પૂછા તો ઉન્હોંને ફરમાયાઃ આપﷺ અપને વકત કો તીન હિસ્સોં મેં તકસીમ ફરમા દેતે થે. એક ખાલિસ અલ્લાહ તઆલા કી ઈબાદત નમાઝ વગૈરહ કે લિયે, એક અપને ઘરવાલોં કે હુકૂક કી અદાયગી (હંસને બોલને ઔર દૂસરી ઝરૂરતોં) કે લિયે, ઔર એક હિસ્સા અપની ઝાતે મુબારકા કે લિયે. ફિર અપને હિસ્સે કો ભી ઔર દો હિસ્સોં મેં તકસીમ ફરમા દેતે થે. એક હિસ્સા અપને આરામ વગૈરહ કે લિયે, ઔર એક હિસ્સા દૂસરે લોગોં કે લિયે. ઈસમેં બડે ઔર ખાસ સહાબા કે ઝરિયે આમ લોગોં કો ફાયદા પહુંચાતે થે.

આપ લોગોં સે કોઈ ચીઝ ભી મખ્ફી(છુપી હુઈ) નહી રખતે થે. (ઉમ્મત કે ઈસ હિસ્સે મેં આપકા) કામ કરને કા તરીકા યે થા કે દીન કે એઅતેબાર સે ઈલ્મો ફઝલ વાલોં કો દૂસરોં પર તરજીહ દેતે. પસ! કોઈ શખ્સ એક ઝરૂરત, કોઈ દો, ઔર કોઈ ઝયાદહ ઝરૂરતેં લે કર આતા થા. આપ ઉનકો ઐસે ઉમૂર મેં મશ્ગૂલ રખતે થે જો ખુદ ઉનકી ઝાત ઔર પૂરી ઉમ્મત કે લિયે ફાયદામંદ હોતે થે. વો લોગ આપસે મસાઈલ પૂછતે થે, ઔર આપ ઉનકે હાલ કે મુનાસિબ જવાબ દેતે થે. સાથ યે ભી ઈર્શાદ ફરમાતેઃ તુમ લોગ જો યહાં મૌજૂદ હોં, દૂસરે ઉન લોગોં તક મેરી બાત પહોંચાઓ, જો યહાં પર મૌજૂદ નહી હૈં.

ઔર યે ભી ઈર્શાદ ફરમાતે કે જો લોગ (કિસી ઉઝ્ર, શરમ યા રોબ કી વજહ સે) મુજ તક અપની બાત નહી પહુંચા સકતે, આપ મુજ તક ઉન લોગોં કી ઝરૂરતેં પહોંચાઓ, જો ખુદ નહી પહુંચા સકતા તો હક તઆલા શાનહૂ કયામત કે દિન ઉસકો સાબિત કદમ ફરમાએંગે.

હુઝૂરે પાકﷺ કી મજલિસ મેં ઐસી હી અચ્છી બાતોં કા તઝકિરહ હોતા થા. ઈસકે અલાવહ કોઈ બેકાર કી બાત વહાં ન હોતી થી. સહાબએ કિરામ રદિ. ખૈર કે તલબગાર બન કર આતે થે, ઔર કોઈ ચીઝ ચખે બગૈર વહાં સે ન જાતે થે.(યા'ની આપકો દીન ભી સિખાતે ઔર જો કુછ મૌજૂદ હોતા વો ભી પેશ ફરમાતે થે) વો લોગ નેકી કે રેહનુમા બન કર આપકી મજલિસ સે જાતે થે.

હઝરત હસન રદિ. ફરમાતે હૈં કે મૈંને અપને વાલિદે મોહતરમ સે પૂછા કે હુઝૂરે પાકﷺ કે ઘર સે બહાર કે મા'મૂલાત કયા થે? ઉન્હોંને ફરમાયાઃ હુઝૂરે પાકﷺ અપની ઝુબાને મુબારક કો મહફૂઝ રખતે થે, સિવાય મકસદવાલી બાત કે કોઈ બાત ન ફરમાતે, ઔર આપ લોગોં કી દિલજોઈ ફરમાતે થે, ઔર ઉનકો મુતનફ્ફિર ન ન ફરમાતે થે(યા'ની ઐસી બાત ન ફરમાતે કે લોગોં કો આપસે વહશત હો, યા દીન સે નફરત હોને લગે).

હર કૌમ કે મુઅઝ્ઝ ઔર શરીફ આદમી કા એહતેરામ ફરમાતે થે. ફિર ઉસકો ઉસ કૌમ પર સરદાર મુકર્રર ફરમા દેતે થે. લોગોં કો (અઝાબે ઈલાહી યા ગૈરોં કે શર સે) ખબરદાર ફરમાતે, ઔર ખુદ ભી (લોગોં કે શર સે બચને કી તદબીર) ઈખ્તિયાર ફરમાતે થે, મગર હર શખ્સ સે અપને ચેહરે કી ખંદાપેશાની ઔર અચ્છે અખ્લાક સે પેશ આતે થે (યા'ની એહતેયાત કે બાવજૂદ અચ્છે અખ્લાક કા મુઝાહરા જારી રેહતા થા) અપને સાથિયોં કી ખબરગીરી ફરમાતે થે, ઔર ઉનકે આપસ કે મા'મલાત કી તહકીક ફરમા કર ઉનકી ઈસ્લાહ ફરમાતે થે. હર અચ્છી બાત પર હોસલા બળ્હાતે થે, ઔર હર બુરી બાત પર હોસલા તોડ દેતે થે. હર કામ મેં મયાનારવી (દરમિયાની) ઈખ્તિયાર ફરમાતે થે.

આપકી કિસી મા'મલે મેં દો રાય ન હોતી થી, (કે કભી કુછ ફરમા દેં ઔર કભી કુછ. અલ્ અયાઝ બિલ્લાહ) હુઝૂરે પાકﷺ

લોગોં કી ઈસ્લાહ સે ગફલત ન ફરમાતે કે કહીં યે લોગ દીન સે ગાફિલ ન હો જાએં, યા હદ સે તજાવુઝ કરેં, ઔર બાદ મેં ઉકતા જાએ, આપકે પાસ હર હાલ કે મુનાસિબ સામાન રહેતા. આપ હક બાત મેં ન તો કોતાહી ફરમાતે, ઔર ન હી હદ સે તજાવુઝ ફરમાતે થે, આપકી ખિદમત મેં હાઝિર હોનેવાલે આપકે કરીબી લોગ દીગર લોગોં મેં સે બેહતરીન લોગ હોતે થે, ઔર ફિર ઉનમેં સે ભી ઝયાદહ બેહતર વો લોગ શુમાર હોતે થે જો ખૈરખ્વાહી મેં બઢે હુએ હોતે થે, આપકે નઝદીક ભી બુલંદ મરતબા વહી લોગ શુમાર હોતે થે જો ઈન્સાની હમદર્દી ઔર આપસમેં મદદ કરને મેં દૂસરોં સે આગે હોતે થે.

હઝરત હુસૈન રદિ. ફરમાતે હૈં કે મૈંને અપને વાલિદે મોહતરમ સે હુઝૂરે પાકﷺ કી મજલિસ કે મા'મૂલાત દરયાફ્ત કિયે, તો ઉન્હોંને ફરમાયાઃ આપકી મજલિસ કી શુરૂઆત ઔર ઈખ્તિમામ(અંત) અલ્લાહ તઆલા કે ઝિક્ર પર હોતા થા, જબ આપ કિસી કૌમ કે પાસ તશરીફ લે જાતે, તો જહાં મજલિસ ખતમ હોતી, વહીં તશરીફ રખતે, આપ દૂસરે લોગોં કો ભી યહી તા'લીમ દેતે થે.

આપકે પાસ બૈઠનેવાલા હર શખ્સ યે સમજતા કે આપ મેરા એઅઝાઝ વ ઈકરામ સબસે ઝયાદહ ફરમાતે હૈં, જો શખ્સ આપકે પાસ બૈઠતા, યા આપકે સાથ કિસી કામ મેં શરીક હોતા, તો ઉસકે સાથ બૈઠે રેહતે, યહાં તક કે વો ખુદ હી ઉઠ કર ચલા જાએ, જો શખ્સ આપસે કોઈ ઝરૂરત કી ચીઝ માંગતા, તો આપ ઉસકી ઝરૂરત પૂરી ફરમા દેતે, ઔર અગર ઝરૂરત પૂરી ન ફરમા સકતે, તો નરમી કે સાથ જવાબ દે દેતે.

આપકે અચ્છે અખ્લાક તમામ લોગોં કે લિયે બરાબર થે, આપ શફકત ફરમાને મેં તમામ લોગોં કે લિયે બાપ કી તરહ થે, ઔર તમામ લોગ હુકૂક મેં આપકે નઝદીક બરાબર થે, આપકી મજલિસ

ઈલ્મ વ હયા ઔર સબ્ર વ અમાનત વાલી હોતી થી, આપકી મજલિસ મેં આવાઝ બુલંદ નહીં હોતી થી, ઔર ન હી કિસીકી બે ઈઝઝતી હોતી થી, ઉસ મજલિસ મેં અગર કિસીસે ભૂલ હો જાતી, તો ઉસકો ફેલાયા ન જાતા થા. સબકો બરાબર હૈસિયત દી જાતી થી. એક દૂસરે પર ફઝીલત ફકત તકવા ઔર દીન કી બુનિયાદ પર હોતી થી.

હર શખ્સ દૂસરે કે સાથ આજિઝી કે સાથ પેશ આતા થા, બડોં કા એહતેરામ કરતે થે, છોટોં પર શફકત ફરમાતે થે, ઝરૂરત મંદો કો તરજીહ દેતે થે(યા'ની ઝરૂરતમંદો કી ઝરૂરત પૂરી કરતે થે) ઔર મુસાફિર આદમી કા બડા હી ખયાલ કરતે થે.

હદીષ: હઝરત ઉમર રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયા કે મેરી તારીફ મેં મુબાલગહ(વધારો) ન કરો, જૈસે ઈસાઈયોં ને હઝરત ઈસા અ.સ. કી તારીફ મેં મુબાલગહ કિયા (કે ઉન્હેં અલ્લાહ કા બેટા બના દિયા) મૈં તો અલ્લાહ કા બંદા હું, ઈસ લિયે મુજે ઉસકા બંદા ઔર ઉસકા રસૂલ હી કહો.

હદીષ: હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં કે એક ઔરતને અર્ઝ કિયા કે હઝરત! મુજે આપસે તન્હાઈ મેં બાત કરની હૈ, હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયા: મદીના મેં કિસી સડક કે કિનારે પર બૈઠ જાઓ, મૈં વહીં આ કર તુમ્હારી બાત સુન લેતા હું.

ઝુબ્દહ:

યે ઔરત કુછ બેઅકલ સી થી, ઉસકે બાવજૂદ હુઝૂરે પાક ﷺ ને ઉસકી બાત તવજ્જુહ સે સુની, સડક કે કિનારે ઈસ લિયે બૈઠને કા ફરમાયા કે ઔરત કે સાથ તન્હાઈ ન હો, ઔર ચૂંકે ઐસી ઔરતોં કો ઔરતોં કે મકાન પર બુલાને મેં ઘર કી ઔરતોં કો પરેશાની હોતી હૈ, ઈસ લિયે હુઝૂરે પાકﷺ ને બાહર સડક પર હી ઉસકી બાત સુન લી.

હદીષ: હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ મરીઝોં કી બીમારપુર્સી ફરમાતે, જનાઝે મેં તશરીફ લે જાતે, ગધે પર ભી સવાર હો જાતે, ઔર ગુલામોં કી દાવત કો ભી કબૂલ ફરમા લેતે થે. બનૂ કુરૈઝહ કી લડાઈ કે દિન આપ ગધે પર સવાર થે, જિસકી લગામ ખજૂર કે પત્તોં સે બનાઈ ગઈ થી, ઔર ઉસકા પાલાન (બૈઠને કી ગદદી) ભી ખજૂર કે પત્તોં હી કા થા.

હદીષ: હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ કો જવ કી રોટી ઔર પુરાની ચરબી કી દાવત દી જાતી તો આપ ઉસકો ભી કબૂલ ફરમા લેતે થે, આપકી એક ઝિરહ રહન કે તૌર પર એક યહૂદી કે પાસ રખ્ખી થી, મગર આપકે પાસ અખીરી ઉમ્ર તક ઈસ ઝિરહ કો છુડાને કે લિયે કોઈ ચીઝ ન થી.

હદીષ: હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ ને ઈર્શાદ ફરમાયા: અગર બકરી કા એ પાયા ભી મેરી તરફ હદિયા કિયા જાએ, તો મેં ઉસકો ભી કબૂલ કર લુંગા, ઔર અગર ઉસકે ખાને કે લિયે મુજે દાવત દી જાએ, તો ભી કબૂલ કર લુંગા.

હદીષ: હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ ને ઐસી હાલત મેં હજ મુબારક ફરમાયા કે આપ એક પુરાને પાલાન પર સવાર થે, જિસ પર એક કપડા પડા હુવા થા, જો (હમારે ખયાલ મેં) ચાર દિરહમ કા ભી નહી હોગા. ઉસ વકત હુઝૂરે પાકﷺ યે દુઆ માંગ રહે થે: એ અલ્લાહ! ઈસ હજ કો ઐસા બના દે, જિસમેં ન રિયા(દિખલાવા) હો, ઔર ન હી શોહરત હો.

હદીષ: હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅમિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ ઈન્સાનોં મેં સે એક ઈન્સાન થે, અપને કપડોં મેં ખુદ હી જૂં તલાશ કર લેતે થે, બકરી કા દુધ ભી ખુદ હી દોહ લેતે થે, ઔર અપને કામ ભી ખુદ હી કિયા કરતે થે.

ઝુબ્દહ:

હુઝૂરે પાકﷺ કે મુબારક કપડોં મેં જૂ કા સુવાલ હી પૈદા નહીં હોતા, કયૂંકે જૂ તો મેલ–કુચેલ ઔર પસીને કી વજહ સે હોતી હૈ, ઔર હુઝૂરે પાકﷺ કે બદન મુબારક મેલ–કુચેલ કા સુવાલ હી પૈદા નહીં હોતા, ઔર પસીના મુબારક તો ગુલાબ સે ભી ઝયાદહ ખુશ્બૂદાર હોતા થા. સુવાલ યે હૈ કે ગુલાબ જૈસે પસીને કે સાથ જૂ કા કોઈ જોડ નહીં હૈ, તો ફિર જૂ તલાશ કરને કા કયા મતલબ હૈ?

મુહદ્દિષીન ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ ઈસ ગર્ઝ સે તલાશ ફરમાતે થે કે મુમ્કિન હૈ કે કિસી દૂસરે કે કપડે સે આપકે કપડે પર ચળ્હ ગઈ હો. બાઝ મુહદ્દિષીન ઈસસે ભી ઉમ્દહ જવાબ ઈર્શાદ ફરમાતે હૈં કે યે ઉમ્મત કી તા'લીમ કી ગર્ઝ સે થા કે જહાં સફાઈ ઈતની કે તહારત કો ભી રશ્ક આએ, જબ વો ઈસ કદર સફાઈ કા એહતેમામ ફરમાતે હૈં તો ઉમ્મતી કો ખુદ હી ખયાલ કરના ચાહિયે.

હદીષ: હઝરત અનસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે સહાબા રદિ. કે નઝદીક ઈસ દુનિયા મેં હુઝૂરે પાકﷺ સે ઝયાદહ કોઈ શખ્શિયત મહબૂબ ન થી, મગર ઈસકે બાવજૂદ વો હુઝૂરે પાકﷺ કો દેખ કર ઈસ વજહ સે ખડે ન હોતે થે કે હુઝૂરે પાકﷺ ઈસકો પસંદ ન ફરમાતે થે.

ઝુબ્દહ: કિસી શખ્સ કી આમદ પર ખડે હોને મેં બહોત સી હદીષોં મેં મુમાનઅત(મનાઈ) ભી આઈ હૈ, ઔર બહોત સી હદીષોં સે ઈજાઝત ભી સાબિત હૈ, ખુદ હુઝૂરે પાકﷺ અપની પ્યારી લખ્તે જિગર હઝરત ફાતિમા રદિ. કી આમદ પર ખડે હોતે, પ્યાર દેતે, ઔર અપને પાસ બિઠાતે. હઝરત ઝૈદ રદિ. જબ સફર સે વાપસ તશરીફ લાતે તો ઉન્હેં દેખ કર ભી આપ ખડે હો જાતે થે, ઈસી તરહ સહાબા રદિ. કા ભી આપકી તા'ઝીમ મેં ખડા હોના સાબિત હૈ.

લિહાઝા સાહિબે ઈલ્મ વ ફઝલ યા સાહિબે મુહબ્બત કી

આમદ પર ખડા હોના જાઈઝ હૈ, બશર્તે કે ઈસસે આને કે દિલ મેં તકબ્બુર પૈદા હોને કા ખદશા ન હો, વરના જાઈઝ નહીં. ઔર ખુદ ઈસ બાત કા ખ્વાહિશમંદ હોના કે લોગ મેરી આમદ પર ખડે હો, યે તો બિલ્કુલ હી જાઈઝ નહીં. ઐસી ખ્વાહિશ પર હદીષે મુબારક મેં જહન્નમ કી વઈદ આઈ હૈ, ઔર ઈસસે બડા ઝુલ્મ યે હૈ કે અપને માતહતોં કો ઈસ બાત પર મજબૂર કરના કે વો આમદ પર ખડે હોં, બાત ખડે હો કર કરેં, ઔર જબ તક વો શખ્સ બૈઠા હો, વો ખડે રહેં. અલ્લાહ તઆલા હમકો ઈસ બિમારી સે મેહફૂઝ રખ્ખે.

હદીષ: હઝરત યૂસુફ બિન અબ્દુલ્લાહ બિન સલામ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺને મેરા નામ રખ્ખા, મુજે અપની ગૌદ મેં બિઠાયા, ઔર મેરે સર પર શફકત સે હાથ ફેરા.

ઝુબ્દહ:

હુઝૂરે પાકﷺબચ્ચોં સે બહોત પ્યાર ફરમાતે થે, ઉનકે સર પર શફકત સે હાથ મુબારક ભી ફૈરતે થે, ગોદ મેં ઉઠાતે થે, બાઝ મરતબા બચ્ચે આપકી ગોદ મેં પેશાબ ભી કર દેતે થે, મગર આપને કભી બુરા નહીં મનાયા, બલ્કે પાની મંગવા કર તેહબંદ કો ધો દિયા, યે આપકી તવાઝુઅ(નમ્રતા) કી દલીલ ઔર બચ્ચોં કે સાથ નિહાયત મુહબ્બત કી અલામત હૈ.

ઈસ હદીષ સે નવમૌલૂદ(નયા પૈદા હુઆ) બચ્ચોં કો બુઝુર્ગો કી ખિદમત મેં લે જાને, નામ રખવાને, ઔર બરકત કી દુઆ કરવાને કા જાઈઝ હોના માલૂમ હોતા હૈ.

ઝુબ્દહ:

ઈસ બાબ કા ખુલાસા યે હૈ કે હુઝૂરે પાકﷺલોગોં કે સાથ મેલ–જૂલ મેં અપની બડાઈ ઔર તશખ્ખુસ(અલગ પેહચાન) કો પસંદ ન ફરમાતે થે, બચ્ચોં કે સાથ શફકત ફરમાતે, અપને સાથિયોં કી ખબરગીરી કરતે, ઘરવાલોં કા ખયાલ રખતે, ઔર અપને કામ

ખુદ ફરમાતે થે, ગુલામોં તક કી મા'મૂલી સી દાવત કો કબૂલ ફરમાતે થે, ગધે પર સવારી કરતે, બીમારપુર્સી ફરમાતે, જનાઝે મેં શિર્કત ફરમાતે, હત્તાકે કમઅકલ ઔરતોં કી બાત કો સુનતે, હર આદમી કી ઝરૂરત કો પૂરા કરને કા એહતેમામ ફરમાતે, મા'મૂલી કિસ્મ કા લિબાસ ઈસ્તેમાલ ફરમાતે, મગર બાવજૂદ ઈસ્કે અપની તૌસીફ ઔર તારીફ કભી ભી પસંદ નહીં ફરમાતે થે, બલ્કે આજિઝી ઔર તવાઝુઅ હી પસંદ ફરમાતે થે.

હઝરાતે અકાબિરીન ફરમાતે હૈં કે કિસી શખ્સ મેં તવાઝુઅ ઔર આજિઝી ઉસી વકત પૈદા હોતી હૈ જબ અલ્લાહ તઆલા કી મઅરિફત પૈદા હોતી હૈ, ઔર જિસ કદર હક તઆલા શાનહૂ કી મઅરિફત બઢતી હૈ, તો આજિઝી ઔર ઈન્કિસારી ભી બઢતી હૈ. હુઝૂરે પાકﷺ સે ઝયાદહ હક તઆલા શાનહૂ કી મઅરિફત ઔર કિસકો હાસિલ હો સકતી હૈ? ઈસ લિયે હુઝૂરે પાકﷺ મેં તવાઝુઅ ઔર આજિઝી ભી સબસે ઝયાદહ થી.

بَابُ مَا جَاءَ فِي خُلُقِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાકﷺ કે આ'લા અખ્લાક કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا جَعْفَرُ بْنُ سُلَيْمَانَ الضُّبَعِيُّ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: خَدَمْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشْرَ سِنِينَ فَمَا قَالَ لِي أُفٍّ قَطُّ. وَمَا قَالَ لِشَيْءٍ صَنَعْتُهُ لِمَ صَنَعْتَهُ وَلَا لِشَيْءٍ تَرَكْتُهُ لِمَ تَرَكْتَهُ. وَكَانَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ أَحْسَنِ النَّاسِ خُلُقًا. وَلَا مَسِسْتُ خَزًّا وَلَا حَرِيرًا وَلَا شَيْئًا كَانَ أَلْيَنَ مِنْ كَفِّ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. وَلَا شَمَمْتُ مِسْكًا قَطُّ وَلَا عِطْرًا كَانَ أَطْيَبَ مِنْ عَرَقِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

તર્જમા: હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં કે મૈંને દસ સાલ તક હુઝૂરે પાકﷺ કી ખિદમત કી હે, મગર(ઈન દસ સાલોં મેં) આપને મુજે કભી ઉફ તક નહી ફરમાયા, ઔર ન હી કિસી કામ કે કરને પર ફરમાયા કે "તુમને યે કયૂં કિયા?" ઔર ન હી કિસી કામ કે છોડને પર ફરમાયા કે "યે કામ તુમને કયૂં નહી કિયા?" હુઝૂરે પાકﷺ તમામ દુનિયા સે અખ્લાક મેં બેહતર થે, મૈંને કભી કોઈ રૂઈ, રેશમ યા કોઈ ઔર નરમ ચીઝ હુઝૂરે પાકﷺ કી હથેલી મુબારક સે ઝયાદહ નરમ નહી દેખી. ઔર ન હી મૈંને કભી હુઝૂરે પાકﷺ કે પસીનએ મુબારક સે ઝયાદહ મુશ્ક યા કિસી ઔર ઈત્ર કો ખુશ્બૂદાર પાયા.

હદીષ: હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ ન તો તબઈ તૌર પર ફહશ બાત

બોલને વાલે થે, ઔર ન હી જાન બુજ કર ફહશ બાત બોલતે થે, ઔર ન હી બાઝાર મેં શોર ગુલ કરનેવાલે થે, ઔર બુરાઈ કા બદલા બુરાઈ સે ન દેતે થે, બલ્કે માફ ફરમા દેતે થે. ઔર ઉસકા તઝકિરહ ભી ન ફરમાતે થે.

હદીષ: હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺને અલ્લાહ કે રાસ્તે મેં જિહાદ કે અલાવહ ન કિસી ખાદિમ કો મારા ઔર ન કિસી બીવી કો.

હદીષ: હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે મૈંને કભી ભી હુઝૂરે પાકﷺકો(અપની ઝાત કે લિયે) કિસીસે ઝુલ્મ કા બદલા લેતે હુએ નહીં દેખા, અલબત્તા જબ અલ્લાહ તઆલા કી હરામ કી હુઈ ચીઝોં મેં સે કિસીકી બેઈઝઝતી હો જાતી તો આપ સબસે ઝયાદહ ગુસ્સેવાલે હોતે થે. અગર આપકો કભી દો ચીઝોં મેં ઈખ્તિયાર દિયા જાતા તો આપ આસાન હી કો ઈખ્તિયાર ફરમાતે જબ તક કે ઉસમેં કિસી ગુનાહ કા કોઈ જૂઝવ (હિસ્સા) ન પાયા જાએ.

ઝુબ્દહ:

હુઝૂરે પાકﷺદીન ઔર ઈબાદત કે મામલે મેં બડી તકલીફ બરદાશ્ત ફરમાતે થે. આસાની કા રાસ્તા ઈખ્તિયાર ફરમાના ઉમ્મત પર શફકત ઔર મહેરબાની કી વજહ સે થા, ખુદ હુઝૂરે પાકﷺકા ઈર્શાદે મુબારક હૈ: إِنَّمَا بُعِثْتُ مُيَسِّرًا ۔

તર્જમા: અલ્લાહ તઆલાને મુજે આસાની પેદા કરનેવાલા બના કર ભેજા હૈ.

હદીષ: હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે એક શખ્સને હુઝૂરે પાકﷺ સે ખિદમત મેં હાઝિર હોને કી ઈજાઝત માંગી, ઉસ વકત મેં આપ ﷺ કે પાસ મૌજૂદ થી, હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયા: યે શખ્સ અપને કબીલે કા

બુરા આદમી હૈ, ફિર ઉસકો ખિદમત મેં હાઝરી કી ઈજાઝત દે દી, ઉસકે અંદર આને પર આપﷺને ઉસકે સાથ બડી નરમ ગુફતગૂ ફરમાઈ, જબ વો શખ્સ ચલા ગયા, તો મૈંને અર્ઝ કિયાઃ હઝરત! પેહલે તો આપને ઉસ શખ્સ કે બારે મેં વો કુછ ફરમાયા થા, મગર જબ યે અંદર આયા, તો આપને ઉસકે સાથ નરમી સે ગુફતગૂ ફરમાઈ. હુઝૂરે પાકﷺને ફરમાયાઃ એ આયશા! લોગોં મેં સે બદ તરીન શખ્સ વો હૈ જિસકો લોગોંને ઉસકી બદકલામી સે બચને કી વજહ સે છોડ દિયા હો.

ઝુબ્દહ:

ઉસ શખ્સ કા નામ ઉયયનહ થા, યે અપને કબીલે કા સરદાર થા, યે બેવકૂફ ઔર ખુલા ફાસિક થા, દિલ સે અભી તક મુસલમાન ભી નહીં હુવા થા.

કિસી શખ્સ કી બુરાઈ ઈસ વજહ સે ઝાહિર કરના કે લોગ ઉસકી બુરાઈ કા શિકાર ન હો જાએં, કિસી નુકસાન મેં મુબ્તલા ન હો જાએં, ઈસી તરહ જો શખ્સ ખુલ્લમ ખુલ્લા ફાસિક હો, ઉસકી બુરાઈ બયાન કરના, યે ગીબત મેં દાખિલ નહીં હૈ. યે ચૂંકે મુનાફિક ભી થા, ઈસ લિયે હુઝૂરે પાકﷺ ને ઉમ્મુલ મુઅમિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. કો ઈસકે બારે મેં ઈત્તિલાઅ ફરમા દી કે કહીં ઉનકે સામને કોઈ ઐસી રાઝ કી બાત ઉસકો મુખ્લિસ મુસલમાન સમજ કર ન કર દેં, જો કે મુસલમાનોં ઔર ઈસ્લામ કે લિયે નુકસાન કા સબબ હો. આપને ઉસસે જો નરમ લેહજે મેં ગુફતગૂ ફરમાઈ, તો યે આપકે અખ્લાક કા હિસ્સા હૈ.

હદીષ: હઝરત હુસૈન રદિ. ફરમાતે હૈં કે મૈંને અપને વાલિદે મોહતરમ હઝરત અલી રદિ. સે પૂછાઃ હુઝૂરે પાકﷺકા અપને હમ મજલિસ સાથિયોં કે સાથ કૈસા તર્ઝે અમલ થા? તો ઉન્હોંને ફરમાયાઃ આપ હમેશા ખંદાપેશાની(હંસતા ચેહરા) નરમ અખ્લાક ઔર નરમ

પેહલૂ વાલે થે, આપ ન તો સખ્ત બોલનેવાલે થે, ન હી સખ્ત દિલ થે, આપ ન તો ચિલ્લા કર બોલતે કે શોર હો, ન હી ફહશ બાત કરતે, ન હી કિસીકી ઐબજોઈ ફરમાતે, ઔર ન હી બુખ્લ ફરમાતે થે, અપની નાપસંદ બાત સે એઅ્‌રાઝ ફરમાતે થે, (યા'ની ઉધર તવજ્જુહ હી ન ફરમાતે) દૂસરોં કી અગર કોઈ ચીઝ આપકો નાપસંદ હોતી તો ન ઉસકો માયૂસ ફરમાતે, ઔર ન હી ઉનસે વા'દા ફરમાતે થે. આપને અપને આપકો તીન ચીઝોં સે રોક રખ્ખા થાઃ ઝઘડા, તકબ્બુર ઔર ફુઝૂલ બાતોં સે, ઔર લોગોં સે ખુદ કો ભી તીન હી ચીઝોં કો રોક રખ્ખા થાઃ ન કિસીકી બુરાઈ ફરમાતે, ન કિસી પર એબ લગાતે, ઔર ન હી કિસીકે ઐબ કો તલાશ ફરમાતે થે.

આપ સિર્ફ વહી કલામ ફરમાતે થે જો કે અજર સવાબ કા સબબ હો, જબ આપ ગુફતગૂ ફરમાતે તો આપકે સહાબા ગરદનેં નીચી કર લેતે, ઔર ઈસ તરહ ખામોશ હો જાતે કે ગોયા ઉનકે સરોં પર પરિન્દે હૈં, ઔર જબ આપ ખામોશ હોતે તો વો બાત કરતે. હુઝૂરે પાકﷺ કે સાથી આપકી મૌજૂદગી મેં કિસી બાત પર ઝઘડા ન કરતે થે, જબ આપસે કોઈ બાત કરતા તો બાકી ખામોશ રેહતે, જબ તક વો અપની બાત મુકમ્મલ ન કર લેતા, હર શખ્સ કી બાત ઐસે હોતી જૈસે યે પેહલે શખ્સ કી બાત હૈ(યા'ની ઐસા ન હોતા થા કે શુરૂઅ મેં બડી તવજ્જુહ હો ઔર બાદ મેં લોગ ઉકતા જાએં) જબ આપકે સહાબા રદિ. કિસી બાત પર હંસતે તો આપ ભી હંસતે, જબ વો કિસી બાત પર તઅજ્જુબ કરતે તો આપ ભી તઅજ્જુબ ફરમાતે.

અજનબી ઔર મુસાફિર આદમી કી સખ્ત ગુફતગૂ ઔર બદ તમીઝી કી બાત પર ભી સબ્ર ફરમાતે થે, ઔર કોઈ ગિરિફ્ત ન ફરમાતે થે, (ક્યૂંકે મુસાફિર લોગ હર કિસ્મ કે સુવાલાત બિલા જિજક કર લેતે થે) સહાબા રદિ. ઐસે લોગોં કો આપકી મજલિસ મેં પહુંચા દેતે (જિસસે યે લોગ હર કિસ્મ કે સુવાલાત કરતે, ઔર

સહાબા રદિ. કો ભી ઉસસે ખૂબ ફાયદા પહુંચતા) આપ અપને સહાબા રદિ. કો તાકીદ ફરમાતે થે કે જબ કિસી હાજતમંદ કો દેખો તો ઉસકી મદદ કિયા કરો. આપ અપની તા'રીફ કો ગવારા ન ફરમાતે થે, અલબત્તા અગર કોઈ શખ્સ શુક્રિયહ કે તોર પર આપકી તા'રીફ કરતા તો આપ ખામોશી ઈખ્તિયાર ફરમાતે (કયૂંકે એહસાન કા બદલા શુક્ર કરના ઉસ શખ્સ પર ઝરૂરી થા ઔર વો અપના ફર્ઝ અદા કર રહા હૈ) આપ કિસીકી બાત કો કાટતે ન થે, અલબત્તા અગર વો શખ્સ હદ સે આગે બઢને લગતા તો આપ મના ફરમા દેતે, યા ફિર ઉઠ કર તશરીફ લે જાતે.

હદીષ: હઝરત જાબિર રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ ને કભી કિસી શખ્સ કે કોઈ ચીઝ માંગને પર ઈન્કાર નહીં ફરમાયા.

ઝુબ્દહ:

અગર ચીઝ મૌજૂદ હોતી તો અતા ફરમા દેતે, વરના દૂસરે વક્ત કા ફરમા દેતે, યા ફિર ઉસકે હક મેં દુઆ ફરમા દેતે કે હક તઆલા શાનહૂ ઉસકો કિસી ઔર તરીકે સે અતા ફરમા દે, ઔર કભી ફરમાતે કે મેરી તરફ સે કિસીસે કર્ઝ લે લો, મેં બાદ મેં અદા કર દુંગા.

હદીષ: હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ દૂસરે દિન કે લિયે કિસી ભી ચીઝ કો ઝખીરા બના કર (જમા કરકે) ન રખતે થે.

ઝુબ્દહ:

યે આ'લા દરજે કા તવક્કુલ થા કે જિસ માલિકને આજ દિયા હૈ, વો કલ ભી દેગા, મગર યે અપની ઝાત કે લિયે થા, વરના અપની બીવીયોં કો ઉનકા નફકા ઉનકે હવાલે કર દેતે થે, ઉનકી મર્ઝી, વો રખ્ખેં, યા તકસીમ કર દેં, મગર વો ભી હુઝૂરે પાકﷺ કી બીવીયાં થીં, કહાં રખનેવાલી થીં!!

હદીષ: હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ હદિયા કબૂલ ફરમાતે થે, ઔર ઉસ પર બદલા ભી દિયા કરતે થે.

ઝુબ્દહ:

યે હુઝૂરે પાકﷺ કા આ'લા દરજે કા કમાલ થા કે આપ હદિયા ભી કબૂલ ફરમા લેતે કે હદિયા દેનેવાલે કી દિલદારી હો જાએ, ઔર ઉસકા દિલ ન તૂટે, ફિર ઉસકો બદલા ભી દેતે, તાકે ઝાહિરી તોર પર ભી ઉસકા નુકસાન ન હો, ગોયા કે બાતિની ઔર રૂહાની તોર પર તો નુકસાન કા તસવ્વુર ભી નહીં હૈ, બલ્કે બાઝ રિવાયતોં મેં હૈ: يُثِيْبُ خَيْرًا مِنْهَا۔

કે આપ હદિયે સે ભી બેહતર ઔર બઢ કર બદલા દેતે થે.

ઝુબ્દહ:

ઈસ કિતાબ કે શુરૂઅ મેં હુઝૂરે પાકﷺ કી ઝાહિરી શકલો સૂરત મુબારક કા બયાન થા, ઔર ઈસ બાબ મેં હુઝૂરે પાકﷺ કે બાતિની ઔર રૂહાની કમાલાત કા ઝિક્ર હૈ. હુઝૂરે પાકﷺ કે બુલંદ અખ્લાક તો ઝર્બુલ્ મષલ(જિસકી મિષાલ દી જાએ) હૈં, અપને કયા ગૈર ભી, દોસ્ત કયા દુશ્મન ભી તા'રીફ કિયે બગૈર નહીં રેહ સકતે થે.

યે હુઝૂરે પાકﷺ કે આ'લા તરીન અખ્લાક કા નમૂના થા કે આપ હર વક્ત આખિરત કી ફિક્ર મેં ડૂબે હુએ રેહને કે બાવજૂદ અપને સાથિયોં કી ખાતિર દુનિયા કી બાતોં કા તઝકિરહ ભી ફરમાતે ઔર સખ્ત ગમઝદા હોને કે બાવજૂદ સાથિયોં કી દિલજોઈ કે લિયે મુસ્કુરાતે ઔર હંસતે થે. હર કિસીકી રિઆયત ફરમાતે. કભી અપને ખાદિમ કો ન ડાંટતે, ઔર મારને કા તો સુવાલ હી પૈદા નહીં હોતા.

કભી કિસીસે બદલા ન લેતે થે, ઔર દૂસરોં કી સખ્ત સે સખ્ત બાત બરદાશ્ત ફરમાતે ઔર ઉમ્મત પર શફકત ઔર મહેરબાની કા યે આલમ થા કે હમેશા આસાની વાલા મા'મલા હી ઈખ્તિયાર

ફરમાતે, સખાવત ઐસી થી કે કભી ઈન્કાર કી હિમ્મત ન હોતી, ખ્વાહ દૂસરે કી હાજત પૂરી કરને કે લિયે કર્ઝ હી ક્યૂં ન લેના પડે, ઔર તવક્કુલ યે કે કલ કી પરવાહ નહીં ઔર મા'મલા ઐસા કે હદિયે કા ભી બદલા બલ્કે અસલ સે બેહતર દેને કા દિલ મેં ઈરાદા. અલ્લાહ તઆલા હમેં ભી હુઝૂરે પાક ﷺ કી ઈત્તિબાઅ નસીબ ફરમાએ. આમીન...

بَابُ مَا جَاءَ فِي حَيَاءِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાકﷺ કી હયા(શરમ) મુબારક કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا مَحْمُودُ بْنُ غَيْلَانَ قَالَ : حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ قَالَ : حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ قَالَ : سَمِعْتُ عَبْدَ اللّٰهِ بْنَ أَبِي عُتْبَةَ، يُحَدِّثُ عَنْ أَبِي سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ قَالَ : كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَشَدَّ حَيَاءً مِنَ الْعَذْرَاءِ فِي خِدْرِهَا، وَكَانَ إِذَا كَرِهَ شَيْئًا عَرَفْنَاهُ فِي وَجْهِهِ.

તર્જમા: હઝરત અબૂ સઈદ ખુદરી રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ હયા મેં પરદેવાલી કુંવારી લડકી સે ભી ઝયાદહ બઢ્હે હુએ થે. જબ આપ કિસી ચીઝ કો નાપસંદ ફરમાતે તો હમ આપકે ચેહરે મુબારક સે પેહચાન લેતે થે (યા'ની આપ બહોત હી ઝયાદહ શરમ વ હયા કી વજહ સે નાપસંદીદગી કા ઈઝહાર ભી ન ફરમાતે થે)

હદીષ: હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે મૈંને ઝિંદગી મેં કભી ભી હુઝૂરે પાકﷺ કી શર્મગાહ કો નહીં દેખા.

ઝુબ્દહ:

(૧) હુઝૂરે પાકﷺ મેં ઈન્તિહાઈ દરજે કી હયા થી. મર્દો કી નિસ્બત ઔરતોં મેં ઔર ઔરતોં મેં કુંવારી લડકી ઔર કુંવારી લડકિયોં મેં સે ભી પરદે કી પાબંદ લડકી કિસ કદર હયાવાલી હોતી હૈ, હુઝૂરે પાકﷺ ઈસસે ભી ઝયાદહ હયાવાલે થે.

(૨) હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. હુઝૂરે પાકﷺ કી સબ બીવીયોં મેં સે ઝયાદહ મહબૂબ બીવી થીં, મગર ઈસકે બાવજૂદ ઉનકી હાલત યે હૈ કે ઝિંદગી ભર હુઝૂરે પાક

ﷺ કે સતર કો દેખને કી હિમ્મત ન હુઈ, તો દૂસરી બીવીયોં કે બારે મેં અંદાઝા કિયા જા સકતા હૈ. યે દર અસલ હુઝૂરે પાક ﷺ કી હયા કા અકસ(પડછાયો) થા. ખુદ દૂસરી રિવાયત મેં હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે ન મૈંને આપ કા સતર દેખા, ઔર ન હી આપને મેરા સતર દેખા.

(૩) ખાવિન્દ ઔર બીવી એક દૂસરે કે સતર કો દેખ સકતે હૈં, ઈસમેં કોઈ ગુનાહ ઔર નાજાઈઝ બાત નહીં હૈ, ઔર ન હી શરીઅત કે ખિલાફ યા અકલ કે ખિલાફ હૈ.

(૪) હયા કી કઈ કિસ્મેં હૈં. મષલન "હયાએ કરમ" યા'ની શરાફત ઔર કરમ કી વજહ સે હયા કરના જિસે હમ ઈન્સાનિય્યત કેહ સકતે હૈં. "હયાએ મુહબ્બત" જો આશિક અપને મહબૂબ સે કરતા હૈ ઔર ઈસી હયા કી વજહ સે દિલ કી બાત ભી નહીં કેહ સકતા. "હયાએ ઉબૂદિય્યત" બંદા અપને પરવરદિગાર કી બંદગી ઔર ઈબાદત કરે મગર બંદગી ઔર ઈબાદત મેં અપને આપકો કોતાહ સમજ કર માલિક સે શરમ ઔર હયા કરે કે બંદગી કા હક અદા ન કર સકા. "હયાએ નફસ" ઈન્સાન કોઈ કામ કરે ઔર ઈસમેં કોઈ કમી રેહ જાયે તો અપની ઝાત સે ભી શરમ આને લગે કે ઝરા સા કામ ભી ન કર સકે. કેહતે હૈં કે હયા કી યે કિસ્મ સબસે આ'લા હૈ, કયૂંકે જો શખ્સ અપની ઝાત સે ભી શરમાતા હૈ, વો દૂસરે સે કિસ કદર શરમાએગા.!!

અલ્લાહ તઆલા હમકો ભી શરમ વ હયા અતા ફરમાએ. આમીન...

بَابُ مَا جَاءَ فِي حِجَامَةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાક ﷺ કા હિજામહ લગવાને કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ حُجْرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ، عَنْ حُمَيْدٍ قَالَ: سُئِلَ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ عَنْ كَسْبِ الْحَجَّامِ. فَقَالَ: احْتَجَمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَجَمَهُ أَبُو طَيْبَةَ. فَأَمَرَ لَهُ بِصَاعَيْنِ مِنْ طَعَامٍ، وَكَلَّمَ أَهْلَهُ فَوَضَعُوا عَنْهُ مِنْ خَرَاجِهِ وَقَالَ: إِنَّ أَفْضَلَ مَا تَدَاوَيْتُمْ بِهِ الْحِجَامَةُ، أَوْ إِنَّ مِنْ أَمْثَلِ دَوَائِكُمُ الْحِجَامَةَ.

તર્જમા: હઝરત અનસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ ને અબૂ તય્યિબહ સે હિજામહ કરવાયા, ઔર ઉનકો દો સાઅ ખાના દેને કા હુકમ ફરમાયા. આપને ઉનકે માલિકોં સે ઉનકી સિફારિશ કી તો ઉન્હોંને ઉસકે ઝિમ્મે જો મહસૂલ થા ઉસમેં કમી કરા દી. હુઝૂરે પાક ﷺ ને યે ભી ફરમાયા કે હિજામહ લગવાના બેહતરીન દવા હે.

ઝુબ્દહ:

(૧) ઈસ હદીષ સે દો બાતેં સાબિત હોતી હૈં:

(અ) એક યે કે હિજામહ લગવાના જાઈઝ હૈ.

(બ) દૂસરા યે કે હિજામહ મેં ખૂન ચૂસના પડતા હે, ઔર ખૂન ચૂસતે વકત હલક સે નીચે ઉતર જાને કા ખદશા(ડર) હોતા હૈ, ઈસ લિયે ઈસમેં એહતિયાત કી બહોત ઝરૂરત હે. હદીષોં મેં ભી ઈસી બિના પર ઈસ પેશે કી મઝમ્મત આઈ હે, મગર ઈસકે બાવજૂદ ઈસ પેશે પર ઉજરત ઔર મઝદૂરી લેના જાઈઝ હે, જૈસાકે ઈસી હદીષ મેં વારિદ હૈ કે આપને અબૂ તૈયબહ કો દો સાઅ ઉજરત ઈનાયત ફરમાઈ.

હઝરત અલી રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ ને એક મરતબા હિજામહ લગવાયા ઔર મુજે હુકમ દિયા કે મૈં ઉસકી મઝદૂરી અદા કરું. હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે અગર હિજામહ પર ઉજરત હરામ હોતી તો હુઝૂરે પાકﷺ કૈસે અદા ફરમાતે?

(૨) અબૂ તય્યિબહ અબ્દે માઝૂન થે. અબ્દે માઝૂન ઉસ ગુલામ કો કેહતે હૈં કે જિસકા માલિક યે કેહ દે કે રોઝાના તુમ કમા કર ઈતની રકમ હમેં દિયા કરો, બાકી ઝયાદહ સે હમેં કોઈ સરોકાર નહીં. ઉનકે માલિકને ઉનકા રોઝાના કા મહસૂલ તીન સાઅ મુકર્રર કિયા હુઆ થા. હુઝૂરે પાકﷺને સિફારિશ ફરમા કર ઉનકા મહસૂલ તીન સાઅ રોઝાના કે બજાએ દો સાઅ કરવા દિયા. એક સાઅ તકરીબન ચાર સેર કા હોતા હૈ.

હદીષ: હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ ગરદન કી દોનોં જાનિબ કી રગોં(નસો) ઔર દો શાનોં (કંધો) કે દરમિયાન મેં હિજામહ લગવાતે થે. આપ આમ તોર પર ચાંદ કી ૧૭, ૧૯ ઔર ૨૧ તારીખ કો હિજામહ કા ઈસ્તેમાલ ફરમાતે થે.

ઝુબ્દહ:

હુઝૂરે પાકﷺબહોત કષરત સે હિજામહ ઈસ્તેમાલ ફરમાતે થે. જિસકી વજહ યે હૈ કે ખૈબર કે યહૂદિયોંને હુઝૂરે પાકﷺ કો ઝહર ખિલા દિયા થા. આપને અગરચે ઝહરવાલા ગોશ્ત સારા નહીં ખાયા થા, મગર જો થોડી મિકદાર હલક મેં ઉતર ગઈ થી વો ખાસ તોર પર ગરમી મેં અપના અસર દિખાતી થી ઔર બદન કે જિસ હિસ્સે મેં ઝહર કે માદ્દે કા ઝોર હોતા થા આપ ઈસી તરફ હિજામહ લગવાતે થે.

ઝુબ્દહ:

જબ ઈન્સાની જિસ્મ કે કિસી હિસ્સે મેં ફાસિદ ખૂન જમા હો કર દર્દ યા વરમ કા સબબ બન કર તકલીફવાલે હિસ્સે સે યા તો બિલ્કુલ બાહર નિકાલ દિયા જાતા હૈ યા ફિર ઉસે જિસ્મ કે દૂસરે હિસ્સે કી તરફ ફેર દિયા જાતા હૈ. ઈલાજ કે ઈસ તરીકે કો સેંગી લગવાના, હિજામહ, પછને લગવાના યા ફસ્દ ખુલવાના ભી કેહતે હૈ.

"સેંગી" એક સિંગ કી શકલ કા આલા હોતા હૈ જો કે અંદર સે ખાલી હોતા હૈ ઔર ઉસીકે ઝરિયે સે જિસ્મ કે જિસ હિસ્સે સે ચાહે ખૂન ખીંચ લિયા જાતા હૈ. ગરમ મુલ્કોં મેં ખૂન કા દબાવ જિસ્મ કે બાહર કે હિસ્સે કી તરફ હોતા હૈ. લિહાઝા વહાં હિજામ ઉસ્તુરે સે પછને (યા'ની ટિક) લગા કર ખૂન બાહર કો નિકાલ દેતા હૈ, ફિર ઉસ જગહ પર સેંગી લગા કર ખૂન કો ચૂસતા હૈ જિસસે ગંદા ખૂન બાહર નિકલ જાતા હૈ, ઔર મરીઝ કો ઈફાકા હો જાતા હૈ.

દૂસરા તરીકા યે હૈ કે ખાસ જગહ પર પછને નહીં લગાએ જાતે, બલ્કે ખાસ સેંગી લગા કર ખૂન કો ખીંચા જાતા હૈ, જિસકે નતીજે મેં ફાસિદ ખૂન દર્દ યા વરમ(સોજા) વાલી જગહ સે દૂસરી તરફ મુન્તકિલ હો જાતા હૈ ઔર મરીઝ કો ઈફાકા હો જાતા હૈ.

અબ ઈસ ફન મેં ભી બહોત જિદદત(નયાપન) આ ચુકી હૈ. મુખ્તલિફ મશીનેં ઈજાદ હો ચુકી હૈં ઔર દુનિયા ભર મેં ઈલાજ કા યે તરીકા તેઝી કે સાથ મકબૂલ હો રહા હૈ.

بَابُ: مَا جَاءَ فِي أَسْمَاءِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાકﷺ કે બાઝ નામ મુબારક કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ الْمَخْزُومِيُّ، وَغَيْرُ وَاحِدٍ قَالُوا: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ لِي أَسْمَاءً أَنَا مُحَمَّدٌ، وَأَنَا أَحْمَدُ، وَأَنَا الْمَاحِي الَّذِي يَمْحُو اللّٰهُ بِيَ الْكُفْرَ، وَأَنَا الْحَاشِرُ الَّذِي يُحْشَرُ النَّاسُ عَلَى قَدَمِي، وَأَنَا الْعَاقِبُ وَالْعَاقِبُ الَّذِي لَيْسَ بَعْدَهُ نَبِيٌّ.

તર્જમા: હઝરત જુબૈર બિન મુત્ઈમ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયા: મેરે બહોત સે નામ હૈં જિનમેં સે એક મુહમ્મદ ઔર એક અહમદ હૈ ઔર મેં માહી હું, મેરે ઝરિયે અલ્લાહ તઆલા કુફ્ર કો મિટાતા હૈ ઔર મેં હાશિર હું કે લોગ મેરે સામને કયામત કે દિન જમા કિયે જાએંગે ઔર મેં આકિબ હું કે મેરે બાદ કોઈ નબી નહીં આએગા.

હદીષ: હઝરત હુઝૈફહ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ સે મેરી મુલાકાત મદીના મુનવ્વરહ કે એક બાઝાર મેં હો ગઈ. આપﷺ ને ફરમાયા: મેં મુહમ્મદ હું, નબીઉર્ રહમત, નબીઉત્ તૌબા, મુકફ્ફા ઔર નબીઉલ્ મલાહિમ હું.

ઝુબ્દહ:

(૧) "نبی الرحمۃ" કા મઅના યે હૈ કે આપકો અલ્લાહ તઆલાને તમામ જહાનોં કે લિયે રહમત બના કર ભેજા.

(૨) "نبی التوبۃ" યા'ની હુઝૂરે પાકﷺ કી બરકત સે અલ્લાહ તઆલાને જિતની મખ્લૂક કી તૌબા કબૂલ કી હૈ ઈતની કિસી ઔર

નબી કી ઉમ્મત કી કબૂલ નહીં કી.

(૩) "اَلْمُقَفّٰى" સબસે પીછે આનેવાલા. હુઝૂરે પાકﷺ ભી સબ નબિયોં કે બાદ તશરીફ લાયે થે.

(૪) "نَبِیُّ الْمَلَاحِمِ" સખ્ત જંગો વાલા નબી. હુઝૂરે પાકﷺ ને બઝાતે ખુદ ૨૭ જંગોં મેં શિર્કત ફરમાઈ હૈ. જિસ કદર જિહાદ આપકી ઉમ્મતને કિયા હૈ ઔર કિસી ઉમ્મતને નહીં કિયા.

ઝુબ્દહ:

હુઝૂરે પાકﷺ કે નામ મુબારક બહોત ઝયાદહ હૈં, હર નામ કિસી ન કિસી સિફત(ગુણ) કો ઝાહિર કરતા હૈ. કિસી એક રિવાયત મેં તમામ નામોં કા એક હી જગહ તઝકિરહ ભી નહીં હૈ. અલ્લામહ સખાવી રહ.ને આપકે ચારસો, અલ્લામહ સ્યૂતી રહ.ને પાંચસો ઔર ઈમામ અબૂબકર ઈબ્નુલ અરબી ને આપકે એક હઝાર નામ મુબારક ઝિક્ર ફરમાએ હૈં.

(جمع الوسائل مع الهامش: ج2ص226)

بَابُ: مَا جَاءَ فِي عَيْشِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબઃ હુઝૂરે પાકﷺ કે ગુઝર અવ્કાત કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو الأَحْوَصِ، عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ قَالَ: سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ يَقُولُ: أَلَسْتُمْ فِي طَعَامٍ وَشَرَابٍ مَا شِئْتُمْ؛ لَقَدْ رَأَيْتُ نَبِيَّكُمْ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَا يَجِدُ مِنَ الدَّقَلِ مَا يَمْلَأُ بَطْنَهُ.

તર્જમાઃ હઝરત નુઅમાન બિન બશીર રદિ. ફરમાતે હૈં કે લોગો! તુમ્હેં ખાને પીને કી હર વો ચીઝ હાસિલ નહી હે જિસકી તુમ ખ્વાહિશ કરતે હો? હાલાંકે મૈંને તો તુમ્હારે હુઝૂરે પાકﷺ કો ઈસ હાલત મેં દેખા કે ઉનકે પાસ તો ઈતની રદ્દી ખજૂરેં ભી નહી હોતી થી જિનસે પેટ ભર સકે.

હદીષઃ હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે હમ લોગ યા'ની હુઝૂરે પાકﷺ કે ઘરવાલે વો હૈં કે એક એક મહીને તક ચૂલ્હે મેં આગ ન જલતી થી બલ્કે હમારા ગુઝારા સિર્ફ પાની ઔર ખજૂરોં સે હોતા થા.

ઝુબ્દહઃ

આગ ન જલને કા મતલબ યે હૈ કે ઘર મેં પકાને કે લિયે કોઈ ચીઝ ન હોતી થી. ખજૂરોં કે સાથ પાની કા તઝકિરહ મુમ્કિન હૈ કે ઈસ વજહ સે ભી ફરમાયા હો કે સિર્ફ ખજૂરેં ભી ઈતની ન હોતી થી કે ઉનસે પેટ ભર જાતા.

તર્જમાઃ હઝરત અબૂ તલહા રદિ. ફરમાતે હૈં કે હમને હુઝૂરે પાકﷺ કે સામને ભૂક કી શિકાયત કી ઔર અપને પેટ પર પથ્થર

બંધે હુએ દિખાયે કે હર શખ્સ કે પેટ પર એક પથ્થર બાંધા હુવા થા. હુઝૂરે પાકﷺ ને અપને પેટ મુબારક સે કપડા ઉઠાયા તો વહાં દો પથ્થર બંધે હુએ થે.

ઝુબ્દહ:

યે વાકિઆ ગઝવએ ખન્દક કા હૈ, જબ દુશ્મનને મદીના કો ઘેર લિયા થા, ઔર સહાબએ કિરામ રદિ.ને મદીના કે બાહર ખન્દક ખોદના શુરૂઅ કર દી થી. ઉસ વકત કા આલમ યે થા જિસકા ઝિક્ર ઉપરવાલી હદીષ મેં હુવા થા. મગર ઈસ રિવાયત મેં ઝાહિરી તોર પર એક સુવાલ યે હૈ કે હુઝૂરે પાકﷺ કઈ કઈ દિન બગૈર સેહરી વ ઈફતારી કે સાથ રોઝે રખતે થે. જબ સહાબએ કિરામ રદિ.ને ઈસ તરહ રોઝે રખને શુરૂઅ કિયે તો હુઝૂરે પાકﷺ ને મના ફરમા દિયા ઔર ફરમાયાઃ તુમ મેં મુજ જૈસા કોન હે? મુજે તો અલ્લાહ તઆલા અપની તરફ સે ખિલાતા ઔર પિલાતા હૈ.

સુવાલ યે હૈ કે જબ અલ્લાહ તઆલા આપકો ખિલાતા ઔર પિલાતા હૈ તો ફિર પેટ ભર કર ભૂક કી વજહ સે પથ્થર બાંધને કા કયા મતલબ? મુહદ્દિષીન ફરમાતે હૈં કે ભૂક પ્યાસ ન લગને કી સિફત હુઝૂરે પાકﷺ કી ઈખ્તિયારી થી. આપ જબ ચાહતે ઈસસે ફાયદા ઉઠા લેતે થે ઔર મુસલસલ રોઝે રખતે થે, મગર ઈસ મોકે પર આપને ઈસ ખાસ સિફત સે ફાયદા ન ઉઠાયા, તો ભૂક પ્યાસ કી વજહ સે પેટ પર પથ્થર બાંધને પડે.

ઈસ ખાસિયત સે ફાયદા ઈસ વજહ સે ન ઉઠાયા કે ઉમ્મત કો તા'લીમ હો, ઔર ઉમ્મત કે સામને નમૂના પેશ હો સકે, ઔર ઈસ વજહ સે ભી કે આપકે સાથી ભૂક વ પ્યાસ મેં હુઝૂરે પાકﷺ કો શરીક પા કર ગભરાએં નહીં, બલ્કે ઉનકે હોસલે બળ્હેં.

ઝુબ્દહ:

મદીના વાલોં કી આદત થી કે ભૂક કી સખ્તી કે વકત પેટ પર

પથ્થર બાંધ લેતે થે, તાકે ઉસકી સખ્તી કી વજહ સે ચલને ફિરને મેં કમઝોરી ન હો. કયૂંકે પેટ કે ખાલી હોને કી સૂરત મેં પેટ કો કિસી કપડે સે બાંધ લેને કી વજહ સે કમઝોરી ઔર બેચેની મેં ઈફાકા હોતા હૈ. નીઝ ખાલી પેટ મેં હવા ભર જાને કા અંદેશા હોતા હૈ. નીઝ પેટ ખાલી હોને કી સૂરત મેં કમર જુક જાતી હૈ ઔર કુબ્રા (ટેળ્હી કમર વાલા) હોને કા ડર હોતા હૈ.

હદીષ:

હઝરત અબૂ હુરૈરહ રદિ. ફરમાતે હૈં કે એક મરતબા હુઝૂરે પાકﷺ ઐસે વકત મેં ઘર સે બાહર તશરીફ લાયે જિસ વકત આપ આમ તોર પર ઘર સે ન નિકલતે થે ઔર ન હી ઉસ દરમિયાન કોઈ દૂસરા શખ્સ આપસે મુલાકાત કે લિયે આતા થા. ઈસી દોરાન હઝરત અબૂ બકર રદિ. ભી હાઝિર હુએ. હુઝૂરે પાકﷺ ને પૂછા: અબૂ બકર! આપ કૈસે આયે? ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા કે આપસે મુલાકાત કી ગર્ઝ સે તાકે આપકે ચેહરએ અન્વર કી ઝિયારત કરું ઔર આપકો સલામ અર્ઝ કરું.

ઝયાદહ દેર ન ગુઝરી થી કે હઝરત ઉમર રદિ. ભી આ ગયે. હુઝૂરે પાકﷺ ને ઉનસે ભી આને કી વજહ પૂછી તો ઉન્હોંને જવાબ દિયા કે ભૂક કી સખ્તીને બાહર આને પર મજબૂર કર દિયા. હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયા કે ભૂક તો મેં ભી મેહસૂસ કર રહા હું. ફિર યે તીનોં હઝરત અબૂલ્ હૈષમ બિન અત્તિહામ અન્સારી રદિ. કે બાગ પર તશરીફ લે ગયે.

યે સહાબી માલદાર લોગોં મેં સે થે. ઉનકા ખજૂરોં કા બડા બાગ થા ઔર બકરિયાં ભી બહોત ઝયાદહ થી મગર ઉનકે પાસ ખાદિમ કોઈ ન થા, ઈસ લિયે ઘર કા કામ ખુદ હી કરના પડતા થા. જબ યે હઝરાત ઉનકે ઘર પહુંચે તો પતા ચલા કે વો તો ઘરવાલોં કે લિયે મીઠા પાની લેને કે લિયે ગયે હુએ હૈં. અભી થોડી દેર હી ગુઝરી

થી કે હઝરત અબુલ્ હૈષમ ભી મશ્કીઝે કો બડી મુશ્કિલ સે ઉઠાએ હુએ વાપસ આ ગયે ઔર અર્ઝ કરને લગેઃ મેરે માં બાપ આપ પર કુર્બાન હોં. ફિર અપને મેહમાનોં કો અપને બાગ મેં લે ગયે. ઉનકે લિયે ચટાઈ બિછાઈ ઔર ખજૂર કે દરખ્ત સે એક ખોશા તોડ કર લે આયે ઔર હુઝૂરે પાકﷺ કી ખિદમત મેં પેશ કર દિયા. હુઝૂરે પાક ﷺ ને ફરમાયાઃ હમારે લિયે પક્કે પક્કે દાને છાંટ કર લે આતે, તો ઉન્હોંને અર્ઝ કિયા કે હઝરત! મૈં યે સારી ઈસ લિયે લાયા હું કે આપ અપની પસંદ કે દાને પક્કે હો યા જો પકને કે કરીબ હોં છાંટ કર લે લેં. ચુનાંચે મેહમાનોંને ખજૂરેં ખાઈ ઔર પાની પિયા.

ફિર હુઝૂરે પાકﷺ ને ઈર્શાદ ફરમાયાઃ યે પકી હુઈ ખજૂરેં, ઠંડા પાની ઔર ઠંડા સાયા વો નેઅમતેં હૈં જિનકે બારે મેં કયામત કે દિન તુમસે પૂછા જાએગા. ફિર હઝરત અબુલ્ હૈષમ ઉઠે કે મેહમાનોં કે લિયે ખાના તૈયાર કરેં, તો હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયાઃ હમારે લિયે દૂધ દેનેવાલા જાનવર ઝબહ ન કરના. લિહાઝા ઉન્હોંને બકરી કા બચ્ચા ઝબહ કિયા ઔર ખાના તૈયાર કરકે લે આયે. ઉન હઝરાતને ખાના ખાયા.

હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયા કે તુમ્હારે પાસ કોઈ ખાદિમ ભી હૈ? ઉન્હોંને અર્ઝ કિયાઃ નહીં! આપને ફરમાયા કે જબ હમારે પાસ કેદી ગુલામ આયેં તો તુમ ભી હમારે પાસ આના. ઈત્તિફાક સે એક જગહ સે દો ગુલામ આ ગયે તો હઝરત અબુલ્ હૈષમ ભી ખિદમતે અકદસ મેં હાઝિર હુએ. આપને ફરમાયા કે ઈન દોનોં મેં સે જિસ ગુલામ કો ચાહો ચુન લો. ઉન્હોંને અર્ઝ કિયાઃ હઝરત! આપ હી મેરે લિયે મુન્તખબ ફરમા દેં. હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયા કે મશ્વરા દેને વાલા અમીન હોતા હૈ, ઈસ લિયે મૈં ભી અમીન હોને કી હૈસિયત સે ફુલાં ગુલામ કો પસંદ કરતા હું. ઈસ લિયે કે મૈંને દેખા હૈ કે વો નમાઝ પઢતા હૈ, લેકિન મૈં તુમ્હેં ઉસકે સાથ અચ્છા સુલૂક કરને કી

વસિય્યત કરતા હું.

ફિર અબુલ્ હૈષમ અપને ગુલામ કો લે કર આયે ઔર અપની બીવી સે સારા વાકિઆ બયાન કિયા ઔર હુઝૂરે પાકﷺ કા ફરમાન ભી સુનાયા તો ઉનકી બીવીને કહાઃ હુઝૂરે પાકﷺ કે ઈર્શાદ મુબારક કા હક તુમ અદા ન કર સકોગે, ઈસ લિયે બેહતર યહી હૈ કે તુમ ઉસકો આઝાદ હી કર દો. ચુનાંચે ઉન્હોંને ઉસકો આઝાદ કર દિયા. ફિર જબ હુઝૂરે પાકﷺ કો અપને જાનિષાર સહાબી કે વાકિએ કા ઈલ્મ હુવા તો આપને ઈર્શાદ ફરમાયા કે અલ્લાહ તઆલા અપને નબી ઔર ઉસકે જાનશીન કો દો બાતિની મુશીર ભી દેતે હૈં, એક ઉનમેં સે નેકી કા હુકમ દેતા હૈ ઔર બુરાઈ સે રોકતા હૈ, જબકે દૂસરા મુશીર ઉસમેં ખરાબી પેદા કરને મેં કસર નહી છોડતા, જો શખ્સ બુરે મુશીર સે બચા લિયા ગયા વો હકીકત મેં બુરાઈ સે મેહફૂઝ હો ગયા.

ઝુબ્દહ:

(૧) હુઝૂરે પાકﷺ, હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક રદિ. ઔર હઝરત ઉમર રદિ. કા એક હી વકત મેં ઘર સે બાહર તશરીફ લાના ઔર તીનોં કી વજહ એક હી હોના યે આપસ કે શદીદ દિલી તઅલ્લુક કી નિશાની હૈ. કેહતે હૈં: "દિલ રા બદિલ રાહે અસ્ત" **તર્જમા:** દિલ કો દિલ સે તઅલ્લુક હોતા હૈ.

(૨) હઝરત અબુલ્ હૈષમ રદિ.ને હુઝૂરે પાકﷺ કી ખિદમત મુબારક મેં હર કિસ્મ કી પકી હુઈ ઔર પકને કે કરીબ ખજૂરેં પેશ કી, યે નિશાની હૈ હઝરત કે સાથ શદીદ મુહબ્બત કી કે યે હઝરત હર કિસ્મ કી પસંદ કરેં ઔર તનાવુલ ફરમાએં, કયૂંકે હર શખ્સ કી અપની એક પસંદ હોતી હૈ, કોઈ પક્કી ખજૂરેં ઔર કોઈ પકને કે કરીબ ખજૂરોં કો ઝયાદહ પસંદ કરતા હૈ.

(૩) તંગદસ્તી કે ઝમાને મેં ખજૂરેં, ઠંડા પાની ઔર ઠંડા સાયા

મિલને પર હુઝૂરે પાકﷺ કા યે ઈર્શાદ ફરમાના કે "ઈન નેઅમતોં કે બારે મેં ભી તુમસે કયામત કે દિન સુવાલ હોગા" બડા હી ગોર ઔર તવજ્જુહ કરને કે કાબિલ મસ્અલા હૈ. અલ્લાહ તઆલા હમેં આખિરત કી ફિકર નસીબ ફરમાએં ઔર તૈયારી કી તૌફીક દેં. હમ તો હર વકત બેહતરીન હાલત મેં હોને કે બાવજૂદ જિસ તરહ નેઅમતોં કા ઈસ્તેમાલ કરતે બલ્કે ઝાયેઅ કરતે હૈં બસ! અલ્લાહ તઆલા હી હમેં અપને ફઝલ વ કરમ સે આખિરત કે સુવાલ વ જવાબ ઔર હિસાબ વ કિતાબ સે બચા કર અપને અઝાબ સે મેહફૂઝ ફરમાએં. આમીન...

(૪) હઝરત અબુલ્ હૈષમ રદિ. કી બીવી ભી માશાઅલ્લાહ કયા બેહતરીન મુશીર સાબિત હુઈ કે અપની તકલીફ કી ઝરા ભી પરવાહ ન કી, બલ્કે ખાવિન્દ કો ફોરન ગુલામ કો આઝાદ કરને કા મશવરા દિયા કે કહીં ઐસા ન હો કે હમ હુઝૂરે પાકﷺ કે હુકમ પર અમલ ન કર સકેં.

અલ્લાહ તઆલા હમકો ભી ઈત્તિબાઅ નસીબ ફરમાએં ઔર હર મુસલમાન કો ઐસી બીવી ઈનાયત ફરમાએં.

હદીષ: એક લંબી હદીષ હૈ, જિસમેં હઝરત ઉત્બહ બિન ગઝવાન રદિ. કા જુમ્લહ ભી હૈ કે લોગો! મૈંને અપને આપકો ઈસ હાલત મેં ભી દેખા હૈ કે મેં ઉન સાત આદમિયોં મેં સે એક હું જો ઉસ વકત હુઝૂરે પાકﷺ કે સાથ થે. ઉસ વકત હમારે પાસ ખાને કે લિયે કોઈ ચીઝ ન થી, સિવાય દરખ્તોં કે પત્તોં કે, જિનકો ખાને સે હમારે જબડે ઝખ્મી હો ગયે થે.

હદીષ: હઝરત અનસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયાઃ મેં ઉસ વકત અલ્લાહ કે રાસ્તે મેં ખૌફઝદા જબકે મેરે સાથ ઔર કોઈ ન થા, ઔર મુજે અલ્લાહ કી ખાતિર ઉસ વકત તકલીફ પહુંચાઈ ગઈ જિસ વકત કિસી ભી દૂસરે શખ્સ કો તકલીફ નહીં

પહુંચાઈ ગઈ, ઔર મુજ પર તીસ દિન ઔર રાત ઐસે ગુઝરે હૈં કે ઉનમેં મેરે ઔર બિલાલ કે લિયે કોઈ ચીઝ ઐસી ન થી જિસકો કોઈ ઝિંદા મખ્લૂક ખા સકે, સિવાય ઈસ ચીઝ કે જો બિલાલ કી બગલ મેં રખ્ખી હુઈ થી.

ઝુબ્દહ:

યે વાકિઆ મક્કી ઝિંદગી કે તબ્લીગી સફર કા હૈ જિસમેં હુઝૂરે પાકﷺ કે સાથ હઝરત બિલાલ રદિ. હોંગે. ખૌફ ઔર તકલીફ દેને દિલાને કા મતલબ યે હૈ કે બૈતુલ્લાહ ઔર ચાર મોહતરમ મહીનોં: રજબ, ઝિલ્કિઅ્દહ, ઝિલ્હિજ્જહ ઔર મુહર્રમ કા મક્કા કે મુશ્રિકીન ભી એહતેરામ કરતે થે. અપને કાતિલ તક કો કુછ ન કેહતે થે, મગર હુઝૂરે પાકﷺ કો મોહતરમ મુકામ બૈતુલ્લાહ ઔર મોહતરમ મહીનોં મેં ભી મુશ્રિકીન સતાને સે બાઝ ન આયે થે, ઔર ફિર હુઝૂરે પાકﷺ ઉસ વકત અકેલે થે, કયૂંકે કાયદે કી બાત હૈ કે જબ લોગ ઝયાદહ હોં તો મુસીબત હલકી હો જાતી હૈ.

ઝુબ્દહ:

હુઝૂરે પાકﷺ કા મક્કી ઝિંદગી કા ઝમાના નિહાયત તંગી મેં ગુઝરા. દિન કો ફેલાને કે લિયે આપકો બહોત તકલીફેં ઉઠાની પડી ઔર ગુઝર અવકાત કે ઝરિયે ભી બિલ્કુલ ન થે, મગર મદની ઝિંદગી મેં જબકે દીન કી ઈશાઅત કા કામ ભી ચલ નિકલા, ઈસ્લામી રિયાસત ભી કાઈમ હો ગઈ, ઔર મુસલમાનોં કી હાલત ભી બહોત બેહતર હો ગઈ, તો ફુતૂહાત(ફતહ હોના) શુરૂઅ હો ગઈ ઔર ગનીમત કા માલ ભી શુરૂઅ હો ગયા, મગર હુઝૂરે પાકﷺ કી પૂરી ઝિંદગી કા ગુઝરાન એક હી જૈસા રહા ઔર આખિરી ઉમ્ર તક ઈસમેં ફર્ક ન આયા.

બલ્કે આપ ફરમાતે થે કે હક તઆલા શાનહૂને ફરમાયા: અગર કહો તો મેં તુમ્હારી મક્કે કી ઝમીન કો સોને કા બના દું મગર

મૈંને અર્ઝ કિયા કે યા અલ્લાહ! નહીં, મેરા દિલ ચાહતા હૈ કે એક દિન પેટ ભર કે ખાઉં તાકે તેરા શુક્ર અદા કરું ઔર એક દિન ભૂકા રહું તાકે તેરે સામને આજિઝી કરું. ગોયા કે હુઝૂરે પાકﷺ કા ફકર વ ફાકા ઈખ્તિયારી(ખુદ સે અપનાયા હુવા) થા.

અલ્લાહ તઆલા હમકો ભી હુઝૂરે પાકﷺ કી કામિલ ઈત્તિબાઅ નસીબ ફરમાએ. આમીન...

بَابُ: مَا جَاءَ فِي سِنِّ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાકﷺ કી ઉમ્ર મુબારક કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنِيعٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ، قَالَ: حَدَّثَنَا زَكَرِيَّا بْنُ إِسْحَاقَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: مَكَثَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَكَّةَ ثَلَاثَ عَشْرَةَ سَنَةً يُوحَى إِلَيْهِ، وَبِالْمَدِينَةِ عَشْرًا، وَتُوُفِّيَ وَهُوَ ابْنُ ثَلَاثٍ وَسِتِّينَ.

તર્જમા: હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ નબુવ્વત કે બાદ મક્કા મુકર્રમા મેં તેરહ સાલ તક રહે, ઈસ દૌરાન આપ પર વહી નાઝિલ હોતી રહી, ઉસકે બાદ દસ સાલ તક મદીના મુનવ્વરહ મેં કિયામ ફરમાયા ઔર ૬૩ સાલ કી ઉમ્ર મેં વફાત પાઈ.

ઝુબ્દહ:

હુઝૂરે પાકﷺ કી ઉમ્ર મુબારક ૬૩ સાલ હી હુઈ હૈ, મગર હઝરત અનસ રદિ. કી રિવાયત મેં હૈ કે આપકો ચાલીસ સાલ કી ઉમ્ર મેં નબુવ્વત મિલી, ફિર દસ સાલ મકકા મેં રહે ઔર દસ સાલ મદીના મુનવ્વરહ મેં રહે, ઔર ૬૦ સાલ કી ઉમ્ર મેં વફાત પાઈ, હાલાંકે સહીહ બાત તો યે હૈ કે હુઝૂરે પાકﷺ ૧૩ સાલ મકકા મુકર્રમહ મેં રહે.

ઈસકી વજહ મુહદ્દિષીન યે બયાન ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ કો ચાલીસ સાલ કી ઉમ્ર મેં નબુવ્વત મિલી, ફિર તીન સાલ બાદ રિસાલત મિલી, ઉસકે બાદ દસ સાલ મકકા મુકર્રમા મેં રહે તો હઝરત અનસ રદિ.ને નબુવ્વત ઔર રિસાલત કે દરમિયાન કે તીન

સાલ શુમાર નહીં ફરમાએ.

બાકી જિન રિવાયતોં મેં ઈસ તફસીલ કે બગૈર વૈસે હી આતા હૈ કે આપકી ઉમ્ર મુબારક ૬૦ બરસ થી, તો ઉસકી વજહ યે હૈ કે અરબ આમ તોર પર અઅ્દાદ(સંખ્યા) મેં સિર્ફ દહાઈયાં (૧૦ની સંખ્યા) શુમાર કરતે હૈં ઔર કસર (ઉપરની વધારાની સંખ્યા) કો છોડ દેતે હૈં, ઈસ લિયે ઉન રિવાયતોં મેં આપકી ઉમ્ર મુબારક ૬૦ સાલ મઝકૂર હૈં.

કુછ રિવાયતોં મેં મષલન હઝરત દગફલ બિન હન્ઝલહ ઔર ખુદ હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ રદિ. કી હી એક રિવાયત મેં આપકી ઉમ્ર મુબારક કે ૬૫ સાલ હોને કા ઝિક્ર હૈ, તો ઉસકી વજહ યે હૈ કે ઉસમેં વિલાદત ઔર વફાત વાલે સાલ કો અલગ સે શુમાર કિયા ગયા હૈ, તો ઈસ હિસાબ સે ૬૫ સાલ કી ઉમ્ર મુબારક હુઈ.

ઈસ લિહાઝ સે આપકી ઉમ્ર મુબારક પર ૬૦ સાલ યા ૬૫ સાલ કા ઈત્લાક મજાઝન હૈ, હકીકત મેં ઉમ્ર મુબારક ૬૩ સાલ હી થી. ગોયા સબ રિવાયતોં કા હાસિલ એક હી હૈ.

بَابُ: مَا جَاءَ فِي وَفَاةِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબઃ હુઝૂરે પાકﷺ કી વફાત કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا أَبُو عَمَّارٍ الْحُسَيْنُ بْنُ حُرَيْثٍ، وَقُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، وَغَيْرُ وَاحِدٍ قَالُوا: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: آخِرُ نَظْرَةٍ نَظَرْتُهَا إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَشْفُ السِّتَارَةِ يَوْمَ الإِثْنَيْنِ، فَنَظَرْتُ إِلَى وَجْهِهِ كَأَنَّهُ وَرَقَةُ مُصْحَفٍ وَالنَّاسُ خَلْفَ أَبِي بَكْرٍ، فَأَشَارَ إِلَى النَّاسِ أَنِ اثْبُتُوا، وَأَبُو بَكْرٍ يَؤُمُّهُمْ وَأَلْقَى السِّجْفَ، وَتُوُفِّيَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ آخِرِ ذٰلِكَ الْيَوْمِ.

તર્જમા: હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં કે મુજે જિસ વકત હુઝૂરે પાકﷺ કા આખરી દીદાર નસીબ હુવા, યે વો વકત થા જબ આપને પીર કે દિન ઘર કા પર્દા ઉઠાયા. મૈંને આપકા ચેહરએ મુબારક દેખા તો વો કુર્આને કરીમ કે નૂરાની વરક કી તરહ ચમક રહા થા. લોગ ઉસ વકત હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક રદિ. કે પીછે નમાઝ અદા કર રહે થે (આપકો દેખ કર લોગ પીછે હટને લગે) તો હુઝૂરે પાકﷺ ને લોગોં કો અપની જગહ ખડે રેહને કા ઈશારા ફરમાયા, ફિર આપને પરદા ગિરા દિયા. ઉસી દિન કે આખરી હિસ્સે મેં આપકા વિસાલ મુબારક હો ગયા.

હદીષ: હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ કી વફાત કે વકત મૈંને હુઝૂરે પાક ﷺ કો અપને સીને પર સહારા દિયા હુવા થા, હુઝૂરે પાકﷺ ને પેશાબ કરને કે લિયે તશ્ત મંગવાયા, ઉસમેં પેશાબ મુબારક ફરમાયા ઔર ઉસકે બાદ આપકી વફાત હો ગઈ.

હદીષ: હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા

રદિ. ફરમાતી હૈં કે મૈંને હુઝૂરે પાકﷺ કી વફાત કે વકત આપ ﷺ કો દેખા કે હુઝૂરે પાકﷺ કે કરીબ પાની કા પ્યાલા રખ્ખા હુવા થા, આપ ﷺ ઉસ પ્યાલે મેં અપને હાથ મુબારક ડાલતે ઔર ચેહરએ મુબારક પર ફેરતે થે, ઔર સાથ યે દુઆ ભી ફરમાતેઃ એ અલ્લાહ! મૌત કી સખ્તિયોં પર મેરી મદદ ફરમા.

ઝુબ્દહઃ

જબ કોઈ તકલીફ આતી હૈ તો અકષર લોગ ભટક જાતે હૈં, તકલીફ કા રોના રોતે હૈં, ઔર અલ્લાહ તઆલા કે ઝિક્ર સે મહરૂમ હો જાતે હૈં. ઈસ મુશ્કિલ વકત મેં અલ્લાહ કે નબીને યે દુઆ માંગ કર ઉમ્મત કો તાલીમ દી હૈ કે મોત કે મુશ્કિલ ઔર સખ્ત તરીન વકત મેં ભી તવજ્જુહ અલ્લાહ તઆલા કી તરફ રખની ચાહિયે ઔર કિસી કી તરફ ધ્યાન ન દેના ચાહિયે.

હદીષઃ હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે મૌત કે વકત હુઝૂરે પાકﷺ પર જો સખ્તી થી ઉસકો દેખ કર અબ મુજે કિસી શખ્સ કે મૌત કે વકત કી તકલીફ ન હોને પર રશ્ક નહીં હોતા.

હદીષઃ હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ ઔર હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબૂ બકર સિદ્દીક રદિ. હુઝૂરે પાકﷺ કી વફાત કે બાદ તશરીફ લાયે, ઔર હુઝૂરે પાકﷺ કી પેશાન મુબારક કો બોસા દિયા.

ઝુબ્દહઃ

યે બોસા દેના બરકત હાસિલ કરને કે લિયે થા યા યે અલ્ વિદાઈ બોસા થા કે આપ અપને મહબૂબ કો રુખ્સત કર રહે થે,. ઈસ રિવાયત સે મા'લૂમ હોતા હૈ કે અપને કિસી અઝીઝ કો વફાત કે બાદ બોસા દેના જાઈઝ બલ્કે સુન્નત સે સાબિત હૈ, કયૂંકે હુઝૂરે પાકﷺ ને ભી હઝરત ઉસ્માન બિન મઝઉન રદિ. કો વફાત કે બાદ બોસા

દિયા થા.

હદીષ: હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ જિસ દિન હિજરત ફરમા કર મદીના મુનવ્વરહ તશરીફ લાયે, તો મદીના કી હર ચીઝ રોશન હો ગઈ, ઔર જિસ દિન હુઝૂરે પાકﷺ દુનિયા સે રુખ્સત હુએ તો મદીના મુનવ્વરહ કી હર ચીઝ તારીક નઝર આને લગી. હમને અભી હુઝૂરે પાકﷺ કો દફન કરને કે બાદ કબર કી મિટટી સે હાથ ભી ન જાડે થે કે હમને અપને દિલોં મેં બદલાવ મેહસૂસ કિયા.

ઝુબ્દહ:

દિલોં મેં બદલાવ મેહસૂસ કરને કા મતલબ યે હૈ કે હુઝૂરે પાકﷺ કી ઝાતે મુબારક સે જો ફૈઝ હાસિલ હો રહા થા વો ખતમ હો ગયા ઔર હુઝૂરે પાકﷺ કી સોહબત કી વજહ સે જો રૂહાની તરકકી ઔર અન્વાર હાસિલ હો રહે થે વો ખતમ હો ગયે. યે બાત તો ઝાહિર હૈ કે જો કૈફિયત હુઝૂરે પાકﷺ કી મુબારક ઝિંદગી મેં થી વો કહાં બાકી રેહ સકતી હૈ?!!

હદીષ: હઝરત સાલિમ બિન ઉબૈદ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ કી વફાત કે વકત આપ પર બેહોશી તારી હો ગઈ. ફિર જબ ઈફાકા હુવા તો હુઝૂરે પાકﷺ ને દરયાફત ફરમાયા: કયા નમાઝ કા વકત હો ગયા હૈ? સહાબા રદિ.ને અર્ઝ કિયા: જી હાં!. આપﷺ ને ફરમાયા: બિલાલ કો કહો કે અઝાન કહે ઔર અબૂ બકર કો કહો કે લોગોં કો નમાઝ પળ્હાએ.

ઉસકે બાદ હુઝૂરે પાકﷺ પર બેહોશી તારી હો ગઈ, ફિર કુછ ઈફાકા હુવા તો હુઝૂરે પાકﷺ ને પૂછા: કયા નમાઝ કા વકત હો ગયા હૈ? તો સહાબા રદિ.ને અર્ઝ કિયા: જી હાં! આપﷺ ને ફરમાયા કે બિલાલ કો કહો અઝાન દે ઔર અબૂબકર કો કહો કે લોગોં કો નમાઝ પળ્હાએ.

હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ.ને અર્ઝ કિયા કે મેરે વાલિદ અબૂ બકર બડે નરમ દિલ હૈં, વો જબ ઈસ મુસલ્લે પર ખડે હોંગે તો રો પડેંગે ઔર નમાઝ ન પળ્હા સકેંગે, લિહાઝા આપ કિસી દૂસરે આદમી કો નમાઝ પળ્હાને કા હુકમ દે દેં. ઉસકે બાદ આપ પર ફિર બેહોશી તારી હો ગઈ. જબ કુછ ઈફાકા હુવા તો ફરમાયાઃ બિલાલ કો કહો કે અઝાન દેં ઔર અબૂબકર કો કહો કે લોગોં કો નમાઝ પળ્હાએં. નીઝ હુઝૂરે પાકﷺ ને યે ભી ફરમાયા કે તુમ તો હઝરત યૂસુફ અ.સ. કી ઔરતોં કી તરહ હો.

હઝરત બિલાલ રદિ.ને અઝાન દી ઔર હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક રદિ.ને લોગોં કો નમાઝ પળ્હાઈ. ફિર આપને જબ કુછ હલ્કાપન મેહસૂસ કિયા તો ફરમાયાઃ દેખો! મુજે સહારા દે કર કોઈ મસ્જિદ તક લે જાનેવાલા હે? ચુનાંચે હઝરત બરીરહ બાંદી ઔર એક દૂસરા શખ્સ આયા ઔર હુઝૂરે પાકﷺ ને દોનોં કે કંધો કા સહારા લિયા ઔર મસ્જિદ તક તશરીફ લે ગયે. ફિર જબ હઝરત સિદ્દીક રદિ.ને આપકો આતે દેખા તો પીછે હટને કા ઈરાદા ફરમાયા, મગર આપ ﷺ ને ઈર્શાદ ફરમાયા કે અપની જગહ પર સાબિત કદમ રહો, યહાં તક કે હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક રદિ.ને નમાઝ પૂરી ફરમાઈ ઔર ઉસી દિન હુઝૂરે પાકﷺ કા ઈન્તિકાલ હો ગયા.

હઝરત ઉમર રદિ. ફરમાને લગે કે જિસ શખ્સને યે કહા કે હુઝૂરે પાકﷺ કી વફાત હો ગઈ હે મેં અપની તલવાર સે ઉસકા સર કલમ કર દુંગા. રાવી કેહતે હૈં કે ઉસ ઝમાને મેં લોગ ઉમ્મી થે, ઉસસે પેહલે ઉનમેં કોઈ નબી નહીં આયા થા, લિહાઝા હઝરત ઉમર રદિ. કી બાત પર સબ ખામોશ હો ગયે. ફિર બાઝ લોગોંને કહા કે એ સાલિમ! જાઓ! હુઝૂરે પાકﷺ કે સાથી હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક રદિ. કો લે આઓ! હઝરત સાલિમ ફરમાતે હૈં કે મેં રોતા હુઆ

દેહશત કે આલમ મેં હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક રદિ. કે પાસ પહુંચા. ઉસ વક્ત આપ મસ્જિદ મેં થે. ઉન્હોંને મુજે દેખ કર પૂછાઃ કયા હુઝૂરે પાકﷺ કા ઈન્તિકાલ હો ગયા હૈ? મૈંને કહા કે હઝરત ઉમર રદિ. ફરમાતે હૈં કે જિસ શખ્સને યે કહા કે આપﷺ કા ઈન્તિકાલ હો ગયા હૈ, મૈં અપની તલવાર સે ઉસકી ગરદન ઉડા દુંગા. હઝરત અબૂ બકર સિદ્દીક રદિ.ને ફરમાયા કે ચલો.

ચુનાંચે મૈં ભી ઉનકે સાથ ચલ દિયા. જબ આપ તશરીફ લાયે તો લોગ હુઝૂરે પાકﷺ કે મકાન પર જમા થે. આપને ફરમાયાઃ લોગો! મુજે રાસ્તા દો. ચુનાંચે લોગોંને આપકો રાસ્તા દે દિયા. આપ આયે ઔર હુઝૂરે પાકﷺ પર ગેહરી નઝર ડાલ કર આપકી પેશાની મુબારક પર બોસા દિયા, ઔર આપકો છુવા ઔર યે આયત પઢીઃ

إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ ۔ [سورة الزمر:30]

આપ ભી વફાત પાનેવાલે હૈં ઔર યે લોગ ભી મરનેવાલે હૈં.

ફિર લોગોંને પૂછા કે કયા હુઝૂરે પાકﷺ વફાત પા ગયે હૈં? ઉન્હોંને જવાબ દિયાઃ હાં! લોગ સમજ ગયે ઔર ઉનકો યકીન હો ગયા. ફિર લોગોંને પૂછાઃ એ અલ્લાહ કે રસૂલ કે સાથી! કયા હમ હુઝૂરે પાકﷺ કા જનાઝહ ભી પઢેંગે? તો ઉન્હોંને જવાબ દિયાઃ હાં! લોગોંને પૂછાઃ જનાઝહ કિસ તરહ પઢેં? આપને જવાબ દિયાઃ એક જમાઅત હુજરે કે અંદર જાએ, વો તકબીર કહે ઔર દુઆ કરે, ઔર હુઝૂરે પાકﷺ પર દુરૂદ પઢ કર બાહર આ જાએ, ફિર દૂસરી જમાઅત હુજરએ મુબારક મેં દાખિલ હો તકબીર કહે, દુરૂદ પઢે ઔર દુઆ પઢ કર બાહર આ જાએ, ઈસી તરહ સબ લોગ નમાઝે જનાઝહ પઢેં.

ફિર લોગોંને પૂછાઃ એ હુઝૂરે પાકﷺ કે સાથી! કયા હુઝૂરે પાકﷺ કો દફન ભી કિયા જાએગા? આપને જવાબ દિયા કે હાં!. લોગોંને પૂછાઃ કિસ જગહ દફન કિયા જાએગા? હઝરત અબૂબકર

રદિ.ને જવાબ દિયા કે આપકો ઉસી જગહ દફન કિયા જાએગા જિસ જગહ આપ ફોત હુએ, ઈસ લિયે કે હુઝૂરે પાકﷺ કી રૂહ મુબારક અલ્લાહ તઆલાને ઉસી જગહ પર કબ્ઝ ફરમાઈ હૈ, જો જગહ અલ્લાહ તઆલા કો પસંદ હૈ. સહાબા કો હર બાત પર યકીન હો ગયા કે હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક રદિ.ને તમામ ઉમૂર મેં ઠીક રેહનુમાઈ ફરમાઈ હૈ.

ફિર હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક રદિ.ને હુઝૂરે પાકﷺ કે કરીબી રિશ્તેદારોં કો હુકમ દિયા કે વો આપﷺ કા કફન દફન કરેં. મુહાજિરીન આપસ મેં ખલીફા કે બારે મેં મશ્વેરા કર રહે થે તો ઉન્હોંને (મુહાજિરીન ને) કહા કે અપને અન્સારી ભાઈઓં કે પાસ ચલેં ઔર ઉન્હેં ભી ઈસ મા'મલે મેં અપને સાથ શરીક કરેં. ચુનાંચે જબ મશ્વરહ હુવા તો અન્સારને કહા કે એક અમીર હમ મેં સે હોના ચાહિયે ઔર એક અમીર તુમ મેં સે હોના ચાહિયે. હઝરત ઉમર રદિ.ને ઈસકે જવાબ મેં ઈર્શાદ ફરમાયાઃ વો કોન શખ્સ હૈ કે જિસમેં યે તીન ફઝીલતેં જમા હૈંઃ

(૧) જિસકો કુર્આનને "ષાનિય ઈષ્નૈન" કહા યા'ની વો ગાર મેં હુઝૂરે પાકﷺ કા તન્હાઈ કા સાથી હૈ.

(૨) જિસકો અલ્લાહ તઆલાને હુઝૂરે પાકﷺ કા સાથી ઔર રફીક ફરમાયા હૈ.

(૩) જિસકો હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયા કે ગમ ન કરો, અલ્લાહ હમારે સાથ હૈ યા'ની ઉસકો અલ્લાહ તઆલા કી મઅિય્યત (સાથ) હાસિલ હૈ.

એ લોગો! બતાઓ! વો દોનો કોન થે જિન દોનોં કે બારે મેં યે આયતેં ઉતરી? ઉસકે બાદ હઝરત ઉમર રદિ.ને હાથ બઢાયા ઔર હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક રદિ. કે હાથ પર બૈઅત કી, ફિર દૂસરે તમામ લોગોંને ભી હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક રદિ. કે હાથ પર

અપની રઝામંદી(ખુશી) ઔર રગ્બત કે સાથ બૈઅત કર લી.

ઝુબ્દહ:

ઈસ હદીષ મેં અહમ બાત યે હૈ કે હુઝૂરે પાક ﷺ ને ફરમાયા કે તુમ તો હઝરત યૂસુફ અ.સ. વાલી ઔરતોં કી તરહ હો. બાત દર અસલ યે હૈ કે હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ.ને અર્ઝ કિયા થા કે મેરે વાલિદ નરમ દિલ હૈં ઔર વો નમાઝ ન પઢા સકેંગે, ઈસ લિયે કિસી ઔર કો મુસલ્લે પર ખડા ફરમા દેં. ઈસમેં ઉન્હોંને હઝરત હફસા રદિ. કો ભી અપના હમ્નવા બના લિયા થા ઔર ઉન્હોંને ઉનકી સિફારિશ કર દી થી, તો હુઝૂરે પાક ﷺ ને ફરમાયાઃ તુમ યૂસુફ(અ.સ.)વાલી ઔરતોં કી તરહ હો, યા'ની જિસ તરહ ઝુલેખા બેજા બાત પર ઝિદ કર રહી થી, તુમ ભી બેજા બાત પર ઝિદ કરતી હો, તુમ્હેં ચાહિયે થા કે મેરી બાત ફોરન માન લેતીં.

ઔર બાઝ ને ફરમાયા કે યૂસુફવાલી ઔરતોં સે મુરાદ વો ઔરતેં હૈં જિન્હોંને ઝુલૈખા કો તા'ના દિયા થા કે તુ એક ગુલામ લડકે પર આશિક હો ગઈ હૈ, તો ઝુલૈખાને ઉનકી દઅવત કી ઔર યૂસુફ અ.સ. કો ઉનકે સામને આને કા હુકમ દિયા. ઉન ઔરતોંને યૂસુફ અ.સ. કો દેખ કર અપને હાથ કાટ લિયે. તો ઝુલૈખા કા મકસદ ઉન ઔરતોં કી દા'વત કરના ન થા, બલ્કે મકસદ યૂસુફ અ.સ.કો દિખાના થા. ઈસી તરહ આપ ﷺ ને ફરમાયા કે તુમ ભી યૂસુફ અ.સ.વાલી ઔરતોં કી તરહ હો કે તુમ ઝાહિર મેં તો રોકતી હો કે અબૂબકર નરમ દિલ હૈં ઔર ઉનકી જગહ પર કિસી ઔર કો મુસલ્લે પર ખડા કર દું, મગર તુમ્હારા મકસદ કુછ ઔર હૈ.

ચુનાંચે દૂસરી રિવાયત મેં હૈ કે હઝરત ઉમ્મુલ મુઅ્મિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ખુદ ફરમાતી હૈં કે મેં બાર બાર ઈસ્રાર કર રહી થી કે મેરે બાપ કો મુસલ્લે પર ખડા ન કરેં, ક્યૂંકે વો નરમ

દિલ આદમી હૈં, રોને લગ જાએંગે, ઔર નમાઝ ન પઢ઼ા સકેંગે. ઈસકી વજહ યે થી કે લોગ હુઝૂરે પાકﷺ કી વફાત કે બાદ ઉસ શખ્સ કો કભી પસંદ ન કરેંગે જો હુઝૂરે પાકﷺ કી જગહ પર ખડા હો. લોગ ઐસે શખ્સ કો મન્હૂસ સમજેંગે.

ઔર હઝરત હફસા રદિ. અગરચે ઝાહિર મેં તો હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. કી મુવાફકત (સાથ દેના) કર રહી થી, મગર શાયદ દિલ મેં યે હો કે મેરે વાલિદ હઝરત ઉમર રદિ. કો હુઝૂરે પાકﷺ કી નિયાબત(નાયબ હોના) અદા કરને કી સઆદત મિલ જાએ, ઔર અપને વાલિદ કી અઝમત વ બુઝુર્ગી કા ઝયાદહ ખયાલ હો, તો ઈસ તરહ ઉનકો હઝરત યૂસુફ અ.સ. વાલી ઔરતોં કે સાથ તશ્બીહ(સરખામણી) દી.

ઝુબ્દહ:

(૧) હુઝૂરે પાકﷺ કી વફાત હઝરાતે સહાબા રદિ. કે લિયે બહોત બડા સાનિહા(અણધાર્યો બનાવ)થા. ઉન્હેં સમજ મેં નહીં આ રહા થા કે કયા કરેં? હઝરત ઉસ્માન રદિ. પર ઐસી દેહશત તારી હુઈ કે વો ઝબાન સે કુછ બોલ હી નહીં સકતે થે. ઐસે મોકે પર જિસ તરહ હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક રદિ.ને સહાબા રદિ. કો સંભાલા, યે ઉનકા કમાલ ઔર ઉનકી હી ખુસૂસિય્યત હૈ, ઔર કયૂં ન હોતી? આખિર હુઝૂરે પાકﷺ કે સહીહ જાનશીન, હમરાઝ ઔર સાથી થે.

(૨) યહાં યે સુવાલ પૈદા હોતા હૈ કે હઝરત ઉમર રદિ.ને હુઝૂરે પાકﷺ કી વફાત કા ઈન્કાર કયૂં કિયા? ઉસકી બેહતરીન વઝાહત જો રાકિમ(લેખક) કે ઝહન મેં આતી હૈ, જિસમેં હઝરત ઉમર રદિ. કી જલાલતે શાન ભી હૈ ઔર એહલે સુન્નત વલ જમાઅત કે અકીદે કી વઝાહત ભી, વો યે હૈ કે સહાબએ કિરામને આપﷺ કે જિસ્મ મુબારક ઔર આંખો કો દેખા તો ફરમાયા કે વફાત હો ગઈ. હઝરત ઉમર રદિ. કી નિગાહ હુઝૂર કે કલ્બે અત્હર

પર થી, જિસમેં ઝિંદગી કે અષરાત થે, ઈસ લિયે ફરમાયા કે આપ ઝિંદા હૈ. વરના યે કૈસે હો સકતા હૈ કે જિસ ઉમર કે બારે મેં પૈગમ્બર ને ફરમાયા: ان اللہ جعل الحق علیٰ لسان عمر وقلبہ

(ترمذی ج2ص 209باب مناقب عمر)

કે અલ્લાહ તઆલાને ઉમર કે દિલ વ ઝબાન પર હક જારી કર દિયા, ઉમર સોચતા ભી ઠીક હૈ, ઉમર બોલતા ભી ઠીક હૈ. વો ઉમર ઈસ મોકે પર ગલત બાત કહે? હઝરત ઉમર રદિ. કે ઈસ નઝરિયે પર દલીલ કે સાથ બહષ દેખને કે લિયે કાસિમુલ ઉલૂમ વલ ખૈરાત બાનીએ દારુલ ઉલૂમ હઝરત મૌલાના કાસિમ નાનોતવી રહ. કી કિતાબ "આબે હયાત" કા મુતાલઅહ કરેં.

(૩) આમ મુસલમાનોં કી નમાઝે જનાઝહ કા તરીકા તો મશ્હૂર હી હૈ, મગર હુઝૂરે પાકﷺ કી નમાઝે જનાઝહ કા તરીકા બિલ્કુલ મુખ્તલિફ હૈ. જિસકી તફસીલ હદીષ કી કિતાબોં મેં મૌજૂદ હૈ.

યે તરીકા ખુદ હુઝૂરે પાકﷺ ને અપની પાક બીવીયોં કે સામને એક દિન બયાન ફરમાયા થા, જૈસાકે મુસ્તદ્રકે હાકિમ ઔર મુસ્નદે બઝ્ઝાર મેં હૈ કે એક મોકે પર હુઝૂરે પાકﷺ સે આપકે ઘર વાલોંને પૂછા કે યા રસૂલલ્લાહ! મૌત તો હર રૂહવાલે કે લિયે બરહક હૈ, જબ આપકી ઝાતે મુબારક પર યે વકત આયે તો આપકા જનાઝહ કોન પઢ્હેગા? તો હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયા કે જબ તુમ મુજે ગુસલ દે કર તીન સુફૈદ કપડોં મેં કફન પેહના દો તો મુજે ચારપાઈ પર રખ દેના, ઔર થોડી દેર કે લિયે કમરે સે બાહર નિકલ જાના, સબસે પેહલે મેરા જનાઝહ મુકર્રબ ફરિશ્તે અપને લાવ-લશ્કર કે સાથ પઢ્હેંગે, યા'ની જિબ્રઈલ, ફિર મીકાઈલ, ફિર ઈસ્રાફીલ, ફિર મલિકુલ મૌત અપની અપની જમાઅત કે સાથ નમાઝે જનાઝહ પઢ્હેંગે, ફિર તુમ એક એક જમાઅત કરકે કમરે મેં

દાખિલ હોના, ઔર મુજ પર દુરૂદો સલામ પળ્હના.

(مستدرک الحاکم: ج3ص608رقم الحدیث4455)

ચુનાંચે હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક રદિ. કી હિદાયત કે મુતાબિક ઐસે હી હુવા. દસ દસ કી એક જમાઅત કમરે મેં દાખિલ હોતી, આપ પર દુરૂદો સલામ પળ્હતે, ફિર ઈસી તરીકે સે ઔરતોંને, ફિર બચ્ચોંને પળ્હા.

હદીષ:

હઝરત અનસ બિન માલિક રદિ. ફરમાતે હૈં કે જબ હુઝૂરે પાક ﷺ મૌત કી સખ્તી મેહસૂસ ફરમા રહે થે, તો આપકી લખ્તે જિગર હઝરત ફાતિમા રદિ.ને કહા: હાય! મેરે અબ્બાજી કી તકલીફ! તો હુઝૂરે પાક ﷺ ને ફરમાયા: આજ કે બાદ તેરે વાલિદ પર કોઈ તકલીફ નહીં રહેગી, આજ તેરે બાપ પર વો ભારી ચીઝ ઉતરી હૈ (યા'ની મૌત) જો કે કયામત કે દિન તક કિસી ભી શખ્સ કો નહીં છોડેગી.

હદીષ: હઝરત ઈબ્ને અબ્બાસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ ને ફરમાયા: જિસ શખ્સ કે દો બચ્ચે ઝખીરએ આખિરત બન ગયે(યા'ની બચપન મેં હી વફાત પા ગયે) તો અલ્લાહ તઆલા ઉનકી બદોલત ઐસે શખ્સ કો ઝરૂર જન્નત મેં દાખિલ ફરમાએંગે.

ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ.ને અર્ઝ કિયા: જિસકા એક હી બચ્ચા ઝખીરએ આખિરત બના હો તો ઉસકા કયા હુકમ હૈ? આપ ﷺ ને ફરમાયા: જિસકા એક બચ્ચા હી ઝરિયએ આખિરત બના હો તો વો ભી બખ્શ દિયા જાએગા.

ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ.ને અર્ઝ કિયા: જિસકા એક બચ્ચા ભી ઝખીરએ આખિરત ન બના(યા'ની એક બચ્ચા ભી નાબાલિગ હોને કી હાલત મેં ફોત ન હુવા) તો ઉસકા કયા હુકમ હૈ? હુઝૂરે પાક ﷺ ને ફરમાયા: ઉસકે લિયે મેં ઝખીરએ

આખિરત હું, ઈસ લિયે કે મેરી વફાત કા રંજ ઔર સદમા તો સબસે ઝયાદહ હોગા.

ઝુબ્દહ:

એક રિવાયત મેં હૈ કે જબ કિસી શખ્સ કો કોઈ મુસીબત પહુંચે તો મેરી જુદાઈ કી મુસીબત સે તસલ્લી હાસિલ કરે, યા'ની યે સોચે કે હુઝૂરે પાકﷺ કી જુદાઈ કો બરદાશ્ત કર લિયા તો બાકી મુસીબતોં કી ઈસકે મુકાબલે મેં કયા હૈસિયત હૈ?

ઝુબ્દહ:

હુઝૂરે પાકﷺ કી બીમારી કી શુરૂઆત સર કે દર્દ સે હુઈ. ઉસ દિન હુઝૂરે પાકﷺ ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. કે મકાન પર તશરીફ ફરમા થે. ઉસકે બાદ હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન (મેરી અમ્મી) મયમૂનહ રદિ. કી બારી કે દિન બિમારી મેં સખ્તી પૈદા હો ગઈ. ઈસ હાલત મેં ભી હુઝૂરે પાકﷺ બારી તકસીમ ફરમાતે રહે. મગર જબ બીમારી મેં ઝયાદહ સખ્તી પેદા હો ગઈ તો હુઝૂરે પાકﷺ કે ઈશારે પર તમામ બીવીયોંને હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. કે મકાન પર બીમારી કે દિન ગુઝારને કા ઈખ્તિયાર દે દિયા થા. ઈસ લિયે હુઝૂરે પાકﷺને બિમારી કે બારહ યા ચૌદહ દિન ગુઝારને કે બાદ પીર કો ચાશ્ત કે વકત રબીઉલ્ અવ્વલ કે મહીને મેં હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન (મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. કે ઘર મેં વિસાલ ફરમાયા.

ઈન્ના લિલ્લાહિ વઈન્ના ઈલયહિ રાજિઉન.....

بَابُ: مَا جَاءَ فِي مِيرَاثِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

બાબ: હુઝૂરે પાકﷺ કી મીરાષ મુબારક કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَنِيعٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ الْحَارِثِ، أَخِي جُوَيْرِيَةَ لَهُ صُحْبَةٌ قَالَ: مَا تَرَكَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَّا سِلَاحَهُ وَبَغْلَتَهُ وَأَرْضًا جَعَلَهَا صَدَقَةً.

તર્જમા: હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન(મેરી અમ્મી) જુવૈરિયા રદિ. કે ભાઈ હઝરત અમ્ર બિન હારિષ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાક ﷺ ને અપની વિરાષત મેં સિર્ફ કુછ હથિયાર, એક ખચ્ચર ઔર ઝમીન હી છોડી ઔર ઉનકો ભી સદકા ફરમા દિયા થા.

ઝુબ્દહ:

ઈનકે અલાવહ હુઝૂરે પાકﷺ કે ઈસ્તેમાલ કે કપડોં કા બિલ્કુલ હી થોડી મિકદાર મેં હોને કી વજહ સે ઝિક્ર નહીં કિયા.

હદીષ:હઝરત અબૂ હુરૈરહ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હઝરત ફાતિમા રદિ. હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક રદિ. કે પાસ આઈ, ઔર પૂછા કે આપકા વારિષ કોન હોગા? આપને ફરમાયા કે મેરે એહલો અયાલ મેરે વારિષ હોંગે. હઝરત ફાતિમહ રદિ.ને ફિર પૂછાઃ મેં અપને વાલિદ હુઝૂરે પાકﷺ કી વારિષ ક્યૂં નહીં બની? આપને જવાબ દિયાઃ ઈસ લિયે કે હુઝૂરે પાકﷺ ને ઈર્શાદ ફરમાયા થા કે હમારા કોઈ વારિષ નહીં હોતા. અલબત્તા જિનકી કફાલત હુઝૂરે પાકﷺ ફરમાયા કરતે થે, ઉનકી કફાલત મેં ભી કરુંગા ઔર જિન લોગોં પર હુઝૂરે પાકﷺ ખર્ચ ફરમાયા કરતે થે, મેં ભી ઉન પર ખર્ચ કરુંગા.

ઝુબ્દહ:

(૧) હઝરતફાતિમા રદિ. કો ચૂંકે ઈસ મસ્અલે કા ઈલ્મ નહી થા, ઈસ લિયે ઉન્હોંને હઝરત અબૂબકર રદિ. સે અપને વાલિદ હુઝૂરે પાકﷺ કી વિરાષત કા મુતાલબહ (માંગણી) કિયા થા, મગર જબ ઉનકો હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક રદિ.ને અસલ મસ્અલા સમજા દિયા, તો ફિર ઉન્હોંને ઈસ મસ્અલે પર કભી બાત નહી ફરમાઈ, બલ્કે ખામોશ હો ગઈ, કોઈ મુતાલબહ નહી કિયા, યહાં તક કે આપ રદિ. અપને ખાલિકે હકીકી સે જા મિલી.

(૨) હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક રદિ.ને શરઈ મસ્અલા બયાન ફરમાયા થા કે મેરે બાદ મેરે એહલો અયાલ વારિષ બનેંગે, અગરચે હઝરત અબૂબકર સિદ્દીક રદિ.ને ભી જો અપના થોડા બહોત સામાન થા, બૈતુલમાલ મેં જમા ફરમા દિયા થા, ઔર ઉનકા ભી કોઈ વારિષ નહી બના.

હદીષ: હઝરત અબુલ્ બખ્તરી ફરમાતે હૈં કે હઝરત અબ્બાસ ઔર હઝરત અલી રદિ. દોનોં હઝરત ઉમર રદિ. કે પાસ ઝઘડતે હુએ આયે. દોનોં મેં સે હર એક દૂસરે પર બદનઝમી(બંદોબસ્ત બરાબર ન હોના) કા એ'તેરાઝ કર રહા થા. હઝરત ઉમર રદિ.ને બડે સહાબા હઝરત તલહા, હઝરત ઝુબૈર, હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન ઔફ ઔર હઝરત સઅદ રદિ. કો (જો ઉસ વકત આપકે પાસ મૌજૂદ થે) કસમ દિલા કર પૂછા કે તુમને હુઝૂરે પાકﷺ સે યે નહી સુના કે નબી કા માલ સદકા હોતા હૈ, સિવાય ઉસ માલ કે જો ઉન્હોંને ખુદ ખા લિયા, યા અપને એહલો અયાલ કો ખિલા દિયા, કયૂંકે હમ અંબિયા કી જમાઅત કિસીકો અપના વારિષ નહી બનાતે. ઈસ હદીષ મેં લંબા કિસ્સા હૈ.

ઝુબ્દહ:

હઝરત અબ્બાસ ઔર હઝરત અલી રદિ. દોનો એક બાગ

ઔર ઝમીન કે મુતવલ્લી હોને મેં શરીક થે, ઔર દોનોં કે મિઝાજ અલગ અલગ થે. હઝરત અલી રદિ. બહોત સખી, મુત્તકી, ઔર તવક્કુલ વાલે થે, હુઝૂરે પાકﷺ કે તર્ઝ કે મુતાબિક જો આયા ફોરન તકસીમ કરા દેના ચાહતે થે. મગર હઝરત અબ્બાસ રદિ. બહોત હી ઝયાદહ બંદોબસ્ત કરનેવાલા મિઝાજ ઔર દૂરઅંદેશ(આગે કા સોચને વાલે) થે. ઔર હર માલ કો નિહાયત એહતેયાત સે આહિસ્તા આહિસ્તા ખર્ચ કરને કે હક મેં થે, ઔર ઝરૂરત કે મોકોં કે લિયે જમા ફરમાના ચાહતે થે.

દોનોં હઝરાત મુતવલ્લી હોને કી વજહ સે કોઈ કામ કરને સે પેહલે દોનોં કા મુત્તફિક હોના ઝરૂરી થા, ઈસ લિયે ઈસ જાયદાદ સે હાસિલ હોનેવાલી આમદની મેં દોનોં હઝરાત કા અકષર ઝઘડા રેહતા થા. તો યે દોનોં ઉસ વકત કે ખલીફા હઝરત ઉમર રદિ. કે પાસ આયે, તાકે યે રોઝ કા ઝઘડા ખતમ હો જાએ. ઔર વો ઉનકે દરમિયાન ઈસ ઝમીન ઔર બાગ કો તકસીમ ફરમા દેં, તાકે હર આદમી અલગ હિસ્સે કા મુતવલ્લી હો, ઔર અપની મર્ઝી કે મુતાબિક આમદની કો તકસીમ કર સકે. મગર હઝરત ઉમર રદિ.ને બડે સહાબા રદિ. કો ગવાહ બના કર યે સાબિત ફરમાયા કે નબી કા કોઈ વારિષ નહી હોતા, ઈસ લિયે ઈસ ઝમીન કે તુમ વારિષ નહી હો.

રહા મસ્અલા મુતવલ્લી હોને કા કે ઝમીન ઔર બાગ તકસીમ કરકે દોનોં કો અલગ અલગ હિસ્સે કા મુતવલ્લી બના દેતે, તો આપ રદિ.ને ઈસકા ભી ઈન્કાર ફરમા દિયા. આપકા નઝરિયા યે થા કે અગર મેંને આજ સિર્ફ બતોરે મુતવલ્લી હી તુમ્હારે દરમિયાન ઝમીન ઔર બાગ તકસીમ કર દિયે, તો મુમ્કિન હૈ કે કલ તુમ્હારી અવલાદેં ઈસકો વિરાષત સમજ કર તકસીમ કરના શુરૂઅ કર દેં.

ઈસ લિયે હઝરત ઉમર રદિ.ને સાફ સાફ ફરમાયા કે અગર

તુમ દોનોં હુઝૂરે પાકﷺ કે કરીબ કે રિશ્તેદાર હોને કી હેસિયત સે ઈસી તરહ એક સાથ મુતવલ્લી હોને કો નિભા સકતે હો તો ઠીક હૈ, વરના મૈં કિસી દૂસરે શખ્સ કો ઈસકા મુતવલ્લી બના દેતા હું.

હદીષ: હઝરત ઉમ્મુલ્ મુઅ્મિનીન(મેરી અમ્મી) આયશા રદિ. ફરમાતી હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયા: હમ અંબિયા કા કોઈ વારિષ નહીં હોતા, જો કુછ હમ છોડ જાતે હૈં, વો સદકા હોતા હૈ.

ઝુબ્દહ:

ઈસ બાત પર પૂરી ઉમ્મત કા ઈત્તિફાક હૈ કેહુઝૂરે પાકﷺ કી છોડી હુઈ ચીઝોં મેં વિરાષત ન થી, ઔર અકષર ઉલમા કી રાય યે હૈ કે જિસ તરહ હુઝૂરે પાકﷺ કી વિરાષત ન થી, ઈસી તરહ દૂસરે અંબિયાએ કિરામ અ.સ. કી ભી વિરાષત ન થી. અંબિયા અ.સ. કી વિરાષત ન હોને કી ઉલમાએ કિરામને ચંદ વુજૂહાત (કારણો) લિખી હૈં:

(૧) અંબિયા અ.સ. અપની કબરોં મેં ઝિંદા હોતે હૈં. લિહાઝા ઉનકી મિલ્કિયત(માલિક હોના) બાકી રેહતી હૈ, ઈસી તરહ ઉનકી બીવીયોં સે નિકાહ ભી જાઈઝ નહીં હોતા.

(૨) મઝીદ યે કે નબી તો ઝિંદગી મેં ભી કિસી ચીઝ કો અપની મિલ્કિયત નહીં સમજતા, બલ્કે મુતવલ્લી હોને કી હેસિયત સે ઈસ્તેમાલ ફરમાતે હૈં.

(૩) નબી અપની ઉમ્મત કે લિયે બાપ કી તરહ હોતા હૈ. લિહાઝા ઉસકી વારિષ ભી સિર્ફ ઉસકી હકીકી અવલાદ હી નહીં, બલ્કે પૂરી ઉમ્મત હોતી હૈ.

(૪) નબી કી વિરાષત ઈસ લિયે ભી નહીં હોતી કે લોગ કહેંગે કે નબી ભી અલ્ અયાઝ બિલ્લાહ આમ દુનિયાદારોં કી તરહ અપની અવલાદ ઔર આઈન્દા નસલોં કે લિયે માલ જમા કરકે રખતે થે, બલ્કે નબી કી શાન તો યે હૈ: "لَا يَدَّخِرُ لِغَدٍ" કે નબી તો દૂસરે

દિન કે લિયે ભી કુછ બાકી નહીં રખતા, યે જાયે કે અવલાદ કે લિયે જમા કરે.

(૫) અગર નબી કી અવલાદ મેં વિરાષત ચલને કા કાનૂન હોતા તો મુમ્કિન થા કે કોઈ બદબખ્ત જાઈદાદ કો હાસિલ કરને કી ગર્ઝ સે નબી કો હલાક કરને કી કોશિશ કરતા, જો કે ઉસકી દુનિયા ઔર આખિરત કો બરબાદ કર દેતી.

بَابُ: مَا جَاءَ فِي رُؤْيَةِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْمَنَامِ

બાબઃ હુઝૂરે પાકﷺ કો ખ્વાબ મેં દેખને કે બયાન મેં

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمٰنِ بْنُ مَهْدِيٍّ قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي الأَحْوَصِ، عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَسْعُودٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ رَآنِي فِي الْمَنَامِ فَقَدْ رَآنِي فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لَا يَتَمَثَّلُ بِي.

તર્જમા: હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઉદ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ ને ફરમાયાઃ જિસને ખ્વાબ મેં મુજે દેખા ઉસને મુજે હી દેખા, કયૂંકે શૈતાન મેરી શક્લો સૂરત નહીં બના સકતા.

ઝુબ્દહ:

(૧) શૈતાન હર શખ્સ કી શકલો સૂરત ઈખ્તિયાર કરકે લોગોં કો ધોકા દે સકતા હૈ, મગર આપﷺ કી શક્લો સૂરત ઈખ્તિયાર નહીં કર સકતા. ઈસ લિયે અગર કિસી શખ્સ કો હુઝૂરે પાકﷺ કા હુલિયા મુબારક યહી નઝર આયે, જો કે આપﷺ કા હકીકી હુલિયા મુબારક હૈ, તો દુરુસ્ત હી હૈ, ઔર અગર કિસી શખ્સ કો હુઝૂરે પાક ﷺ કા ઐસા હુલિયા મુબારક નઝર આયે, જો કે આપકી શાન કે લાઈક ન હો, મષલન રંગ સુફેદ ન હો, યા ગેર શરઈ લિબાસ મેં હો, વગૈરહ, તો ભી વો હુઝૂરે પાકﷺ હી હૈં, યે યકીન રખના ચાહિયે.

અલબત્તા હુઝૂરે પાકﷺ કો આપ ﷺ કી શાને મુબારક કે નામુનાસિબ શક્લો સૂરત મેં દેખના યા તો બાઝ તારીખી હાલાત કી

તરફ ઈશારા હોતા હૈ, યા ફિર ખ્વાબ દેખનેવાલે આદમી મેં કોઈ કમી હોતી હૈ, જિસકી ઈસ્લાહ કરની હોતી હૈ. લિહાઝા ઉસકો અપને હાલાત પર ગૌર કરકે અપની ઈસ્લાહ કર લેની ચાહિયે.

ઈસકી મિષાલ ઐસે હી હૈ જૈસે આફતાબ કો દેખા જાએ, ઔર દેખનેવાલોંને અલગ અલગ રંગ કે ચશ્મે લગા રખ્ખે હોં, તો જૈસા રંગ ચશ્મે કા હોગા, વહી રંગ દેખનેવાલે કો આફતાબ કા નઝર આયેગા. હાલાંકે આફતાબ કા રંગ તો એક હી હૈ.

(૨) ઈસી તરહ હુઝૂરે પાકﷺ કો મુખ્તલિફ લોગોં કા એક હી વકત મેં દેખના ઈસ તરહ મુમ્કિન હૈ કે હુઝૂરે પાકﷺ તો અપની જગહ પર તશરીફ ફરમાં રહેં, ઔર દરમિયાન સે સારે પરદે ખતમ હો જાએં, જિસ તરહ કે સૂરજ કો દુનિયાભર કે લોગ દેખતે હૈં.

(૩)ઈસી તરહ બાઝ લોગોં કો હુઝૂરે પાકﷺ કી બિઐનિહી ઝાતે મુબારક કી ઝિયારત નસીબ હોતી હૈ, ઔર બાઝ લોગોં કો હુઝૂરે પાકﷺ કે જિસ્મે મિષાલી કી ઝિયારત હોતી હૈ, જૈસે કે આયને મેં કિસીકે જિસ્મ કી સૂરત દેખી જાતી હૈ.

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ الدَّارِمِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا مُعَلَّى بْنُ أَسَدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ الْمُخْتَارِ، قَالَ: حَدَّثَنَا ثَابِتٌ، عَنْ أَنَسٍ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ رَآنِي فِي الْمَنَامِ فَقَدْ رَآنِي، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لَا يَتَخَيَّلُ بِي وَقَالَ: وَرُؤْيَا الْمُؤْمِنِ جُزْءٌ مِنْ سِتَّةٍ وَأَرْبَعِينَ جُزْءًا مِنَ النُّبُوَّةِ.

તર્જમા: હઝરત અનસ રદિ. ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે પાકﷺ ને ઈર્શાદ ફરમાયા: જિસને ખ્વાબ મેં મુજે દેખા, ઉસને મેરી હી ઝિયારત કી, કયૂંકે શૈતાન મેરી શક્લો સૂરત મેં ઝાહિર નહી હો સકતા, આપને યે ભી ફરમાયા કે મો'મિન કા ખ્વાબ નબુવ્વત કે છયાલીસ અજ્ઝા (હિસ્સે) મેં સે એક જુઝ્વ(હિસ્સા) હોતા હૈ.

ઝુબ્દહ:

(૧) હઝરત મુલ્લા અલી કારી રહ. વગૈરહને લિખા હૈ કે બેહતર યે હૈ કે ચૂંકે ઈસકો ઈલ્મે નબુવ્વત કા એક જુઝ્વ ફરમાયા હૈ, ઔર ઉલૂમે નબવી અંબિયા અ.સ. હી કે સાથ મખ્સૂસ હોતે હૈં, ઈસ ઉસકો ભી અંબિયા અ.સ. કે સાથ હી મખ્સૂસ સમજના ચાહિયે. હમારે લિયે ઈતની બાત કાફી હૈ કે મુબારક ઔર અચ્છા ખ્વાબ એક બહોત બડી બશારત હૈ, જો નબુવ્વત કે અજ્ઝા મેં સે એક જુઝ્વ હૈ.

બાકી ચૂંકે નબુવ્વત કે છયાલીસ અજ્ઝા નબી હી કો સહીહ તૌર પર મા'લૂમ હૈ, ઈસ લિયે ઉસ એક જુઝ્વ કો વહી સહીહ તોર પર મા'લૂમ ફરમા સકતે હૈં.

(૨) એહલે સુન્નત વલ જમાઅત કે નઝદીક ખ્વાબ વો તસવ્વુરાત હૈં જિનકો અલ્લાહ તઆલા બંદે કે દિલ મેં ડાલ દેતે હૈં, કભી તો ફરિશ્તે કે વાસ્તે સે, ઔર કભી શૈતાન કે વાસ્તે સે. ઉલમાને લિખા હૈ કે ખ્વાબ કી તીન કિસ્મેં હૈં:

(૧) રહમાની ખ્વાબ: યે વો તસવ્વુરાત હૈં જો અલ્લાહ તઆલા ઉસ ફરિશ્તે કે વાસ્તે સે બંદે કે દિલ મેં ડાલ દેતે હૈં, જો ફરિશ્તા ઉસ પર મુકર્રર હૈ.

(૨) શૈતાની ખ્વાબ: યે વો તસવ્વુરાત હૈં કે શૈતાન કે અષર ઔર તસર્રુફ સે બંદા દેખતા હૈ.

(૩) નફસાની ખ્વાબ: યે વો ખયાલાત ઔર તસવ્વુરાત હૈં જો જાગતે મેં ઈન્સાન કે દિલ પર ગુઝરતે હૈં, યા જો જિસ્માની તકાઝે હોતે હૈં, વહી સોતે મેં ભી નઝર આતે હૈં.

હુઝૂરે પાક ﷺ કા ઈર્શાદે મુબારક હૈ કે ખ્વાબ તીન તરહ કા હોતા હૈ. એક રૂઅ્યએ સાલિહા યા'ની મુબારક ખ્વાબ. યે અલ્લાહ તઆલા કી તરફ સે બશારત હોતા હૈ. દૂસરા ડરાવના ખ્વાબ. જો શૈતાન કી તરફ સે રંજ પહુંચાના હોતા હૈ. તીસરા વો ખ્વાબ જો

આદમી કે અપને ખયાલાત ઔર વસવસે હોતે હૈં.

ઝુબ્દહ:

ખ્વાબ હર કિસીકે સામને બયાન નહીં કરના ચાહિયે. હુઝૂરે પાકﷺ કા ઈર્શાદે ગિરામી હૈ:

لَا تُحَدِّثْ بِهَا إِلَّا لَبِيْبًا أَوْ حَبِيْبًا.

અપને ખ્વાબ કા ઝિક્ર કિસી અકલમંદ યા મુખ્લિસ દોસ્ત કે સામને હી કરો. ક્યૂંકે હર એક કે સામને ખ્વાબ કા ઝિક્ર આદમી કો પરેશાની મેં મુબ્તલા કર સકતા હૈ.

ખ્વાબ કા નતીજા કભી તો જલ્દી નિકલ આતા હૈ, ઔર કભી દેર સે નિકલતા હૈ, જિસ તરહ હઝરત યૂસુફ અ.સ. કા ખ્વાબ શરમિંદએ તા'બીર હુવા.

ખાતિમતુલ કિતાબ (સમાપ્તિ)

હઝરત ઈમામ તિરમિઝી રહ.ને અપની કિતાબ "શમાઈલે તિરમિઝી" કે ઈખ્તિમામ પર દો બાતેં નિહાયત હી કીમતી ઝિક્ર ફરમાઈ હૈં, બંદા ભી અપની કિતાબ "ઝુબ્દતુશ્શમાઈલ" ઈન્હી દો નસીહતોં કે ઝિક્ર કરને કે સાથ ખતમ કર રહા હૈ, ઔર અલ્લાહ તઆલા સે ઈલ્મ કી તૌફીક ઔર કુબૂલિયત કી દુઆ કરતા હૈ.

બંદા ઈન દો નસીહતોં મેં બજાએ અપને અલ્ફાઝ કે હઝરત શૈખુલ્ હદીષ મૌલાના મુહમ્મદ ઝકરિયા કાંધલવી મુહાજિરે મદની રહ. કી કિતાબ "ખસાઈલે નબવી શર્હે શમાઈલે તિરમિઝી" કે અલ્ફાઝ કો હૂબહૂ નકલ કરતા હૈ.

"حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ قَالَ : سَمِعْتُ أَبِي يَقُوْلُ : قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ: إِذَا ابْتُلِيتَ بِالْقَضَاءِ فَعَلَيْكَ بِالأَثَرِ.

અબ્દુલ્લાહ બિન મુબારક રહ. હદીષ કે બડે ઈમામોં મેં સે હૈં, ફુકહા ઔર સૂફિયા મેં ભી ઉનકા શુમાર હૈ, બડે શૈખ, આબિદ ઔર ઝાહિદ થે, ઔર હદીષ કે હાફિઝોં મેં ગિને જાતે હૈં.

તારીખ કી કિતાબોં મેં બડે ફઝાઈલ ઉનકે લિખે હૈં, વો ફરમાતે હૈં કે અગર કભી કાઝી ઔર ફૈસલા કરનેવાલા બનને કી નોબત આયે, તો મન્કૂલાત કા ઈત્તિબાઅ કીજિયો.

ફાયદા: મકસદ યે કે અપની રાય ઔર અપની અકલ પર ઘમંડ નહીં કરના ચાહિયે, બલ્કે બુઝુર્ગો કે કલામ, હદીષોં ઔર સહાબા રદિ. કે અક્વાલ(બાતેં) કા ઈત્તિબાઅ કરના ચાહિયે. યે ઈમામ ઈબ્ને મુબારક રહ. કી નસીહત હૈ, જો આમ હૈ. હર ફૈસલે કે મુતઅલ્લિક યહી બાત હૈ, ખ્વાહ વો ફૈસલા કઝા કે કબીલ સે હો, યા કોઈ ઔર ફૈસલા હો, જૈસાકે અભી ગુઝરા.

ઈમામ તિરમિઝી રહ.ને ઉનકા યે ઈર્શાદ આમ નસીહત કે કબીલ સે ઝિક્ર કિયા હૈ, જૈસાકે શમાઈલ કે આમ શુર્રાહ(ગાઈડનર્સ) કી રાય હૈ. બંદે કે નઝદીક ઈસ બાબ સે ભી ઈસકો એક ખાસ મુનાસબત (તઅલ્લુક) હો સકતી હૈ, વો યે કે ખ્વાબ કી તા'બીર ભી એક ફૈસલા હૈ, ઈસ લિયે ઉસમેં ભી અપની રાય સે ગડબડ ઔર ગુડમુડ ન કરના ચાહિયે, બલ્કે બુઝુર્ગો કી તા'બીરોં કો દેખના ચાહિયે. નબીએ કરીમ ﷺ ઔર સહાબએ કિરામ રદિ. ઔર તાબિઈન રહ. સે બહોત કષરત સે ખ્વાબોં કી તા'બીરેં નકલ કી ગઈ હૈં.

તા'બીર કે ફન(વિષય)કે ઉલમાને લિખા હૈ કે તા'બીર દેનેવાલા શખ્સ ઝરૂરી હૈ કે સમજદાર, મુત્તકી, પરહેઝગાર કુર્આને કરીમ ઔર સુન્નતે રસૂલુલ્લાહ કા વાકિફ હો, અરબ કી ઝુબાન ઔર મુહાવરે, મિષાલેં જાનતા હો, વગૈરહ વગૈરહ બહોત સે શરતેં ઔર આદાબ ઈલ્મે તા'બીર કી કિતાબોં મેં લિખી હૈં.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ، قَالَ: حَدَّثَنَا النَّضْرُ بْنُ شُمَيْلٍ، قَالَ: أَنْبَأَنَا ابْنُ عَوْفٍ، عَنِ ابْنِ سِيرِينَ قَالَ: هَذَا الْحَدِيثُ دِينٌ، فَانْظُرُوا عَمَّنْ تَأْخُذُونَ دِينَكُمْ.

તર્જમા: હઝરત ઈબ્ને સીરીન રહ. કેહતે હૈં કે ઈલ્મે હદીષ (ઐસે હી સબ દીની ઉલૂમ) દીન મેં દાખિલ હૈં, લિહાઝા ઈલ્મ હાસિલ કરને સે પેહલે યે દેખો કે ઈસ દીન કો કિસ શખ્સ સે હાસિલ કર રહે હો?

ફાયદા: ઈબ્ને સીરીન રહ. ભી અપને વકત કે ઈમામ ઔર મશહૂર બડે તાબિઈ હૈં. બહોત સે સહાબા રદિ. સે ઉલૂમ હાસિલ કિયે, તા'બીર કે ફન કે ભી ઈમામ હૈં, ખ્વાબ કી તા'બીર મેં ઉનકે ઈર્શાદાત દલીલ હૈં, ઉનકે ઈર્શાદ કા મકસૂદ યે હૈ કે જિસસે દીન

હાસિલ કરો, ઉસકી દિયાનત, તક્વા, મઝહબ વ મસ્લક કી અચ્છી તરહ તહ્કીક કર લો, ઐસા ન કરો કે હર શખ્સ કે કેહને પર અમલ કર લો, ખ્વાહ વો કૈસા હી બેદીન હો. ઈસ લિયે કે ઉસકી બદ્દીની અસર કિયે બગૈર નહીં રહેગી.

બાઝ રિવાયતોં મેં ખુદ નબીએ કરીમﷺસે ભી ઈસ મઝમૂન કી તાઈદ હુઈ હૈં.

યે આમ નસીહત હૈ, જૈસાકે પેહલે નંબર પર ગુઝર ચુકા હૈ, ઔર ઈસ બાબ કે સાથ ભી મુનાસબત હો સકતી હૈ કે તા'બીર કા ઈલ્મ ભી એક અહમ ઈલ્મ હૈ. જબકે ખ્વાબ નબુવ્વત કે અજ્ઝા મેં સે એક જુઝ્વ હોતા હૈ, તો ઉસકી તા'બીર કિતની ભી બડી શાનવાલી હો, ઝાહિર હૈ, ઈસ લિયે ગૌર સે દેખા કરો કે કિસસે તા'બીર લે રહે હો, વો ઈસકા અહલ (લાયક) હૈ યા નહીં!

ઈસ મુનાસબત સે ગોયા ઈમામ તિરમિઝી રહ.ને ઈસકો ઝિક્ર કિયા, લેકિન ઈબ્ને સીરીન રહ. કા કલામ ઔર હદીષોં કા મઝમૂન ખ્વાબ કે સાથ ખાસ નહીં હૈ, બલ્કે હર ઈલ્મ કો શામિલ હૈ. ઔર જિતના બડી શાનવાલા ઈલ્મ હોગા, ઉસે ઈતને હી ઝયાદહ વાકિફ શખ્સ સે મા'લૂમ કરને કી ઝરૂરત હોગી.

ઈસ હમારે ઝમાને મેં જો કયામત કે બહોત હી કરીબ હૈ, એક યે ભી સખ્ત તકલીફ કી બાત હો ગઈ હૈ કે હર શખ્સ ખ્વાહ કિતના હી જાહિલ, કિતના હી બદ્દીન હો, થોડી સી સફાઈ તકરીર વ તહરીર સે અલ્લામહ ઔર મૌલાના બન જાતા હૈ, ઔર રંગીન કપડોં સે સૂફી મુકતદા બન જાતા હૈ, આમ લોગ ઉસકી ઈક્તિદા મેં એક આમ ગલત ફેહમી કી વજહ સે ઉનકી તરફ મુતવજ્જેહ હો જાતે હૈં, ઔર ફિર અપની ના વાકિફિય્યત સે ઉનકા શિકાર બન જાતે હૈં.

વો ગલત ફેહમી યે હૈ કે આમ તોર પર દિલોં મેં યે સમા ગયા હૈ કે "اُنْظُرُوْا اِلٰى مَا قَالَ وَلَا تَنْظُرُوْا اِلٰى مَنْ قَالَ" (આદમી કો યે દેખના

ચાહિયે કે કયા કહા, યે નહી દેખના ચાહિયે કે કિસને કહા) હાલાંકે યે મઝ્મૂન ફી નફસિહી અગરચે સહીહ હૈ, લેકિન ઉસ શખ્સ કે લિયે હૈ, જો સમજ રખતા હો કે કયા કહા! જો કહા વો હક કહા, યા બાતિલ, ઔર ગલત કહા!

લેકિન જો લોગ અપની દીન કી નાવાકિફિય્યત(અજાણતા) કી વજહ સે ખરે ખોટે, સહીહ ઔર ગલત મેં ફર્ક ન કર સકતે હોં, ઉનકો હર શખ્સ કી બાત સુનના મુનાસિબ નહી, કે ઈસકા નતીજા અખીર કાર નુકસાનવાલા હોતા હૈ. યહી વજહ હૈ કે ઈસ ઝમાને મેં કોઈ દા'વેદાર અગર વિલાયત(બુઝુર્ગી) અમાનત, નબુવ્વત રિસાલત હત્તાકે ખુદાઈ તક કા ભી નઉઝુબિલ્લાહ દા'વા કરે, તો એક જમાઅત ફોરન ઉસકા તાબેઅ બન જાતા હૈ. والی المشتکیٰ وھو المستعان

હઝરત શૈખુલ હદીષ રહ. કી ઈબારત (લખાણ) ખતમ હુઈ.

મૈં અલ્લાહ તબારક વ તઆલા કા લાખ લાખ શુક્ર અદા કરતા હું કે જિસ કરીમ ઝાત ને મુજ જૈસે નાલાઈક, કમ ઈલ્મ ઔર સિયાહકાર ઈન્સાન સે "ઝુબ્દતુશ્શમાઈલ" કે ચંદ અવરાક અપને ફઝલ સે તહરીર કરવા દિયે.

મુહમ્મદ ઈલયાસ ઘુમ્મન

ચકકી નંબર:૪સીલ નં:૩ અડિયાલા જેલ, રાવલપિંડી

૨૬ રબીઉષ્ષાની સ.હિ. ૧૪૨૨– ૧૯ જુલાઈ ઈ.સ.૨૦૦૧

વકત: ૪ બજ કર ૧૦ મિનટ સેહપહર